

Bruselj, 19. december 2024
(OR. en)

17045/24

SOC 925
EMPL 623
EDUC 456
ECOFIN 1521

PREDLOG

Pošiljatelj:	za generalno sekretarko Evropske komisije: direktorica Martine DEPREZ
Datum prejema:	18. december 2024
Prejemnik:	Thérèse BLANCHET, generalna sekretarka Sveta Evropske unije
Št. dok. Kom.:	COM(2024) 701 final
Zadeva:	PREDLOG SKUPNEGA POROČILA KOMISIJE IN SVETA O ZAPOSLOVANJU

Delegacije prejmejo priloženi dokument COM(2024) 701 final.

Priloga: COM(2024) 701 final

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 17.12.2024
COM(2024) 701 final

**PREDLOG SKUPNEGA POROČILA
KOMISIJE IN SVETA O ZAPOSLOVANJU**

Kazalo

KLJUČNA SPOROČILA	3
POGLAVJE 1. PREGLED TRENDOV NA TRGU DELA IN SOCIALNEM PODROČJU, NAPREDEK PRI DOSEGANJU CILJEV ZA LETO 2030 IN KLJUČNE HORIZONTALNE UGOTOVITVE O SOCIALNI KONVERGENCI	27
1.1 Ključni trendi na trgu dela.....	27
1.2 Ključni trendi na socialnem področju	30
1.3 Napredek pri doseganju krovnih ciljev EU in nacionalnih ciljev za leto 2030.....	33
1.4 Ključne horizontalne ugotovitve iz prve faze analize socialne konvergence po državah	39
POGLAVJE 2. REFORME ZAPOSLOVANJA IN SOCIALNE REFORME – USPEŠNOST IN UKREPI DRŽAV ČLANIC	48
2.1 Smernica 5: Spodbujanje povpraševanja po delovni sili.....	48
2.1.1 Ključni kazalniki.....	48
2.1.2 Ukrepi držav članic.....	62
2.2 Smernica 6: Krepitev ponudbe delovne sile in izboljšanje dostopa do zaposlitve ter vseživljenjskega pridobivanja spretnosti in kompetenc	65
2.2.1 Ključni kazalniki.....	66
2.2.2 Ukrepi držav članic.....	95
2.3 Smernica 7: Izboljšanje delovanja trgov dela in učinkovitosti socialnega dialoga.....	104
2.3.1 Ključni kazalniki.....	104
2.3.2 Ukrepi držav članic.....	121
2.4 Smernica 8: Spodbujanje enakih možnosti za vse, krepitev socialne vključenosti in boj proti revščini.....	126
2.4.1 Ključni kazalniki.....	126
2.4.2 Ukrepi držav članic.....	158
POGLAVJE 3. PRVA FAZA ANALIZE PO DRŽAVAH	164
Belgija	166
Bolgarija	168
Češka	170
Danska.....	172
Nemčija	174
Estonija.....	176
Irska	178
Grčija	180
Španija.....	182

Francija.....	184
Hrvaška.....	186
Italija	188
Ciper	190
Latvija.....	192
Litva	193
Luksemburg.....	195
Madžarska	197
Malta	199
Nizozemska	201
Avstrija	203
Poljska	205
Portugalska	207
Romunija	209
Slovenija.....	211
Slovaška	213
Finska	215
Švedska.....	217

KLJUČNA SPOROČILA

Skupno poročilo Evropske komisije in Sveta o zaposlovanju v skladu s členom 148 PDEU spremlja stanje na področju zaposlovanja v Uniji in izvajanje smernic za zaposlovanje. Poročilo vsebuje letni pregled glavnih dogodkov na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Uniji ter nedavnih ukrepov politike držav članic v skladu s smernicami za politike zaposlovanja držav članic¹ in opredeljuje povezana ključna prednostna področja za ukrepe politike. Ohranja močan poudarek na izvajanju evropskega stebra socialnih pravic, zlasti prek tematskih okvirov, povezanih z različnimi načeli stebra, ob upoštevanju socialno-ekonomskih obetov in najnovejših pobud politike. Poglavje 1 poročila vsebuje pregled ključnih trendov na področju zaposlovanja in socialnih zadev ter pregled napredka pri doseganju krovnih ciljev EU in nacionalnih ciljev za leto 2030. Vsebuje tudi poročilo o horizontalnih ugotovitvah na podlagi analize tveganj za navzgor usmerjeno socialno konvergenco. V poglavju 2 so analizirani izzivi in odzivi politike v državah članicah za vsako od štirih smernic za zaposlovanje. Poglavje 3 vsebuje analizo za vsako državo članico na podlagi načel okvira za socialno konvergenco². Analiza je v skladu s členom 148 PDEU. Poleg tega je odziv na člen 3(3), točka (b), Uredbe (EU) 2024/1263 o učinkovitem usklajevanju ekonomskih politik in večstranskem proračunskem nadzoru, na podlagi katerega nadzor Komisije nad izvajanjem smernic za zaposlovanje v okviru evropskega semestra vključuje okvir za opredelitev tveganj za socialno konvergenco³. Obravnavanje izzivov, opredeljenih v skupnem poročilu o zaposlovanju, bo prispevalo k doseganju navzgor usmerjene socialne konvergenca, okrepilo prizadevanja Unije za pravičen zeleni in digitalni prehod ter prispevalo k soočanju z demografskimi spremembami, doseganju ciljev trajnostnega razvoja in izvajanju strategij Unije enakosti⁴. Na podlagi predloga Komisije ter po izmenjavi mnenj v ustreznih svetovalnih odborih Sveta bo končno besedilo poročila sprejel Svet za zaposlovanje, socialno politiko, zdravje in varstvo potrošnikov (v nadaljnjem besedilu: Svet EPSCO).

Poročilo spremlja napredek pri uresničevanju krovnih ciljev EU za leto 2030 glede zaposlovanja, spretnosti ter zmanjšanja revščine, ki so jih pozdravili voditelji in voditeljice EU na socialnem vrhu v Portu in Evropski svet junija 2021. EU je kljub upočasnitvi gospodarske rasti na dobri poti, da do leta 2030 doseže svoj krovni cilj glede stopnje delovne aktivnosti, hkrati pa so potrebna znatna nadaljnja prizadevanja za doseg krovnih ciljev EU glede spretnosti ter zmanjšanja revščine:

- stopnja delovne aktivnosti v EU je leta 2023 dosegla 75,3 %, kar pomeni, da je le 2,7 odstotne točke pod ciljno vrednostjo do leta 2030, ki znaša 78 %. Večina držav članic je v letu 2023 dosegla nadaljnji napredek pri doseganju svojih nacionalnih ciljev na področju zaposlovanja, pet pa jih je svoje že doseglo ali preseгло.

¹ Svet Evropske unije je zadnjo posodobitev smernic za zaposlovanje sprejel novembra 2024 ([UL L 2024/3134, 13.12.2024](#)).

² Po razpravah v Svetu EPSCO, ki so potekale junija 2023 o okviru za socialno konvergenco, in [ključnih sporočilih Odbora za zaposlovanje in Odbora za socialno zaščito](#) na podlagi [dela namenske delovne skupne teh dveh odborov](#), ki je potekalo med oktobrom 2022 in majem 2023.

³ Poleg tega je v uvodni izjavi 8 iste uredbe navedeno, da „Komisija v sklopu celovite analize razvoja na področju zaposlovanja in socialnih zadev v okviru evropskega semestra oceni tveganja navzgor usmerjene socialne konvergenca v državah članicah ter spremlja napredek pri izvajanju načel evropskega stebra socialnih pravic na podlagi pregleda socialnih kazalnikov in načel okvira za socialno konvergenco“.

⁴ Strategija za enakost spolov za obdobje 2020–2025, akcijski načrt EU za boj proti rasizmu za obdobje 2020–2025, strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov za obdobje 2020–2030, strategija za enakost LGBTIQ oseb in strategija o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030.

- Kar zadeva spretnosti, je bil pri stopnji udeležbe odraslih v učenju v EU dosežen le omejen napredek, in sicer se je s 37,4 % leta 2016 leta 2022 zvišala na 39,5 %, kar je še vedno daleč od krovnega cilja EU, ki znaša 60 %. Poleg tega je večina držav članic nazadovala pri uresničevanju svojih nacionalnih ciljev. To kaže, da so potrebna znatna nadaljnja prizadevanja v skladu s ciljem za Evropo, da ostane konkurenčna, inovativna in vključujoča v okviru zelene in digitalne preobrazbe ter staranja prebivalstva.
- Število ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti je bilo leta 2023 v EU kljub krizi zaradi COVID-19, visokim stroškom energije in inflaciji za približno 1,6 milijona manjše kot leta 2019. To je še vedno daleč od krovnega cilja EU, ki znaša vsaj 15 milijonov do leta 2030. V skoraj polovici držav članic se je število ogroženih ljudi povečalo, kar kaže na nasprotno smer v primerjavi s cilji, vključenimi v nacionalne cilje. Glede na to bo treba prizadevanja v preostanku desetletja znatno pospešiti.

Izvajanje reform in naložb iz načrtov držav članic za okrevanje in odpornost skupaj s skladi kohezijske politike podpira pravično, vključujočo in trajnostno rast. Poleg podpore, ki je bila za ukrepe politike na ustreznih področjih politike zagotovljena iz Evropskega socialnega sklada plus (ESS+), Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR), Sklada za pravični prehod (SPP) in Instrumenta za tehnično podporo, mehanizem za okrevanje in odpornost spodbuja ekonomsko, socialno in teritorialno kohezijo Unije z izboljšanjem konkurenčnosti, odpornosti, pripravljenosti na krize, sposobnosti prilagajanja in potenciala rasti držav članic ter s spodbujanjem ustvarjanja visokokakovostnih delovnih mest z ustreznimi reformami in naložbami. Mehanizem na ta način prispeva tudi k izvajanju evropskega stebra socialnih pravic⁵. Skupni znesek v višini približno 162,5 milijarde EUR, dodeljen državam članicam, prispeva k socialnim izdatkom, ki predstavljajo približno 25 % vseh ocenjenih odhodkov⁶. Komisija je v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost doslej izplačala približno 269 milijard EUR v obliki nepovratnih sredstev in posojil ter predhodnega financiranja. Pričakuje se, da bo od 7 129 mejnikov in ciljev, vključenih v 27 načrtov za okrevanje in odpornost, 2 201 prispeval k socialnim politikam (približno 31 %). Od 1 742 mejnikov in ciljev, doseženih 14. novembra, jih 505 spodbuja socialne politike (približno 30 %). Skupno poročilo o zaposlovanju v okviru analize odziva politike vključuje tudi izbor ukrepov, podprtih s sredstvi EU, zlasti mehanizem za okrevanje in odpornost, Evropski socialni sklad plus (ESS+), Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR), Sklad za pravični prehod (SPP) in Instrument za tehnično podporo. Vse to podpira obete za rast in zaposlovanje ter ekonomsko in socialno kohezijo in odpornost v Uniji.

Skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2025 zagotavlja analizo za posamezne države na podlagi načel okvira za socialno konvergenco v skladu s členom 3(3), točka (b), Uredbe (EU) 2024/1263. Izzivi držav članic na področju trga dela, spretnosti in socialnih zadev so analizirani z uporabo obstoječih orodij (pregled socialnih kazalnikov in dogovorjena metodologija semaforja iz skupnega poročila o zaposlovanju), da bi se opredelila morebitna tveganja pri navzgor usmerjeni socialni konvergenci, ki jih je treba poglobljeno analizirati v drugi fazi. Prva faza analize okvira za socialno konvergenco na splošno kaže na:

- i. nadaljnjo navzgor usmerjeno konvergenco na trgu dela v letu 2023, medtem ko je treba rezultate premalo zastopanih skupin na področju zaposlovanja še izboljšati;

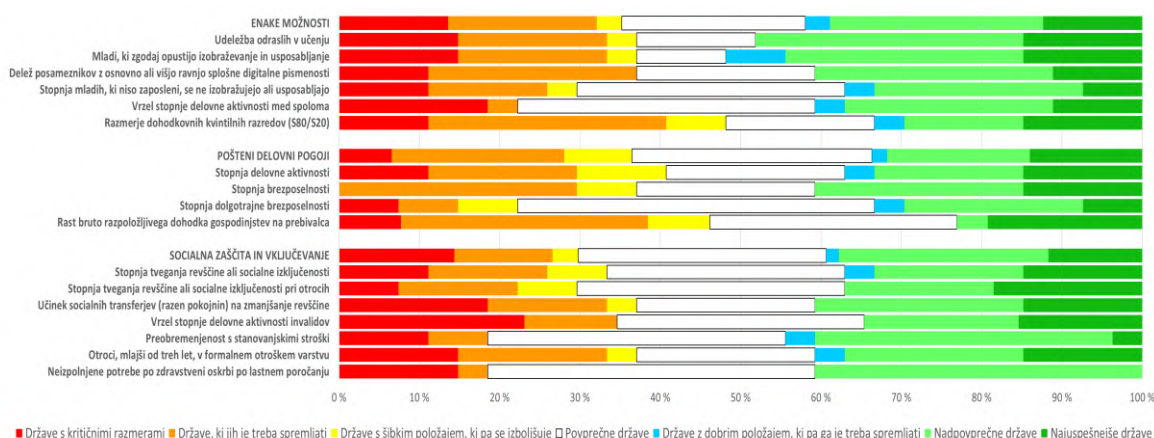
⁵ Uredba (EU) 2021/241 o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost (UL L 57, 18.2.2021, str. 17).

⁶ Kategorije socialnih izdatkov so opredeljene in uporabljene na podlagi metodologije, ki jo je Komisija po posvetovanju z Evropskim parlamentom in državami članicami sprejela v Delegirani uredbi (EU) 2021/2105.

- ii. rahle izboljšave na ravni EU v zvezi s spretnostmi, čeprav na tem področju še vedno obstajajo tveganja za navzgor usmerjeno konvergenco;
- iii. splošno stabilnost stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti na ravni EU, medtem ko še vedno obstajajo nekatera tveganja za navzgor usmerjeno konvergenco v zvezi z družbenimi rezultati.

Podrobnejšo drugo fazo analize (z uporabo širšega sklopa kvantitativnih in kvalitativnih dokazov) bodo izvedle službe Komisije za države, za katere so bila v prvi fazi ugotovljena morebitna tveganja za navzgor usmerjeno socialno konvergenco. Te so Bolgarija, Estonija, Španija, Italija, Litva, Madžarska, Romunija, ki so bile lani tudi v drugi fazi, ter Grčija, Hrvaška in Luksemburg, ki so se letos vanjo uvrstile prvič. V Grčiji je to posledica nekaterih poslabšanj ali splošne stabilnosti na socialnem področju na ravneh, ki so še vedno daleč od povprečja EU (preobremenjenost s stanovanjskimi stroški, neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju, tveganje revščine ali socialne izključenosti – na splošno in pri otrocih, učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine, dohodkovne neenakosti), trajnih izzivov na trgu dela za ženske in mlade ter nizke in čedalje slabše udeležbe odraslih v učenju. Uvrstitev Hrvaške v drugo fazo analize je povezana s področjem spretnosti (nizka in čedalje slabša udeležba odraslih v učenju, znatno zmanjšanje deleža odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi), splošno stopnjo delovne aktivnosti, ki je kljub izboljšavam še vedno nižja od povprečja EU, in stanjem na področju zaposlovanja invalidov, ki je še vedno težavno, pa tudi z nekaterimi izzivi na socialnem področju (učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine, dohodkovne neenakosti). Uvrstitev Luksemburga v drugo fazo analize je povezana z nedavnim znatnim poslabšanjem nekaterih socialnih kazalnikov (stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti – na splošno in pri otrocih, učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine) ter s še vedno visoko stopnjo preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški, s trendi na trgu dela, ki so se nedavno poslabšali (stopnji brezposelnosti in dolgotrajne brezposelnosti, vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov) ter z zmanjšanjem deleža odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi, čeprav statistični podatki ostajajo precej nad povprečjem EU. Podrobnejša analiza je predstavljena v poglavju 3 poročila za vsako od 27 držav članic.

Izzivi na področju zaposlovanja, spretnosti in socialnih zadev v državah članicah EU po glavnih kazalnikih v okviru pregleda socialnih kazalnikov

Opomba: podatki za nekatere države pri nekaterih kazalnikih manjkajo – glej preglednico 1.4.1 v oddelku 1.4. Legende so pojasnjene v Prilogi 6.

Kljub slabim gospodarskim razmeram v letu 2023 so rezultati na trgu dela v EU v povprečju ostali dobri, rast zaposlovanja pa je bila še vedno trdna. Stopnja delovne aktivnosti v EU je leta 2023 dosegla novo rekordno raven, in sicer 75,3 % (zvišanje za

0,7 odstotne točke od leta 2022), v drugem četrtletju leta 2024 pa se je še zvišala na 75,8 %. Letna stopnja rasti v višini 1,1 % se je po hitrem zvišanju po pandemiji v letu 2022 (+2,3 %) vrnila na povprečne ravni pred pandemijo COVID-19 (2013–2019). Hkrati se je stopnja brezposelnosti v EU leta 2023 znižala na rekordno nizko raven, tj. 6,1 %, septembra 2024 pa je padla na 5,9 %. Čeprav je bilo zmanjševanje brezposelnosti glavni dejavnik rasti zaposlovanja pred pandemijo COVID-19, se je zaradi nizkih stopenj brezposelnosti pozornost preusmerila na rast delovne sile kot glavnega vira povečanja zaposlenosti. Leta 2023 je bilo približno 90 % rasti zaposlovanja mogoče pojasniti s povečanjem delovne sile. To je bilo predvsem posledica delavcev v najproduktivnejših letih (25–54 let) s terciarno izobrazbo, pri čemer so bili številni državljani tretjih držav, ter starejših delavcev s sekundarno ali terciarno izobrazbo. Poleg tega je bila rast zaposlovanja močnejša v sektorjih, ki se spoprijemajo z znatnim pomanjkanjem delovne sile, kot sta IKT in gradbeništvo. To je mogoče pripisati tako čedalje večji ponudbi delovne sile kot tudi preusmeritvi dodeljevanja delovnih mest v te sektorje z velikim povpraševanjem. Na splošno je bila ugotovljena konvergenca stopenj delovne aktivnosti med državami članicami, čeprav so v številnih državah članicah še vedno velike regionalne razlike. V nedavnih sklepih Sveta so obravnavana vprašanja dostopa do omogočitvenih storitev in zavodov za zaposlovanje za spodbujanje socialnega vključevanja ljudi s tveganjem revščine, vključno z Romi, in sicer z zmanjšanjem teritorialnih neenakosti⁷.

⁷ Odobril [Svet EPSCO 2. decembra 2024](#).

Trden trg dela kljub počasnejši gospodarski rasti

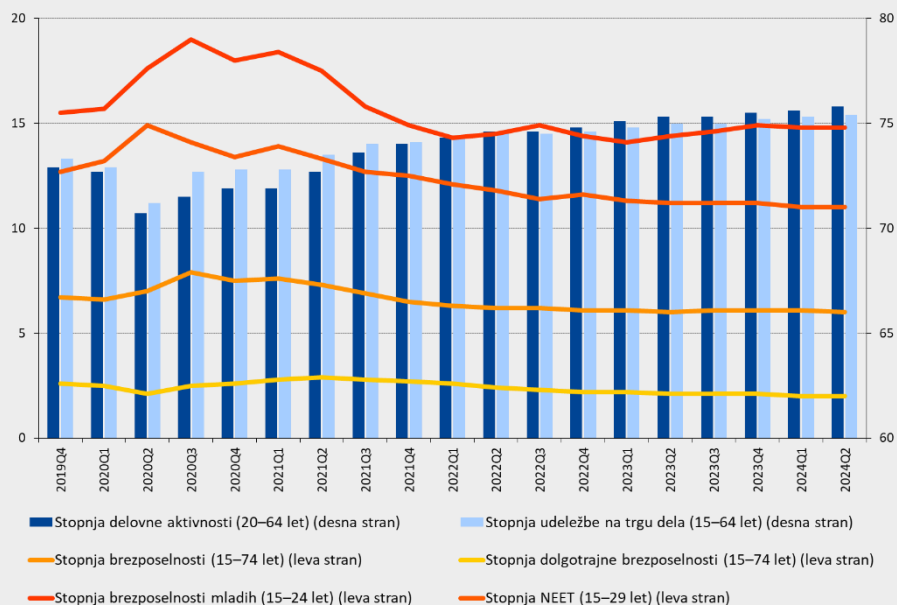
75,8 %
stopnja delovne
aktivnosti (20–
64 let) v drugem
četrtnetu leta 2024
(+0,5 odstotne
točke medletno)

75,4 %
stopnja udeležbe
na trgu dela (15–
64 let) v drugem
četrtnetu leta 2024
(+0,4 odstotne
točke medletno)

6,0 %
stopnja
brezposelnosti
(15–74 let) v
drugem četrtnetu
leta 2024
(nespremenjeno
medletno)

14,8 %
stopnja
brezposelnosti
mladih (15–
24 let) v drugem
četrtnetu leta 2024
(+0,4 odstotne
točke medletno)

Ključni kazalniki trga dela v EU27 (v %, četrtnetu)

Vir: Eurostat [[lfisi_emp_q](#)], [[une_rt_q](#)], [[une_ltu_q](#)] in [[lfisi_neet_q](#)]. Sezonsko, ne koledarsko prilagojeni podatki.

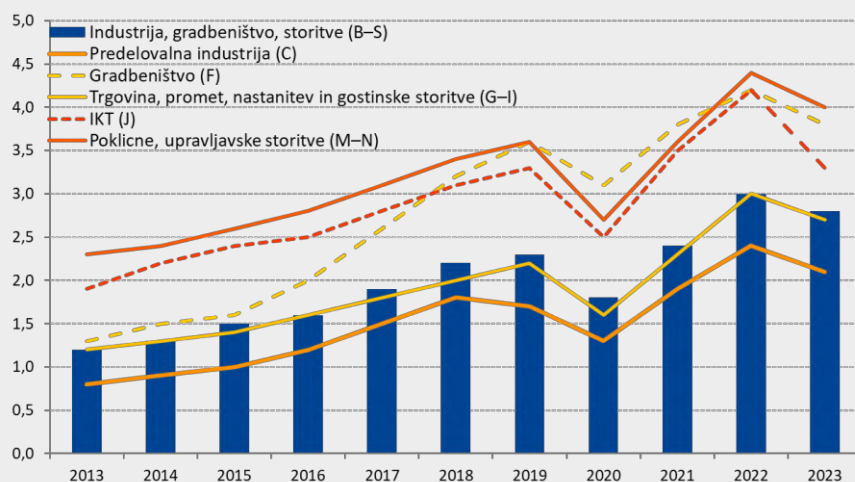
Rast produktivnosti dela v EU je počasna. Medtem ko je stopnja rasti produktivnosti dela pred letom 2007 v povprečju znašala približno 1,4 % letno, se je med letoma 2010 in 2019 upočasnila na 0,8 %, leta 2023 pa se je dodatno znižala na 0,7 %. Tako ostaja strukturno nizka ter bi lahko ogrozila svetovno konkurenčnost EU in njeno uspešnost v smislu možnosti prihodnje rasti, ustvarjanja delovnih mest in življenjskega standarda. Glavni dejavnik nizke stopnje rasti produktivnosti dela je šibka rast skupne factorske produktivnosti. Med temeljnimi vzroki za to so v poročilu Maria Draghija o prihodnosti evropske konkurenčnosti poudarjene znatne vrzeli v visokotehnološki specializaciji, inovacijah in naložbah EU, zlasti v primerjavi z Združenimi državami Amerike. Kot pomembna dejavnika sta navedeni tudi razdrobljenost enotnega trga in regulativna zapletenost. Zaradi pomanjkanja delovne sile in spretnosti se predvsem upočasnjuje uvajanje tehnologije in povečujejo stroški, kar dodatno zmanjšuje povpraševanje po delovni sili. Kot je poudarjeno v Draghijevem poročilu, je prilagajanje sistemov izobraževanja in usposabljanja spreminjajočim se potrebam po spretnostih, zlasti za dvojni prehod, pri čemer je treba dati prednost izobraževanju odraslih ter poklicnemu izobraževanju in usposabljanju, bistveno za spodbujanje konkurenčnosti. Zmanjšanje upravnih ovir, regulativnega bremena in bremena poročanja, spodbujanje inovacij in podpiranje učinkovitih kolektivnih pogajanj lahko pripomorejo k povečanju produktivnosti ter ohranitvi rasti plač in konkurenčnosti.

Pomanjkanje delovne sile v Uniji je še vedno precejšnje

Stopnje prostih delovnih mest v višini 3 % ali več na področjih strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti, informacijskih in komunikacijskih dejavnosti ter gradbeništva leta 2023

Za 20 % večje pomanjkanje delovne sile leta 2023 v primerjavi z letom 2019

Stopnje prostih delovnih mest v EU po gospodarskih dejavnostih (v %, letni podatki)

Opomba: dejavnosti NACE 2, B–S (industrija, gradbeništvo in storitve (razen dejavnosti gospodinjstev z zaposlenim hišnim osebjem ter eksteritorialnih organizacij in teles), C (predelovalne dejavnosti), F (gradbeništvo), G–I (trgovina, promet, nastanitev in gostinske storitve), J (informacijske in komunikacijske dejavnosti), M–N (strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti).

Vir: Eurostat [[jvs_a_rate_r2](#)].

Pomanjkanje delovne sile in spretnosti se zmanjšuje, vendar je v EU še vedno znatno; za povečanje konkurenčnosti, inovacijske zmogljivosti ter vključujoče in trajnostne rasti EU ga je nujno obravnavati. V zadnjem desetletju se je pomanjkanje delovne sile in spretnosti povečalo v vseh državah članicah. Čeprav se je sezonsko prilagojena stopnja prostih delovnih mest znižala z 2,9 % v prvem četrtletju leta 2023 na 2,4 % v drugem četrtletju leta 2024, kar odraža šibkejšo gospodarsko rast in skromnejša pričakovanja glede zaposlovanja, ostaja precej nad povprečjem pred pandemijo (2013–2019), ko je znašala 1,7 %. To pomanjkanje je posledica demografskih sprememb, povpraševanja po novih spretnostih, povezanih s tehnološkim razvojem in dvojnim preходом (vključno z inženirskimi, tehničnimi, znanstvenimi in operativnimi spretnostmi ter spretnostmi spremljanja)⁸, ter slabih delovnih pogojev v nekaterih sektorjih. O njem poročajo podjetja vseh velikosti in iz vseh sektorjev, posebno trdovratno pa je v sektorju oskrbe, izobraževanju, na področjih naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike (zlasti IKT), v gradbeništvu, prometu in nekaterih poklicih, ki temeljijo na storitvah (npr. kuharji in natakariji). Čeprav lahko pomanjkanje delovne sile kaže na potencialno močno gospodarstvo, v katerem so delavci opolnomočeni za pogajanje o boljših plačah in delovnih pogojih, pa hkrati, zlasti kadar je dolgotrajno, ovira produktivnost in inovacijsko zmogljivost, slabi konkurenčnost EU, ustvarja ozka grla za rast ter ovira napredek pri zelenem in digitalnem prehodu. Za odpravo tega pomanjkanja je ključno usklajeno in okrepljeno ukrepanje na ravni EU, držav članic in regionalni ravni, ki vključuje tudi socialne partnerje in druge ustrezne deležnike. Komisija je marca 2024 predstavila akcijski načrt⁹ za odpravljanje pomanjkanja delovne sile in spretnosti, pripravljen v tesnem sodelovanju s socialnimi partnerji. Temelji na

⁸ Glej UNIDO, [What are green skills?](#) (Kaj so zelene spretnosti?), 2023.

⁹ Glej Evropska komisija, [Commission sets out actions to tackle labour and skills shortages \(Komisija je določila ukrepe za odpravo pomanjkanja delovne sile in spretnosti\)](#), 2024.

številnih že sprejetih pobudah in določa nove ukrepe, ki jih bodo ali bi jih morali sprejeti EU, države članice in socialni partnerji za odpravo pomanjkanja delovne sile in spretnosti. Ti vključujejo ukrepe v zvezi z aktivacijo premalo zastopanih skupin na trgu dela, podporo spretnostim in izobraževanju, izboljšanjem pogojev dela, krepitvijo pravične mobilnosti znotraj EU in njenim dopolnjevanjem s privabljanjem talentov iz držav zunaj EU.

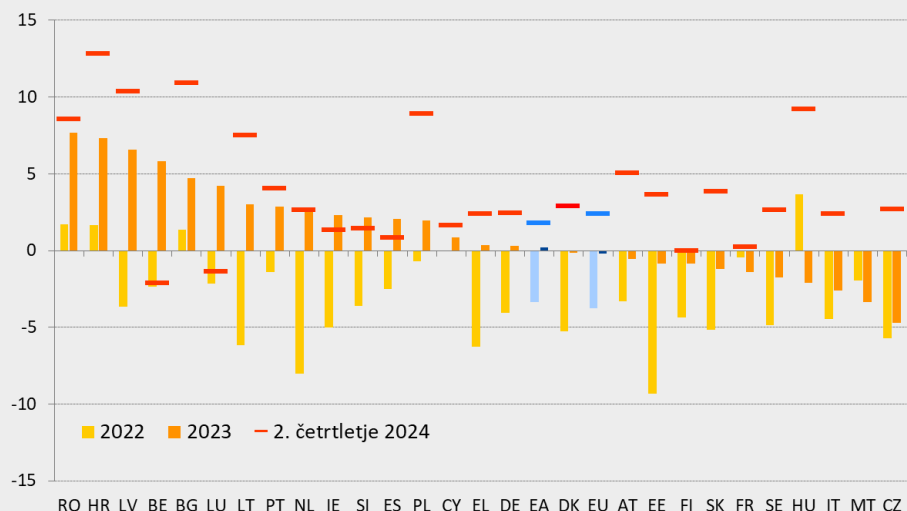
Rast plač v EU je v letu 2023 ostala močna, vendar se je med državami članicami precej razlikovala. Letna rast nominalnih sredstev na zaposlenega je v EU dosegla rekordno raven v višini 6,1 % (medletno), potem ko je leta 2022 ob še vedno visoki inflaciji in nezadostni ponudbi delovne sile na trgu dela znašala 4,9 %. Nato se je v drugem četrtletju leta 2024 zmanjšala na 5,0 %, ko se je inflacija umirila. Po znatnem upadu (−3,7 %) v letu 2022 so realne plače v drugi polovici leta 2023 začele rasti, v drugem četrtletju leta 2024 pa dosegle 2,4 % (medletno). To ponovno povečanje je bilo posledica zniževanja inflacije in nadaljnje močne nominalne rasti plač. Kljub tem nedavnim izboljšavam ostajajo realne plače v letu 2024 v EU in osmih državah članicah (na Češkem, Danskem, Finskem, v Italiji, Franciji, Nemčiji, Grčiji in na Švedskem) v povprečju pod ravnmi pred pandemijo. Z zvišanjem zakonsko določenih minimalnih plač se je v večini držav članic v veliki meri izravnala izguba kupne moči zaposlenih z minimalno plačo. Zvišanja so bila predvsem posledica rutinskih letnih posodobitev januarja 2023 in 2024, skupaj z znatnimi prilagoditvami v obeh letih. Prenos direktive o ustreznih minimalnih plačah¹⁰ bo bistvenega pomena za zaščito kupne moči tistih z nizkimi plačami ter preprečevanje tveganja revščine med zaposlenimi in boj proti njej, hkrati pa se bodo z njim okrepile spodbude za delo. Direktiva vključuje tudi ukrepe za spodbujanje kolektivnih pogajanj ter izboljšanje mehanizmov za izvrševanje in nadzor v državah članicah.

Realne plače se ponovno zvišujejo, vendar njihovo znižanje v prejšnjih letih ni bilo izravnano

Realne bruto plače na zaposlenega(leta	
(letna sprememba v %; 2022, 2023 in drugo četrtletje leta -2024)	
Nominalna sredstva na zaposlenega so se leta 2023, zvišala za 6,1 %, v drugem četrtletju 2024 pa za 5 %-.	

¹⁰ Direktiva (EU) 2022/2041 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. oktobra 2022 o ustreznih minimalnih plačah v Evropski uniji (UL L 275, 25.10.2022, str. 33).

Vendar so se **realne plače** v letu 2023 **znižale za 0,2 %**, v drugem četrtletju 2024 pa **so se povečale za 2,4 %**.

Vir: Evropska komisija, podatkovna zbirka AMECO, nominalne bruto plače na zaposlenega [hwwdw]; deflator: harmonizirani indeksi cen življenjskih potrebščin [prc_hicp_midx]. Za drugo četrtletje leta 2024: izračuni GD za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje na podlagi podatkov Eurostata, plače [namq_10_gdp], skupna zaposlenost (domači koncept) [namq_10_a10_e] in harmonizirani indeksi cen življenjskih potrebščin [prc_hicp_midx].

Revščina zaposlenih se je v EU leta 2023 nekoliko zmanjšala, vendar je še vedno prizadela vsakega dvanajstega delavca, pri nestandardnih oblikah dela pa je bila znatno večja. Na splošno se je delež zmanjšal z 8,5 % v letu 2022 na 8,3 % v letu 2023 ter je bil manjši v primerjavi z desetletjem prej in obdobjem tik pred pandemijo COVID-19. Revščina zaposlenih se je leta 2023 zmanjševala v skoraj polovici držav članic, čeprav so se številne leta 2022 spopadale z visoko inflacijo in znatnim upadom realnih plač. To kaže, da se je v teh državah mediana dohodka znižala bolj kot dohodek revnih zaposlenih, k čemur so prispevale posodobitve minimalnih plač in socialnih transferjev. Prve ocene Eurostata kažejo, da bo revščina zaposlenih v letu 2024 ostala stabilna (glede na dohodke v letu 2023). Tako kot v prejšnjih letih je bila revščina zaposlenih po vsej EU znatno večja med državljani tretjih držav in tistimi, rojenimi zunaj EU (22,5 % oziroma 18,5 %), nizkokvalificiranimi delavci (18,4 %), zaposlenimi s krajšim delovnim časom in začasnimi delavci (12,6 % v obeh primerih) ter gospodinjstvi z vzdrževanimi otroki (10,0 %). Revščina zaposlenih je bila večja med osebami z nestandardnimi oblikami zaposlitve (zaposleni za določen čas, zaposleni s krajšim delovnim časom, samozaposleni), čeprav so imeli prejemki socialne zaščite razmeroma pomembnejšo vlogo pri zmanjševanju njihovega tveganja revščine. Pokritost s socialnimi prejemki se je med državami članicami in različnimi kategorijami delavcev zelo razlikovala. Za samozaposlene, ki so bili pred socialnimi transferji izpostavljeni tveganju revščine, je bilo najmanj verjetno, da bodo prejeli socialne prejemke, pri čemer je pokritost v EU v letu 2023 znašala 12,7 %. Kar zadeva formalno kritje¹¹, so spomladi 2023 v 15 državah članicah pri vsaj eni skupini nestandardnih delavcev še vedno obstajale vrzeli na vsaj enem področju socialne zaščite, ki je najpogosteje vključevalo nadomestila za brezposelnost ter čas bolezni in/ali dajatve za materinstvo.

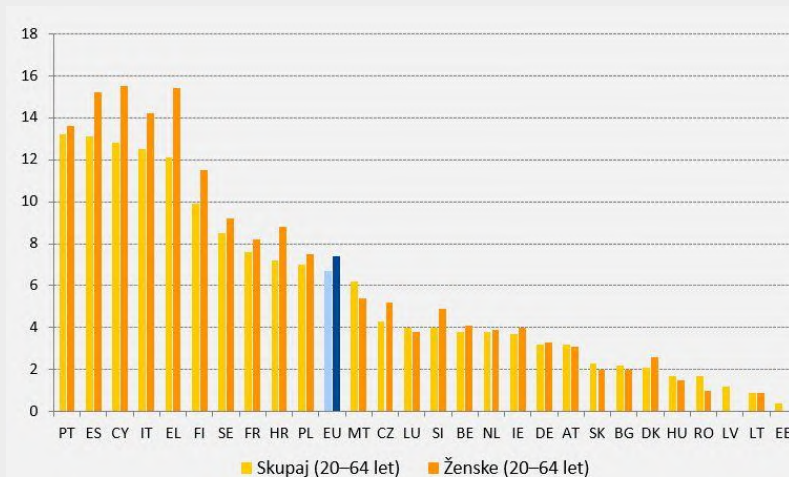
¹¹ Formalno kritje skupine pomeni, da na posameznem področju socialne zaščite (npr. starost, bolezen, brezposelnost, materinstvo) obstoječa zakonodaja ali kolektivna pogodba določa, da so posamezniki v skupini upravičeni do udeležbe v sistemu socialne zaščite, ki krije to področje.

Med vsemi državami članicami obstajajo velike razlike pri neprostoVOLJNI zaposlitvi za določen čas, pri čemer je ta pogostejša med ženskami

12,3 %
delavcev (20–64 let) s
pogodbami o
zaposlitvi za
določen čas v
letu 2023 v EU

7,4 %
žensk (20–64 let),
zaposlenih na
podlagi
neprostoVOLJNIH
pogodb o
zaposlitvi za
določen čas (v
primerjavi s 6,2 %
moških)

Število neprostoVOLJNO zaposlenih za določen čas kot odstotek skupnega števila zaposlenih glede na starost (20–64 let) (v %, 2023)

Vir: Eurostat [[lfsa_etgar](#)] in [[lfsa_etgar](#)], anketa o delovni sili EU.

Čeprav nekateri delavci zelo cenijo prožnost, lahko segmentacija trga dela, ki traja dlje časa, negativno vpliva na socialno pravičnost. Nestalna delovna mesta in zaposlitev s krajšim delovnim časom lahko nekaterim skupinam, zlasti mladim in visoko usposobljenim, olajšajo vstop na trg dela in razvoj spretnosti ter jim zagotovijo večjo prožnost ter usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja. Vendar trdovratne vrzeli na področju varnosti delovnega mesta in delovnih pogojev med delavci (pogosto s posledicami v smislu dostopa do socialne zaščite) povzročajo delitve, zaradi katerih se običajno povečajo neenakosti. Z večjo negotovostjo zaposlitve je povezana zlasti zaposlitev za določen čas, kadar ni odskočna deska za trajnejše pogodbene oblike. Prekarnost, ki izhaja iz tega, prispeva tudi k manj ugodnim delovnim pogojem v nekaterih sektorjih in poklicih z velikim in trdovratnim pomanjkanjem delovne sile. Glede na visoko stopnjo delovne aktivnosti v EU se je delež delavcev s pogodbami o zaposlitvi za določen čas med vsemi zaposlenimi nekoliko zmanjšal (z 12,9 % leta 2022 na 12,3 % leta 2023), pri čemer so med državami članicami velike razlike (od več kot 15 % v nekaterih do manj kot 3 % v drugih). Zlasti imajo nekatere države članice poleg nizkih stopenj prehajanja na zaposlitev za nedoločen čas še naprej tudi visok delež pogodb o zaposlitvi za določen čas. Prav tako so pogodbe o zaposlitvi za določen čas še vedno bolj razširjene med mladimi in ženskami. Poleg tega je bila leta 2023 več kot polovica delavcev, zaposlenih za določen čas, v EU neprostoVOLJNO zaposlena na podlagi takih pogodb, pri čemer se je njihovo število v primerjavi z letom 2022 nekoliko zmanjšalo (ponovno pa so bile med državami članicami velike razlike), pogostejša pa je bila tudi pojavnost pri ženskah. Hkrati se je delež zaposlitve s krajšim delovnim časom v EU leta 2023 nekoliko povečal. Kljub izboljšanju je pri slednji v več državah članicah še vedno prisoten močan element neprostoVOLJNOSTI. Segmentacijo trga dela je mogoče med drugim odpraviti s prilagojenimi aktivnimi politikami trga dela, ki spodbujajo navzgor usmerjeno prehajanje med delovnimi mesti, pa tudi s spodbudami za delodajalce, da zaposlujejo in obdržijo delavce.

Digitalne platforme dela so čedalje pomembnejši del gospodarstva EU, saj zagotavljajo zaposlitvene možnosti, pomenijo pa tudi posebne izzive, zlasti v zvezi z zaposlitvenim statusom delavcev. Med letoma 2016 in 2020 so se prihodki iz platformnega gospodarstva EU povečali za skoraj petkrat, leta 2020 pa naj bi prek digitalnih platform dela delalo več kot 28 milijonov ljudi, pri čemer naj bi se njihovo število stalno povečevalo¹². Večina teh oseb je resnično samozaposlenih, 5,5 milijona pa jih je bilo po ocenah nepravilno razvrščenih med samozaposlene. Več kot polovica ljudi, ki delajo prek platform, zasluži manj od minimalne plače¹³. Glede na navedeno je direktiva o izboljšanju delovnih pogojev pri platformnem delu¹⁴ med drugim namenjena reševanju vprašanja navidezne samozaposlitve na digitalnih platformah dela z olajšanjem pravilne določitve zaposlitvenega statusa na podlagi pravne domneve o delovnem razmerju. Poleg tega se z njo uvajajo nove pravice za zaposlene in samozaposlene platformne delavce, ki zagotavljajo večjo preglednost, pravičnost in odgovornost pri algoritemskem upravljanju. Direktiva krepi tudi socialni dialog in kolektivna pogajanja.

Hiter napredek na področju umetne inteligence in drugih digitalnih tehnologij, vključno s podatkovno analitiko, virtualnimi svetovi, kibernetsko varnostjo, kvantnim računalništvom, računalništvom v oblaku in računalništvom na robu, povzroča korenite spremembe na trgu dela, ki zahtevajo pozorno spremljanje in ustrezne odzive politike. Pričakovati je, da bo to vplivalo na število in kakovost delovnih mest ter na kakovost življenja delavcev. Čeprav nedavne študije¹⁵ potrjujejo, da bi lahko bil glavni neto vpliv sprejemanja umetne inteligence na zaposlovanje kratkoročno pozitiven, saj bi se povečalo povpraševanje po spretnostih, potrebnih za njen razvoj in sprejemanje, bi bilo treba povečanje zaposlenosti previdno uravnotežiti s potencialom umetne inteligence, da nadomesti rutinska delovna mesta¹⁶. Še več, generativna umetna inteligenca bi lahko v nasprotju s prejšnjimi valovi avtomatizacije znatno vplivala na visoko usposobljene delavce. Poleg tega lahko avtomatizacija z naprednimi robotskimi tehnologijami, podprtimi z umetno inteligenco, močno vpliva na proizvodne procese in zagotavljanje storitev, hkrati pa spreminja profile delovnih mest in povečuje potrebo po digitalnih in analitičnih spretnostih ter mehkih veščinah¹⁷. V zvezi s tem je akt EU o umetni inteligenci¹⁸ (ki je začel veljati avgusta 2024)

¹² Evropska komisija, [Delovni dokument služb Komisije – Povzetek poročila o oceni učinka, spremni dokument, priložen predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o izboljšanju delovnih pogojev pri platformnem delu](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2021.

¹³ Evropska komisija, [Study to gather evidence on the working conditions of platform workers](#) (Študija za zbiranje dokazov o delovnih pogojih platformnih delavcev), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁴ [Direktiva \(EU\) 2024/2831 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. oktobra 2024 o izboljšanju delovnih pogojev pri platformnem delu \(UL L, 2024/2831, 11.11.2024\)](#).

¹⁵ Glej Albanesi, S., Da Silva, A., Jimeno, J., Lamo, A., & Wabitsch, A., [New technologies and jobs in Europe](#) (Nove tehnologije in delovna mesta v Evropi), Delovni dokument ECB št. 2023/2831, 2023, in Hayton, J., Rohenkohl, B., Christopher, P., Liu, HY, [What drives UK firms to adopt AI and robotics, and what are the consequences for jobs?](#) (Kaj podjetja v Združenem kraljestvu spodbuja k uvajanju umetne inteligence in robotike ter kakšne so posledice za delovna mesta?), Univerza v Sussexu, 2023.

¹⁶ Evropska komisija, [Artificial Intelligence: Economic Impact, Opportunities, Challenges, Implications for Policy](#) (Umetna inteligenca: gospodarski vpliv, priložnosti, izzivi, posledice za politiko (Dokument za razpravo 210), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁷ Eurofound, [Sodelovanje med človekom in robotom: kaj se spreminja na delovnem mestu?](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁸ Uredba (EU) 2024/1689 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. junija 2024 o določitvi harmoniziranih pravil o umetni inteligenci in spremembi uredb (ES) št. 300/2008, (EU) št. 167/2013, (EU) št. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 in (EU) 2019/2144 ter direktiv 2014/90/EU, (EU) 2016/797 in (EU) 2020/1828 ([Akt o umetni inteligenci](#)) (UL L, 2024/1689, 12.7.2024).

namenjen zagotovitvi, da je umetna inteligenca zaupanja vredna, varna in v skladu s temeljnimi pravicami EU.

Delo od doma ponuja priložnosti, kot sta večja avtonomija in prožnost. Hkrati lahko nov model dela, ki temelji na hibridnih ureditvah dela, spodbuja tudi kulturo „stalne dosegljivosti“, kar lahko pogosto povzroči nadure in nepredvidljiv delovni čas, ki so lahko škodljivi za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, zdravje in dobro počutje delavcev. Dokazi kažejo, da povzročitelji stresa, kot so delovna intenzivnost, motnje na področju poklicnega in zasebnega življenja ter delo v prostem času, vplivajo na vse delavce, vendar je njihov učinek večji pri zaposlenih, ki delajo od doma, kot pri tistih, ki delajo v prostorih delodajalca. Anksioznost, čustvena utrujenost, izčrpanost zaradi dolgotrajne izpostavljenosti virtualnim sestankom in izolacija so med najpogostejše sporočenimi težavami z duševnim zdravjem med delavci na daljavo¹⁹. Za zmanjšanje tveganj kulture „stalne dosegljivosti“ bi lahko „pravica do odklopa“ pripomogla k jasnejši razmejitvi poklicnega in zasebnega življenja ter tako prispevala k zdravju in varnosti delavcev ter usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja. Glede na navedeno in na podlagi resolucije Evropskega parlamenta za predstavitev zakonodajnega predloga o pravici do odklopa in zakonodajnega okvira EU za delo od doma²⁰ je Komisija začela študijo, da bi zbrala dokaze ter analizirala dodano vrednost in učinke morebitnih političnih možnosti pobude za delo od doma in pravico do odklopa, ter začela uradno dvostopenjsko posvetovanje.

Čeprav se stopnje brezposelnosti mladih v večini držav članic zaradi šibkejšše gospodarske rasti ponovno povečujejo, se delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, še naprej zmanjšuje, pri čemer so prisotne razlike med spoloma in izzivi za mlade z migrantskim ozadjem. Potem ko se je stopnja brezposelnosti mladih (15–24 let) od vrhunca pandemije COVID-19 postopno zviševala, je v letu 2023 ostala 14,5-odstotna, pri čemer se v primerjavi s prejšnjim letom ob šibkejši gospodarski rasti ni spremenila. Čeprav so se stopnje v državah z zelo visokimi ravnmi še naprej zniževale, kar potrjuje trend konvergence po vsej EU v zadnjih petih letih, so se v številnih drugih državah spet začele zviševati. Hkrati je stopnja brezposelnosti mladih še vedno več kot dvakrat višja od splošne stopnje brezposelnosti in je zlasti razširjena med nizko usposobljenimi mladimi in mladimi, rojenimi zunaj EU. Pozitivno je, da se delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, še naprej zmanjšuje in je leta 2023 dosegel 11,2 %. Ta trend je skladen s čedalje večjo udeležbo mladih na trgu dela, kar kaže nekatere znake konvergence po vsej EU. Kljub temu so stopnje mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, še vedno višje (za 2,4 odstotne točke) pri ženskah kot pri moških in pri osebah, rojenih zunaj EU, v primerjavi z osebami, rojenimi v EU (za 9,3 odstotne točke). Vse to kaže, da je potrebno nadaljnje ukrepanje za reševanje strukturnih izzivov, ki ovirajo napredek mladih na trgu dela, zlasti glede na zeleni in digitalni prehod, splošno pomanjkanje delovne sile in spretnosti ter dolgoročnejša tveganja za njihove poklicne možnosti zaradi zapoznelega vključevanja na trg dela. V zvezi s tem okrepljeno jamstvo za mlade podpira mlade, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, saj ponuja kakovostno zaposlitev, dodatno

¹⁹ Evropska komisija, [Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic](#) (Študija o družbenem, gospodarskem in pravnem okviru ter trendu dela od doma in pravici do odklopa v okviru digitalizacije in prihodnosti dela med pandemijo COVID-19 in po njej), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

²⁰ P9_TA(2021)0021 [Resolucija Evropskega parlamenta z dne 21. januarja 2021 s priporočili Komisiji o pravici do odklopa](#) (2019/2181(INL)).

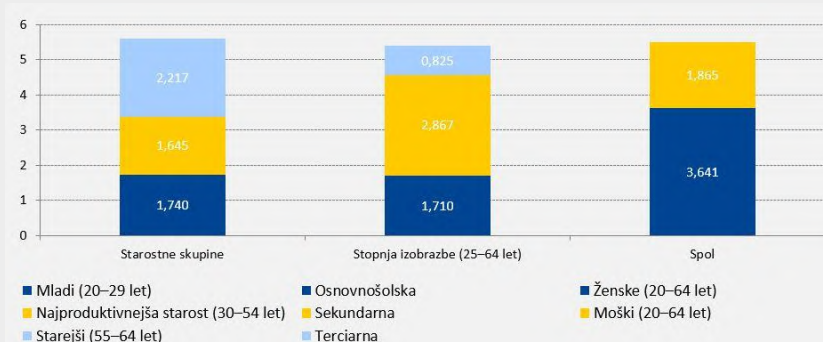
izobraževanje, vajeništvo ali pripravništvo v štirih mesecih po tem, ko oseba postane brezposelna ali se preneha formalno izobraževati²¹.

S prilagojeno podporo bi se lahko okrepila udeležba premalo zastopanih skupin na trgu dela v EU

Če bi države članice z deleži oseb na trgu dela, manjšimi od povprečja EU, do leta 2030 povečale udeležbo določenih podskupin tako, da bi dosegale ustrezna povprečja podskupin EU, bi bilo na trgu dela:

- dodatnega 3,6 milijona žensk,
- 2,9 milijona ljudi s sekundarno izobrazbo
- oziroma 2,2 milijona starejših delavcev.

Potencialni prispevek različnih skupin prebivalstva k skupnemu deležu ljudi v delovni sili EU do leta 2030 (v milijonih)

Opomba: simulirani delež oseb na trgu dela v EU do leta 2030, če bi države članice s podpovprečnimi deleži delovno aktivnih oseb na podskupino dosegle povprečje podskupine EU in bi podobni deleži za druge podskupine ostali nespremenjeni. Pri tem izračunu se ne upoštevajo prekrivanja in morebitno dvojno štetje med skupinami in se ga ne sme zamenjevati z napovedjo.

Vir: izračuni GD za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje na podlagi podatkov Eurostata in projekcij EUROPOP2023.

Čeprav so se stopnje delovne aktivnosti starejših od leta 2009 znatno povečale, so med državami članicami še vedno velike razlike. Kljub nedavnim izboljšavam se pričakuje, da bo brez ukrepov politike staranje prebivalstva povečalo gospodarsko odvisnost v EU ter negativno vplivalo na dolgoročno konkurenčnost in potencialno gospodarsko rast. Do leta 2045 bo na vsakih 10 upokojencev le 16 delavcev, kar je manj kot leta 2022, ko jih je bilo 22, to število pa bi se lahko do leta 2070 še dodatno zmanjšalo na 14²². Glede na staranje družbe postajata udeležba starejših na trgu dela in aktivno staranje še posebno pomembna, še toliko bolj zaradi velikega pomanjkanja delovne sile. Leta 2023 je stopnja delovne aktivnosti starejših (55–64 let) dosegla 63,9 %, kar je skoraj 20 odstotnih točk več kot leta 2009, pri čemer se je stopnja delovne aktivnosti žensk bolj zvišala. Čeprav je bilo povečanje zaposlenosti med starejšimi več kot štirikrat večje kot med prebivalstvom v najproduktivnejših letih (25–54 let), je bila njihova stopnja delovne aktivnosti za 18 odstotnih točk nižja, kar kaže, da je na voljo še veliko prostora za nadaljnji napredek. Zabeležena rast je bila predvsem posledica večjega ohranjanja delovnih mest in ne novega zaposlovanja, ki je bilo v tem obdobju še vedno na nizki ravni. Zlasti starejši z visokošolsko izobrazbo običajno dlje ostanejo na trgu dela, medtem ko je pri tistih z nižjo izobrazbo bolj verjetno, da bodo predčasno zapustili trg dela. Slabi delovni pogoji – tako fizični kot psihološki – so ključni

²¹ [Priporočilo Sveta](#) z dne 30. oktobra 2020 o Mostu do delovnih mest – okrepitev jamstva za mlade in nadomestitvi Priporočila Sveta z dne 22. aprila 2013 o vzpostavitvi jamstva za mladino, 2020/C 372/01 (UL C 372, 4.11.2020, str. 1).

²² Evropska komisija, [Poročilo o staranju prebivalstva za leto 2024](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

dejavniki predčasnega upokojevanja in tudi ovirajo ponovni vstop na trg dela²³. Poleg obveznosti oskrbe, dejavnikov, povezanih z delovnim mestom, in institucionalnih ovir, kot so predpisi o socialni varnosti in pokojninah, ki jih je treba obravnavati, da se omogoči večja udeležba na trgu dela v skladu z naborom orodij za demografijo, sta pomembna razloga, da ostanejo zunaj trga dela, tudi bolezen in invalidnost.

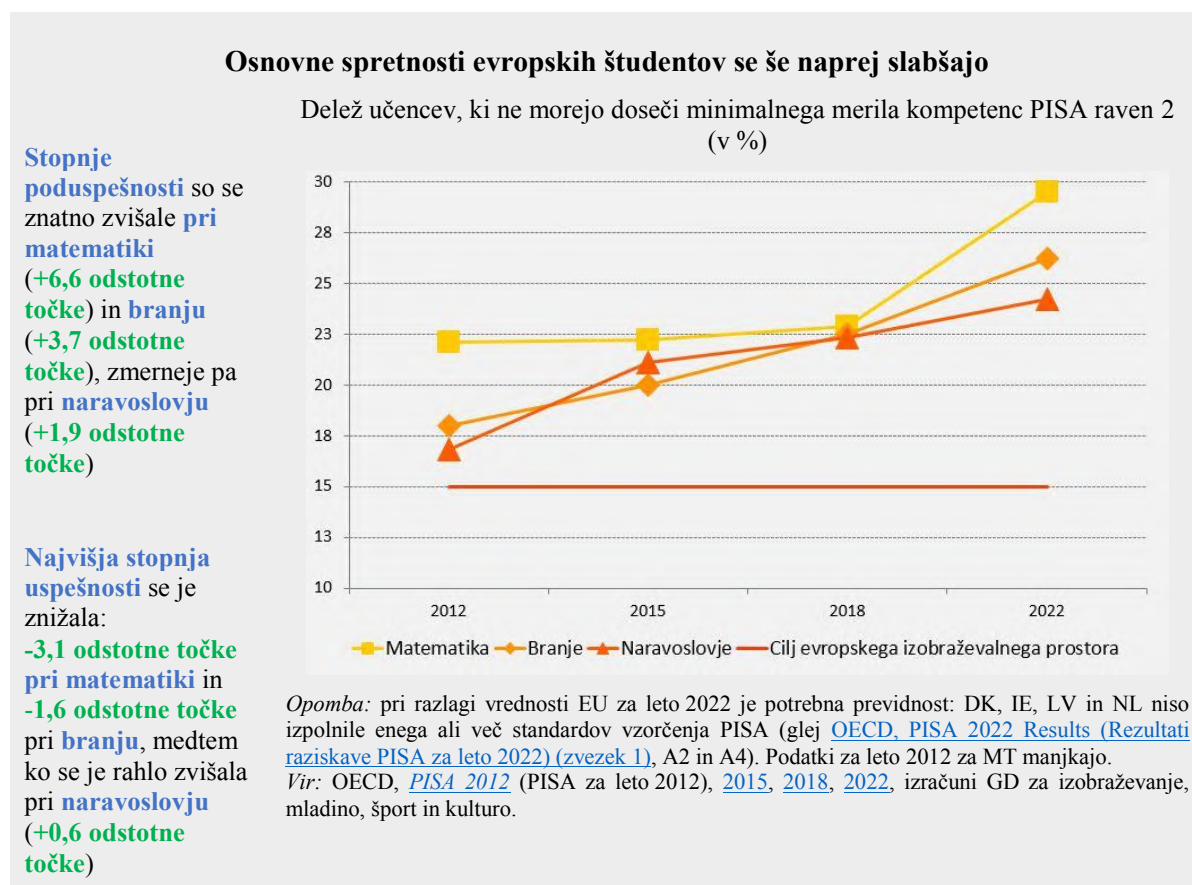
Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma in plačne vrzeli prispevajo k trdovratnim neenakostim med spoloma na trgu dela, znaki konvergence pa so skromni. Leta 2023 je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma v EU znašala 10,2 odstotne točke. Ta vrzel se je v zadnjih letih nekoliko zmanjšala, kar odraža občutnejše povečanje zaposlenosti žensk, vendar je še vedno precejšnja ter kaže velike razlike med državami članicami in regijami. Če upoštevamo, da je delo s krajšim delovnim časom bolj razširjeno med ženskami (skoraj štirikrat bolj kot med moškimi), se vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma poveča (na 15,7 odstotne točke „v ekvivalentu polnega delovnega časa“). Vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma so še večje pri osebah z otroki, pri čemer starševstvo bolj vpliva na poklicno pot žensk kot moških. V večini držav se to kaže v nižjih stopnjah delovne aktivnosti žensk in večjem številu žensk, ki delajo s krajšim delovnim časom. Čeprav se je plačna vrzel med spoloma v zadnjem desetletju zmanjšala, je v večini držav članic še vedno znatna. Leta 2022 je v EU v povprečju znašala 12,7 %. Plačne vrzeli so med drugim posledica razlik med spoloma v gospodarskih dejavnostih in poklicih, premajhne zastopanosti žensk na višjih položajih, prevelike zastopanosti v oblikah zaposlitve s krajšim delovnim časom in nestalnih oblikah zaposlitve, težav pri usklajevanju delovnih obveznosti z obveznostmi oskrbe ter diskriminacije in nepreglednih plačnih struktur. Združevanje teh vrzeli v zaslužku (skupaj s prekinitvami poklicne poti zaradi oskrbe) sčasoma povzroči znatne razlike v pokojninah med spoloma. Obstaja torej prostor za trajne ukrepe politike za odpravo ovir za udeležbo žensk na trgu dela, tudi z izboljšanjem zagotavljanja in dostopnosti kakovostne in cenovno dostopne vzgoje in varstva predšolskih otrok ter dolgotrajne oskrbe, pa tudi delovanja davčnega sistema za ustvarjanje boljših spodbud, ter v skladu s cilji iz strategije EU za enakost spolov za obdobje 2020–2025 ter priporočiloma Sveta o vzgoji in varstvu predšolskih otrok (vključno z novima barcelonskima ciljema) ter o dostopu do cenovno dostopne visokokakovostne dolgotrajne oskrbe²⁴.

Poslabšanje osnovnih spretnosti evropskih učencev lahko skupaj s trajnim pomanjkanjem učiteljev ogrozi produktivnost dela, konkurenčnost in socialno kohezijo. Osnovne spretnosti so gradniki, ki ljudem omogočajo, da so kos kompleksnosti življenja, da nadaljujejo učenje pozneje v življenju ter pomembno prispevajo k družbi in gospodarstvu. Podpirajo produktivnost dela in hitrost inovacij, ki sta potrebni za digitalni prehod. Rezultati Programa mednarodne primerjave dosežkov učencev (PISA) organizacije OECD za leto 2022 so pokazali, da skoraj vsak tretji 15-letnik nima osnovnih spretnosti ter ne dosega minimalne ravni kompetenc na področju matematike, vsak četrti pa na področju branja in naravoslovja. Danes je EU še bolj oddaljena od svojega cilja evropskega izobraževalnega prostora, v skladu s katerim naj bi bilo do leta 2030 največ 15 % 15-letnikov poduspešnih. Upad je bil največji pri matematiki (–6,6 odstotne točke od leta 2018). Vrhunska uspešnost je prav tako na splošno upadla, trend slabšanja pa zadeva celotno socialno-ekonomsko porazdelitev, kar

²³ Glej Eurofound, [Keeping older workers engaged: Policies, practices and mechanisms](#) (Ohranjanje starejših delavcev na trgu dela: politike, prakse in mehanizmi), delovni dokument Eurofounda, Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

²⁴ [Priporočilo Sveta z dne 8. decembra 2022 o vzgoji in varstvu predšolskih otrok: barcelonska cilja za leto 2030, 2022/C 484/01](#) in [Priporočilo Sveta z dne 8. decembra 2022 o dostopu do cenovno dostopne visokokakovostne dolgotrajne oskrbe, 2022/C 476/01](#).

kaže, da pri razvoju osnovnih spretnosti obstajajo veliki splošni izzivi. Ker je poduspešnost veliko pogostejša med prikrajšanimi učenci, so se neenakosti v izobraževanju še povečale. Pri matematiki je bila poduspešna skoraj polovica (48 %) prikrajšanih učencev, potem ko se je ta delež v primerjavi z letom 2018, ko je znašal 38,2 %, znatno povečal. V zvezi s tem vztrajno pomanjkanje usposobljenih učiteljev po vsej EU, ki se je v zadnjih nekaj letih tudi zaradi pandemije COVID-19 še poslabšalo, pomeni, da bi se izziv izboljšanja osnovnih spretnosti mladih lahko še povečal. Hkrati rezultati mednarodne raziskave računalniške in informacijske pismenosti (ICILS) iz leta 2023 kažejo, da 43 % 13–14-letnikov nima digitalnih spretnosti ali pa so te omejene. Ti nedavni trendi kažejo, da je treba obnoviti in okrepiti prizadevanja na podlagi obstoječih pobud ter nadalje spodbujati izvajanje priporočila o poteh do uspeha v šoli²⁵.

Čeprav so se zgodnje opuščanje šolanja, dosežena visokošolska izobrazba in rezultati diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja na trgu dela izboljšali, so še vedno prisotni izzivi, povezani s sistemi izobraževanja in usposabljanja, kot so regionalne razlike, razlike med spoloma, socialne neenakosti in nezadostna ponudba diplomantov s področij naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike. Zgodnje opuščanje šolanja se je v EU od leta 2022 nekoliko zmanjšalo in je leta 2023 prizadelo 9,5 % oseb, starih od 18 do 24 let (2,3 odstotne točke manj kot pred desetimi leti). Kljub temu med državami članicami ni znakov navzgor usmerjene konvergence. Pri mladih moških je verjetnost, da bodo zgodaj opustili šolanje, veliko večja. Medtem ko se pozitiven trend v zadnjem desetletju nadaljuje pri dekletih, se zdi, da je pri fantih zastal. Poleg tega je

²⁵ [Priporočilo Sveta z dne 28. novembra 2022 o poteh do uspeha v šoli in](#) nadomestitvi Priporočila Sveta z dne 28. junija 2011 o politikah za zmanjševanje osipa (2022/C 469/01).

verjetneje, da bodo izobraževanje in usposabljanje opustili mladi, rojeni zunaj EU, mladi Romi in mladi invalidi. EU je na dobri poti, da doseže svoj cilj glede deleža prebivalstva s terciarno izobrazbo, potem ko se je v zadnjih petih letih ta delež v vseh državah članicah razen v treh povečal. Leta 2023 je imelo v EU terciarno izobrazbo 43,1 % oseb, starih od 25 do 34 let, zato je to najpogostejša stopnja izobrazbe med mladimi odraslimi (vendar je pri mladih ženskah verjetnost, da bodo imele terciarno izobrazbo, veliko večja kot pri moških). Razlike med spoloma pri izbiri predmetov so še vedno prisotne (npr. v izobraževanju in zdravstvu prevladujejo ženske, v IKT in inženirstvu pa moški). Ker je dostop do visokošolskega izobraževanja za mlade iz prikrajšanih okolij še vedno izziv, obstaja tveganje, da se bodo obstoječe socialno-ekonomske razlike še poglobile. Ker delež prebivalstva s terciarno izobrazbo narašča, je za odpravo pomanjkanja spretnosti, zlasti na področjih naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike, pomembno povečati prožnost visokošolskega izobraževanja in njegovo ustreznost za potrebe trga dela. Rezultati zaposlovanja novih diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja so se po vsej EU še naprej izboljševali. Štirje od petih novih diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja so bili leta 2023 zaposleni, skoraj dve tretjini pa sta pridobili izkušnje na delovnem mestu, kar jima je prineslo višje stopnje delovne aktivnosti kot vrstnikom brez takih izkušenj (84,8 % v primerjavi z 71,5 %). Vendar so med državami še vedno velike razlike, tako v smislu učenja na delu kot obetov za zaposlovanje diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja.

Izboljšanje spretnosti odraslih je bistveno za produktivnost, konkurenčnost ter ohranjanje socialne kohezije in krepitev vključevanja na trg dela, hkrati pa podpira dvojni prehod; kljub temu se udeležba v izobraževanju odraslih med državami članicami in skupinami prebivalstva zelo razlikuje. Raziskava Eurobarometer iz maja 2023 o malih in srednjih podjetjih (MSP)²⁶ je pokazala, da je več kot polovica MSP poročala o težavah pri iskanju delavcev s pravimi spretnostmi, približno četrtina (26 %) pa jih je navedla, da je to „zmerno težko“. Skoraj dve tretjini jih to ovira pri njihovih splošnih poslovnih dejavnostih. Hkrati nedavni rezultati programa za mednarodno ocenjevanje kompetenc odraslih organizacije OECD (PIAAC)²⁷ kažejo, da se je pismenost odraslih (15–64 let) v zadnjem desetletju v petih od dvajsetih sodelujočih držav članic izboljšala, medtem ko je v večini (dvanajstih) stagnirala ali se izrazito zmanjšala. Kar zadeva stopnjo matematične pismenosti, rezultati kažejo nekoliko ugodnejšo sliko, saj se je uspešnost v desetih državah članicah povečala, medtem ko je v le šestih od njih stopnja pismenosti odraslega prebivalstva stagnirala ali se izrazito zmanjšala. Poleg tega je leta 2023 deset sodelujočih držav članic znatno preseгло povprečje, kar zadeva njihovo usposobljenost za prilagodljivo reševanje problemov, ali pa je bila ta približno enaka. V tem okviru in glede na spoprijemanje s pomanjkanjem delovne sile in spretnosti ter staranjem prebivalstva je spodbujanje široke udeležbe v izobraževanju odraslih ključno za zagotavljanje, da se spretnosti delovne sile EU posodablajo. Kljub temu nedavni podatki iz ankete o izobraževanju odraslih kažejo le rahlo povečanje stopenj udeležbe v izobraževanju odraslih (brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delu) v zadnjih 12 mesecih, in sicer s 37,4 % leta 2016 na 39,5 % leta 2022 za EU, pri čemer so med državami članicami velike razlike. Na

²⁶ Glej Evropska komisija, [Raziskava Flash Eurobarometer 529 – Pomanjkanje spretnosti ter strategije zaposlovanja in zadrževanja v malih in srednjih podjetjih](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

²⁷ OECD, [Do Adults Have the Skills They Need to Thrive in a Changing World?: Survey of Adult Skills 2023](#) (Ali imajo odrasli spretnosti, ki jih potrebujejo za uspeh v spreminjajočem se svetu? Raziskava o spretnostih odraslih iz leta 2023), Študije OECD o spretnostih, OECD Publishing, Pariz, 2024. Pridobljeno po objavi z dne 10. decembra 2024.

splošno počasen je tudi napredek na področju digitalnih spretnosti, med državami pa so velike razlike. Kljub temu, da je leta 2023 več kot 90 % ljudi v EU vsaj enkrat tedensko uporabljalo internet²⁸, jih je le 55,6 % imelo vsaj osnovne digitalne spretnosti, kar je le skromno povečanje v primerjavi z letom 2021 (53,9 %). Ob sedanji hitrosti bi do konca desetletja vsaj osnovne digitalne spretnosti imelo le 59,8 % odraslih, kar je precej pod ciljem EU, ki je 80 %²⁹. Sodelovanje pri vseživljenjskem razvoju spretnosti je posebno pomembno za ljudi z nizkimi kvalifikacijami (tj. z največ nižjo sekundarno izobrazbo), brezposelne, osebe zunaj trga dela in starejše prebivalstvo, ki bi jih hkrati najbolj potrebovali. Glede na navedeno je program znanj in spretnosti za Evropo iz leta 2020 vključeval poziv h korenitemu povečanju izpopolnjevanja in preusposabljanja. Poleg tega je v priporočilu Sveta o individualnih učnih računih iz junija 2022 opisano, kako lahko države članice učinkovito združujejo finančno in nefinančno podporo, da bi vse odrasle opolnomočile za razvoj spretnosti v celotnem delovnem življenju³⁰. Na podlagi priporočila Sveta iz junija 2022 o evropskem pristopu k mikrodokazilom imajo pri tem pomembno vlogo tudi slednja, saj lahko spodbudijo udeležbo delavcev in iskalcev zaposlitve v ciljno usmerjenem izpopolnjevanju in preusposabljanju³¹.

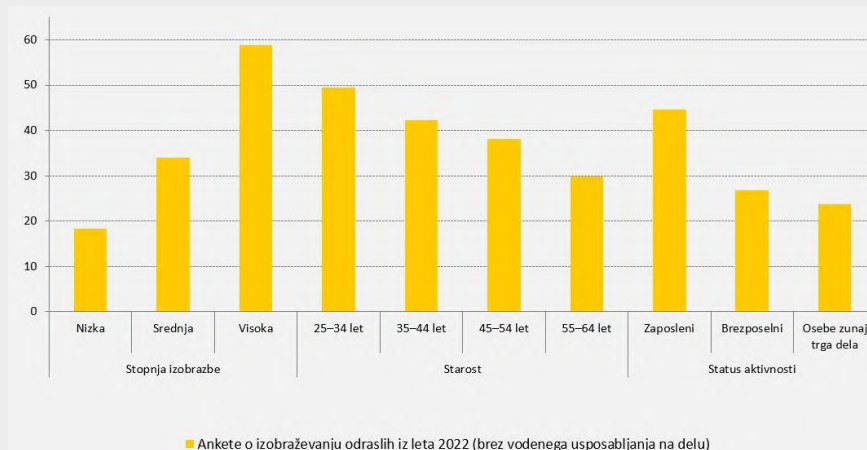
Za udeležbo v učenju odraslih so značilne velike razlike med skupinami prebivalstva

Stopnja udeležbe odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih po podskupinah (starost 25–64 let, brez vodenega usposabljanja na delu, v %)

58,9 % visoko usposobljenih odraslih se je vsako leto udeležilo učenja, v primerjavi s samo **18,4 %** nizko usposobljenih odraslih

Le **26,8 %** brezposelnih se je vsako leto udeležilo učenja, v primerjavi s **44,7 %** zaposlenih

Skoraj vsak drugi mladi odrasli (25–34 let) se je vsako leto udeležil učenja, v primerjavi z **manj kot tretjino** v starostni skupini 55–64 let

Opomba: skupina za kazalnike Odbora za zaposlovanje se je oktobra 2024 dogovorila o okviru za spremljanje cilja glede spretnosti, pri čemer je uporabila anketo o izobraževanju odraslih, zaenkrat brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delu.

Vir: Eurostatov [posebni izvleček o stopnji udeležbe odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delovnem mestu, ki je bil pripravljen na podlagi ankete o izobraževanju odraslih](#).

Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev v EU je v letih 2023 in 2024 ponovno začel rasti, kar je gospodinjstvom pomagalo obnoviti kupno moč in preprečiti povečanje

²⁸ Glej Evropska komisija, [Digitalisation in Europe – 2024 edition](#) (Digitalizacija v Evropi – izdaja 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

²⁹ Glej [Prilogo k Sporočilu Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Stanje digitalnega desetletja za leto 2024](#) (COM(2024) 260 final).

³⁰ Glej [Priporočilo Sveta z dne 16. junija 2022 o individualnih učnih računih \(2022/C 243/03\)](#).

³¹ Glej [Priporočilo Sveta z dne 16. junija 2022 o evropskem pristopu k mikrodokazilom za vseživljenjsko učenje in zaposljivost, 2022/C 243/02](#).

revščine. Na splošno so se realni dohodki gospodinjstev od drugega četrtertletja leta 2023 povečevali hitreje od BDP, s čimer se je obrnil trend upočasnjevanja iz prejšnjih dveh let. Medtem ko se sredstva za samozaposlene povečujejo zmerno hitro, so se sredstva za zaposlene v zadnjem četrtertletju leta 2023 in prvem četrtertletju leta 2024 povečala hitreje. To je več kot odtehtalo učinek davkov, ki so začeli ob koncu leta 2023 zavirati rast dohodka, potem ko je bil njihov prispevek v prejšnjem letu pozitiven, zlasti zaradi začasnih ukrepov, povezanih z inflacijo. Neto socialni prejemki so v prvi polovici leta 2024 zagotovili določen pozitiven prispevek.

Delež ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti se je v EU v letu 2023 nekoliko zmanjšal, tudi zaradi odločnih ukrepov politike za ublažitev negativnih socialnih učinkov visokih življenjskih stroškov, vendar izzivi ostajajo, pri čemer obstajajo med regijami bistvene razlike. Kljub temu je bila leta 2023 približno petina ljudi v EU še vedno izpostavljena tveganju revščine ali socialne izključenosti, skupno število pa se je v primerjavi z letom 2019 zmanjšalo za približno 1,6 milijona (v primerjavi s ciljem vsaj 15 milijonov do leta 2030). Raznolikost med državami članicami in znotraj njih ter razlike med skupinami prebivalstva so bile velike, tveganju revščine so bili bolj izpostavljeni otroci, starejši, invalidi, osebe, rojene zunaj EU, in Romi. Hitre ocene Eurostata, ki se nanašajo na dohodke za leto 2023, kažejo, da so stopnje tveganja revščine v EU v povprečju in v večini držav članic ostale stabilne. Brezposelnost je ostala ključni dejavnik revščine, socialnih prejemkov pa niso prejela vsa gospodinjstva v stiski. Učinek socialnih transferjev (brez pokojnin) na zmanjšanje revščine se je v letu 2023 nekoliko zmanjšal, pri čemer je bilo med državami članicami nekaj razlike, kar kaže, da je treba nadalje okrepiti prizadevanja za zagotovitev zadostne dohodkovne podpore in pokritosti. Kljub izboljšavam v zadnjih letih minimalna dohodkovna podpora v skoraj nobeni državi članici na splošno ne zadostuje za rešitev ljudi iz revščine. Izvajanje priporočila Sveta o minimalnem dohodku za aktivno vključevanje v vseh državah članicah je ključnega pomena za reševanje tega izziva³². Energetska revščina (merjena z deležem ljudi, ki ne morejo ustrezno ogrevati svojega doma) v EU se je leta 2023 že drugo leto zapored povečala. Dejstvo, da je bilo povečanje manjše kot leta 2022, čeprav je bil šok zaradi cen pozimi 2022 znatno večji kot pozimi 2021, kaže, da so izredni podporni ukrepi, ki so jih sprejele EU in njene države članice, učinkovito ublažili učinek. Ocene porazdelitvenega učinka reform in naložb so zlasti pomembne za upoštevanje vplivov na tveganje revščine in dohodkovno neenakost ter za predhodno oblikovanje politik.

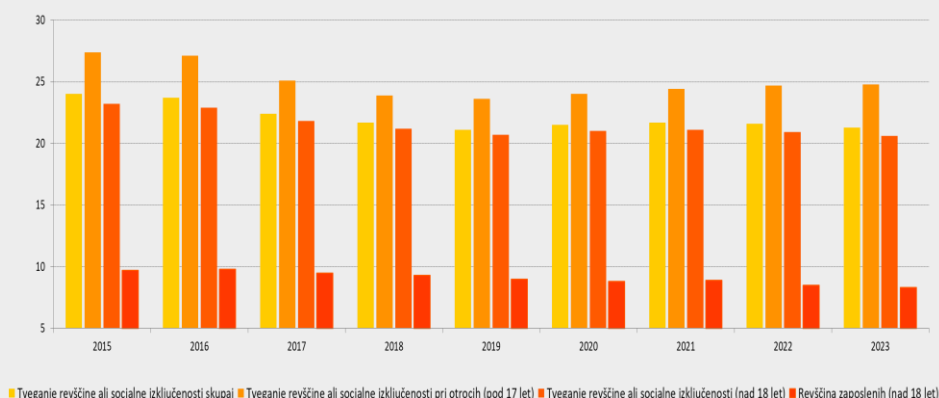
³² [Priporočilo Sveta z dne 30. januarja 2023 o zadostnem minimalnem dohodku za aktivno vključevanje \(2023/C 41/01\).](#)

Stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti se med starostnimi skupinami močno razlikujejo, pri čemer je tveganje pri otrocih pogosto največje, prizadene pa tudi zaposlene.

Stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti – skupaj in po starostnih skupinah <18 let in 18+ let; stopnja revščine zaposlenih (18+ let) (v %)

Petina ljudi in vsak četrti otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti v EU leta 2023

Eden od 12 delavcev s tveganjem revščine v EU leta 2023

Opomba: prekinitev časovne vrste v letu 2020. Ocenjene vrednosti za obdobje 2015–2019 za zaposlene osebe s tveganjem revščine (18 let ali več)

Vir: Eurostat [ilc_peps01n], [ilc_li02], [ilc_li04], EU-SILC.

Delež otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti je v EU ostal na splošno nespremenjen, čeprav se je njihovo število v letu 2023 nekoliko zmanjšalo, položaj invalidov pa se je še poslabšal. Letos se je prvič po pandemiji COVID-19 število otrok, ki se spopadajo s tveganji revščine ali socialne izključenosti, v EU nekoliko zmanjšalo (19,9 milijona v primerjavi s približno 20 milijoni leta 2022). Skoraj vsak četrti otrok v EU je bil še vedno izpostavljen tveganju revščine ali socialne izključenosti, pri čemer se je skupno število v primerjavi z letom 2019 povečalo za 0,6 milijona, s čimer se je odmaknilo od cilja EU za leto 2030, tj. zmanjšanja za vsaj 5 milijonov. Da bi otroke rešili iz revščine in socialne izključenosti, je ključno, da se jim pomaga, da uresničijo svoj potencial v družbi in na trgu dela, ter da se prekine začarani krog medgeneracijske revščine. V zvezi s tem je izvajanje evropskega jamstva za otroke³³ v vseh državah članicah ključnega pomena. Tveganja revščine ali socialne izključenosti ostajajo visoka tudi za invalide. Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri slednjih (28,8 % leta 2023) je bila leta 2023 za 10,8 odstotne točke višja kot pri preostalem prebivalstvu. Še vedno velika vrzel v stopnjah delovne aktivnosti med invalidi in neinvalidi ter večja verjetnost, da bodo invalidi zgodaj opustili izobraževanje, sta tesno povezani z večjim tveganjem revščine, o katerem poročajo invalidi.

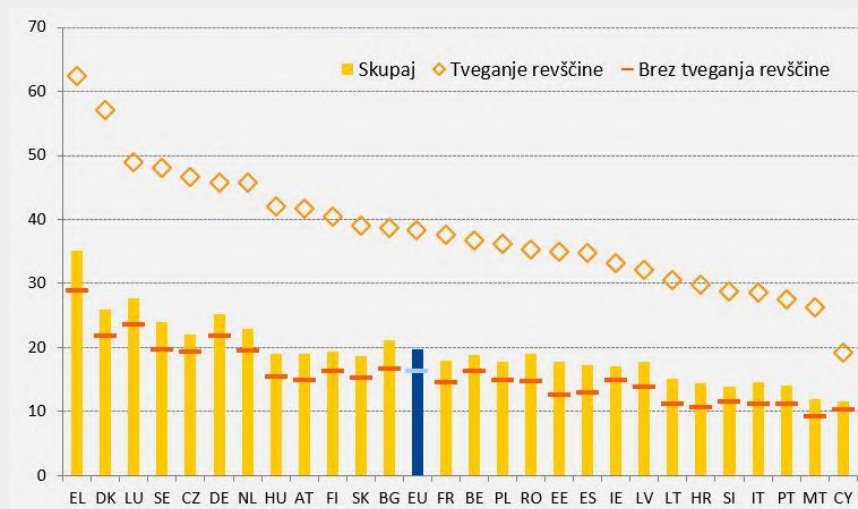
³³ [Priporočilo Sveta \(EU\) 2021/1004 z dne 14. junija 2021 o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke \(UL L 223, 22.6.2021, str. 14\).](#)

Gospodinjstva, ki se spoprijemajo z revščino, znaten delež svojih razpoložljivih dohodkov namenijo za stanovanjske stroške, pri čemer so med državami članicami velike razlike.

Delež stanovanjskih stroškov v razpoložljivem dohodku gospodinjstva, 2023 (v %)

V letu 2023 porabijo gospodinjstva v **več kot tretjini držav članic približno petino ali več svojega razpoložljivega dohodka za stanovanjske stroške**

Gospodinjstva, ki se spoprijemajo s tveganjem revščine, so bila v skoraj vseh državah članicah **dvakrat bolj preobremenjena s stanovanjskimi stroški**

Vir: Eurostat [[ilc_mdcd01](#)].

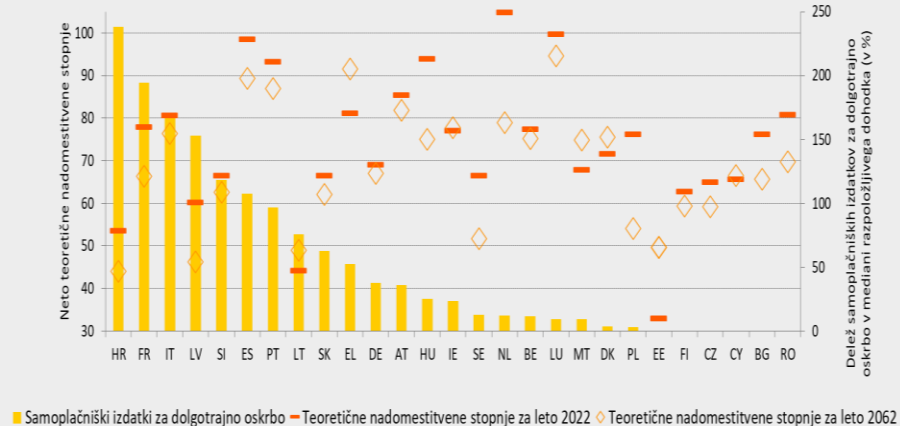
Dostop do socialnih stanovanj ali kakovostne stanovanjske pomoči za tiste, ki jo potrebujejo, je ključna prednostna naloga EU. Dostop do stanovanj je temeljnega pomena za zaščito pred tveganji revščine ali socialne izključenosti ter za določitev dostopa do izobraževanja in zaposlitve, hkrati pa vpliva na mobilnost, povezano z delom, v državah članicah in na enotnem trgu EU. Stanovanjski stroški obremenjujejo proračune gospodinjstev v EU in posebno močno prizadenejo tiste, ki se že spoprijemajo s tveganjem revščine. Leta 2023 jih je skoraj polovica gospodinjstev v EU štela za „finančno breme“. Hkrati je kar 8,9 % prebivalstva EU živelo v gospodinjstvu, v katerem so skupni stanovanjski stroški predstavljali več kot 40 % njihovega skupnega razpoložljivega dohodka gospodinjstva, preobremenjenega s stanovanjskimi stroški. Ta stopnja je dosegla 33,5 % pri ljudeh, ki se že spoprijemajo s tveganjem revščine. Zaradi zvišanja najemnin in cen nepremičnin, ki je preseglo rast dohodka, se je poslabšala cenovna dostopnost stanovanj, zlasti v večjih mestih EU. Poleg tega zagotavljanje socialnih stanovanj v številnih državah ne zadostuje za kritje potreb, saj se fond zmanjšuje, čakalne dobe pa so dolge. Najpomembnejše ovire za naložbe v socialna stanovanja so povezane s splošnimi ovirami v gradbenem sektorju, kot so postopki za izdajo dovoljenj in raba zemljišč, proračunske omejitve, dostop do financiranja in razpoložljivost usposobljene delovne sile. Nazadnje, zaradi višjih življenjskih stroškov se je dodatno poslabšalo tudi stanje na področju brezdomstva, ki je največji izziv v zvezi z dostopom do stanovanj. O težavah z najemom v zadnjih 12 mesecih je poročala več kot četrtina ljudi, starih od 30 do 54 let, ki so se spoprijemali s tveganji revščine ali socialne izključenosti. Države članice so že uvedle različne regulativne in neregulativne reforme ter naložbene programe, da bi podprle cenovno dostopnost stanovanj in povečale svoj fond socialnih stanovanj. S sredstvi EU se lahko podpre izvajanje teh reform in naložb.

Stroški dolgotrajne oskrbe naj bi se še zviševali, medtem ko naj bi se nadomestitvene stopnje za pokojnine znižale.

V petini držav članic EU so samoplačniški izdatki za dolgotrajno oskrbo presegli mediano razpoložljivega dohodka oseb, ki jo potrebujejo

Zaradi pričakanega znižanja nadomestitvenih stopenj za pokojnine se bo verjetno še povečalo breme visokih stroškov dolgotrajne oskrbe

Neto teoretične nadomestitvene stopnje za pokojnine (teoretične nadomestitvene stopnje), 2022, 2062 (moški, v odstotnih točkah); Delež samoplačniških izdatkov za dolgotrajno oskrbo na domu v mediani razpoložljivega dohodka (v %)

Opomba: teoretične nadomestitvene stopnje so navedene za štiridesetletno kariero, ki se konča pri upokojitveni starosti, zaposleni s povprečno plačo, 2022 in 2062. Samoplačniški izdatki za dolgotrajno oskrbo so navedeni za osebo z znatnimi potrebami, po javni podpori. Za podrobnejše informacije o metodologiji glej opombe h grafu v okviru 7 stebra.

Vir: lastni izračuni Komisije na podlagi podatkov OECD in držav članic. Poročilo o ustreznosti pokojnin iz leta 2024 in analiza OECD, ki temelji na vprašalniku OECD o socialni zaščiti za dolgotrajno oskrbo, SHARE (osmi val, 2019, razen PT, ki se nanaša na šesti val, 2015) in TILDA (tretji val, 2015).

Posodobitev sistemov socialne zaščite lahko prispeva k vključujoči gospodarski rasti z ustrežno in trajnostno socialno zaščito ter socialnimi storitvami. Kljub nekaterim izboljšavam v zadnjih nekaj letih se dostop do socialne zaščite med državami članicami še vedno razlikuje. Za reševanje trdovratnih strukturnih izzivov bi bilo treba okrepiti izvajanje priporočila Sveta iz leta 2019 o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite³⁴. V zvezi s tem je pomembno zagotoviti preglednost in poenostavitev dostopa do socialne zaščite. Digitalne rešitve lahko prispevajo k izboljšanju preglednosti, učinkovitosti in uspešnosti pri dostopu do socialne zaščite, vendar je treba preprečiti povečano tveganje digitalnega razkoraka. V starajoči se družbi je za zagotavljanje ustreznosti in fiskalne vzdržnosti pokojnin ter dolgotrajne oskrbe potreben širok nabor politik, ki vključuje naložbe v dejavno in zdravo staranje, podaljševanje delovne dobe ter podpiranje prilagojenih in prožnih ureditev dela, skupaj z uspešnimi in učinkovitimi pokojninskimi sistemi ter sistemi dolgotrajne oskrbe. Čedalje večje izzive v zvezi s podaljševanjem življenjske dobe pomenijo tudi socialno-ekonomske neenakosti in porast nestandardnih oblik dela. Nadomestitvene stopnje za pokojnine³⁵ naj bi se v naslednjih štirih desetletjih znižale, potrebe po dolgotrajni oskrbi pa povečale. Ustreznost pokojnin bo vse bolj odvisna od daljših poklicnih poti. Hkrati bi nižje pokojnine otežile tudi kritje samoplačniških izdatkov za dolgotrajno oskrbo. Slednji so lahko zelo visoki za ljudi z znatnimi potrebami po oskrbi, med državami EU pa obstajajo velike razlike. Dolgoročno naj bi se zaradi demografskega razvoja število ljudi, ki bi lahko

³⁴ [Priporočilo Sveta z dne 8. novembra 2019 o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite \(2019/C 387/01\)](#).

³⁵ Teoretične nadomestitvene stopnje merijo, kako bi se hipotetični pokojninski dohodek upokojenca v prvem letu po upokojitvi primerjal z njegovim zaslužkom tik pred upokojitvijo.

potrebovali dolgotrajno oskrbo, do leta 2050 povečalo za 6,6 milijona³⁶, zaradi česar se bodo sedanji strukturni izzivi glede razpoložljivosti, cenovne dostopnosti in kakovosti dolgotrajne oskrbe zaostri. Glede na navedeno priporočilo Sveta o dostopu do cenovno dostopne visokokakovostne dolgotrajne oskrbe³⁷ vsebuje poziv državam članicam, naj zagotovijo ustrezne storitve dolgotrajne oskrbe ter kakovostna delovna mesta in poštene delovne pogoje v sektorju oskrbe, obravnavajo potrebe po spretnostih delavcev ter obenem podpirajo neformalne oskrbovalce. Sklepi Sveta iz junija 2024 o ustreznosti pokojnin³⁸ ponovno potrjujejo, da si je treba prizadevati za nadaljnje reforme, vključno z izboljšanjem udeležbe na trgu dela, dostopa do sistemov socialne zaščite in prispevkov zanje za vse ter s krepitvijo dostopa do visokokakovostnega in cenovno dostopnega zdravstvenega varstva in dolgotrajne oskrbe. Poleg tega sklepi Sveta o izzivih fiskalne vzdržnosti zaradi staranja prebivalstva ponovno potrjujejo potrebo po nadaljnjem obravnavanju ekonomskih in proračunskih posledic staranja prebivalstva, vključno z uveljavljanjem zdravih javnih financ, povečanjem produktivnosti, pa tudi stopnje udeležbe na trgu dela in zaposlenosti, ter prilagoditvijo pokojninskih sistemov, sistemov zdravstvenega varstva in sistemov dolgotrajne oskrbe³⁹.

Dobro delujoč socialni dialog in kolektivna pogajanja so ključni za izboljšanje delovnih pogojev in ublažitev pomanjkanja delovne sile. Na vrhu socialnih partnerjev v Val Duchesseju 31. januarja 2024 so Komisija, belgijsko predsedstvo in medpanožni socialni partnerji podpisali tristransko izjavo za uspešen socialni dialog. Ta je obnovitev zaveze za okrepitev socialnega dialoga na ravni EU in za združitev moči pri reševanju ključnih izzivov, s katerimi se soočajo naša gospodarstva in trgi dela⁴⁰. Za izvajanje vplivnih in vključujočih politik sta ključna tudi redni dialog in posvetovanje z organizacijami civilne družbe. Kot je priznано v izjavi iz La Hulpa o prihodnosti evropskega stebra socialnih pravic iz leta 2024, ima civilna družba ključno vlogo v boju proti socialni izključenosti in neenakostim ter v zvezi s politikami, ki zadevajo premalo zastopane in ranljive skupine. Na ravni EU socialni partnerji in organizacije civilne družbe dejavno sodelujejo v evropskem semestru z rednimi izmenjavami mnenj in tematskimi razpravami o posebno pomembnih področjih.

Države članice bi morale sprejeti ukrepe za reševanje izzivov v zvezi s politiko zaposlovanja in spretnosti ter socialno politiko, ki so opredeljeni v tem skupnem poročilu o zaposlovanju. V skladu s smernicami za zaposlovanje naj zlasti:

- izboljšajo izpopolnjevanje in preusposabljanje odraslih, da bi zagotovile konkurenčnost, odpravile pomanjkanje delovne sile in spretnosti, se prilagodile spreminjajočim se razmeram in obetom na trgu dela ter spodbudile zeleni in digitalni prehod, tudi z vključevanjem uporabe orodij za zbiranje podatkov o spretnostih; okrepijo zagotavljanje individualnih pravic do usposabljanja, kot so individualni učni računi, ter spodbujajo razvoj, izvajanja in priznavanja mikrodokazil v skladu s priporočiloma Sveta o individualnih učnih računih in o evropskem pristopu k mikrodokazilom za vseživljenjsko učenje in zaposljivost;

³⁶ V skladu z napovedmi iz izhodiščnega scenarija. Glej Evropska komisija, GD za ekonomske in finančne zadeve (2024), Poročilo o staranju prebivalstva za leto 2024: ekonomske in proračunske napovedi za države članice EU (2022–2070), Urad za publikacije Evropske unije.

³⁷ Glej 2022/C 476/01.

³⁸ Glej sklepe Sveta o ustreznosti pokojnin z dne 20. junija 2024 (11398/24).

³⁹ Glej sklepe Sveta z dne 14. maja 2024 (9159/24).

⁴⁰ Glej [tristransko izjavo za uspešen evropski socialni dialog](#).

- okrepijo aktivne politike trga dela ter zmogljivost in učinkovitost javnih zavodov za zaposlovanje, vključno z vlaganjem v digitalno infrastrukturo in storitve, izboljšanje karierni orientacije, svetovalne storitve, zbiranje podatkov o spretnostih in usposabljanje osebja, da bi podprle ustvarjanje kakovostnih delovnih mest in oba prehoda;
- v skladu z nacionalnimi zakoni in/ali praksami in ob polnem spoštovanju vloge in avtonomije socialnih partnerjev spodbujajo razvoj plač, ki blaži padec kupne moči, zlasti za zaposlene z nizkimi dohodki, hkrati pa spodbujajo navzgor usmerjeno socialno konvergenco, upoštevajo razvoj produktivnosti in ustvarjanje kakovostnih delovnih mest ter zaščitijo konkurenčnost;
- zagotovijo razpoložljivost sistemov podpore, zasnovanih tako, da z izpopolnjevanjem in preusposabljanjem ohranjajo in nadalje razvijajo človeški kapital, da bi podprle pravične procese prestrukturiranja, kjer je to potrebno, olajšale prehod med delovnimi mesti in zagotovile pomoč pri modernizaciji gospodarstva;
- zagotovijo podporo delavcem in gospodinjstvom, ki so jih gospodarski in socialni učinki prilagajanja podnebnim spremembam ter novim zelenim in digitalnim tehnologijam najbolj prizadeli, zlasti ranljivim delavcem in gospodinjstvom, tudi z učinkovitimi zavodi za zaposlovanje, dobro zasnovanimi, ciljno usmerjenimi in časovno omejenimi programi zaposlovanja, spodbudami za zaposlovanje in prehajanje, ustrezno dohodkovno varnostjo s pristopom aktivnega vključevanja ter spodbujanjem podjetništva, v skladu s Priporočilom Sveta o zagotavljanju pravičnega prehoda na podnebno nevtralnost;
- spodbujajo mobilnost znotraj EU in razmislijo o privabljanju usposobljenih delavcev iz tretjih držav. Poleg tega pa naj zagotavljajo spoštovanje in uveljavljanje pravic delavcev in socialnih pravic ter usmerjajo državljane tretjih držav, ki vstopajo v EU po zakonitih migracijskih poteh, v poklice s pomanjkanjem, in sicer ob podpori učinkovite politike vključevanja, pri čemer navedeno v celoti dopolnjujejo z izkoriščanjem potenciala talentov v Uniji;
- prilagodijo ureditve trga dela ter sisteme davkov in socialnih prejemkov, da bi zmanjšale segmentacijo trga dela in razlike med spoloma na trgu dela ter spodbudile ustvarjanje kakovostnih delovnih mest, vključno z morebitnim zmanjšanjem davčnega primeža, zlasti za zaposlene z nizkimi dohodki, ne da bi ovirale prehajanje na bolj plačana delovna mesta in preusmeritev z obdavčitve dela na okoljske davke;
- zagotovijo zdrava, varna in primerna delovna okolja;
- spodbujajo kolektivna pogajanja in socialni dialog v skladu s priporočilom Sveta o krepitvi socialnega dialoga, skupaj s pravočasnim in smiselnim sodelovanjem socialnih partnerjev pri oblikovanju ustreznih politik na ravni EU in nacionalni ravni, tudi v zvezi z izvajanjem načrtov držav članic za okrevanje in odpornost ter v okviru evropskega semestra;
- izboljšajo možnosti mladih na trgu dela, med drugim s spodbujanjem vključujočega in kakovostnega poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter terciarnega izobraževanja, zagotavljanjem ciljno usmerjene podpore zavodov za zaposlovanje (ki vključuje mentorstvo, orientacijo in svetovanje) ter kakovostnih vajeništev in pripravništev v skladu z okrepljenim jamstvom za mlade;
- podpirajo pravičnost, kakovost in ustreznost visokošolskega izobraževanja za potrebe trga dela ter avtomatičnega priznavanja kvalifikacij za odpravo pomanjkanja spretnosti in neskladja med ponudbo spretnosti ter povpraševanjem po njih, tudi s povečanjem

števila diplomantov na nekaterih področjih naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike, z zmanjšanjem razlik med spoloma in opolnomočenjem univerz, da postanejo nosilke sprememb v zelenem in digitalnem prehodu;

- zagotovijo nediskriminacijo, spodbujajo enakost spolov, izboljšajo vključevanje načela enakosti ter okrepijo udeležbo žensk in prikrajšanih skupin na trgu dela, tako da spodbujajo enake možnosti in karierno napredovanje, zagotavljajo enako plačilo za enako delo ali za delo enake vrednosti preglednost plačilnih struktur ter spodbujajo usklajevanje delovnega, družinskega in zasebnega življenja, tudi z dostopom do cenovno dostopne in visokokakovostne oskrbe (vzgoja in varstvo predšolskih otrok, dolgotrajna oskrba) ter dopustom iz družinskih razlogov in prožnimi ureditvami dela za starše in druge osebe s skrbstvenimi obveznostmi v skladu z evropsko strategijo oskrbe;
- spodbujajo enake možnosti za otroke, da bi odpravile visoko stopnjo revščine otrok in čim bolj izkoristile sredstva EU in nacionalna sredstva; pospešijo izvajanje evropskega jamstva za otroke, tudi z zagotavljanjem cenovno dostopne in kakovostne vzgoje in varstva predšolskih otrok ter z odpravo zgodnjega opuščanja šolanja in pomanjkanja učiteljev; podpirajo dostop do kakovostnega izobraževanja za otroke in mlade iz prikrajšanih skupin in z oddaljenih območij, izboljšujejo njihove učne izide ter spodbujajo usposabljanje na vseh ravneh izobrazbe;
- sprejmejo celovite ukrepe za izboljšanje osnovnih spretnosti, v širšem smislu pa razvoja ključnih kompetenc (vključno s prečnimi spretnostmi) učencev, in obravnavajo strukturne izzive, povezane z uspešnostjo in pravičnostjo sistemov izobraževanja in usposabljanja, tudi z učinkovitimi pristopi k poučevanju, učenju in ocenjevanju, podpiranjem poklicne prakse učiteljev in vodstvenih delavcev šol, s spodbujanjem podpornih učnih okolij, zagotavljanjem ciljno usmerjene podpore prikrajšanim šolam in učencem ter obravnavanjem pomanjkanja učiteljev in povečanjem privlačnosti učiteljskega poklica (tudi z oblikovanjem privlačnih poklicnih okvirov, podpiranjem učiteljev na njihovi celotni poklicni poti ter ustrezno podporo učiteljem na prikrajšanih, podeželskih in oddaljenih območjih);
- izboljšajo digitalne spretnosti in kompetence učencev in odraslih vseh starosti, okrepijo kritično razmišljanje in medijsko pismenost ter povečajo nabor digitalnih talentov na trgu dela z razvojem ekosistemov digitalnega izobraževanja in usposabljanja, ki jih podpirajo ključni dejavniki, kot so visokohitrostna povezljivost za šole, oprema in usposabljanje učiteljev, ter podpirajo institucije s strokovnim znanjem o digitalizaciji s posebnim poudarkom na vključevanju in zmanjševanju digitalne vrzeli;
- zagotovijo ustrezno in vzdržno socialno zaščito za vse, v skladu s priporočilom Sveta o dostopu do socialne zaščite; izboljšajo zaščito tistih z nezadostno pokritostjo, kot so delavci v nestandardnih oblikah zaposlitve, vključno s platformnim delom, ter samozaposleni; izboljšajo ustreznost nadomestil oziroma prejemkov, prenosljivost pravic in dostop do kakovostnih storitev, hkrati pa ohranijo vzdržnost javnih financ, ter učinkovito podpirajo vključevanje delovno sposobnih na trg;
- razvijejo in okrepijo sisteme minimalnega dohodka, s katerimi se zagotavlja ustrezna podpora in izvaja pristop aktivnega vključevanja, v skladu s priporočilom Sveta o zadostnem minimalnem dohodku za aktivno vključevanje, ter omogočijo dostop do osnovnih storitev, vključno z energetskimi storitvami, zlasti za gospodinjstva z nizkimi dohodki in ranljiva gospodinjstva;
- ocenijo porazdelitvene učinke reform in naložb na dohodek različnih skupin prebivalstva v skladu s sporočilom o boljšem ocenjevanju porazdelitvenega učinka politik držav članic;

- vsem otrokom s tveganjem revščine ali socialne izključenosti zagotovijo brezplačen in učinkovit dostop do zdravstvenega varstva, vzgoje in varstva predšolskih otrok, izobraževanja, usposabljanja in šolskih dejavnosti ter učinkovit dostop do zdrave prehrane in ustreznih stanovanj v skladu z evropskim jamstvom za otroke in z njim povezanimi nacionalnimi akcijskimi načrti;
- po potrebi podpirajo dostop do kakovostnih in cenovno dostopnih stanovanj, socialnih stanovanj ali pomoči pri pridobitvi stanovanj; obravnavajo brezdomstvo kot najskrajnejšo obliko revščine; spodbujajo prenovo stanovanjskih stavb in socialnih stanovanj ter celovite socialne storitve;
- vlagajo v zmogljivost zdravstvenega sistema, tudi kar zadeva storitve preventivnega in primarnega zdravstvenega varstva, pa tudi v zmogljivosti na področju javnega zdravja, usklajevanje oskrbe, zdravstvenega osebja ter uporabe e-zdravja in umetne inteligence; po potrebi zmanjšajo samoplačniške izdatke; izboljšajo kritje z zdravstvenim varstvom; si prizadevajo za boljše delovne pogoje ter spodbujajo izpopolnjevanje in preusposabljanje zdravstvenih delavcev;
- okrepijo zagotavljanje kakovostnih, cenovno dostopnih in trajnostnih storitev dolgotrajne oskrbe v skladu s priporočilom Sveta o dostopu do visokokakovostne cenovno dostopne dolgotrajne oskrbe;
- zagotovijo vključujoče in fiskalno vzdržne pokojninske sisteme, ki omogočajo ustrezne dohodke v starosti in medgeneracijsko pravičnost.

Financiranje EU, med drugim v okviru ESS+, ESRR, SPP, Instrumenta za tehnično podporo ter mehanizma za okrevanje in odpornost za upravičene naložbe in reforme, podpira države članice pri krepitevi ukrepov politike na teh področjih.

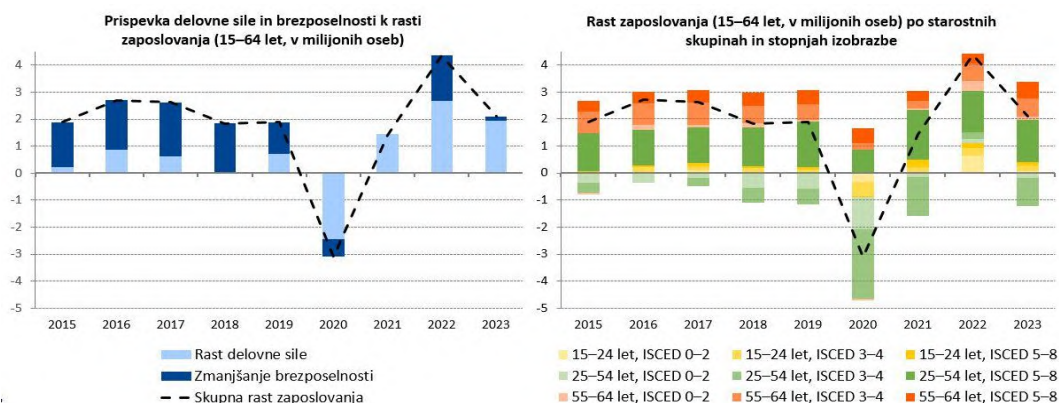
POGLAVJE 1. PREGLED TRENDOV NA TRGU DELA IN SOCIALNEM PODROČJU, NAPREDEK PRI DOSEGANJU CILJEV ZA LETO 2030 IN KLJUČNE HORIZONTALNE UGOTOVITVE O SOCIALNI KONVERGENCI

1.1 Ključni trendi na trgu dela

Kljub zahtevnemu gospodarskemu okolju v letu 2023 se je zaposlenost v EU v večini sektorjev še naprej močno povečevala, vendar počasneje od izjemne rasti v prejšnjem letu. Zaposlenost se je skupno povečala za 2,4 milijona ljudi, in sicer na skupaj 217,5 milijona. Glede na navedeno je stopnja delovne aktivnosti (starostna skupina 20–64 let⁴¹) dosegla novo rekordno raven, in sicer 75,3 %, v drugem četrtletju leta 2024 pa se je še povečala na 75,8 %. Letna stopnja rasti v višini 1,1 % po hitrem zvišanju po pandemiji v letu 2022 (+2,3 %) pomeni vrnitev na povprečne ravni pred pandemijo COVID-19 (2013–2019). Rast zaposlovanja je bila med sektorji razmeroma uravnotežena in se je z nekaj izjemami gibala od 0,9 % do 1,7 %. Sektor IKT se je povečal za 4,3 %, kar odraža njegov močan dolgoročni trend in digitalni prehod, ki se izvaja. Nasprotno pa je zaposlenost v industriji na splošno stagnirala (+0,1 %). Kmetijski sektor se je najbolj skrčil, in sicer za 1,9 %, kar je v skladu z njegovim dolgoročnim trendom. Potem ko je sektor nastanitvenih in gostinskih storitev med krizo zaradi COVID-19 izgubil skoraj 18 % delavcev, se je leta 2023 povečal za 5,6 %, s čimer je prvič presegel najvišjo raven zaposlenosti pred pandemijo, gradbeni sektor pa kljub večjemu poudarku na stanovanjih in zeleni prenovi še ni v celoti dosegel ravni pred finančno krizo. Kar zadeva prihodnje obdobje, naj bi rast zaposlovanja v letu 2024 znašala 0,8 %, v letu 2025 0,6 %, v letu 2026 pa 0,5 %⁴².

Slika 1.1.1: Rast zaposlovanja v letu 2023 je bila posledica povečanja delovne sile, pri čemer so prednjačili visoko izobraženi in starejši delavci.

Rast zaposlovanja (v starostni skupini 15–64 let), razčlenjena po povečanju delovne sile in znižanju brezposelnosti ter po preseku starostnih skupin in stopnjah izobrazbe

Vir: lastni izračuni na podlagi podatkov Eurostata [[lfsa_agan](#)], [[lfsa_uhan](#)], [[lfsa_egaed](#)].

V razmerah zgodovinsko nizke brezposelnosti in upada delovno sposobnega prebivalstva je bila gonilo rasti zaposlovanja predvsem rast delovne sile, k čemur so

⁴¹ V poglavju 1 se za kazalnik „stopnja delovne aktivnosti“ vedno uporablja starostna skupina 20–64 let, razen če je navedeno drugače.

⁴² Na podlagi [jesenske napovedi Evropske komisije iz leta 2024 \(15. november 2024\)](#).

močno prispevali državljani tretjih držav in starejši delavci. Stopnja brezposelnosti⁴³ v EU je bila leta 2022 rekordno nizka, nato pa se je v letu 2023 zmanjšala za 0,1 odstotne točke na 6,1 % na letni ravni, septembra 2024 pa dosegla 5,9 %. Čeprav je bilo zmanjševanje brezposelnosti glavni dejavnik rasti zaposlovanja pred pandemijo COVID-19 (2015–2019), se je zaradi nizkih stopenj brezposelnosti pozornost preusmerila na rast delovne sile kot glavnega vira sedanjega in prihodnjega povečanja zaposlenosti. Leta 2023 je bilo približno 92 % rasti zaposlovanja v starostni skupini 15–64 let mogoče pojasniti s povečanjem delovne sile (v primerjavi z manj kot 8 % zaradi nižje brezposelnosti). To povečanje je bilo predvsem posledica delavcev v starosti 25–54 let s terciarno izobrazbo, pri čemer so bili številni državljani tretjih držav, ter starejših delavcev (55–64 let) s sekundarno ali terciarno izobrazbo – glej sliko 1.1.1. To je v skladu s čedalje večjo profesionalizacijo in postopnim preusmerjanjem zaposlovanja v visokokvalificirane poklice. Hkrati so v državah članicah še vedno velike regionalne razlike, pri čemer so stopnje zaposlenosti v najbolj oddaljenih regijah in na številnih podeželskih območjih stalno nižje.

Rezultati premalo zastopanih skupin na trgu dela se stalno izboljšujejo, vendar je še vedno veliko prostora za izboljšave. Stopnje delovne aktivnosti in udeležbe na trgu dela so med starejšimi delavci, mladimi, nizko usposobljenimi ter ženskami, državljani tretjih držav in invalidi (starimi 15–64 let) še vedno precej pod ustreznim povprečjem EU (75,3 % oziroma 75,0 % v letu 2023). Poleg tega je stopnja brezposelnosti mladih, nizko usposobljenih in državljanov tretjih držav približno dvakrat višja od povprečja EU. Vendar pa so izboljšave vidne v skoraj vseh skupinah. Udeležba prebivalstva, starega 55–64 let, ki se je v zadnjih dveh desetletjih povečevalo hitreje kot katera koli druga starostna skupina, na trgu dela se je hitro povečala in leta 2023 dosegla 67,0 %, delno zaradi daljše pričakovane življenjske dobe, boljšega zdravstvenega varstva in višje upokojitvene starosti. Stopnja delovne aktivnosti prebivalcev iz te skupine se je leta 2023 prav tako povečala na 63,9 %, njihov delež v skupni zaposlenosti pa se je skoraj podvojil (z 10 % leta 2003 na skoraj 20 % leta 2023). Stopnja udeležbe na trgu dela med mladimi (starimi 15–24 let) (41,2 %) in njihova stopnja delovne aktivnosti (35,2 %) sta se leta 2023 vrnila na ravni pred finančno krizo leta 2008, stopnja mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo (starih 15–29 let), pa je dosegla novo rekordno nizko raven, in sicer 11,2 %. Poleg tega sta se vrzeli zastopanosti spolov in stopnje delovne aktivnosti med spoloma v letu 2023 še naprej zmanjševali v skladu z dolgoročnim trendom in zdaj znašata skupaj 10,4 oziroma 10,2 odstotne točke, vendar sta še vedno več kot dvakrat večji pri državljanih tretjih držav in nizko usposobljenih. Stopnja delovne aktivnosti ljudi s terciarno izobrazbo je daleč najvišja (86,3 % v letu 2023) in še naprej znatno prispeva k rasti zaposlovanja⁴⁴, kar je posledica dejstva, da njihov delež prebivalstva narašča. Kljub temu so se stopnje delovne aktivnosti v letu 2023 zvišale na vseh ravneh izobrazbe, pri čemer se je vrzel med stopnjami delovne aktivnosti oseb (starih 25–64 let) z dobrimi in slabimi učnimi izidi zmanjšala na 28,0 odstotne točke, kar je še vedno veliko. V zadnjih dveh letih je prišlo do nenavadno velikega povečanja števila državljanov tretjih držav v delovni sili EU, pri čemer jih je bilo skoraj tri četrtine Ukrajincev⁴⁵ in 40 % visoko izobraženih. To je predstavljalo več kot polovico povečanja

⁴³ V poglavju 1 se za kazalnik „stopnja brezposelnosti“ vedno uporablja starostna skupina 15–74 let, razen če je navedeno drugače.

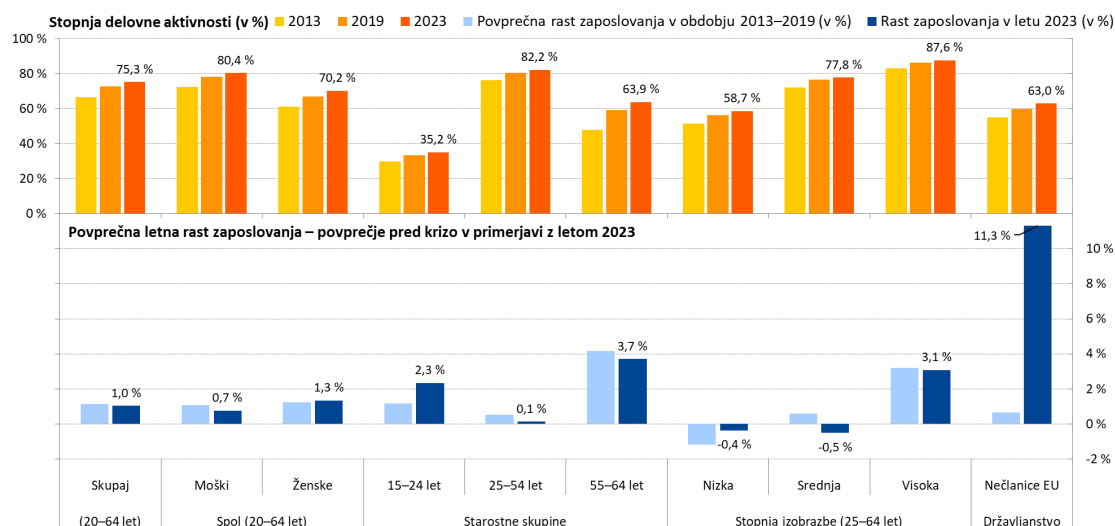
⁴⁴ 3,1-odstotna pozitivna rast zaposlovanja za visoko usposobljene v primerjavi z 0,5-odstotno negativno rastjo za srednje usposobljene in 0,4-odstotno negativno rastjo za nizko usposobljene v letu 2023. „Nizko usposobljeni“ se nanaša na osebe z manj kot osnovnošolsko in nižjo sekundarno izobrazbo (ISCED 0–2). „Srednje usposobljeni“ se nanaša na višjo sekundarno in posekundarno neterciarno izobrazbo (ISCED 3–4).

⁴⁵ Glede na ocene, glej okvir 1 v dokumentu Evropske komisije *Labour market and wage developments in Europe 2024* (Razvoj trga dela in plač v Evropi v letu 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

delovne sile v letih 2022 in 2023, čeprav državljani tretjih držav še vedno predstavljajo le 6,7 % delovno sposobnega prebivalstva (povečanje s 5,7 % leta 2021). Njihova stopnja udeležbe na trgu dela se je povečala na 68,5 %, stopnja delovne aktivnosti pa je dosegla 63,0 %. Medtem se je vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov v letu 2023 nekoliko povečala, in sicer za 0,1 odstotne točke (4,1 odstotne točke več pri moških kot pri ženskah), potem ko je bila leta 2022 rekordno nizka in je znašala 21,4 odstotne točke.

Slika 1.1.2: Rezultati na trgu dela so se izboljšali pri večini premalo zastopanih skupin

Rezultati delovne aktivnosti v EU27 glede na spol, starostno skupino, stopnjo izobrazbe in državljanstvo

Vir: Eurostat [lfsa_ergaedn], [lfsa_egaed], [lfsa_egan].

Deleža začasnih delavcev in delavcev s krajšim delovnim časom ostajata precej pod ravnmi pred pandemijo, enako pa velja tudi za število opravljenih ur na osebo. Leta 2023 se je skupno število opravljenih ur povečalo za 0,9 %, kar je nekoliko pod 1,1-odstotnim povečanjem skupne zaposlenosti, s čimer se je nadaljevalo dolgoročno zmanjševanje števila opravljenih ur na zaposleno osebo (pri čemer so glavna izjema kmetijski, gozdarski in ribiški sektor). Ta trend je predvsem posledica zmanjševanja števila ur, opravljenih na delovnih mestih s polnim delovnim časom. Čeprav se je delež zaposlitve s krajšim delovnim časom (za osebe, stare 20–64 let) v letu 2023 povečal na 17,1 %, ostaja na zgodovinsko nizki ravni. Leta 2023 je 15,2 % delavcev s krajšim delovnim časom izrazilo željo, da bi delali več ur, kar je manj kot leta 2022, ko je ta delež znašal 16,0 %, in kot desetletje prej, ko je znašal 22,5 %. Tudi pogodbe o zaposlitvi s krajšim delovnim časom so bile še vedno 3,6-krat pogostejše pri ženskah kot pri moških, čeprav je manj verjetno, da so pri ženskah neprostoVOLjne (13,3 % v primerjavi z 20,8 % pri moških v letu 2023). Hkrati se je delež zaposlitve za določen čas v letu 2023 zmanjšal na najnižjo zabeleženo raven (10,6 %), kar je zadevalo predvsem nizko usposobljene fizične delavce, posameznike z nižjo ali nepoklicno (višjo) sekundarno izobrazbo in državljane tretjih držav. Večina (54,9 %) vseh zaposlenih za določen čas je imela sklenjene take pogodbe, ker si niso mogli zagotoviti stalnega delovnega mesta.

Pomanjkanje delovne sile in spretnosti je še vedno veliko, kar ovira rast produktivnosti in konkurenčnost, so pa upočasnitev gospodarske rasti, boljša usklajenost spretnosti ter večje priseljevanje delovno sposobnih državljanov tretjih držav do neke mere prispevali k njegovemu zmanjšanju. Na vrhuncu leta 2022 je več kot tretjina podjetij po vsej EU

poročala o pomanjkanju delovne sile kot dejavniku, ki omejuje njihovo proizvodnjo⁴⁶. Čeprav se je ta delež v letu 2023 zmanjšal, je oktobra 2024 ostal na ravni 18 % in tako še naprej pomeni izziv za evropsko konkurenčnost. Stopnja prostih delovnih mest je bila najvišja leta 2022, ko je znašala 3,0 %, nato se je leta 2023 znižala na 2,8 %, v drugem četrtletju leta 2024 pa na 2,4 %, kar odraža šibkejšo gospodarsko rast in nižja pričakovanja glede zaposlovanja. Stopnja je še vedno skoraj dvakrat višja kot pred desetletjem, vendar se zdi, da se nekateri dejavniki, ki povzročajo pomanjkanje delovne sile, umirjajo. Zmanjšanje števila prostih delovnih mest ob stabilni brezposelnosti bi lahko pomenilo večjo učinkovitost usklajevanja, podprto z zmanjšanjem neskladja, povezanega z izobraževanjem (merjenega z makroekonomskim neskladjem med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih⁴⁷ ter stopnjami previsoke usposobljenosti) in tudi sektorskega neskladja (merjenega z varianco stopenj prostih delovnih mest v sektorju), vendar bi to lahko bil tudi ciklični pojav, saj se prosta delovna mesta na gospodarska gibanja običajno odzivajo hitreje kot brezposelnost. Leta 2023 so sektorji z nadpovprečnimi stopnjami prostih delovnih mest (nastanitve in gostinske storitve, IKT, gradbeništvo, upravna podpora ter strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti) zabeležili največje zmanjšanje teh stopenj, medtem ko sta imela sektorja rudarstva in oskrbe z energijo še naprej najnižje stopnje prostih delovnih mest. K zmanjšanju pomanjkanja delovne sile in spretnosti v letu 2023 je prispeval tudi pritok delovno sposobnih državljanov tretjih držav. Vendar je veliko tega pomanjkanja delovne sile in spretnosti strukturne narave, ki je posledica spreminjanja povpraševanja po delovni sili zaradi dvojnega prehoda in staranja prebivalstva, in ga je treba odpraviti s ciljno usmerjenimi politikami na področju spretnosti, aktivacije, mobilnosti delovne sile in migracij⁴⁸.

Rast plač je v letu 2023 ostala močna, k čemur je prispevalo tudi pomanjkanje delovne sile, vendar jo je še vedno prehitela inflacija. Ob nezadostni ponudbi delovne sile na trgu dela so se nominalna sredstva na zaposlenega v letu 2022 povečala za 4,9 %, v letu 2023 pa za 6,1 %. Vendar niso sledila inflaciji, kar je povzročilo realno znižanje plač v višini 3,7 % v letu 2022 in 0,2 % v letu 2023⁴⁹. Obeti za prihodnost kažejo, da naj bi se realne plače v letu 2024 zaradi nadaljnje dezinflacije in (postopno upadajoče, a še vedno močne) nominalne rasti plač zvišale za 2,1 %⁵⁰. Kljub temu bi leta 2024 v povprečju ostale 1,1 % pod ravnmi iz leta 2019 (v primerjavi s 3,3 % leta 2023). V zadnjih dveh letih so zvišanja minimalne plače v skoraj vseh državah članicah presegla inflacijo, zaradi česar se je revščina zaposlenih (18–64 let) v letu 2023 nekoliko zmanjšala, in sicer na 8,3 % (glede na dohodke v letu 2022). Vendar se zdi, da to ni zmanjšalo prikrajšanosti, saj so se stopnje materialne in socialne prikrajšanosti zaposlenih (18–64 let) povečale s 7,2 % leta 2021 na 9,1 % leta 2023.

1.2 Ključni trendi na socialnem področju

Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev v EU je v letu 2023 ponovno začel rasti, v letu 2024 pa se je njegova rast še pospešila. Na splošno so se dohodki gospodinjstev od drugega četrtletja leta 2023 povečevali hitreje od BDP, s čimer se je obrnil trend upočasnjevanja iz let 2021 in 2022. Medtem ko so se sredstva za samozaposlene še

⁴⁶ [Evropska raziskava podjetij in potrošnikov](#) oktober 2024.

⁴⁷ Glej Evropska komisija, [Analytical web note – Measuring skills mismatch](#) (Analitični spletni dokument – Merjenje neskladja med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih) – 7/2015, Urad za publikacije Evropske unije, 2015.

⁴⁸ Glej [akcijski načrt o pomanjkanju delovne sile in spretnosti, ki ga je Evropska komisija predstavila marca 2024](#).

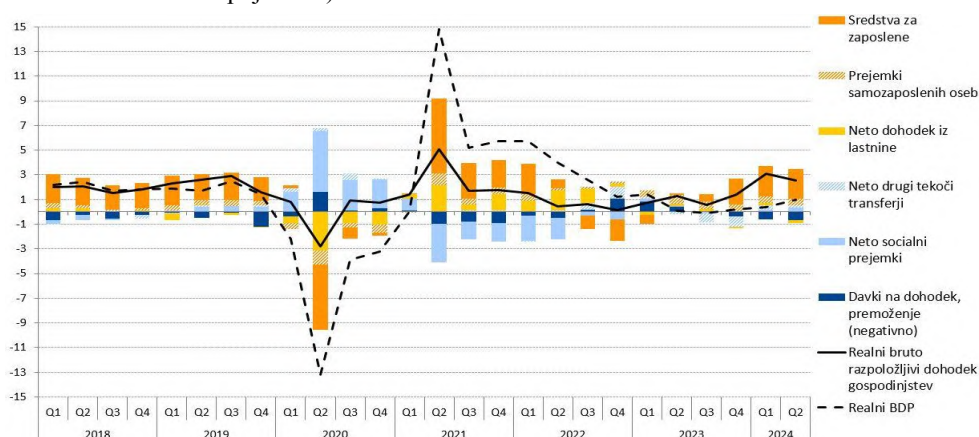
⁴⁹ Uporaba harmoniziranega indeksa cen življenjskih potrebščin kot deflatorja.

⁵⁰ V skladu z [jesensko napovedjo Evropske komisije iz leta 2024](#).

naprej zmerno hitro povečevala, so se sredstva za zaposlene v zadnjem četrtletju leta 2023 in prvem četrtletju leta 2024 povečevala hitreje, v drugem četrtletju leta 2024 pa so ostala obsežna. Po pozitivnem prispevku k rasti dohodka v prvih treh četrtletjih leta 2023 so imeli davki v zadnjem četrtletju leta 2023 in prvem četrtletju leta 2024 negativen učinek, prispevek neto socialnih prejemkov pa je bil rahlo pozitiven.

Slika 1.2.1: Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev je v letu 2023 ponovno začel rasti, v začetku leta 2024 pa se je njegova rast pospešila.

Rast realnega bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev in njegove glavne komponente ter realna rast BDP (EU27, medletne četrtletne stopnje rasti)

Opomba: izračuni GD za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje. Nominalni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev je deflaciran z uporabo indeksa cen izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo. Stopnja rasti realnega bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev za EU je ocenjena kot tehtano povprečje vrednosti držav članic za tiste z razpoložljivimi četrtletnimi podatki na podlagi ESR 2010 (skupaj 95 % bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev v EU).

Vir: Eurostat, nacionalna računa [[nasq_10_nf_tr](#)] in [[namq_10_gdp](#)]. Sezonsko neprilagojeno.

Revščina v EU se je v letu 2023 nekoliko zmanjšala. Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti je znašala 21,3 %, kar je manj kot leta 2022, ko je znašala 21,6 %, in leta 2021, ko je znašala 21,7 %, s čimer se je nadaljeval trend splošnega zmanjševanja od leta 2015. To nadaljnje izboljšanje odraža učinkovitost odločnih ukrepov politike na ravni EU in nacionalni ravni, namenjenih blažitvi socialnega učinka visokih cen energije in življenjskih stroškov. Leta 2023 sta se dve od treh podkomponent tveganja revščine ali socialne izključenosti za EU zmanjšali. Stopnja tveganja revščine se je znižala za 0,3 odstotne točke na 16,2 % (na podlagi dohodkov iz leta 2022), medtem ko so Eurostatove hitre ocene, ki se nanašajo na dohodke v letu 2023, pokazale splošno stabilnost⁵¹. Poleg tega se je delež ljudi, ki živijo v gospodinjskih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov, leta 2023 zmanjšal za 0,3 odstotne točke na 8,0 % (na podlagi aktivnosti iz leta 2022). Nasprotno pa je delež ljudi, ki se spoprijemajo z resno materialno in socialno prikrajšanostjo, ostal na splošno stabilen in je znašal 6,8 % v primerjavi s 6,7 % leta 2022. Nazadnje, učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine se je v EU v letu 2023 nekoliko zmanjšal, vendar je bil s 34,7 % še vedno višji od ravni pred pandemijo, čeprav so bile med državami članicami velike razlike. Prav tako v državah članicah še vedno obstajajo tudi velike razlike glede revščine, saj imajo nekatere regije stalno višje stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti od nacionalnih povprečij ali povprečja EU.

⁵¹ [Flash estimates of income inequalities and poverty indicators for 2023 \(FE 2023\)](#) (Hitre ocene dohodkovnih neenakosti in kazalnikov revščine za leto 2023 (HO 2023)).

Revščina otrok je ostala na splošno stabilna, vendar še vedno višja od stopnje celotnega prebivalstva. V letu 2023 je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih znašala 24,8 %, kar je le nekoliko več kot leta 2022, ko je znašala 24,7 %. Ta splošna stabilnost je dejansko prekinila naraščanje revščine otrok, zabeležene od leta 2020 v EU, kar ustreza zmanjšanju absolutnega števila. Vse tri podkomponente tveganja revščine ali socialne izključenosti so ostale na splošno stabilne. Stopnja tveganja revščine pri otrocih je znašala 19,4 % (glede na dohodke v letu 2022), potem ko se je od leta 2022 rahlo povečala (+0,1 odstotne točke), pri čemer Eurostatove hitre ocene, ki se nanašajo na dohodke v letu 2023, prav tako kažejo na nadaljnjo stabilnost. Podobno je delež otrok, ki se spoprijemajo z resno materialno in socialno prikrajšanostjo, ostal na ravni 8,4 %, delež otrok, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov, pa je bil stabilen, in sicer je znašal 7,5 % (glede na dejavnost v letu 2022).

Revščina zaposlenih se je že drugo leto zapored nekoliko zmanjšala, vendar je še vedno prizadela vsako dvanajsto zaposleno osebo, pri čemer so bile nekatere skupine nesorazmerno prizadete. Delež delavcev s tveganjem revščine se je leta 2023 zmanjšal za 0,2 odstotne točke na 8,3 % (glede na dohodke iz leta 2022). Ta je bil manjši kot deset let prej in kot pred pandemijo COVID-19 (9,1 % leta 2013 in 9,0 % leta 2019 glede na dohodke v letih 2012 oziroma 2018). Vendar revščina zaposlenih nekatere skupine delavcev prizadene bolj kot druge. Leta 2023 je bila znatno višja med nizkokvalificiranimi (18,4 %), zaposlenimi s krajšim delovnim časom (12,6 %), osebami s pogodbami o zaposlitvi za določen čas (12,6 %), osebami, rojenimi zunaj EU (18,6 %), in državljani tretjih držav (22,5 %). Tudi gospodinjstva z vzdrževanimi otroki so se pogostejše srečevala s tveganjem revščine zaposlenih (10,0 %) kot gospodinjstva brez vzdrževanih otrok (6,8 %).

Nekatere skupine so bile še naprej izpostavljene bistveno večjim tveganjem revščine ali socialne izključenosti kot celotno prebivalstvo. Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti je ostala zelo visoka pri osebah, rojenih zunaj EU (39,2 %), in invalidih (28,8 %), saj je bila precej nad povprečjem EU (21,3 %). Tudi Romi so pogosto izpostavljeni veliko večjemu tveganju revščine⁵². Po drugi strani se je delež starejših (starih več kot 65 let) s tveganjem revščine ali socialne izključenosti na ravni EU v letu 2023 nekoliko zmanjšal, in sicer na 19,7 %. To izboljšanje je bilo posledica znižanja stopnje pri starejših ženskah, ki je kljub temu bistveno višja od stopnje pri moških (22,1 % v primerjavi s 16,6 %).

Dohodkovna neenakost je ostala večinoma stabilna, energetska revščina pa se je povečala že drugo leto zapored. Razmerje kvartilnih razredov (S80/S20) je bilo v letu 2023 na splošno stabilno in je znašalo 4,72 (glede na dohodke iz leta 2022), v letu 2024 pa naj bi ostalo nespremenjeno (na podlagi dohodkov iz leta 2023)⁵³. Čeprav je inflacija nesorazmerno prizadela gospodinjstva z nizkimi in nižjimi srednjimi dohodki, ki porabijo razmeroma več za osnovne dobrine, kot so energija in hrana, so ciljno usmerjeni ukrepi dohodkovne podpore ter prilagoditve socialnih prejemkov in davkov v državah članicah ublažili morebitna povečanja dohodkovne neenakosti in tveganja revščine. Po drugi strani se je delež ljudi, ki ne morejo ustrezno ogrevati svojih domov, leta 2023 povečal za 1,3 odstotne točke na 10,6 % (+3,7 odstotne točke v primerjavi z letom 2021), pri čemer je bil še vedno precej večji pri ljudeh s tveganjem revščine, in sicer 22,2 % (+2,1 odstotne točke od leta 2022).

⁵² Agencija Evropske unije za temeljne pravice, [Roma in 10 European countries – Main results – Roma survey 2021](#) (Romi v 10 evropskih državah – Glavni rezultati – Raziskava o Romih iz leta 2021), Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

⁵³ [Poskusni rezultati hitrih ocen](#), ki se nanašajo na dohodkovno leto 2023.

Cenovna dostopnost stanovanj v EU ostaja izziv. Leta 2023 je 8,8 % prebivalstva EU živel v gospodinjstvih, kjer so skupni stanovanjski stroški presegli 40 % skupnega razpoložljivega dohodka, kar je 0,1 odstotne točke več kot prejšnje leto in 2,8 odstotne točke manj kot pred desetletjem. Delež ljudi, preobremenjenih s stanovanjskimi stroški, je več kot dvakrat večji pri gospodinjstvih z enim delovno sposobnim članom (24,4 %) in več kot trikrat večji pri ljudeh s tveganjem revščine (33,5 % leta 2023). Znatno prizadeti so tudi tuji državljani EU (dvakrat bolj) in državljani tretjih držav (2,5-krat bolj). Čeprav je stopnja prenaseljenosti stanovanj v EU na splošno ostala stabilna in je leta 2023 znašala 16,8 %, se je istega leta za ljudi s tveganjem revščine povečala na 29,6 %.

1.3 Napredek pri doseganju krovnih ciljev EU in nacionalnih ciljev za leto 2030

Cilji na področju zaposlovanja, spretnosti ter zmanjšanja revščine usmerjajo ukrepe politike na zadevnih področjih politike na ravni EU in v državah članicah. Komisija je te tri krovne cilje EU predstavila marca 2021 v okviru akcijskega načrta za steber socialnih pravic:

- i) vsaj 78-odstotna stopnja delovne aktivnosti delovno sposobnega prebivalstva;
- ii) vsaj 60-odstotna stopnja udeležbe odraslih v učenju vsako leto in
- iii) zmanjšanje števila ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti za vsaj 15 milijonov v primerjavi z letom 2019, od tega vsaj pet milijonov otrok⁵⁴.

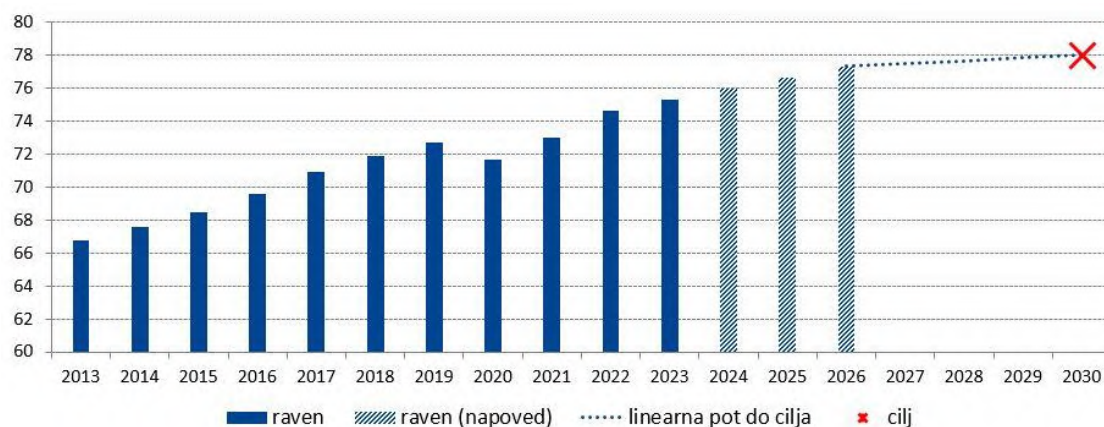
Države članice so te cilje pozdravile na socialnem vrhu v Portu maja 2021, prav tako pa tudi Evropski svet v sklepih iz junija 2021. Vse države članice so predstavile svoje nacionalne cilje na navedenih treh področjih, ki prispevajo k ustreznim krovnim ciljem EU. V akcijskem načrtu za steber so bili določeni tudi dopolnilni cilji na ravni EU za zmanjšanje vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma, povečanje zagotavljanja formalne vzgoje in varstva predšolskih otrok, zmanjšanje števila mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, povečanje deleža odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi ter zmanjšanje zgodnjega opuščanja izobraževanja in usposabljanja, pa tudi zmanjšanje revščine otrok. Večina držav članic je po lastni presoji določila dodatne dopolnilne nacionalne cilje na (nekaterih od) teh in/ali na dodatnih področjih. Ta oddelek vsebuje rezultate spremljanja napredka pri doseganju treh krovnih ciljev EU in nacionalnih ciljev za leto 2030.

Kljub upočasnitvi gospodarske rasti je bila rast zaposlovanja v letu 2023 močna, EU pa je še vedno na dobri poti, da do leta 2030 doseže svoj krovni cilj glede stopnje delovne aktivnosti. Potem ko se je stopnja delovne aktivnosti v EU v letu 2023 povečala na 75,3 %, je od cilja 78 % do leta 2030 oddaljena le 2,7 odstotne točke, v drugem četrtletju leta 2024 pa se je še povečala na 75,8 %. Glede na raven, doseženo v letu 2023, in ob upoštevanju najnovejših demografskih napovedi Eurostata bi EU potrebovala le 0,4-odstotno povprečno letno stopnjo rasti delovne aktivnosti, da bi dosegla sedanji cilj za leto 2030, medtem ko je bilo povprečje pred pandemijo (2013–2019) precej višje, in sicer 1,1 % na leto (glej slike 1.3.1 in 1.3.3). Glede na jesensko napoved Komisije iz leta 2024 naj bi se zaposlenost v EU v naslednjih treh letih povečala za več kot potrebnih 0,4 %, tj. za 0,8 % v letu 2024, 0,6 % v letu 2025 oziroma 0,5 % v letu 2026. EU zato trenutno dobro napreduje pri doseganju cilja glede stopnje delovne aktivnosti za leto 2030.

⁵⁴ Glej Evropska komisija, [Akcijski načrt za evropski steber socialnih pravic](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2021.

Slika 1.3.1: EU je na dobri poti, da do leta 2030 doseže svoj krovni cilj glede stopnje delovne aktivnosti

Stopnja delovne aktivnosti v EU27 in s tem povezani krovni cilj EU za leto 2030 (starostna skupina 20–64 let, v % prebivalstva)

Opomba: vrednosti za leta 2024, 2025 in 2026 temeljijo na napovedih Komisije za rast zaposlovanja iz jeseni 2024 ter na predvideni rasti števila prebivalstva in števila delovno sposobnega prebivalstva iz projekcij Eurostata za prebivalstvo iz leta 2023.

Vir: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)]; napoved rasti zaposlovanja, [jesenska napoved Komisije za leto 2024](#); [projekcije Eurostata za prebivalstvo, Europop 2023](#).

Večina držav članic je v letu 2023 dosegla nadaljnji napredek pri doseganju svojih nacionalnih ciljev glede stopnje delovne aktivnosti⁵⁵. V petih državah je bila stopnja delovne aktivnosti, dosežena leta 2023, že višja od njihovega nacionalnega cilja za leto 2030 (glej sliko 1.3.2). Te so Slovaška (+1 odstotna točka v primerjavi z njenim nacionalnim ciljem), Nizozemska (+1 odstotna točka), Irska (+0,9 odstotne točke), Estonija (+0,8 odstotne točke) ter Švedska (+0,6 odstotne točke), na Danskem pa je ponovno padla tik pod njen cilj za leto 2030. Od 22 držav, ki se še vedno spoprijemajo z vrzeli pri doseganju svojih nacionalnih ciljev za leto 2030, jih je 18 v letu 2023 uspelo te vrzeli zmanjšati. Največja prizadevanja so še potrebna v Belgiji (z vrzeljo 7,9 odstotne točke do njenega ambicioznega cilja za leto 2030), Italiji (6,7 odstotne točke), Romuniji (6,0 odstotne točke) in Španiji (5,5 odstotne točke). Več kot polovica držav članic je zabeležila rast zaposlovanja, ki je bila zaradi višjih stopenj delovne aktivnosti in upada deleža delovno sposobnega prebivalstva nižja od povprečne stopnje pred pandemijo (2013–2019) (glej sliko 1.3.3.)⁵⁶. Kljub temu je v številnih državah (20) letna rast zaposlovanja še vedno enaka povprečni letni stopnji, potrebni za doseg nacionalnega cilja glede zaposlovanja, ali višja od nje⁵⁷. Le na Češkem, v Romuniji, Bolgariji, Belgiji, na Madžarskem in Finskem je rast zaposlovanja v letu 2023

⁵⁵ Skupina za kazalnike Odbora za zaposlovanje se je oktobra 2022 dogovorila o metodološkem pristopu k spremljanju napredka pri doseganju nacionalnih ciljev na področju zaposlovanja v okviru evropskega semestra. Ta oddelek je bil pripravljen na podlagi dogovorjene metodologije. Glej [letno poročilo Odbora za zaposlovanje o uspešnosti zaposlovanja za leto 2023](#) in [prikaz uspešnosti zaposlovanja za leto 2023](#).

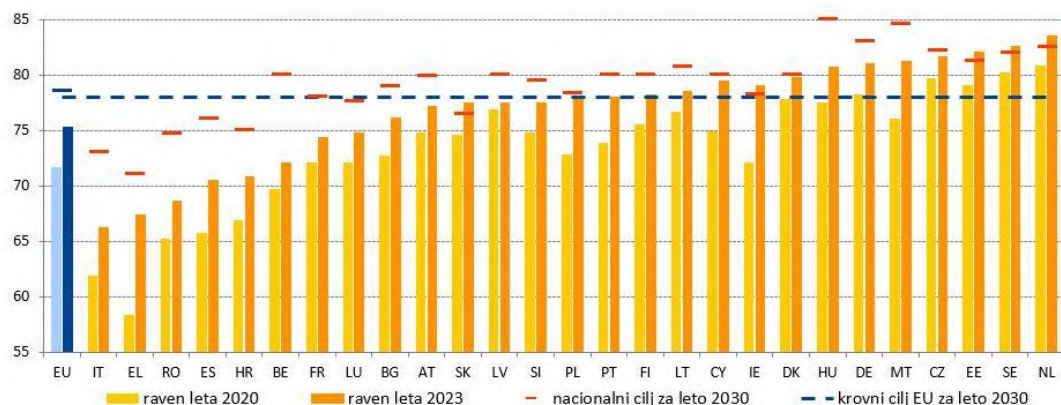
⁵⁶ Ugotovljeno je bilo, da je zaradi upadanja prebivalstva v večini držav članic potrebna nižja najmanjša letna rast zaposlovanja kot v obdobju pred krizo, da bi dosegle svoje nacionalne cilje. Glej [letno poročilo Odbora za zaposlovanje o uspešnosti zaposlovanja za leto 2024](#).

⁵⁷ Taka najmanjša zahtevana rast zaposlovanja je v nekaterih državah članicah negativna, kar odraža predvideno zmanjšanje delovno sposobnega prebivalstva in/ali dejstvo, da so bili njihovi nacionalni cilji že doseženi.

zaostajala za povprečjem pred pandemijo in povprečno letno stopnjo, potrebno za doseganje ambicioznih ciljev, čeprav je Finska zelo blizu obeh, Češka pa je svoj cilj že skoraj dosegla.

Slika 1.3.2: Večina držav članic je v letu 2023 dosegla nadaljnji napredek pri doseganju svojih nacionalnih ciljev glede stopnje delovne aktivnosti.

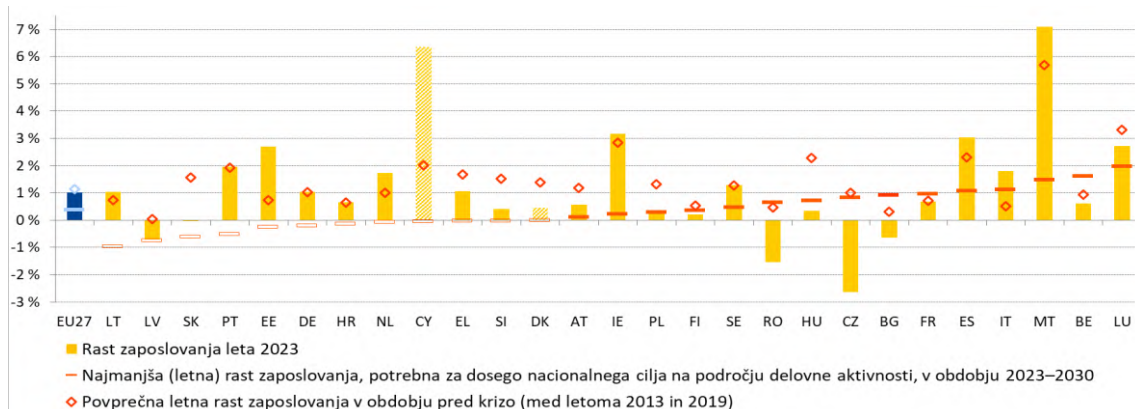
Stopnja delovne aktivnosti (v letih 2020 in 2023, starostna skupina 20–64 let, v % prebivalstva); nacionalni cilji in cilji EU za leto 2030

Vir: Eurostat [[lfsi emp_a](#)] in preglednica nacionalnih ciljev za leto 2030 iz Priloge 1.

Slika 1.3.3: V dveh tretjinah držav članic je bila rast zaposlovanja v letu 2023 na dobri poti, da doseže nacionalni cilj za leto 2030

Rast zaposlovanja v letu 2023 v primerjavi s povprečno letno rastjo zaposlovanja v obdobju 2013–2019 in najmanjšo letno rastjo zaposlovanja, ki je potrebna za dosego nacionalnega cilja glede stopnje delovne aktivnosti za leto 2030

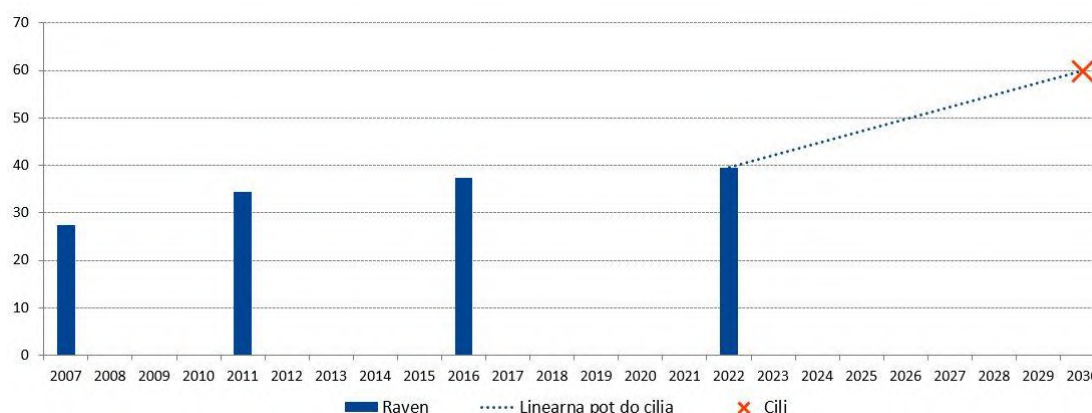

Opomba: prekinitve časovne vrste za DK in CY v letu 2023 (označene z osenčenimi stolpci).

Vir: Eurostat [[lfsi emp_a](#)], [Europop 2023](#), na podlagi metodologije prikaza uspešnosti zaposlovanja za leto 2024.

Slika 1.3.4: Čeprav se učenja udeležuje več odraslih, so za doseganje krovnega cilja EU za leto 2030 potrebna nova prizadevanja

Stopnja udeležbe odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih v EU27 in krovni cilj EU za leto 2030 (starostna skupina 25–64 let, v %)

Opomba: anketa o izobraževanju odraslih iz leta 2007 je bila obsežen vzorčni pilotni projekt, ki se je med letoma 2005 in 2008 prostovoljno izvajal v vseh državah članicah, razen na Irskem in v Luksemburgu. Na podlagi tega so bile v naslednjem valu izvedene prilagoditve. Od leta 2011 je anketa o izobraževanju odraslih podprta z evropskim pravnim aktom in se zato obvezno izvaja v vseh državah članicah⁵⁸. Prekinitve časovne vrste v letu 2011 za EU, FR, HU, v letu 2016 za IE, LU, SE in v letu 2022 za FR, IT, RO.

Vir: Eurostatov [posebni izvleček o stopnji udeležbe odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delovnem mestu, ki je bil pripravljen na podlagi ankete o izobraževanju odraslih](#).

Pri doseganju krovnega cilja glede izobraževanja odraslih je bil dosežen omejen napredek, zato so potrebna znatna in pospešena prizadevanja, da bi ga dosegli do leta 2030. Novi podatki iz ankete o izobraževanju odraslih kažejo, da se je stopnja udeležbe odraslih v učenju v EU (brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delu) v zadnjih 12 mesecih povečala s 37,4 % leta 2016 na 39,5 % leta 2022 (glej sliko 1.3.4)⁵⁹. Ta zelo blag trend naraščanja bo treba znatno pospešiti, da bi do leta 2030 dosegli cilj EU glede spretnosti, ki znaša 60 %. To je ključnega pomena glede na to, da mora imeti Evropa delovno silo, ki se prilagaja spreminjajočim se potrebam po spretnostih, da bi zmanjšala pomanjkanje spretnosti ter delovne sile ter ostala konkurenčna, inovativna in vključujoča v okviru zelenega in digitalnega prehoda ter demografskih sprememb.

Večina držav članic je nazadovala pri uresničevanju svojih nacionalnih ciljev glede izobraževanja odraslih do leta 2030. V letu 2022 so Švedska, Madžarska in Romunija že presegle svoje nacionalne cilje, Slovaška pa se jim je približala, vendar jih še vedno ne dosega (glej sliko 1.3.5). Začenši na najnižji ravni udeležbe v izobraževanju odraslih v EU je Romunija za leto 2030 določila razmeroma nizek, a ambiciozen cilj in ga v letu 2022 presegla, kar je največje povečanje v EU od leta 2016 (+229 %, čeprav je to morda tudi posledica prekinitve časovne vrste). Nasprotno pa je bil v 24 državah delež odraslih, vključenih v učenje, nižji od njihovih ciljev za leto 2030, pri čemer imajo Slovenija, Ciper, Hrvaška, Poljska in Italija največje vrzeli (več kot 31 odstotnih točk). Od teh 24 držav jih je le 10 doseglo napredek pri doseganju svojih ciljev (v primerjavi z letom 2016), zlasti Estonija (+23 %), Malta (+22 %), Slovaška (+16 %), Nemčija (+16 %) in Španija (+12 %). Poleg tega

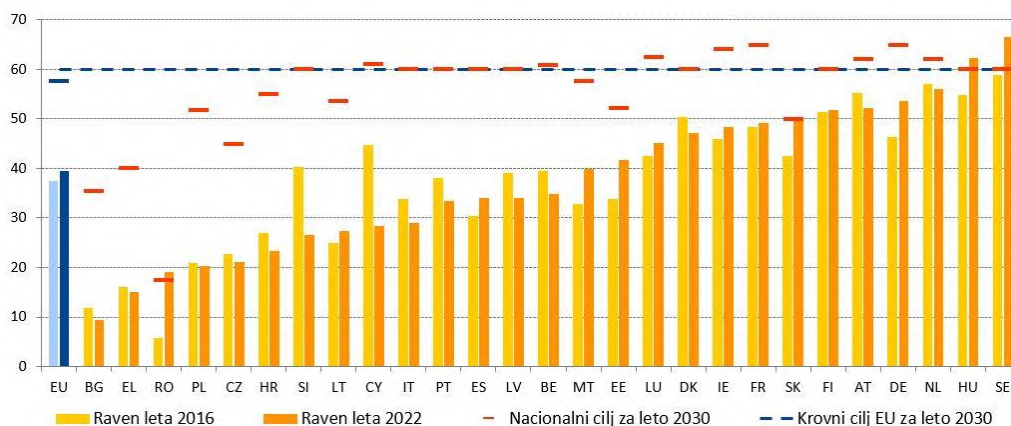
⁵⁸ Uredba Komisije (EU) [št. 823/2010](#) določa izvedbene ukrepe temeljnega pravnega akta (Uredba (ES) [št. 452/2008](#) Evropskega parlamenta in Sveta) za anketo o izobraževanju odraslih za leto 2011.

⁵⁹ Skupina za kazalnike Odbora za zaposlovanje je septembra 2024 dosegla začasni dogovor o okviru za spremljanje cilja glede spretnosti, pri čemer je uporabila podatke iz ankete o izobraževanju odraslih brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delu. Glej tudi [letno poročilo o uspešnosti zaposlovanja za leto 2024](#).

so stopnje udeležbe v izobraževanju in usposabljanju pogosto tudi znatno nižje v najbolj oddaljenih, oddaljenih in podeželskih regijah.

Slika 1.3.5: Na ravni držav članic so potrebna znatna prizadevanja, da bi bili do leta 2030 doseženi nacionalni cilji glede učenja odraslih.

Stopnja udeležbe odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih v EU27 in nacionalni cilji držav članic za leto 2030 (starostna skupina 25–64 let, v %)

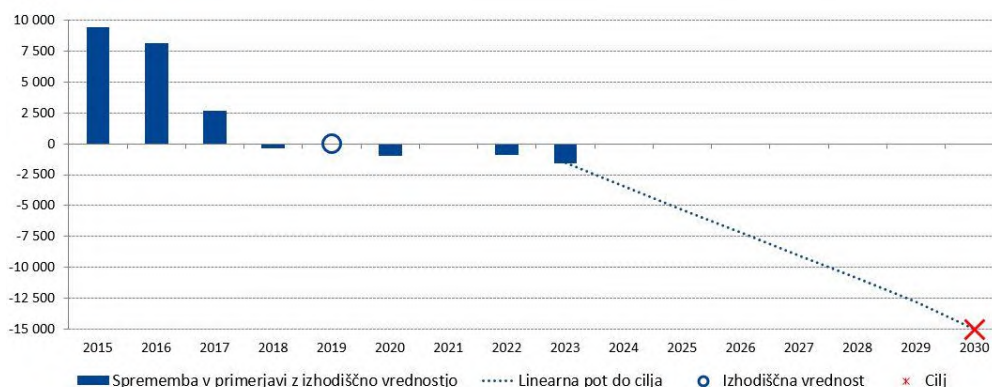
Opomba: prekinitev serije v letu 2016 IE, LU in SE v letu 2022 pa za FR, IT in RO.

Vir: Eurostatov [posebni izvleček o udeležbi odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delovnem mestu, ki je bil pripravljen na podlagi ankete o izobraževanju odraslih](#) in preglednica nacionalnih ciljev za leto 2030 iz Priloge 1.

Revščina se je zmanjšala kljub zahtevnim socialno-ekonomskim razmeram, ki so jih zaznamovali kriza zaradi COVID-19, visoki stroški energije in inflacija. V letu 2023 se je število oseb, ki se spoprijemajo s tveganji revščine ali socialne izključenosti, v primerjavi z letom 2022 zmanjšalo za 703 000, v primerjavi z izhodiščnim letom 2019 pa za 1 571 000 (glej sliko 1.3.6). V skladu s to zadnjo razlago podatkov gre za drugo zaporedno leto upadanja, ki je sledilo obdobju stabilnosti v letih 2018–2021. Kljub temu bo treba v preostanku desetletja znatno pospešiti doseganje krovnega cilja EU za leto 2030 glede zmanjšanja revščine za vsaj 15 milijonov.

Slika 1.3.6: Število ljudi v EU s tveganjem revščine ali socialne izključenosti se je od leta 2019 zmanjšalo, vendar so še vedno potrebna znatna prizadevanja za doseg cilja EU za leto 2030.

Sprememba stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti v EU27 glede na izhodiščno leto 2019 in s tem povezan krovni cilj EU za leto 2030 (celotno prebivalstvo, v tisočih)

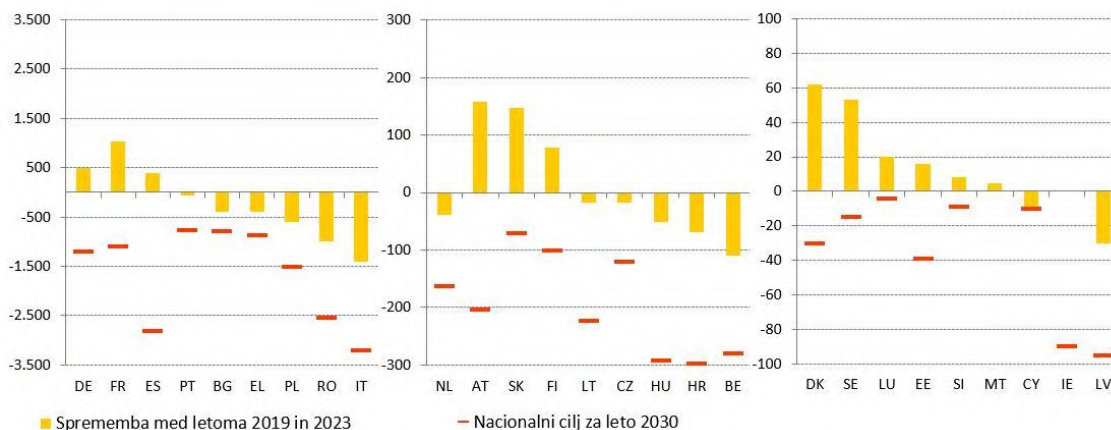

Opomba: izračuni na podlagi neprekinjenih časovnih vrst z ocenjeno vrednostjo za leto 2019 in ponovni izračuni na podlagi vrednosti za celinsko Francijo namesto na podlagi vrednosti za Francijo v letih 2022 in 2023, da bi bili v skladu z izhodiščno vrednostjo za leto 2019.

Vir: [letno poročilo Odbora za socialno zaščito za leto 2024](#).

Slika 1.3.7: Le približno polovica držav članic je v določeni meri napredovala pri doseganju nacionalnih ciljev, vendar so potrebna dodatna prizadevanja

Spremembe stopenj tveganja revščine ali socialne izključenosti v obdobju 2019–2023 in nacionalni cilji za leto 2030 (celotno prebivalstvo, v tisočih)

Opomba: prekinitev časovne vrste leta 2020 za FR, IE, DK, LU, leta 2021 za LU ter leta 2022 za FR in LU. DK in DE sta svoje nacionalne cilje za zmanjšanje revščine navedli kot zmanjšanje števila ljudi, ki živijo v gospodinjstvih (skoraj) brez delovno aktivnih članov (tj. gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo), [kar naj bi v tem desetletju pomenilo zmanjšanje števila ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti]. DE navaja svoj nacionalni cilj v primerjavi z letom 2020 kot referenčnim letom. FR je svoj nacionalni cilj določila glede na celinsko Francijo, spremljanje pa je usklajeno s tem geografskim področjem uporabe. HU navaja svoj nacionalni cilj zmanjšanja revščine kot znižanje stopnje materialne in socialne prikrajšanosti pri družinah z otroki [kar lahko pomeni zmanjšanje tveganja revščine ali socialne izključenosti, če bodo trenutne okoliščine ostale nespremenjene]. MT navaja svoj nacionalni cilj zmanjšanja revščine kot znižanje stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti v odstotnih točkah (tj. -3,1 odstotne točke).

Vir: Eurostat [[ilc_pecs01](#)] in preglednica nacionalnih ciljev za leto 2030 iz Priloge 1.

Napredek pri doseganju nacionalnih ciljev se med državami članicami zelo razlikuje. Od leta 2019 je le približno polovica držav članic zabeležila napredek pri doseganju svojih nacionalnih ciljev za leto 2030. Tretjina držav (Belgija, Bolgarija, Ciper, Češka, Grčija, Italija, Latvija, Poljska in Romunija) je na splošno na dobri poti, da doseže svoje nacionalne cilje, saj je dosegla stopnjo napredka, ki znaša tretjino ali več. Po drugi strani je v skoraj polovici teh držav (Avstrija, Danska, Estonija, Finska, Francija, Luksemburg, Malta, Nemčija, Nizozemska, Slovaška, Slovenija, Španija in Švedska) prišlo do poslabšanja in premika v nasprotno smer (glej sliko 1.3.7)⁶⁰. Poleg tega se je število otrok, ki se spoprijemajo s tveganji revščine ali socialne izključenosti, v EU med letoma 2019 in 2023 povečalo za 583 000. Kljub temu je bil pozitiven razvoj opazen v 13 državah (Belgija, Bolgarija, Estonija, Irska, Grčija, Hrvaška, Ciper, Malta, Portugalska, Romunija, Slovenija, Finska in Švedska) med 21 državami, ki so določile dopolnilne cilje zmanjšanja revščine otrok⁶¹. Nasprotni trend je bil zabeležen v Avstriji, na Češkem, v Franciji, Luksemburgu, Nemčiji, na Poljskem, Slovaškem in v Španiji.

⁶⁰ Za spremljanje ciljev EU in nacionalnih ciljev zmanjšanja revščine ter razlago prekinitev časovne vrste in s tem povezanih prilagoditev podatkov glej tudi [letno poročilo Odbora za socialno zaščito za leto 2024](#).

⁶¹ Cilj zmanjšanja revščine otrok so določile Belgija, Bolgarija, Češka, Nemčija, Estonija, Irska, Grčija, Španija, Francija, Hrvaška, Ciper, Luksemburg, Malta, Avstrija, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovenija, Slovaška, Finska in Švedska. Za spremljanje teh ciljev glej [letno poročilo Odbora za socialno zaščito za leto 2024](#).

1.4 Ključne horizontalne ugotovitve iz prve faze analize socialne konvergence po državah

V prvi fazi analize po državah je proučen razvoj na področjih trga dela, spretnosti in socialnih zadev v vsaki državi članici, da bi odkrili morebitna tveganja pri navzgor usmerjeni socialni konvergenci, ki upravičujejo dodatno analizo v drugi fazi. Izdaja predloga Komisije za skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2025 vključuje tako prvo fazo analize za posamezno državo, ki temelji na načelih okvira za socialno konvergenco, in sicer po izvedbi pilotne analize v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2024⁶². Analiza je v skladu s členom 148 PDEU. Poleg tega je odziv na člen 3(3), točka (b), Uredbe (EU) 2024/1263 o učinkovitem usklajevanju ekonomskih politik in večstranskem proračunskem nadzoru, v katerem je navedeno, da letni nadzor Komisije nad izvajanjem smernic za zaposlovanje v okviru evropskega semestra zajema napredek pri izvajanju načel evropskega stebra socialnih pravic in njegovih krovnih ciljev prek pregleda socialnih kazalnikov in okvira za opredelitev tveganj za socialno konvergenco⁶³. Prva faza analize okvira temelji na glavnih kazalnikih pregleda socialnih kazalnikov in opredeljuje *morebitna tveganja* za navzgor usmerjeno socialno konvergenco (za več podrobnosti glej metodološki okvir na koncu tega oddelka). Za ugotovitev obstoja *dejanskih izzivov* za navzgor usmerjeno socialno konvergenco in ključnih dejavnikov, ki povzročajo take izzive, bo sledila druga faza analize, ki se opira na širši sklop kvantitativnih in kvalitativnih dokazov ter pri kateri se upoštevajo ukrepi, ki so jih države članice sprejele ali jih načrtujejo za obravnavanje izzivov. V tem oddelku so predstavljene ključne horizontalne ugotovitve iz prve faze analize okvira za socialno konvergenco po državah (glej poglavje 3), v katerem je navedeno, katere države je treba dodatno analizirati v drugi fazi.

Iz prve faze analize po državah je razvidno splošno zanesljivo delovanje trga dela z navzgor usmerjeno konvergenco, medtem ko so bila na področjih spretnosti ter socialne politike zabeležena bolj omejena izboljšanja ter tveganja za navzgor usmerjeno konvergenco. Uporaba metodologije semaforja iz skupnega poročila o zaposlovanju pri glavnih kazalnikih pregleda socialnih kazalnikov pomaga opredeliti izzive, ki so še posebej pomembni za izvajanje evropskega stebra socialnih pravic (glej Prilogo 6 oziroma 2). Z združevanjem rezultatov kazalnikov pregleda socialnih kazalnikov po posameznih državah (za dodatna metodološka pojasnila glej okvir na koncu tega oddelka) je mogoče na splošno oceniti morebitna tveganja za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, s katerimi se srečujejo EU in njene države članice. V nadaljevanju je predstavljen povzetek ključnih horizontalnih ugotovitev (glej tudi preglednico 1.4.1 in sliko 1.5.1).

- **Navzgor usmerjena konvergenca na trgu dela se je v letu 2023 na splošno nadaljevala, pri čemer so še vedno potrebne izboljšave v smislu rezultatov na področju zaposlovanja premalo zastopanih skupin.** Na splošno se je stopnja delovne aktivnosti v EU povečala, vendar je bila rast počasnejša in neenakomerna po

⁶² Po razpravah v Svetu EPSCO o okviru za socialno konvergenco, ki so potekale junija 2023, in [ključnih sporočilih Odbora za zaposlovanje in Odbora za socialno zaščito](#) na podlagi [dela namenske delovne skupine teh dveh odborov](#), ki je potekalo med oktobrom 2022 in majem 2023. Svet EPSCO je februarja 2024 pozval Odbor za zaposlovanje in Odbor za socialno zaščito, naj proučita učinek navedene pilotne analize na svoje dejavnosti in cikel evropskega semestra za leto 2024.

⁶³ Poleg tega je v uvodni izjavi 8 Uredbe pojasnjeno, da „Komisija v sklopu celovite analize razvoja na področju zaposlovanja in socialnih zadev v okviru evropskega semestra oceni tveganja navzgor usmerjene socialne konvergence v državah članicah ter spremlja napredek pri izvajanju načel evropskega stebra socialnih pravic na podlagi pregleda socialnih kazalnikov in načel okvira za socialno konvergenco“.

državah članicah, pri čemer je bilo zmanjšanje opaženo v petih povprečno uspešnih do uspešnih državah. Poleg tega so nekatere podpovprečno uspešne države še bolj zaostale, kar je povzročilo nekaj razlik v rezultatih na področju zaposlovanja. To dokazuje dejstvo, da je bilo zaradi razmer, ugotovljenih v državah članicah, identificiranih osem (rdečih) „držav s kritičnimi razmerami“ ali (oranžnih) „držav, ki jih je treba spremljati“ (na podlagi dogovorjene metodologije skupnega poročila o zaposlovanju). Brezposelnost in njena dolgotrajna komponenta sta se v povprečju rahlo izboljšali, zabeležen pa je bil tudi konvergenčni trend, ki ga je spodbudilo povečanje v najmanj uspešnih državah. Kljub temu se je brezposelnost v letu 2023 povečala v dvanajstih državah članicah, skupaj pa jih je „treba spremljati“ osem. Rezultati invalidov, žensk in mladih na trgu dela kljub izboljšanju še naprej zaostajajo. Šest držav članic je „držav s kritičnimi razmerami“ v zvezi z vrzeljo stopnje delovne aktivnosti invalidov oziroma pet v zvezi z vrzeljo stopnje delovne aktivnosti med spoloma, medtem ko so druge tri oziroma ena „države, ki jih je treba spremljati“, pri čemer je konvergenca v zvezi z obema kazalnikoma majhna ali pa je sploh ni. Delež mladih (starih 15–29 let), ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, se je izboljšal, vendar je ostal visok, pri čemer je bila konvergenca v letu 2023 omejena, saj so se najuspešnejše države nekoliko poslabšale, najmanj uspešne pa so dosegle skromen napredek.

- **Kljub rahlemu izboljšanju na ravni EU še vedno obstajajo tveganja za navzgor usmerjeno konvergenco v zvezi s spretnostmi, kar lahko poglobi izzive, povezane z zaposljivostjo, produktivnostjo dela, konkurenčnostjo ter pomanjkanjem delovne sile in spretnosti, če se prizadevanja politike ne bodo znatno okrepila.** Štirje glavni kazalniki pregleda socialnih kazalnikov, ki so se nanašajo na spretnosti (udeležba otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu; mladi, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje; udeležba odraslih v učenju; posamezniki z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi), so se v EU na splošno rahlo izboljšali. Vendar so med državami članicami še vedno velike razlike. Vrzeli med najuspešnejšimi in najmanj uspešnimi državami na področju izobraževanja odraslih ter digitalnih spretnosti je na primer presegla 55 odstotnih točk, vrzel pri udeležbi v vzgoji in varstvu predšolskih otrok pa je bila večja od 70 odstotnih točk. Poleg tega ni bilo znakov konvergence, saj uspešne države napredujejo hitreje, slabše pa še bolj zaostajajo. Ta gibanja se kažejo v velikem številu držav, ki so v zvezi z vsakim od navedenih štirih kazalnikov „države s kritičnimi razmerami“ in „države, ki jih je treba spremljati“ (9–10). To kaže, kako obsežen je izziv, s katerim se spoprijemajo države članice, od zgodnjega izobraževanja do vseživljenjskega učenja in prilagajanja delovne sile spreminjajočim se potrebam po spretnostih na trgu dela v okviru dvojnega prehoda ter za zagotavljanje produktivnosti, konkurenčnosti in vključujoče rasti.
- **Čeprav se je revščina na ravni EU v letu 2023 nekoliko zmanjšala, je ostala na ravneh, višjih od ravni pred pandemijo COVID-19, pri čemer so nekateri kazalniki, povezani z revščino, kazali čedalje večje razlike med državami članicami.** Bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca se je v letu 2023 v povprečju povečal, čeprav so bile med državami članicami večinoma še vedno razlike, deset od njih pa je bilo „držav, ki jih je treba spremljati“ ali „držav s kritičnimi razmerami“. Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine se je v letu 2023 nekoliko zmanjšal, vendar je ostal večji kot leta 2019, pri čemer je bilo v zvezi s tem devet „držav s kritičnimi razmerami“ ali „držav, ki jih je treba spremljati“. Delež otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti je ostal

na splošno stabilen, vendar se za celotno prebivalstvo še ni vrnil na ravni pred pandemijo. Čeprav so se splošne stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti še naprej zblíževale, so se stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih v državah članicah še naprej gibale različno. Sedem in šest držav je v zvezi s stopnjo tveganja revščine ali socialne izključenosti oziroma stopnjo tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih „držav s kritičnimi razmerami“ oziroma „držav, ki jih je treba spremljati“. Kar zadeva dohodkovno neenakost (merjeno z razmerjem kvintilnih razredov), je prišlo do določenega zblíževanja, ki je bilo posledica izboljšanj v najmanj uspešnih državah. Kljub temu je v nekaterih državah članicah še vedno visoka, v letu 2023 pa se je stanje poslabšalo pri več povprečno uspešnih državah, zaradi česar je bilo v okviru te razsežnosti enajst „držav s kritičnimi razmerami“ ali „držav, ki jih je treba spremljati“. Nazadnje, preobremenjenost s stanovanjskimi stroški in samoocenjene neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi so se nekoliko povečale, pri čemer so bile precejšnje razlike, pet držav članic pa je bilo v zvezi z obojim „držav s kritičnimi razmerami“ ali „držav, ki jih je treba spremljati“.

V prvi fazi analize po državah je bilo opredeljenih deset držav članic, za katere je glede na izzive, navedene v glavnih kazalnikih pregleda socialnih kazalnikov, ki kažejo na morebitna tveganja za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, potrebna podrobnejša druga faza analize. Ta tveganja, poudarjena v poglavju 3 tega poročila, so ocenjena z uporabo metodologije okvira za socialno konvergenco, kot je opisana v povezanih ključnih sporočilih Odbora za zaposlovanje in Odbora za socialno zaščito ter temeljnem poročilu delovne skupine (glej okvir na koncu tega oddelka). Zadevne države članice so Bolgarija, Estonija, Španija, Italija, Litva, Madžarska, Romunija, Grčija, Hrvaška in Luksemburg. Prvih sedem navedenih držav članic je bilo v drugi fazi tudi lani, medtem ko so zadnje tri v njej prvič letos⁶⁴ (za temeljno analizo glej poglavje 3). Za vse te države so bila ugotovljena morebitna tveganja za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, ki so povezana z zahtevnimi razmerami na številnih področjih politike, medtem ko so imela pri Bolgariji, Estoniji, Španiji, Litvi in Luksemburgu na manjšem številu področij politike ključno vlogo tudi poslabšanja razmer skozi čas. Kazalniki, ki kažejo morebitna tveganja za navzgor usmerjeno socialno konvergenco v večini navedenih držav, vključujejo delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, razmerje kvintilnih razredov, skupno stopnjo tveganja revščine ali socialne izključenosti, stopnjo tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih in vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov, ki jim sledijo udeležba odraslih v programih usposabljanja, delež prebivalstva z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi ter učinek

⁶⁴ V Grčiji je to posledica nekaterih poslabšanj ali splošne stabilnosti na socialnem področju na ravneh, ki so še vedno daleč od povprečja EU (preobremenjenost s stanovanjskimi stroški, neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju, tveganje revščine ali socialne izključenosti – na splošno in pri otrocih, učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine, dohodkovne neenakosti), trajnih izzivov na trgu dela za ženske in mlade ter nizke in čedalje slabše udeležbe odraslih v učenju. Uvrstitev Hrvaške v drugo fazo analize je povezana s področjem spretnosti (nizka in čedalje slabša udeležba odraslih v učenju, znatno zmanjšanje deleža odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi), splošno stopnjo delovne aktivnosti, ki je kljub izboljšavam še vedno nižja od povprečja EU, in stanjem na področju zaposlovanja invalidov, ki je še vedno težavno, pa tudi z nekaterimi izzivi na socialnem področju (učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine, dohodkovne neenakosti). Uvrstitev Luksemburga v drugo fazo analize je povezana z nedavnim znatnim poslabšanjem nekaterih socialnih kazalnikov (stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti – na splošno in pri otrocih, učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine) ter s še vedno visoko stopnjo preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški, s trendi na trgu dela, ki so se nedavno poslabšali (stopnji brezposelnosti in dolgotrajne brezposelnosti, vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov) ter z zmanjšanjem deleža odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi, čeprav statistični podatki ostajajo precej nad povprečjem EU. Podrobnejša analiza je predstavljena v poglavju 3 poročila za vsako od 27 držav članic.

socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine. Službe Komisije bodo za teh deset držav članic opravile poglobljeno drugo fazo analize.

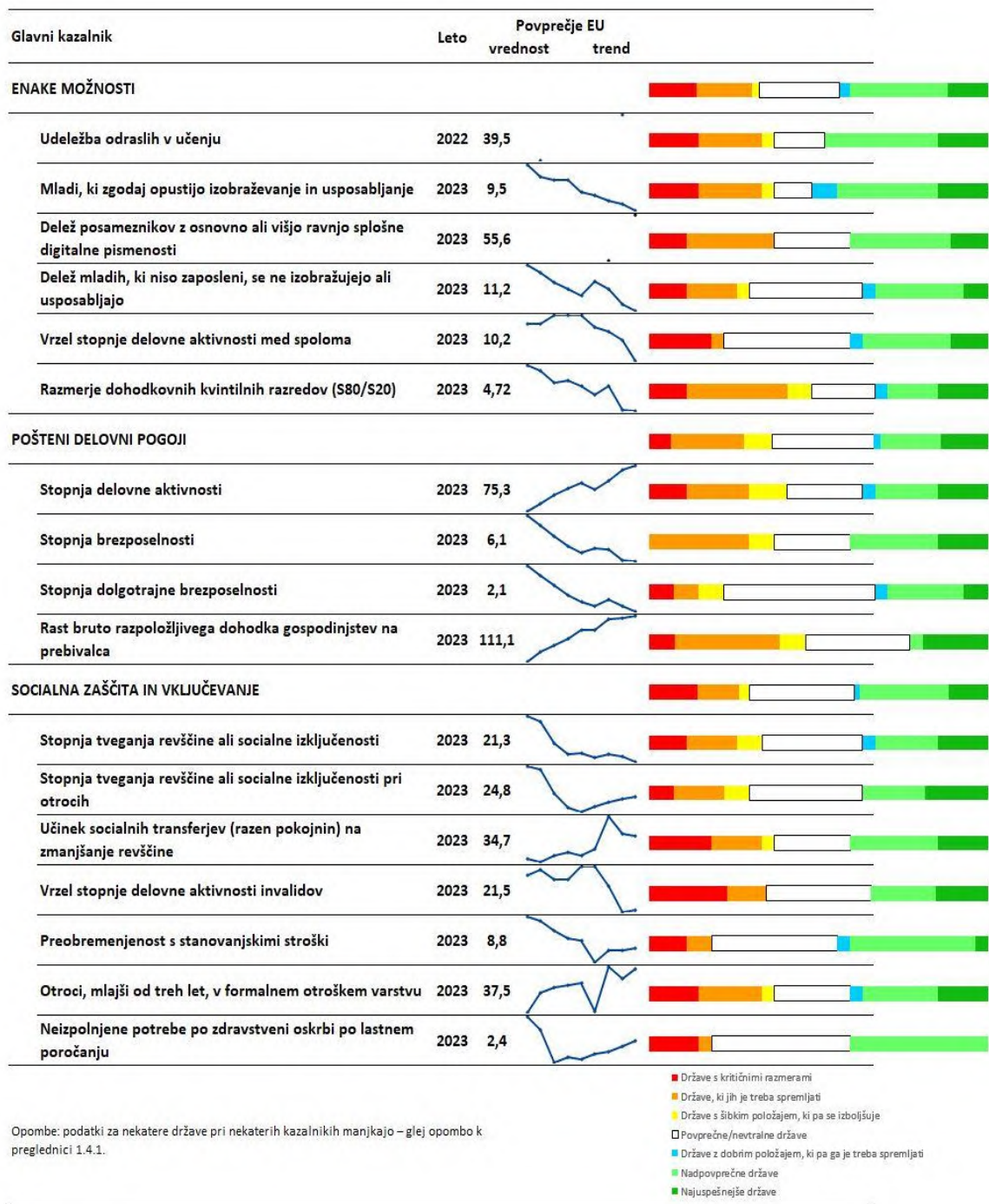
Preglednica 1.4.1: Pregled socialnih kazalnikov: pregled izzivov v državah članicah po glavnih kazalnikih

			Najuspešnejše države	Nadpovprečne države	Države z dobrim položajem, ki pa ga je treba spremljati	Povprečne/nevtralne države	Države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje	Države, ki jih je treba spremljati	Države s kritičnimi razmerami
Enake možnosti	Udeležba odraslih v učenju (v zadnjih 12 mesecih, brez vodenega usposabljanja na delu, delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 25–64 let)	2022	DE, HU, NL, SE	DK, EE, IE, FR, LU, MT, AT, SK, FI		BE, ES, LV, PT	RO	HR, IT, CY, LT, SI	BG, CZ, EL, PL
	Mladi, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 18–24 let)	2023	EL, HR, IE, PL	BE, BG, CZ, EE, LU, NL, SE, SK	LT, SI	AT, FR, LV	IT	CY, DK, FI, MT, PT	DE, ES, HU, RO
	Delež posameznikov z osnovno ali višjo ravno splošne digitalne pismenosti (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 16–74 let)	2023	FI, IE, NL	AT, BE, CZ, DK, EE, ES, HU, SE		DE, EL, FR, LT, MT, PT		CY, HR, IT, LU, LV, SI, SK	BG, PL, RO
	Delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo (delež (v %) celotnega prebivalstva v starostni skupini 15–29 let)	2023	NL, SE	DE, DK, IE, MT, PL, PT, SI	LU	AT, BE, CZ, EE, FI, HR, HU, LV, SK	IT	BG, ES, FR, LT	CY, EL, RO
	Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma (v odstotnih točkah)	2023	EE, FI, LV	CY, DK, FR, HR, IE, PT, SE	LT	AT, BE, BG, DE, ES, HU, LU, NL, SI, SK		PL	CZ, EL, IT, MT, RO
	Razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov (S80/S20)	2023	BE, CZ, FI, SI	DK, IE, NL, PL	SK	AT, CY, DE, FR, LU	BG, IT	EE, EL, ES, HR, HU, MT, PT, SE	LT, LV, RO
Pošteni delovni pogoji	Stopnja delovne aktivnosti (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 20–64 let)	2023	CZ, EE, NL, SE	CY, DE, HU, MT, PL	DK	BG, IE, LU, LV, PT, SK	EL, ES, IT	AT, FI, FR, LT, SI	BE, HR, RO
	Stopnja brezposelnosti (delež (v %) delovne sile v starostni skupini 15–74 let)	2023	CZ, DE, MT, PL	BG, CY, HR, HU, IE, NL, SI		AT, BE, LV, PT, RO, SK	EL, ES	DK, EE, FI, FR, IT, LT, LU, SE	
	Stopnja dolgotrajne brezposelnosti (delež (v %) delovne sile v starostni skupini 15–74 let)	2023	DK, NL	AT, DE, EE, IE, MT, PL	CZ	BE, BG, CY, FI, FR, HR, LT, LV, PT, RO, SE, SI	EL, ES	HU, LU	IT, SK
	Rast bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca (2008 = 100)	2023	HU, LT, MT, PL, RO	HR		CY, DE, DK, IE, LU, LV, PT, SI	EL, ES	BE, CZ, EE, FI, FR, NL, SE, SK	AT, IT
Socialna zaščita in vključevanje	Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti (delež (v %) celotnega prebivalstva)	2023	CZ, FI, NL, SI	AT, CY, DK, IT, PL	SK	BE, DE, FR, HR, IE, MT, PT, SE	BG, RO	EE, HU, LT, LU	EL, ES, LV
	Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 0–17 let)	2023	CZ, DK, FI, NL, SI	BE, CY, EE, HR, PL		AT, DE, IE, LT, LV, MT, PT, SE, SK	IT, RO	EL, FR, HU, LU	BG, ES
	Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine (zmanjšanje stopnje tveganja revščine v %)	2023	BE, DK, FI, IE	AT, CZ, DE, FR, IT, NL, SK		CY, HU, LT, PL, SE, SI	BG	EE, LU, LV, MT	EL, ES, HR, PT, RO
	Vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov (v odstotnih točkah)	2023	ES, IT, PT, SI	EE, FI, FR, LV, MT		AT, CY, CZ, DE, EL, NL, SE, SK		HU, LU, RO	BE, BG, HR, IE, LT, PL
	Preobremenjenost s stanovanjskimi stroški (delež (v %) celotnega prebivalstva)	2023	CY	AT, BG, FI, HR, IE, IT, LT, PL, PT, SI	SK	BE, CZ, EE, ES, FR, HU, LV, NL, RO, SE		DE, MT	DK, EL, LU
	Otroci, mlajši od treh let, v formalnem otroškem varstvu (delež (v %) prebivalstva, mlajšega od treh let)	2023	FR, LU, NL, SE	BE, CY, ES, MT, PT, SI	DK	EE, EL, FI, HR, IT, LV	HU	AT, BG, DE, IE, LT	CZ, PL, RO, SK
	Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju (delež (v %) prebivalstva, starejšega od 16 let)	2023		AT, BE, BG, CY, CZ, DE, HR, HU, LU, MT, NL		DK, ES, FR, IE, IT, LT, PL, PT, SE, SI, SK		RO	EE, EL, FI, LV

Opomba: posodobitev iz novembra 2024. Predzadnja vrednost kazalnika udeležbe odraslih v učenju se nanaša na leto 2016, kategorizacija pa temelji na spremembi med letoma 2016 in 2022. Ker se podatki za kazalnik deleža posameznikov z vsaj osnovno ravno splošne digitalne pismenosti zbirajo vsako drugo leto, kategorizacija temelji na spremembi med letoma 2021 in 2023. Podatki o rasti bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca niso na voljo za Bolgarijo. Prekinitve v časovni vrsti in druge opozorilne oznake so navedene v prilogah 3 in 4.

Slika 1.4.1: Pregled trendov in izzivov na področjih zaposlovanja, spretnosti in socialnih zadev po glavnih kazalnikih pregleda socialnih kazalnikov

Povprečje EU, trendi in porazdeljenost držav članic glede na uvrstitev v posamezno kategorijo iz skupnega poročila o zaposlovanju po vseh državah članicah in za vsak glavni kazalnik, ki je tudi združen z drugimi kazalniki glede na tri poglavja stebra

Metodološki pristop k ugotavljanju morebitnih tveganj za navzgor usmerjeno socialno konvergenco v prvi fazi analize po državah v zvezi s socialno konvergenco

Analiza temelji na obstoječih orodjih, ki so bila v zadnjih letih razvita v sodelovanju z državami članicami, zlasti ob upoštevanju pregleda socialnih kazalnikov in tako imenovane metodologije iz skupnega poročila o zaposlovanju (metodologija semaforja)⁶⁵. Prva faza analize po državah temelji na celotnem sklopu glavnih kazalnikov pregleda socialnih kazalnikov. Vsak kazalnik se pregleda na podlagi metodologije skupnega poročila o zaposlovanju, s čimer se določi relativni položaj držav članic, izražen v standardnih odstopanjih od srednje vrednosti absolutne ravni vrednosti kazalnika in njene spremembe v primerjavi s predhodnim letom (za več tehničnih podrobnosti glej Prilogo 4). Rezultati so povzeti v eno od sedmih možnih kategorij za vsak kazalnik za zadevno državo („najuspešnejša država“, „nadpovprečna država“, „država z dobrim položajem, ki ga je treba spremljati“, „povprečna država“, „država s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, „država, ki jo treba spremljati“, „država s kritičnimi razmerami“). To ustreza lestvici barv od zelene do rdeče.

Oceni se vsak glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov, da se ugotovi, ali kaže morebitna tveganja za navzgor usmerjeno socialno konvergenco in ali je zato potrebna dodatna analiza v drugi fazi⁷⁹. Uvrstitev v kategorijo „države s kritičnimi razmerami“ se nanaša na države članice, katerih rezultati so pri določenem kazalniku veliko slabši od povprečja EU in v katerih se razmere v primerjavi s prejšnjim letom slabšajo ali se ne izboljšujejo dovolj dobro. Razmere se označijo kot „razmere, ki jih je treba spremljati“, kadar (a) so rezultati države članice pri določenem kazalniku slabši od povprečja EU in se razmere v državi slabšajo ali se ne izboljšujejo dovolj hitro, in (b) kadar je rezultat pri ravneh v skladu s povprečjem EU, vendar se razmere slabšajo veliko hitreje od povprečja EU. Dodatna faza analize na drugi stopnji se šteje za upravičeno za države članice, pri katerih je šest ali več glavnih kazalnikov pregleda socialnih kazalnikov v najnovejši izdaji skupnega poročila o zaposlovanju označenih z rdečo („država s kritičnimi razmerami“) ali oranžno („država, ki jo je treba spremljati“). Dodaten razlog za domnevo, da je treba razmere dodatno analizirati, se pojavi, kadar kazalnik v rdeči ali oranžni barvi (kot že pojasnjeno) v okviru ene kategorije skupnega poročila o zaposlovanju kaže tudi dve *zaporedni* poslabšanji. Primer tega je sprememba z uvrstitve med „povprečno uspešne države“ na uvrstitev med „države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, v izdaji skupnega poročila o zaposlovanju za leto 2024, ki ji v izdaji skupnega poročila o zaposlovanju za leto 2025 sledi nadaljnje poslabšanje na uvrstitev med „države s kritičnimi razmerami“. To bi se štelo kot dodatna „opozorilna oznaka“ k skupnemu minimalnemu pragu šestih opozorilnih oznak. Na primer, če je za državo v izdaji skupnega poročila o zaposlovanju za leto 2025 pet glavnih kazalnikov pregleda socialnih kazalnikov označenih z rdečo ali oranžno in eden od njih kaže dve zaporedni poslabšanji v izdajah skupnega poročila o zaposlovanju za leto 2024 in leto 2025, se šteje, da ima država skupno šest oznak v izdaji skupnega poročila o zaposlovanju za leto 2025 (pet rdečih/oranžnih oznak pri kazalnikih v izdaji za leto 2025 in enega od njih, ki kaže dve zaporedni poslabšanji). Zato bi jo bilo treba dodatno analizirati tudi v drugi fazi. Vsaka prekinitev časovne vrste in težava v zvezi s kakovostjo in razlago podatkov se upoštevata pri ocenjevanju skupnega števila opozorilnih oznak za dosego praga.

⁶⁵ Glej [ključna sporočila Odbora za zaposlovanje in Odbora za socialno zaščito](#), ki temeljijo na [poročilu skupne delovne skupine navedenih odborov o vključitvi okvira za socialno konvergenco v evropski semester](#).

Glavni kazalniki pregleda socialnih kazalnikov in njihovo ocenjevanje temeljijo na najnovejših podatkih, ki so na voljo na presečni datum podatkov⁶⁶. Kadar za posamezno državo manjkajo ustrezni podatki za uvrstitev v kategorije skupnega poročila o zaposlovanju, se manjkajoče informacije zapolnijo z uporabo ustrezne kategorizacije iz prejšnjega skupnega poročila o zaposlovanju (če je na voljo). Če vrednosti kazalnika manjkajo v najnovejši in prejšnji izdaji skupnega poročila o zaposlovanju, se kategorizacije iz skupnega poročila o zaposlovanju ne upoštevajo pri pragu šestih opozorilnih oznak, ki bi pomenil drugo fazo analize.

⁶⁶ Presečni datum podatkov za skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2025 je 4. november 2024.

POGLAVJE 2. REFORME ZAPOSLOVANJA IN SOCIALNE REFORME – USPEŠNOST IN UKREPI DRŽAV ČLANIC

2.1 Smernica 5: Spodbujanje povpraševanja po delovni sili

Ta oddelek je osredotočen na izvajanje smernice za zaposlovanje št. 5, v skladu s katero se državam članicam priporoča, naj zagotovijo pogoje, ki spodbujajo povpraševanje po delovni sili in ustvarjanje delovnih mest v skladu z načeloma stebra 4 (aktivna podpora zaposlovanju) in 6 (plače). Oddelek 2.1.1 se osredotoča na ključne dogodke na trgu dela, ki odražajo tudi učinek visoke inflacije in visokih življenjskih stroškov. V oddelku 2.1.2 so predstavljeni ukrepi, ki jih države članice izvajajo na teh področjih, s posebnim poudarkom na politikah, namenjenih povečanju zaposlenosti in podpiranju ustvarjanja delovnih mest v razmerah pomanjkanja delovne sile in spretnosti.

2.1.1 Ključni kazalniki

Trg dela EU je v letu 2023 ostal močan, rast zaposlovanja pa se je sicer umirila, vendar je bila kljub nedavni upočasnitvi gospodarske še vedno zanesljiva. V primerjavi z letom 2022 je bilo zaposlenih več kot dva milijona in pol dodatnih delavcev, kar znaša skupaj 217,5 milijona. Stopnja delovne aktivnosti (starostna skupina 20–64 let) je leta 2023 dosegla 75,3 % (za 0,7 odstotne točke več kot leta 2022) in rekordnih 76,0 % v drugem četrtletju leta 2024, pri čemer je krovni cilj EU, da se do leta 2030 doseže vsaj 78,0-odstotna zaposlenost, dosegljiv⁶⁷. Na splošno se je rast zaposlovanja upočasnila (z 2,0 % v letu 2022 na 1,2 % v letu 2023), vendar je ostala zanesljiva in tako kljubovala šibki gospodarski aktivnosti. Stopnja delovne aktivnosti se je povečala v večini držav članic, zlasti na Cipru, Malti, v Italiji, Španiji, na Poljskem in v Grčiji (slika 2.1.1). Nasprotno so bila zmanjšanja zabeležena v Avstriji, na Finskem, Danskem, v Sloveniji in Litvi. Romunija, Belgija in Hrvaška so „države s kritičnimi razmerami“, pri čemer ostajajo stopnje delovne aktivnosti na razmeroma nizkih ravneh (pod 72,5 %), povečanja pa so v primerjavi z lanskim letom še posebno majhna v prvih dveh državah. Francija, Avstrija, Finska, Slovenija in Litva so „države, ki jih je treba spremljati“, in sicer bodisi zaradi podpovprečnih izboljšanj z razmeroma nizkih ravni (za Francijo) bodisi zaradi zmanjšanj z nadpovprečnih ravni (za druge štiri države). Po drugi strani so Nizozemska, Švedska, Estonija in Češka „najuspešnejše države“ s stopnjami zaposlenosti, ki presegajo 80 %. Na splošno je mogoče opaziti konvergenco stopenj delovne aktivnosti med državami članicami. Kljub temu so v številnih državah članicah še vedno velike regionalne razlike (glej sliko 5 v Prilogi 5), vključno z najbolj oddaljenimi regijami.

Rast zaposlovanja je bila podprta z rastjo delovne sile in je bila močnejša v sektorjih, ki se spoprijemajo z razmeroma velikim pomanjkanjem delovne sile. Po pandemiji COVID-19 se je od leta 2020 zaposlenost povečala za 9 milijonov ljudi zaradi hkratnega povečanja delovne sile za 6,9 milijona in zmanjšanja brezposelnosti za 2,1 milijona. Leta 2023 je bilo ustvarjanje delovnih mest osredotočeno na sektorje, kot so trgovina, promet, nastanitvene in gostinske storitve⁶⁸. Rast zaposlovanja je bila na splošno višja v sektorjih, ki se spoprijemajo z znatnim pomanjkanjem delovne sile. To je mogoče pripisati tako čedalje večji ponudbi delovne sile kot tudi preusmeritvi dodeljevanja delovnih mest v te sektorje z velikim

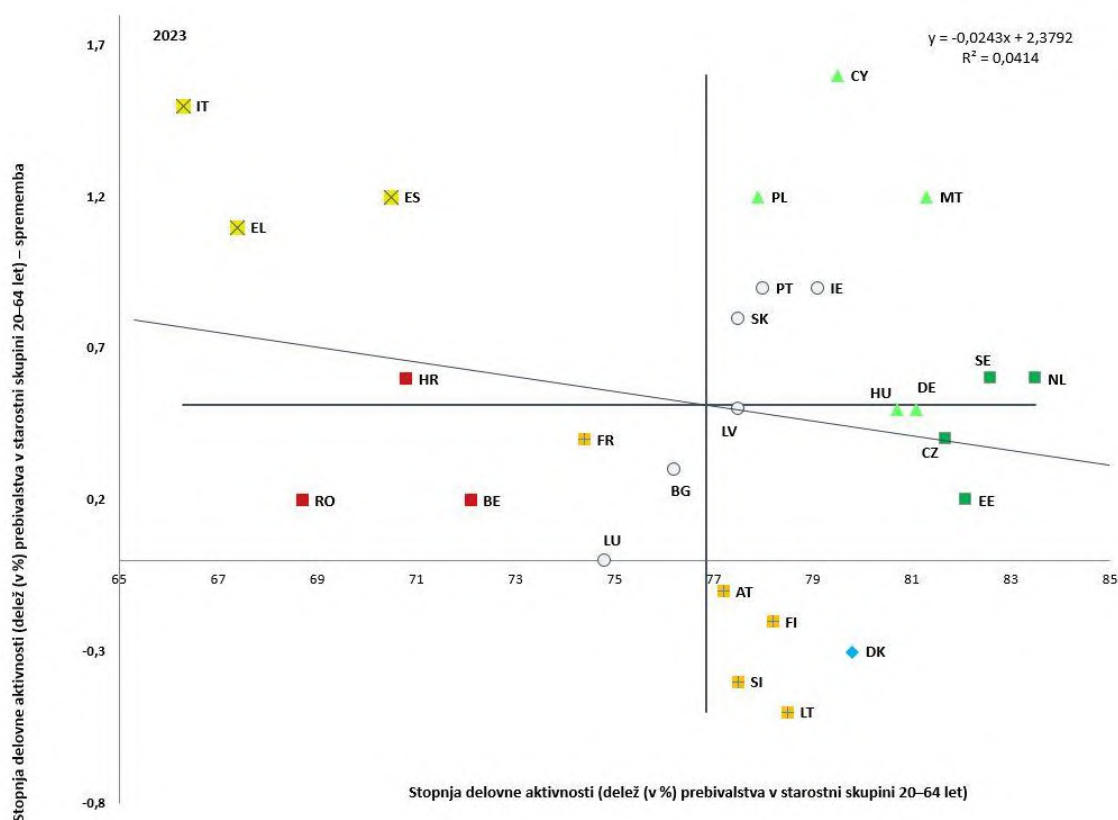
⁶⁷ Glej Evropska komisija, [Izjava in cilji iz Porta](#), 2021.

⁶⁸ Glej [Evropska komisija, Employment and Social Developments in Europe 2024](#) (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

povpraševanjem. Poleg tega vztrajno pomanjkanje delovne sile v sektorjih z močno rastjo zaposlovanja kaže na nadaljnji potencial za ustvarjanje delovnih mest. Povpraševanje po delovni sili je bilo še vedno odporno na upočasnitev gospodarske rasti, kar je prispevalo k trajni nezadostni ponudbi delovne sile na trgu dela. Stopnja prostih delovnih mest se je znižala z 2,9 % v prvem četrtletju leta 2023 na 2,4 % v drugem četrtletju leta 2024 (sezonsko prilagojeni podatki), kar je še vedno precej nad 1,7-odstotnim povprečjem pred pandemijo, zabeleženim med letoma 2013 in 2019⁶⁹.

Slika 2.1.1: Stopnja delovne aktivnosti se je leta 2023 v večini držav članic povišala, vendar počasneje

Stopnja delovne aktivnosti (starostna skupina 20–64 let), ravni leta 2023 in spremembe glede na predhodno leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Opredelitev se za ES in FR razlikuje. Prekinitev časovne vrste za CY in DK.

Vir: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], anketa o delovni sili EU.

V večini držav članic sta se zaposlenost in skupno število opravljenih ur povečala, kar kaže na zanesljiv trg dela EU. Zaposlenost zdaj presega ravni pred pandemijo COVID-19 v vseh državah članicah, razen v Latviji, Romuniji in na Slovaškem. Skupno število opravljenih ur se je leta 2023 povečalo za 0,9 %, v drugem četrtletju leta 2024 pa je bilo v večini držav članic višje od ravni pred pandemijo, razen v Bolgariji, na Češkem, v Nemčiji, Latviji, Avstriji in na Slovaškem. V letu 2023 je povečanje zaposlenosti prehitelo rast skupnega števila opravljenih ur, zaradi česar se je povprečno število opravljenih delovnih ur na zaposlenega zmanjšalo za 0,2 %. Povprečno število opravljenih ur na zaposlenega v EU

⁶⁹ Eurostat [[jvs_q_nace2](#)]. Stopnja prostih delovnih mest je skupno število prostih delovnih mest (tj. plačanih delovnih mest, ki so na novo ustvarjena, nezasedena ali se bodo kmalu sprostila), izraženo kot odstotek vsote zasedenih in prostih delovnih mest.

ostaja pod ravnmi pred pandemijo COVID-19. Počasnejša rast skupnega števila opravljenih ur v primerjavi z zaposlenostjo odraža dolgoročni trend zmanjševanja povprečnega števila ur na delavca. To je lahko deloma posledica večje rasti zaposlovanja v storitvenih in drugih sektorjih, kjer delavci običajno delajo manj ur⁷⁰, pa tudi spreminjanja želja delavcev.

Ureditve skrajšanega delovnega časa so se izkazale za učinkovito orodje politike za ublažitev začnih gospodarskih pretresov. Med krizo zaradi COVID-19 so dobro zasnovane ureditve skrajšanega delovnega časa in podobne sheme za ohranjanje delovnih mest uspešno zaščitile delovna mesta in dohodke v EU. Njihovo široko uporabo je olajšala razpoložljivost sredstev prek evropskega instrumenta za začasno podporo za ublažitev tveganj za brezposelnost v izrednih razmerah (SURE). Glede na empirično analizo Eurofounda je bilo zaradi shem za ohranjanje delovnih mest v letu 2020 ohranjenih 24,8 milijona delovnih mest, v letu 2021 pa 2,1 milijona, kar ustreza 13,3 % oziroma 1,1 % skupne zaposlenosti⁷¹. Število ohranjenih delovnih mest je bilo zlasti veliko v Franciji, Italiji in Nemčiji, kjer je bilo z uporabo shem za ohranjanje delovnih mest v prvem letu pandemije po ocenah ohranjenih 6,6 milijona delovnih mest (25,0 % skupne zaposlenosti), 4,7 milijona delovnih mest (21,8 %) oziroma 4,7 milijona delovnih mest (12,2 %). V relativnem smislu so sheme za ohranjanje delovnih mest prispevale k ohranitvi znatnega števila delovnih mest tudi v številnih državah z manjšimi trgi dela (na primer več kot 14,5 % delovnih mest leta 2020 na Hrvaškem, Cipru, v Luksemburgu, na Malti in Nizozemskem).

Samozaposlovanje v EU se zmanjšuje, pri čemer obstajajo nekatere razlike med državami in sektorji. Delež samozaposlenih delavcev v skupni zaposlenosti je upadel s 14,8 % leta 2010 na 13,3 % leta 2023. V tem obdobju je bilo največje zmanjšanje zabeleženo v kmetijstvu in trgovini, znatna povečanja pa so se pojavila v javnem in pol javnem sektorju (vključno z javno upravo, izobraževanjem in zdravstvom) ter sektorju IKT. Spremenil se je tudi profil spretnosti pri samozaposlenih, saj jih je imelo leta 2023 39 % terciarno izobrazbo v primerjavi s samo 28,0 % leta 2010. Stopnje tveganja revščine med samozaposlenimi (18–64 let) so višje kot pri zaposlenih (22,1 % v primerjavi z 9,6 %). Delež samozaposlenih se je leta 2023 med državami članicami močno razlikoval, pri čemer je v Italiji in Grčiji dosegel skoraj 20 % ali več, v Nemčiji in na Danskem pa je ostal pod 8 % (glej tudi oddelek 2.3.1). Samozaposlene osebe brez zaposlenih so predstavljale največji delež samozaposlenih oseb v EU (približno 70 %) in v večini držav članic. Med letoma 2013 in 2023 se je delež samozaposlenih oseb brez zaposlenih v skupni zaposlenosti zmanjšal z 10,3 % na 9,0 %, saj se je manj mladih samozaposlilo in niso nadomestili starejših delavcev, ki so samozaposlitev zapustili.

Srednjeročni izzivi, povezani z nizko rastjo produktivnosti v EU, so še vedno prisotni. Medtem ko je rast produktivnosti pred letom 2007 v povprečju znašala približno 1,4 % letno, je med letoma 2010 in 2019 upadla na 0,8 %, leta 2023 pa se je dodatno znižala na 0,7 %⁷². Kljub napovedanim rahlim izboljšanjem ostaja rast produktivnosti strukturno nizka, kar spodkopava svetovno konkurenčnost EU. Rast zaposlovanja zdaj poganja rast BDP bolj kot produktivnost v večini držav članic, razen na Danskem, Poljskem, Portugalskem, v Romuniji in na Slovaškem. Vztrajno nizka produktivnost dela, ki jo poslabšuje staranje prebivalstva,

⁷⁰ Glej Evropska komisija, *Labour market and wage developments in Europe 2023 (Razvoj trga dela in plač v Evropi v letu 2023)*, Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

⁷¹ Eurofound, *Premostitev krize:kako je bilo s shemami za ohranjanje delovnih mest mogoče ohraniti zaposlenost in dohodke med pandemijo?*, Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

⁷² Evropska komisija, *Labour market and wage developments in Europe 2024 (Razvoj trga dela in plač v Evropi v letu 2024)*, Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

ogroža konkurenčnost, gospodarsko rast, ustvarjanje delovnih mest in življenjski standard. V poročilu Maria Draghija o prihodnosti evropske konkurenčnosti so poudarjene znatne vrzeli v visokotehnološki specializaciji, inovacijah in naložbah EU, zlasti v primerjavi z Združenimi državami Amerike⁷³. Šibka rast skupne factorske produktivnosti je bila glavni dejavnik nezadovoljive rasti produktivnosti dela in je povezana zlasti z upadom tehnoloških inovacij in tehnološkega sprejetja, nezadostno prerazporeditvijo kapitala in delovne sile med podjetji, staranjem delovne sile, ki zmanjšuje prevzemanje tveganja, in šibkejšim kopičenjem človeškega kapitala. Zaradi pomanjkanja delovne sile in spretnosti se upočasnjuje uvajanje tehnologije, povečujejo stroški in zmanjšuje nadaljnje povpraševanje po delovni sili. Kratkoročno lahko pomanjkanje prisili podjetja, da zadržijo delavce, kar ovira prerazporeditev delovne sile, zaposlene pa v podaljšanje delovnega časa, kar lahko zmanjša produktivnost in poslabša neskladja med ponudbo delovnih mest in povpraševanjem po njih, to pa povzroča večjo strukturno brezposelnost. Kot je poudarjeno v Draghijevem poročilu, sta prilagajanje sistemov izobraževanja in usposabljanja spreminjajočim se potrebam po spretnostih, zlasti za dvojni prehod, in dajanje prednosti izobraževanju odraslih ter poklicnemu izobraževanju in usposabljanju bistvena za spodbujanje konkurenčnosti. Zmanjšanje upravnih ovir, spodbujanje inovacij in podpiranje učinkovitih kolektivnih pogajanj lahko pripomorejo k povečanju produktivnosti ter ohranitvi rasti plač in konkurenčnosti.

Pomanjkanje delovne sile in spretnosti je v EU še vedno veliko in razširjeno, vendar se znižuje z najvišjih vrednosti. V zadnjem desetletju se je pomanjkanje delovne sile in spretnosti povečalo v vseh državah članicah. Ob nedavnem upadu gospodarske rasti se je delež vodstvenih delavcev, ki kot omejevalni dejavnik za proizvodnjo navajajo pomanjkanje delovne sile, nekoliko zmanjšal (18,0 % oktobra 2024 v primerjavi z 22,4 % oktobra 2023 in 25,9 % oktobra 2022), vendar ostaja razmeroma visok⁷⁴. Pomanjkanje je prevladovalo v sektorjih naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike (zlasti IKT), gradbeništva, zdravstvenega varstva in dolgotrajne oskrbe, prometa, turizma in drugih sektorjih, pomembnih za zeleni in digitalni prehod. Glede na poročilo mreže EURES za leto 2023⁷⁵ je bilo najbolj akutno pomanjkanje opaženo pri poklicih, kot so vozniki težkih tovornjakov, strokovnjaki za zdravstveno nego (vključno s specialisti), zdravniki, električarji, krovci, natakarji in gradbeni delavci. Okvir 1 stebra zagotavlja podrobnejšo analizo pomembnih izzivov, ki so prisotni v zvezi s tem.

Okvir 1 stebra: odprava pomanjkanja delovne sile in spretnosti v EU

Obravnavanje pomanjkanja delovne sile in spretnosti je ključnega pomena za povečanje konkurenčnosti, inovacijske zmogljivosti ter vključujoče in trajnostne rasti EU. Pomanjkanje delovne sile in spretnosti že skoraj desetletje v vseh državah članicah narašča, pričakuje pa se, da se bo v okviru digitalne in zelene preobrazbe še naprej povečevalo. Pomanjkanje delovne sile se ni bistveno zmanjšalo niti ob nedavni upočasnitvi gospodarske rasti. To pomanjkanje je posledica demografskih sprememb, povpraševanja po novih spretnostih, povezanih s tehnološkim razvojem in dvojnim prehodom, ter slabih delovnih pogojev v nekaterih sektorjih. O njem poročajo podjetja vseh velikosti in iz vseh sektorjev, posebno trdovratno pa je na področju zdravstvenega varstva, na področjih naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike (zlasti IKT), v gradbeništvu, prometu in

⁷³ Draghi, M. (2024a), Draghi, M. (2024b).

⁷⁴ Evropska komisija, [Raziskava podjetij in potrošnikov](#).

⁷⁵ Evropski organ za delo, [Labour shortages and surpluses in Europe 2023](#) (Pomanjkanje in presežki delovne sile v Evropi v letu 2023), Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

nekaterih poklicih, ki temeljijo na storitvah (npr. kuharji in natakarji)⁷⁶. Čeprav lahko pomanjkanje delovne sile kaže na močno gospodarstvo, v katerem so delavci opolnomočeni za pogajanje o boljših plačah in delovnih pogojih, pa lahko hkrati ovira produktivnost in inovacijsko zmogljivost, slabi konkurenčnost EU, ustvarja ozka grla za rast ter ovira napredek pri zelenem in digitalnem prehodu. Izvajanje evropskega stebra socialnih pravic, zlasti v zvezi z izobraževanjem, usposabljanjem in vseživljenjskim učenjem (načelo 1), aktivno podporo pri zaposlovanju (načelo 4) ter varno in prilagodljivo zaposlitvijo (načelo 5), bo prav tako prispevalo k odpravi pomanjkanja delovne sile in spretnosti.

Pomanjkanje delovne sile se med državami članicami zelo razlikuje ter ni enakomerno porazdeljeno po sektorjih in poklicih. V drugem četrtletju leta 2024 je bila stopnja prostih delovnih mest (sezonsko prilagojeno) najvišja v Belgiji (4,4 %), na Nizozemskem (4,3 %), v Avstriji (4,0 %), na Češkem (3,4 %), v Nemčiji (3,2 %) in na Malti (3,0 %). Nasprotno so imele najnižje stopnje (vse pod 1 %) Bolgarija, Romunija, Španija in Poljska – glej sliko spodaj. Pomanjkanje delovne sile v proizvodnem sektorju je posebno veliko in se je v letih 2022 in 2023 še naprej povečevalo na Hrvaškem, v Sloveniji in Bolgariji. V gradbenem sektorju imajo največje težave z zaposlovanjem delavcev Slovenija, Grčija in Hrvaška, v storitvenem sektorju pa je pomanjkanje delovne sile najbolj pereče na Malti, Nizozemskem in v Nemčiji. Komisija je pred kratkim opredelila 42 poklicev, ki jih na ravni EU šteje za deficitarne⁷⁷. Pomanjkanje v posameznih sektorjih vključuje upravne in podporne storitvene dejavnosti, nastanitvene in gostinske storitve, IKT in gradbeništvo. Poleg tega podjetja v raziskavah vse pogostejše poročajo, da ne najdejo ljudi s posebnimi spretnostmi in zato ne morejo zapolniti prostih delovnih mest^{78,79}.

⁷⁶ Eurofound, [Evropska raziskava podjetij, 2019](#), in Evropska komisija, [Employment and Social Developments in Europe 2023: Addressing labour shortages and skills gaps in the EU](#) (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2023: odprava pomanjkanj delovne sile in spretnosti v EU, Urad za publikacije Evropske unije, 2023).

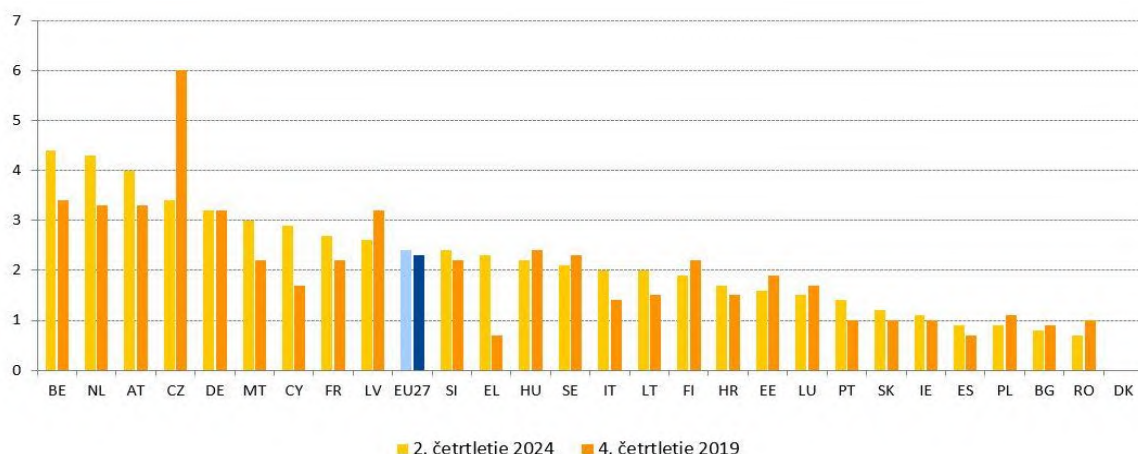
⁷⁷ [Sporočilo: akcijski načrt o pomanjkanju delovne sile in spretnosti v EU \(2024\) – Zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje – Evropska komisija](#).

⁷⁸ Evropska komisija, [Raziskava Flash Eurobarometer FL529. Evropsko leto spretnosti: pomanjkanje spretnosti ter strategije zaposlovanja in zadrževanja v malih in srednjih podjetjih](#), 2023.

⁷⁹ EIB, [EIB Investment Survey \(EIBIS\) 2023](#) (Raziskava EIB o naložbah za leto 2023).

Pomanjkanje delovne sile je v večini držav članic še vedno večje kot leta 2019

Stopnja prostih delovnih mest, četrto četrletje leta 2019 v primerjavi z drugim četrletjem 2024

Opomba: dejavnosti NACE 2, B–S (industrija, gradbeništvo in storitve).

Vir: Eurostat [ei_lmiv_q_r2], sezonsko, ne koledarsko prilagojeni podatki.

Za odpravo pomanjkanja delovne sile in spretnosti je ključno usklajeno in okrepljeno ukrepanje na ravni EU, držav članic in regionalni ravni, ki vključuje tudi socialne partnerje in druge ustrezne deležnike. Komisija je marca 2024 predstavila akcijski načrt za odpravljanje pomanjkanja delovne sile in spretnosti, pripravljen v tesnem sodelovanju s socialnimi partnerji⁸⁰. Temelji na številnih že sprejetih pobudah in določa 87 novih ukrepov, ki jih bodo ali bi jih morali sprejeti EU, države članice in socialni partnerji za odpravo pomanjkanja delovne sile in spretnosti. Ti ukrepi spadajo na pet področij politike: (i) aktivacija premalo zastopanih oseb na trgu dela, (ii) podpora spretnostim, usposabljanju in izobraževanju, (iii) izboljšanje delovnih pogojev, (iv) krepitev pravične mobilnosti znotraj EU in (v) privabljanje talentov iz držav zunaj EU. Komisija pri izvajanju svojih zavez dobro napreduje. Na podlagi prejetih posodobitev je bilo od 30 novih zavez, ki jih je Komisija sprejela v akcijskem načrtu, šest v celoti izvedenih (20 %), 22 pa se jih še izvaja (73 %). Podobno so se socialni partnerji zavezali k skupno 34 ukrepom in na podlagi informacij, ki jih je zbrala Komisija, se izvaja tretjina teh zavez (11 ukrepov, 32 % njihovih skupnih zavez). Komisija bo napredek pri izvajanju akcijskega načrta še naprej spremljala v okviru evropskega semestra. Poleg tega bo države članice v Odboru za zaposlovanje in Odboru za socialno zaščito pozvala k rednim tristranskim izmenjavam o tem vprašanju v sodelovanju z evropskimi in nacionalnimi socialnimi partnerji. Izvajanje tega akcijskega načrta je ključno tudi za doseganje krovnih ciljev EU in nacionalnih ciljev glede zaposlovanja in spretnosti do leta 2030⁸¹.

Za odpravo pomanjkanja delovne sile in spretnosti je več držav članic sprejelo ukrepe, tudi s privabljanjem državljanov tretjih držav. Marca 2024 je v Nemčiji začel veljati zakon o priseljevanju kvalificiranih delavcev, ki pomeni revizijo in uvaja razširitev predpisov za terciarno izobražene kvalificirane delavce ter se opira na razširjen seznam poklicev s pomanjkanjem delovne sile (glej oddelek 2.2.2). Decembra 2023 je Francija reformirala javni zavod za zaposlovanje (zdaj imenovan *France Travail*), da bi povečala podporo iskalcem zaposlitve in bolj obravnavala pomanjkanje (glej oddelek 2.3.2). V letu 2023 je

⁸⁰ [Sporočilo: akcijski načrt o pomanjkanju delovne sile in spretnosti v EU \(2024\) – Zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje – Evropska komisija.](#)

⁸¹ Glej Evropska komisija, [Izjava in cilji iz Porta](#), 2021.

Avstrija izvedla akcijski načrt za odpravo pomanjkanja usposobljenih delavcev in dodelila 75 milijonov EUR za aktivne politike trga dela za leti 2024 in 2025. Načrt vključuje tudi ukrepe, ki podpirajo vključevanje prosilcev za azil in upravičencev do subsidiarne zaščite na trg dela. Februarja 2024 je **Slovenija** sprejela določbe za določitev dodatnih plačil/dodatkov za dodatno delovno obremenitev v nekaterih deficitarnih poklicih v zdravstvenem sektorju (tj. družinska medicina). Decembra 2023 je **Malta** podaljšala „program za razvoj spretnosti“, da bi spodbudila pridobivanje spretnosti med delovno silo. Oktobra 2023 je **Italija** v okviru načrta za okrevanje in odpornost prav tako posodobila svojo zakonodajo in povečala naložbe v programe za izpopolnjevanje in preusposabljanje, da bi visoko usposobljenim strokovnjakom olajšala dostop do svojega trga dela ter se bolje odzivala na pomanjkanje delovne sile in spretnosti. Avgusta 2023 je **Luksemburg** spremenil zakonodajo za poenostavitev postopka zaposlovanja državljanov tretjih držav ter izboljšanje privabljanja in zadržanja talentov.

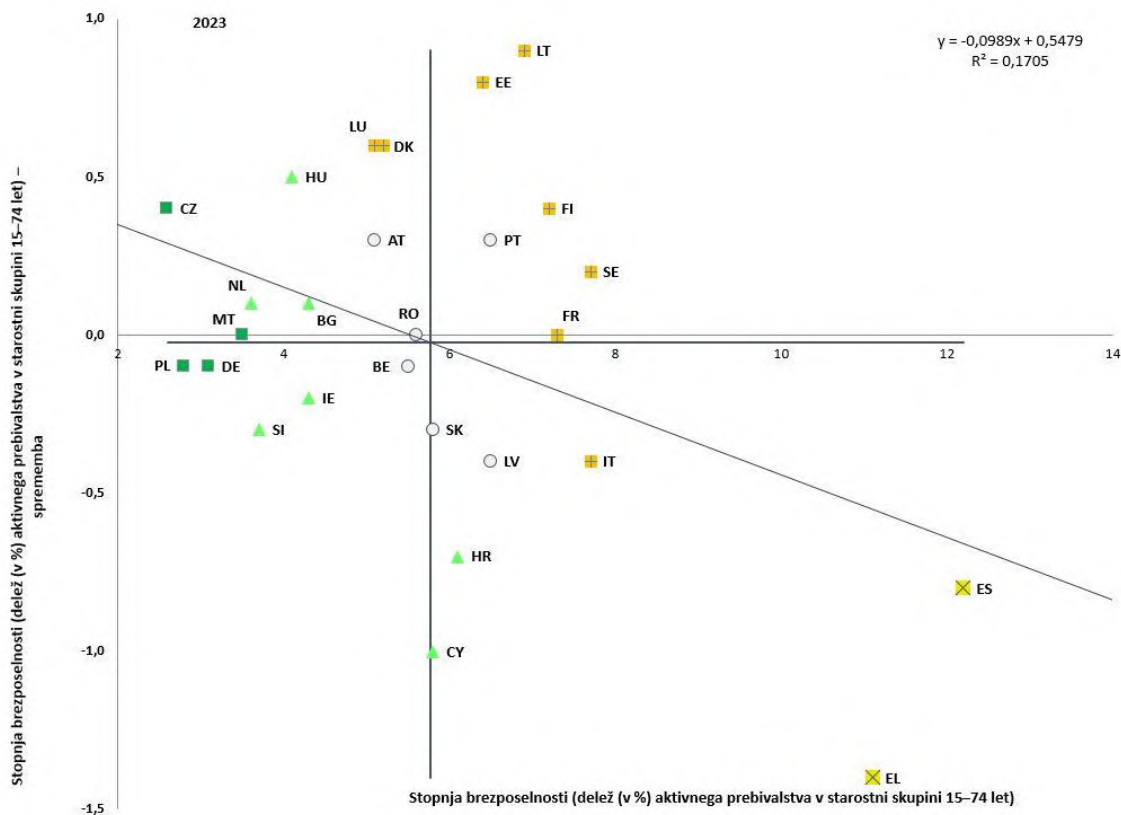
Kljub upočasnitvi gospodarske rasti je stopnja brezposelnosti v EU v letu 2023 in na začetku leta 2024 dosegla rekordno nizko vrednost. Povprečna stopnja brezposelnosti v EU (starostna skupina 15–74 let) se je znižala na 6,1 % (s 6,2 % leta 2022), kar je najnižja zabeležena raven (slika 2.1.2). Največje zmanjšanje je bilo zabeleženo v Grčiji, na Cipru in v Španiji, in sicer za 1,4 odstotne točke, 1,0 odstotne točke oziroma 0,8 odstotne točke. Nasprotno so Litva, Estonija, Danska, Luksemburg in Madžarska zabeležili povečanje za 0,5 odstotne točke ali več. Italija, Francija, Švedska, Finska, Litva, Danska, Estonija in Luksemburg so zaradi razmeroma visoke brezposelnosti ali podpovprečnega izboljšanja „države, ki jih je treba spremljati“. Čeprav je stopnja brezposelnosti v Španiji in Grčiji daleč najvišja, in sicer znaša 12,2 % oziroma 11,1 %, sta ocenjeni kot „državi s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, saj je v obeh državah prišlo do upada, ki je precej večji od povprečja EU. Češka, Poljska, Nemčija in Malta so „najuspešnejše države“ s stopnjami brezposelnosti med 2,6 % in 3,1 %. Do septembra 2024 se je povprečna stopnja brezposelnosti v EU dodatno znižala na 5,9 %. Zaradi velikega pomanjkanja delovne sile, ki se sicer zmanjšuje⁸², so podjetja kljub manjšemu povpraševanju po svojih proizvodih in storitvah obdržala zaposlene, kar je pripomoglo k ohranjanju nizke stopnje brezposelnosti⁸³. Poleg tega je pomanjkanje delovne sile in spretnosti morda prispevalo k nizki stopnji prehoda iz zaposlenosti v brezposelnost. Razlike v stopnjah brezposelnosti med državami EU so se po vrhuncu leta 2013 stalno zmanjševale in so skoraj tako majhne kot pred finančno krizo v letih 2008 in 2009. Vendar so v številnih državah še vedno velike regionalne razlike (glej sliko 6 v Prilogi 5), vključno z najbolj oddaljenimi regijami.

⁸² Glej Evropska komisija: [jesenska gospodarska napoved iz leta 2024 – postopno okrevanje v neugodnem okolju](#).

⁸³ Glej Evropska komisija, *Labour market and wage developments in Europe 2024* (Razvoj trga dela in plač v Evropi v letu 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

Slika 2.1.2: Stopnja brezposelnosti se je leta 2023 znižala v skoraj polovici držav članic

Stopnja brezposelnosti (starostna skupina 15–74 let), stopnje leta 2023 in spremembe glede na predhodno leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Opredeitev se za ES in FR razlikuje. Prekinitev časovne vrste za CY in DK.

Vir: Eurostat [une_rt_a], anketa o delovni sili EU.

Zaradi zelenega prehoda se gospodarstvo spreminja, kar vodi v povpraševanje po novih nalogah in spretnostih v obstoječih sektorjih, prerazporeditev delovne sile med sektorji in nova delovna mesta v „zelenem gospodarstvu“, ki lahko z ustrezno podporo politike vodijo v neto ustvarjanje delovnih mest. Prehod na krožno in nizkoogljično gospodarstvo povzroča menjave delavcev v vseh sektorjih, zlasti na področju energije, rudarstva, gradbeništva, proizvodnje, prometa in ravnanja z odpadki. Nedavna analiza kaže, da v povprečju vsako leto zamenja sektor od 1,8 % do 3,9 % delavcev v EU. Ta številka je skozi čas ostala stabilna, pri čemer se je v nekaterih državah nekoliko povečala, in sicer približno na raven iz leta 2016⁸⁴. Hkrati se je delež delavcev v zelenem gospodarstvu v EU povečal z 2,2 % leta 2015 na 2,5 % leta 2021, pri čemer so bile med državami članicami velike razlike (od 0,9 % na Madžarskem in 1,4 % na Malti do 4,9 % v Estoniji in 5,4 % v Luksemburgu leta 2021)⁸⁵. Alternativne meritve kažejo, da bi lahko bilo zeleno gospodarstvo večje in predstavljalo do 11,3 % delovne sile EU (v primerjavi z 10,8 % leta 2015)⁸⁶. Emisijsko

⁸⁴ Fulvimari A. et al., *Estimating labour market transition costs and social investment needs of the green transition – a new approach* (Ocena stroškov prehoda na trgu dela in potreb po socialnih naložbah v okviru zelenega prehoda – nov pristop), Urad za publikacije Evropske unije, 2024 (v pripravi).

⁸⁵ Po podatkih Eurostata [env_ac_egss1] in [nama_10_a10_e].

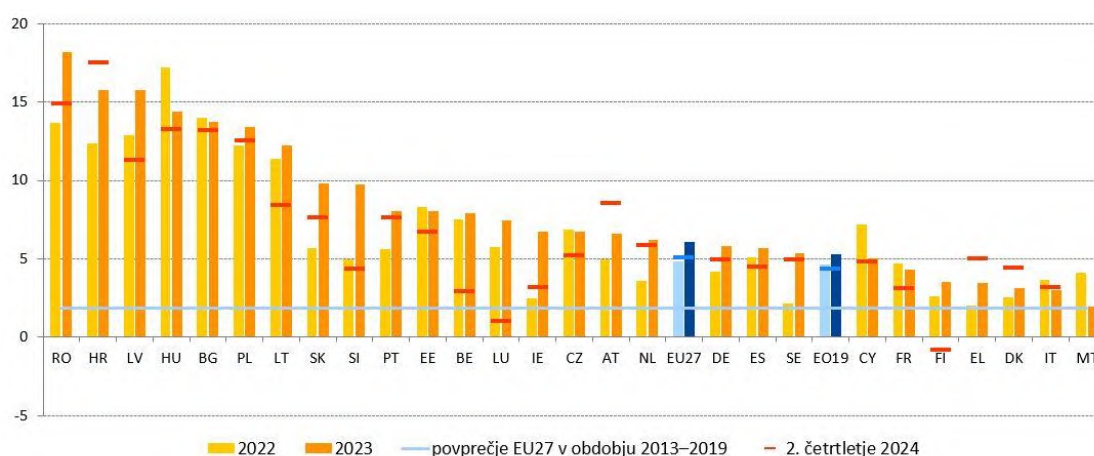
⁸⁶ Na podlagi izračunov Skupnega raziskovalnega središča, opravljenih v okviru projekta GreenJobs, po operacionalizaciji pristopa ONET na podlagi nalog, ki so ga predlagali Gili, Verdolini in Vona (2020) za merjenje zaposlovanja na zelenih delovnih mestih v EU.

intenzivni sektorji⁸⁷ še naprej zaposlujejo znaten delež delavcev (3,5 % v EU v letu 2023), pri čemer se razlike gibljejo od 0,8 % na Cipru in 0,9 % na Irskem do 7,4 % na Češkem. Dokazi kažejo, da lahko dobro zasnovane politike, ki podpirajo delavce v spreminjajoči se naravi njihovega delovnega mesta ali pri prehodu na nove sektorje ali delovna mesta, zlasti tiste, ki jih je prehod na podnebno nevtralnost najbolj prizadel, poleg odpravljanja pomanjkanja delovne sile v poklicih, ki so bistveni za podnebno nevtralno gospodarstvo, in zagotavljanja pravičnega prehoda vodijo v neto ustvarjanje delovnih mest v Uniji⁸⁸.

Digitalna preobrazba podpira ustvarjanje delovnih mest v nekaterih sektorjih. Število strokovnjakov za IKT v EU se od leta 2013 stalno povečuje (za 59,3 %) in je leta 2023 doseglo več kot 9,5 milijona. Ob sedanji hitrosti in ob čedalje večji konkurenci za digitalno usposobljene talente bo do leta 2030 število strokovnjakov za IKT doseglo le 12 milijonov, kar je precej pod ciljem 20 milijonov⁸⁹. Kljub temu so ženske še vedno bistveno premalo zastopane, saj je bilo leta 2023 le 19 % strokovnjakinj za IKT. Poleg tega tehnološki napredek na področjih, kot so umetna inteligenca, podatkovna analitika, virtualni svetovi, kibernetika, varnost, kvantno računalništvo, računalništvo v oblaku in računalništvo na robu, dodatno spreminja gospodarstva in trge dela. Zaradi tega bodo digitalne spretnosti čedalje pomembnejše, medtem ko zdaj štirje od 10 odraslih in tretjina delavcev v Evropi nima niti osnovnih digitalnih spretnosti (glej oddelek 2.2.1). O največjem pomanjkanju se poroča na področjih, kot sta ustvarjanje digitalnih vsebin in računalniško programiranje, zlasti v Latviji, na Danskem, Poljskem in v Španiji⁹⁰.

Slika 2.1.3: Plače so se v letu 2023 še naprej poveševale zaradi še vedno visoke inflacije in nezadostne ponudbe delovne sile na trgu dela

Nominalna sredstva na zaposlenega, letna sprememba v odstotkih

Opomba: Opomba: EA20, tj. 20 držav, ki so sprejele euro. Nominalna sredstva na zaposlenega se izračunajo kot skupna sredstva za zaposlene, ki se delijo s skupnim številom zaposlenih. Poleg bruto plač nominalna sredstva vključujejo tudi prispevke delodajalcev.

Vir: Podatkovna zbirka AMECO in Eurostat, nacionalna računa [[namq_10_gdp](#)], [[namq_10_a10_e](#)].

⁸⁷ Emisijsko intenzivne panoge vključujejo rudarstvo in kamnolomstvo, proizvodnjo kemikalij in kemičnih izdelkov, proizvodnjo drugih nekovinskih mineralnih izdelkov, proizvodnjo osnovnih kovin ter proizvodnjo motornih vozil, prikolic in polprikolic.

⁸⁸ Evropska komisija, [SWD\(2020\) 176 final](#). Napovedi na podlagi modela E-QUEST z uporabo scenarija „nižje obdavčitve nizko usposobljene delovne sile“, 2020.

⁸⁹ Evropska komisija, [Evropsko digitalno desetletje: digitalni cilji za leto 2030](#), 2023.

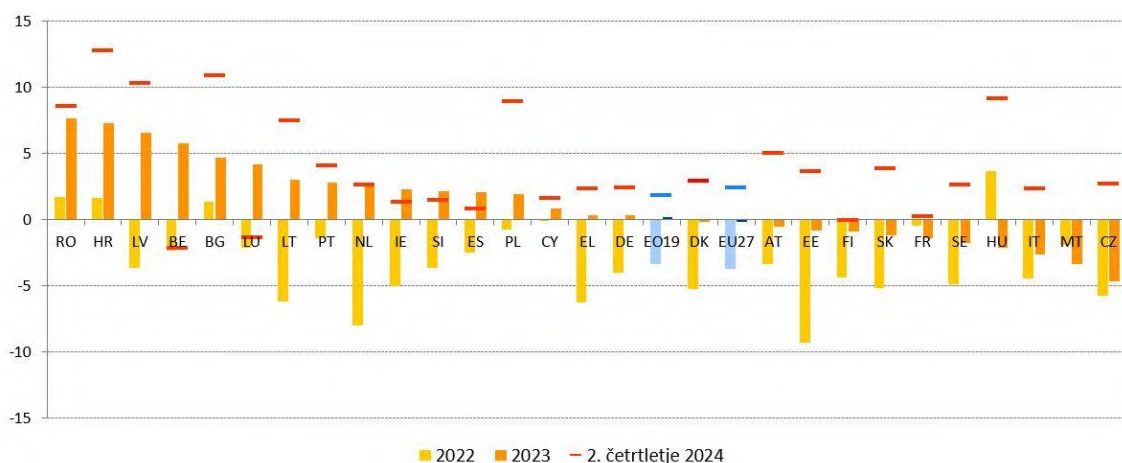
⁹⁰ OECD, [Skills for Jobs 2022](#) (Spretnosti za delovna mesta 2022), 2022.

Rast plač v EU je v letu 2023 ostala močna, vendar se je med državami članicami precej razlikovala. Letna rast nominalnih sredstev na zaposlenega je dosegla rekordno raven v višini 6,1 % (medletno), potem ko je leta 2022 ob še vedno visoki inflaciji⁹¹ in nezadostni ponudbi delovne sile na trgu dela znašala 4,9 %. Nato se je v drugem četrtletju leta 2024 zmanjšala na 5,0 %, ko se je inflacija umirila. Rast plač se je med državami članicami zelo razlikovala (slika 2.1.3). V drugem četrtletju leta 2024 je nominalna rast plač (medletno) presegla 11 % v Bolgariji, na Hrvaškem, Madžarskem, v Latviji, na Poljskem in v Romuniji ter se gibala med 6 % in 10 % v Estoniji, Litvi, na Slovaškem, v Avstriji in na Portugalskem. V Belgiji, na Finskem, v Franciji, na Irskem, v Italiji, Luksemburgu in na Malti je bila nižja od 3,2 %.

Močno so rasle tudi dogovorjene plače, in sicer zaradi čedalje večjih zahtev po izravnavi izgube kupne moči. Dogovorjene plače v euroobmočju so se v drugem četrtletju leta 2024 povečale za 3,6 % (medletno), kar odraža upočasnitev stopenj rasti s 4,4 % na 4,7 %, zabeleženo od prvega četrtletja leta 2023⁹². Kljub temu je zadnje povečanje še vedno precej večje kot v letu 2022, in sicer znaša od 2,6 % do 3,1 %. Leta 2023 je prišlo do več delovnih sporov, ki jih je spodbudila zaskrbljenost, da plače ne dohajajo naraščajočih življenjskih stroškov⁹³.

Slika 2.1.4: Realne plače se ponovno zvišujejo, vendar njihovo znižanje v prejšnjih letih še ni bilo izravnano

Realne bruto plače na zaposlenega (letna sprememba v odstotkih;

Opomba: EA se nanaša na EA20, tj. 20 držav, ki so sprejele euro. Realne plače so bile izračunane z uporabo harmoniziranega indeksa cen življenjskih potrebščin kot deflatorja.

Vir: Ameco [5000 HWWDW, 5000 ZCPIH] in Eurostat [[namq_10_gdp](#), [namq_10_a10_e](#), [prc_hicp_midx](#)].

Po znatnem znižanju v letu 2022 so realne plače od tretjega četrtletja leta 2023 začele rasti, k čemur je največ prispevalo znižanje inflacije. Realne plače v EU so se leta 2022

⁹¹ Inflacija je septembra 2023 še vedno znašala 4,9 % na medletni ravni, nato pa se je v zadnjem četrtletju izraziteje znižala in decembra dosegla 3,1 %.

⁹² Rast dogovorjenih plač je neposreden rezultat pogajanj o plačah med socialnimi partnerji. Vključuje s pogajanj na novo dosežene in tudi prej dogovorjene plače. Praviloma izključuje dodatke, nadure in druga individualna nadomestila, ki niso povezana s kolektivnimi pogajanj. V primerjavi z izplačanimi plačami dogovorjene plače prav tako niso občutljive na število opravljenih ur (ker so določene za polni delovni čas) in v nekaterih sektorjih predstavljajo minimalno plačo.

⁹³ Eurofound, [Labour disputes across Europe in 2023: Ongoing struggle for higher wages as cost of living rises](#) (Delovni spori po vsej Evropi v letu 2023: boj, ki poteka za višje plače, ko se zvišujejo življenjski stroški), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

znižale za 3,7 %, v začetku leta 2023 pa so se še naprej zniževale, kar je privedlo do letnega znižanja za 0,2 %⁹⁴. Vendar se je realna rast plač od druge polovice leta 2023 nadaljevala in v drugem četrtletju leta 2024 dosegla 2,4 % (medletno) – glej sliko 2.1.4. To ponovno povečanje je bilo posledica zniževanja inflacije in nadaljnje močne nominalne rasti plač. V drugem četrtletju leta 2024 je realna rast plač presegla 4,0 % v Avstriji, Bolgariji, na Hrvaškem, v Latviji, Litvi, na Poljskem, Portugalskem, Madžarskem in v Romuniji. Nasprotno je bila na Finskem, v Franciji in Španiji nižja od 1,0 %, v Luksemburgu in Belgiji pa se je znižala za 1,4 % oziroma 2,1 %, potem ko se je leta 2023 v teh dveh državah močno zvišala. Kljub tem nedavnim izboljšavam so realne plače v EU in večini držav članic še vedno nižje od ravni pred pandemijo. Realne plače naj bi leta 2025 v EU in leta 2026 v euroobmočju dosegle ravni iz leta 2019⁹⁵.

Z zvišanjem zakonsko določene minimalne plače se je v večini držav članic v veliki meri izravnala izguba kupne moči zaposlenih z minimalno plačo. Zakonsko določene minimalne plače so se med januarjem 2022 in januarjem 2024 v nominalnem smislu zvišale za več kot 7 % v vseh državah članicah, v katerih so uzakonjene ⁹⁶. Na Poljskem, v Bolgariji in Latviji so se zvišale za več kot 40 %, na Hrvaškem, v Belgiji, Nemčiji, Estoniji, na Irskem, v Litvi, na Madžarskem, Nizozemskem in v Romuniji pa za več kot 20 %⁹⁷. Ta zvišanja so bila predvsem posledica rutinskih letnih posodobitev januarja 2023 in januarja 2024, skupaj z znatnimi prilagoditvami v letih 2022 in 2023. Realno so se zakonsko določene minimalne plače za več kot 10 % zvišale v Belgiji, Bolgariji, na Hrvaškem, v Nemčiji, Latviji in na Poljskem ter med 5 % in 10 % v Grčiji, na Irskem, v Litvi, na Malti, Nizozemskem in v Romuniji (slika 2.1.6). V Estoniji, Franciji, na Madžarskem, v Luksemburgu, na Portugalskem in v Španiji so se realne zakonsko določene minimalne plače med januarjem 2022 in januarjem 2024 zvišale za manj kot 5 %. Nasprotno so se realne plače na Češkem, Slovaškem in v Sloveniji znižale za več kot 3 %.

⁹⁴ Realne plače so izračunane z uporabo harmoniziranega indeksa cen življenjskih potrebščin kot deflatorja.

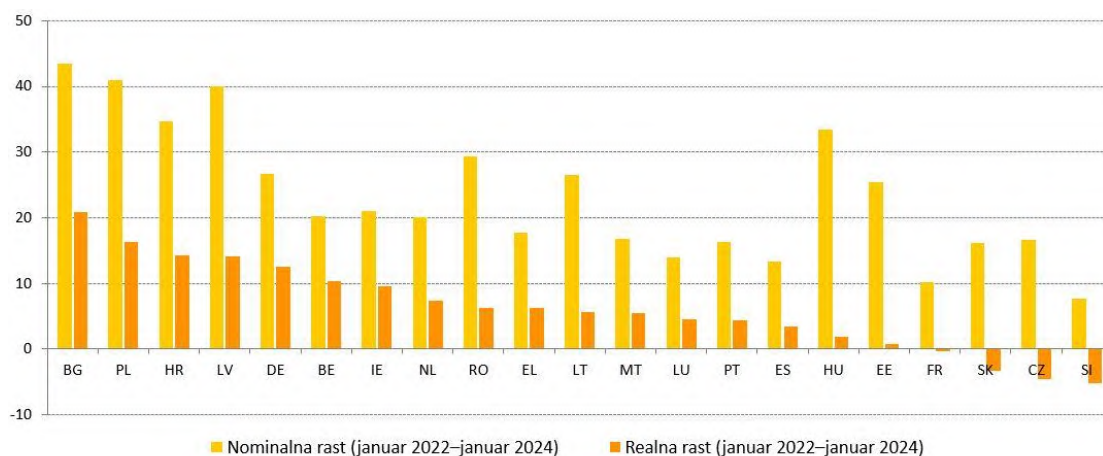
⁹⁵ Evropska komisija, [Jesenska gospodarska napoved iz leta 2024: postopno okrevanje v neugodnem okolju](#), november 2024.

⁹⁶ Zakonsko določene minimalne plače ima 22 držav članic: Belgija, Bolgarija, Ciper, Češka, Estonija, Francija, Grčija, Hrvaška, Irska, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija in Španija. Med pet držav članic, ki nimajo zakonsko določenih minimalnih plač, spadajo: Avstrija, Danska, Finska, Italija in Švedska.

⁹⁷ Minimalne plače se pogosto posodablja vsako leto, in sicer na začetku leta. Med januarjem 2022 in januarjem 2024 so bila največja zvišanja zabeležena na Poljskem (49 %), v Bolgariji (44 %), Latviji (40 %) in na Hrvaškem (34 %). Med 20 % in 30 % so se zvišale v Belgiji, Nemčiji, Estoniji, na Irskem, v Litvi, na Madžarskem, Nizozemskem in v Romuniji.

Slika 2.1.5: Zvišanja zakonsko določenih minimalnih plač so prispevala k izravnavi izgube kupne moči zaposlenih z minimalno plačo

Gibanje minimalnih plač v državah članicah z zakonsko določenimi minimalnimi plačami (sprememba v %)

Opomba: CY je bil izvzet, saj je bila zakonsko določena minimalna plača uvedena leta 2023.

Vir: Eurofound in Eurostat [[earn_mw_cur](#), [prc_hicp_midx](#)].

Revščina zaposlenih v EU se je v letu 2023 nekoliko zmanjšala, vendar je še vedno prizadela vsakega dvanajstega delavca. Delež zaposlenih, starih 18 let ali več, s tveganjem revščine se je v letu 2023 z 8,5 % leta 2022 (glede na dohodke v letu 2022 oziroma 2021) zmanjšal na 8,3 %⁹⁸. Ta delež je bil tudi manjši v primerjavi z desetletjem prej in obdobjem tik pred pandemijo COVID-19 (9,1 % leta 2013 in 9 % leta 2019 glede na dohodke v letih 2012 oziroma 2018). Revščina zaposlenih se je leta 2023 zmanjšala v 12 državah članicah, čeprav so se številne leta 2022 spopadale z visoko inflacijo in znatnim upadom realnih plač. To kaže, da se je v teh državah mediana dohodka znižala bolj kot dohodek revnih zaposlenih, k čemur so prispevale posodobitve minimalnih plač in socialnih transferjev⁹⁹. Italija in Grčija sta zabeležili največje zmanjšanje (–1,6 odstotne točke oziroma –0,7 odstotne točke na 9,9 %), čeprav sta obe še vedno presegali povprečje EU (8,3 %). Nasprotno pa se je revščina zaposlenih povečala za 1 odstotno točko ali več v Luksemburgu, Bolgariji, na Hrvaškem in Slovaškem. Romunija, Luksemburg in Bolgarija so zabeležili najvišje stopnje (15,3 %, 14,8 % oziroma 11,4 %), Španija, Estonija in Portugalska pa so prav tako zabeležile stopnje 10 % ali več. Prve ocene Eurostata kažejo, da bo revščina zaposlenih v letu 2024 ostala stabilna (glede na dohodke v letu 2023)¹⁰⁰. Tako kot v prejšnjih letih je bila revščina zaposlenih po vsej EU večja med državljani tretjih držav (22,5 %), tistimi, rojenimi zunaj EU (18,5 %), nizkokvalificiranimi delavci (18,4 %), zaposlenimi s krajšim delovnim časom (12,6 %), začasnimi delavci (12,6 %) in gospodinjstvi z vzdrževanimi otroki (10,0 %).

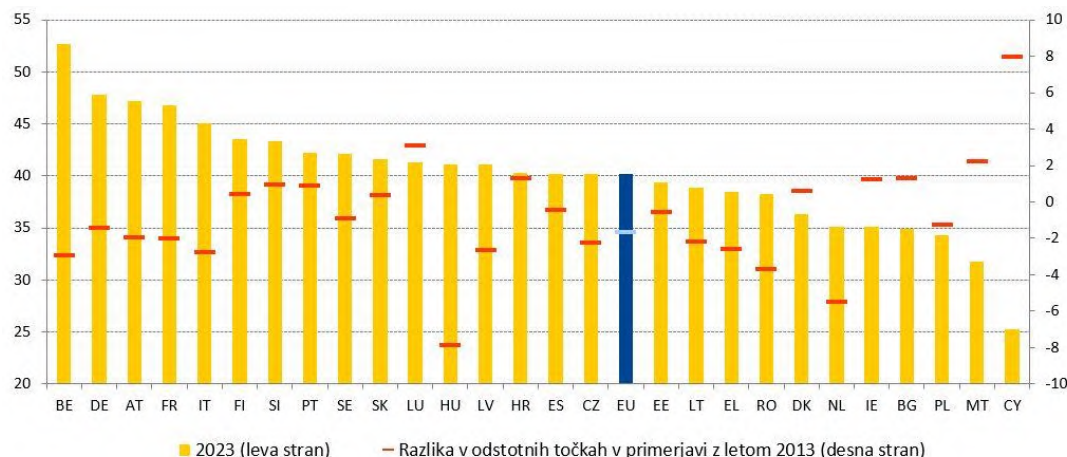
⁹⁸ Eurostat [[ilc_iw01](#)], EU-SILC, prekinitev časovne vrste za Hrvaško.

⁹⁹ Glej Evropska komisija, *Labour market and wage developments in Europe 2024* (Razvoj trga dela in plač v Evropi v letu 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁰⁰ [Latest developments in income dynamics and poverty - Statistics Explained](#) (Najnovejši razvoj dohodkovne dinamike in revščine – Statistics Explained), junij 2024.

Slika 2.1.6: Leta 2023 je bil davčni primež za samsko osebo, ki zasluži povprečno plačo, v večini držav članic nižji kot desetletje prej.

Davčni primež za samsko osebo, ki zasluži povprečno plačo, 2023

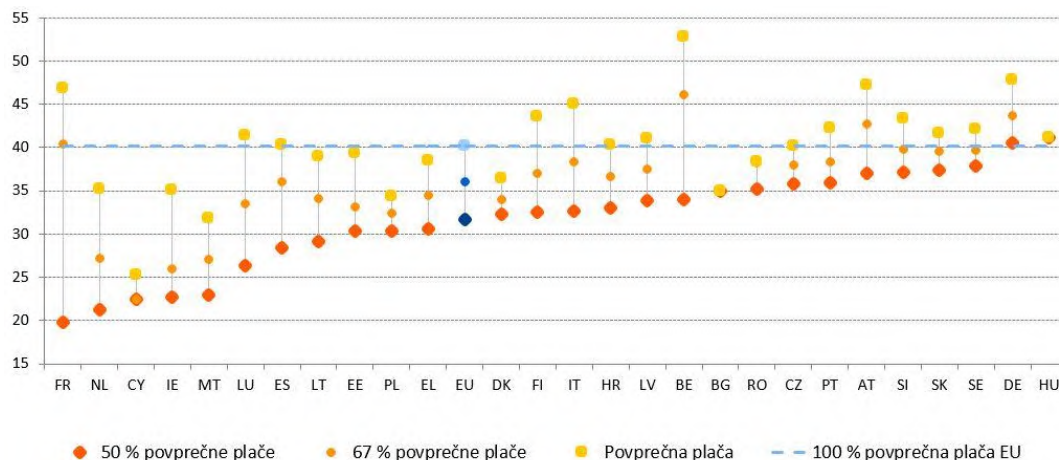
Opomba: podatki za CY za leto 2013 so bili nadomeščeni s podatki za leto 2014, ker podatki za leto 2013 niso na voljo.

Vir: Evropska komisija, GD za ekonomske in finančne zadeve, podatkovna zbirka o kazalnikih davkov in socialnih prejemkov na podlagi modela davkov in socialnih prejemkov OECD (posodobljeno aprila 2024).

Obdavčitev dela pomembno vpliva na spodbude za delo in zaposlovanje. Z davčnim primežem se meri razlika med stroški dela delodajalcev in neto plačo zaposlenih, izraženo kot odstotek skupnih stroškov dela. Visok davčni primež stroškov dela lahko zmanjša spodbude za delo in zaposlovanje, zlasti za posebne skupine, kot so prejemniki drugega dohodka v gospodinjstvu, katerih ponudba delovne sile se bolj odziva na take spodbude. Davčni primež za samsko osebo, ki zasluži povprečno plačo, se je od leta 2013 v EU zmanjšal za 2,2 odstotne točke in leta 2023 dosegel 40,2 % (slika 2.1.6). To je kljub vsemu še vedno nad povprečjem OECD, ki znaša 34,8 %. V istem obdobju je bilo v 13 državah članicah zabeleženo opazno zmanjšanje davčnih primežev pri zaposlenih s povprečnimi dohodki (za več kot 1 odstotno točko), pri čemer so se najbolj zmanjšali na Madžarskem (–7,9 odstotne točke), Nizozemskem (–5,5 odstotne točke), v Romuniji (–3,7 odstotne točke) in Belgiji (–2,9 odstotne točke). Nasprotno pa je do znatnega povečanja (za več kot 1 odstotno točko) prišlo v šestih državah, pri čemer je bilo največje na Cipru (8,0 odstotne točke), v Luksemburgu (3,1 odstotne točke) in na Malti (2,2 odstotne točke). Za zaposlene z nižjimi dohodki (50 % povprečnega dohodka) je davčni primež za samsko osebo leta 2023 znašal 31,7 %, kar pomeni zmanjšanje za 3,1 odstotne točke od leta 2013 in 0,1 odstotne točke od leta 2022.

Slika 2.1.7: Davčni primež stroškov dela je nižji za delavce z nizkimi plačami

Davčni primež za samskega zaposlenega z nizkimi dohodki (50 % in 67 % povprečne plače) v primerjavi s povprečno plačo v letu 2023

Opombe: države članice so razvrščene v padajočem vrstnem redu glede na raven progresivnosti (davčni primež povprečne plače – davčni primež 50 % povprečne plače).

Vir: Evropska komisija, GD za ekonomske in finančne zadeve, podatkovna zbirka o kazalnikih davkov in socialnih prejemkov na podlagi modela davkov in socialnih prejemkov OECD (posodobljeno aprila 2024).

Sistemi pavšalne dohodnine so običajno progresivni, z nižjimi davčnimi primeži za tiste, ki zaslužijo manj. Progresivnost je zlasti izrazita v državah, kot so Francija, Belgija in Luksemburg, medtem ko se sistemi pavšalnega obdavčenja uporabljajo v Bolgariji in na Madžarskem (slika 2.1.7). Nižja davčna bremena za osebe z nizkimi dohodki zmanjšujejo izkrivljanje povpraševanja po delovni sili in njene ponudbe ter olajšujejo zaposlovanje nizko usposobljenih delavcev. Čeprav so nižja davčna bremena za osebe z nizkimi dohodki koristna pri zmanjševanju ovir za zaposlovanje, bi jih bilo treba zasnovati tako, da ne bi odvrčala od prehoda na bolje plačana delovna mesta.

Inflacija lahko povzroči izkrivljanje davčnih sistemov, kar vpliva na progresivnost in pravičnost. Izkrivljanje davčnih sistemov pogosto nastane zaradi nominalno opredeljenih pragov, kot so davčni razredi, dobropisi, odbitki ali oprostitve. V progresivnih davčnih sistemih inflacija običajno vodi v „hladno napredovanje“, pri čemer se zaradi fiksnih nominalnih pragov več davkoplačevalcev uvrsti v višje davčne razrede, s čimer se poveča njihovo davčno breme. To lahko skupaj z zmanjševanjem davčnih dobropisov in ugodnosti poveča tveganje revščine, če se ne izvedejo prilagoditve zaradi inflacije ali drugi ukrepi politike. Kadar se davčni razredi (in drugi fiksni parametri davčnega sistema) prilagodijo tako, da odražajo inflacijo, bodisi avtomatično z indeksacijo bodisi z diskrecijskimi ukrepi, je mogoče ublažiti hladno napredovanje in druga izkrivljanja, ki jih povzroča inflacija. V letu 2023 in na začetku leta 2024 so številne države članice izvedle take prilagoditve svojih sistemov dohodnine, da bi odpravile taka izkrivljanja (glej oddelek 2.1.2).

Preusmeritev davčne obremenitve z dela na druge davčne osnove v skladu z okoljskimi cilji lahko hkrati okrepi spodbude za trg dela, spodbuja pravičnost in podpira podnebno nevtralnost. Predlagane spremembe direktive o obdavčitvi energije¹⁰¹, o kateri se trenutno pogajata sozakonodajalca, so usklajene s temi cilji, saj bi se v skladu z njimi določile cene, ki znižujejo porabo fosilnih goriv, ter spodbujale naložbe v trajnostno in čisto energijo.

¹⁰¹ [COM\(2021\) 563 – Revizija direktive o obdavčitvi energije](#).

Poleg tega se Svet v svojem priporočilu za pravičen prehod na podnebno nevtralnost¹⁰² zavzema za zmanjšanje davčne obremenitve dela, zlasti za skupine z nizkimi in srednjimi dohodki, ter za preusmeritev na vire prihodkov, ki spodbujajo okoljsko trajnostnost. Čeprav imajo lahko davki na ogljikov dioksid regresivne učinke, jih je mogoče ublažiti s skrbno zasnovanimi izravnalnimi ukrepi. Podporni ukrepi, ki zagotavljajo cenovno dostopno energijo za ranljive skupine, ali davčni ukrepi, ki spodbujajo prihranke energije in zmanjšujejo porabo fosilnih goriv, zlasti glede na še vedno visoke cene energije, so v skladu s temi podnebnimi cilji in cilji pravičnosti.

2.1.2 Ukrepi držav članic

Več držav članic je uvedlo spodbude za zaposlovanje in subvencije za ustvarjanje delovnih mest, s poudarkom na spodbujanju zaposlovanja v ključnih sektorjih in podpiranju prikrajšanih skupin. S podporo iz mehanizma za okrevanje in odpornost **Grčija** uporablja subvencije za zaposlovanje, ki omogočajo zaposlitev 67 000 brezposelnih s polnim delovnim časom, s poudarkom na najranljivejših (dolgotrajno brezposelnih, invalidih, beguncih, Romih). Na **Malti** se bo shema A2E, ki jo sofinancirata ESS+ in malteška vlada, izvajala do leta 2029. Zagotavlja finančno podporo delodajalcem za zaposlovanje prikrajšanih posameznikov in s tem spodbujanje raznolike in vključujoče delovne sile. **Finska** je leta 2023 uvedla reformo plačnih subvencij za delodajalce, ki zaposlujejo brezposelne iskalce zaposlitve. Delodajalci lahko prejmejo finančno podporo, ki krije 50 % stroškov plač, ali 70 % za zaposlovanje delavcev z zmanjšanimi zmožnostmi za delo. Leta 2024 je **Češka** nadaljevala pilotni projekt, ki združuje subvencioniranje plač za zaposlovanje prikrajšanih skupin z dejavnostmi vključevanja, kot so usposabljanje, socialno delo, pomoč pri zaposlovanju ter celovito usmerjanje in svetovanje, da bi podprla osebni razvoj med subvencionirano zaposlitvijo. **Italija** je s pomočjo zakonskega odloka št. 60 z dne 7. maja 2024 uvedla spodbude za samozaposlovanje v strateških sektorjih za razvoj novih tehnologij in dvojni prehod. Spodbude vključujejo oprostitve plačila prispevkov za socialno varnost v višini do 800 EUR na mesec za brezposelne posameznike, mlajše od 35 let, ki med 1. julijem 2024 in 31. decembrom 2025 ustanovijo podjetje v teh sektorjih in zaposlijo delavce za nedoločen čas. Poleg tega lahko upravičenci od inštituta INPS (nacionalni inštitut za socialno varnost) zahtevajo neobdavčen mesečni prispevek v višini 500 EUR na delavca za obdobje do treh let. Ob podpori mehanizma za okrevanje in odpornost je **Portugalska** vzpostavila program zaveze za trajnostno zaposlovanje, ki delodajalcem zagotavlja finančne subvencije in znižanja prispevkov za socialno varnost, da bi podprla ustvarjanje 30 000 stalnih delovnih mest, zmanjšala segmentacijo trga dela in spodbujala enakost spolov, hkrati pa olajšala vključevanje mladih na trg dela.

Številne države so tudi na podlagi izkušenj iz krize zaradi COVID-19 uvedle ali prilagodile ureditve skrajšanega delovnega časa. Maja 2024 je **Estonija** sprejela zakonodajo o „preventivi na področju zmožnosti za delo“, da bi zagotovila prožne delovne pogoje za zaposlene, ki se vrnejo na delo po dolgotrajnem bolniškem dopustu, in podprla vključevanje kroničnih bolnikov na trg dela. V okviru tega sistema delodajalci krijejo vsaj 50 % celotne plače, preostanek pa krije nacionalni sklad za zdravstveno zavarovanje. Julija 2023 je **Španija** sprejela določbe, s katerimi je nadalje razvila pravno ureditev mehanizma RED za povečanje prožnosti in stabilizacije zaposlovanja, pri čemer je podrobno opredelila omejitve nadurnega dela, pravila za zaposlovanje in ohranjanje delovnih mest ter

¹⁰² [Priporočilo Sveta z dne 16. junija 2022 o zagotavljanju pravičnega prehoda na podnebno nevtralnost \(2022/C 243/04\).](#)

pogoje za oddajanje del zunanjim izvajalcem. Decembra 2023 je **Italija** razširila svojo ureditev skrajšanega delovnega časa („Cassa Integrazione Guadagni“) na primere skrajšanega delovnega časa zaradi skrajnih podnebnih razmer. Podaljšanje, ki se bo uporabljalo med julijem in decembrom 2023, je posebej usmerjeno v sektorje, kot so kmetijstvo, gradbeništvo in rudarstvo.

Več držav članic je spremenilo ali namerava spremeniti svoje okvire minimalne plače. Januarja 2023 je **Ciper** uvedel univerzalno zakonsko določeno minimalno plačo, da bi zaščitil kupno moč zaposlenih z nizkimi dohodki. Od januarja 2024 se bo minimalna plača vsaki dve leti prilagajala na podlagi posebnih meril, vključno s kupno močjo zaposlenih z minimalno plačo glede na življenjske stroške. Prva revizija je bila izvedena že januarja 2024, pri čemer se je minimalna plača zvišala z 940 EUR na 1 000 EUR na mesec. V letu 2024 so v **Latviji** in **Grčiji** vlada ter socialni partnerji razpravljali o reformah za spremembo mehanizma za določanje minimalne plače, pri čemer so se sklicevali na vrednosti iz direktive o ustreznih minimalnih plačah¹⁰³. V **Latviji** bo minimalna plača od leta 2025 znašala 740 EUR, kar bo pomenilo začetek določanja ravni glede na mediano plače. **Bolgarija** in **Litva** sta na novo opredelili svoj postopek določanja minimalnih plač, da bi vključili okvirno referenčno vrednost, zlasti glede na dejanske plače, medtem ko je **Nizozemska** spremenila svojo opredelitev minimalne plače z mesečne na urno postavko. V **Romuniji** je bil novembra 2024 v okviru načrta za okrevanje in odpornost v posvetovanju s socialnimi partnerji sprejet nov zakon za vzpostavitev novega mehanizma in formule za sistematično določanje in posodabljanje ravni minimalne plače v skladu z direktivo o ustreznih minimalnih plačah. Te spremembe so del širšega prenosa Direktive v državah članicah, ki ga je treba izvesti do 15. novembra 2024. Na **Hrvaškem** je bil v skladu z načrtom za okrevanje in odpornost zakon o minimalni plači spremenjen tako, da določa minimalna povišanja za nadurno delo, nočno delo, nedelje in državne praznike ter prepoveduje možnost odpovedi minimalni plači. Poleg tega načrtuje zvišanje minimalne plače na 50 % povprečne plače iz prejšnjega leta.

V zvezi s plačami v javnem sektorju so bili sprejeti ali se obravnavajo različni ukrepi. Na **Hrvaškem** je cilj zakona o plačah, ki je začel veljati leta 2024 in je del načrta pripravljenosti na tveganja, v posvetovanju s socialnimi partnerji standardizirati merila za določanje plač ter uskladiti plače v državni upravi in javnih službah. V **Italiji** je z zakonom o proračunu za leto 2024 dodeljenih 3 milijarde EUR, od leta 2025 pa 5 milijard EUR letno za obnove nacionalne kolektivne pogodbe (CCNL) za državne uslužbenke. **Grčija** načrtuje zvišanje plač v javnem sektorju leta 2025 po sprejetju novega enotnega obračunavanja plač. V **Sloveniji** je bil v okviru načrta za okrevanje in odpornost oktobra 2024 sprejet zakon o skupnih temeljnih sistema plač v javnem sektorju, veljati pa bo začel januarja 2025. Reforma je odpravila razrede pod minimalno plačo in zvišala plače za vse uradnike in javne uslužbenke slovenskega javnega sektorja.

Izvedene so bile tudi druge revizije sistemov določanja plač, zlasti v zvezi s kolektivnimi pogajanjem. Na **Poljskem** je predlog zakona namenjen posodobitvi pravil za oblikovanje in evidentiranje kolektivnih pogodb, razširitvi pogajalskih tem, poenostavitvi postopka evidentiranja v nacionalnem registru kolektivnih pogodb, lažjemu podaljšanju pogodb in omogočanju podjetjem, da iz poslovnih razlogov odstopijo od večpodjetniških pogodb. V **Franciji** je bil izdan nov odlok za pospešitev razširitve kolektivnih pogodb na vse delavce in podjetja v panogi, ki zagotavlja, da sektorske minimalne plače ne padejo pod zakonsko

¹⁰³ Direktiva (EU) 2022/2041 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. oktobra 2022 o ustreznih minimalnih plačah v Evropski uniji (UL L 275, 25.10.2022, str. 33).

določeno minimalno plačo (SMIC)¹⁰⁴. Poleg tega je bil marca 2024 ustanovljen nov visoki svet za prejemke, zaposlovanje in produktivnost, da bi bolje uskladili produktivnost, ustvarjanje vrednosti in plače, hkrati pa spremljali dejavnike plač. Na **Portugalskem** se nedavna posodobitev delovnega zakonika nanaša na postopke odpovedi v okviru kolektivnih pogodb, saj se z njo otežuje odpoved pogodb in uvaja nov način arbitraže¹⁰⁵. V **Belgiji** socialni partnerji niso dosegli dogovora o plačah, na podlagi katerega se je zvezna vlada odločila, da za leti 2023 in 2024 ne bo zvišala plačne norme, s čimer je zvišanje plač omejila na običajno indeksacijo za inflacijo. Vendar se lahko socialni partnerji pogajajo o enkratni nagradi na zaposlenega v višini do 500 EUR ali 750 EUR, če podjetja dosegajo izjemno visoke dobičke.

Države članice sprejemajo ukrepe za krepitev socialnega gospodarstva, pri čemer izkoriščajo zagon, ustvarjen z akcijskim načrtom za socialno gospodarstvo¹⁰⁶ in priporočilom Sveta o razvoju okvirnih pogojev za socialno gospodarstvo¹⁰⁷. Februarja 2024 je devetnajst držav članic podpisalo načrt za socialno gospodarstvo v Evropski uniji iz Liègea¹⁰⁸, v katerem so predlagane prednostne naloge in smernice za razmislek o socialnem gospodarstvu v naslednji evropski socialni agendi. Države članice trenutno razvijajo ali posodablajo svoje strategije za socialno gospodarstvo, kar je bistveno za vzpostavitev ugodnih okvirnih pogojev. Julija 2024 je **Irska** začela izvajati nacionalno politiko za socialna podjetja za obdobje 2024–2027. Avgusta 2023 je **Slovaška** sprejela akcijski načrt za podporo socialnemu gospodarstvu in socialnim podjetjem do leta 2030. **Slovenija** je pripravila strategijo za razvoj socialnega gospodarstva, ki trenutno čaka na odobritev vlade. V **Belgiji** je nemško govoreča skupnost januarja 2024 sprejela svoj prvi odlok o priznavanju in spodbujanju podjetij socialnega gospodarstva, v Flandriji pa je bil aprila 2024 sprejet odlok o spodbujanju socialnega gospodarstva in družbene odgovornosti podjetij. Decembra 2023 so bile na **Cipru** odobrene spremembe zakona o socialnih podjetjih iz leta 2020 in uredbe o vzpostavitvi registra socialnih podjetij, pri čemer je register zdaj odprt za prijave. Na **Češkem** naj bi bil osnutek zakona o socialnem gospodarstvu parlamentu predložen leta 2024. Cilj te zakonodaje je podpreti subjekte socialnega gospodarstva z zagotavljanjem okvira, ki krepi njihovo vlogo v gospodarstvu, vključno z olajševanjem dostopa do financiranja, izboljšanjem regulativnih pogojev in s spodbujanjem trajnostnih socialnih poslovnih modelov. **Portugalska** je začela izvajati pobudo „Portugalske socialne inovacije do leta 2030“, da bi v državi spodbudila podjetništvo, socialne inovacije ter naložbe z družbenim in okoljskim učinkom. Glavni upravičenci so javni in zasebni subjekti, vključno s subjekti socialnega gospodarstva, ki razvijajo, usposablajo, spodbujajo ali podpirajo projekte socialnih inovacij. V **Nemčiji** bo novi podporni program, sofinanciran iz ESS+, do leta 2028 vložil 110 milijard EUR v krepitev podjetij javnega interesa s podpiranjem prostorov za skupno delo, univerz ali podjetniških inkubatorjev, ki socialnim podjetjem zagotavljajo svetovanje ter usposabljanje na področju spretnosti.

¹⁰⁴ Eurofound, [France: Developments in working life 2023](#) (Francija: razvoj poklicnega življenja v letu 2023), delovni dokument, WPEF24045, Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁰⁵ Eurofound (2024), [Portugal: Developments in working life 2023](#) (Portugalska: razvoj poklicnega življenja v letu 2023, delovni dokument, WPEF24057, Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁰⁶ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij, [Ustvarjanje gospodarstva po meri ljudi: akcijski načrt za socialno gospodarstvo, COM\(2021\) 778 final](#).

¹⁰⁷ [Priporočilo Sveta z dne 27. novembra 2023 o razvoju okvirnih pogojev za socialno gospodarstvo \(C/2023/1344\)](#).

¹⁰⁸ Glej deklaracijo na spletu.

Več držav članic je izvedlo ukrepe za povečanje davčne pravičnosti in povečanje udeležbe na trgu dela. V Italiji je zmanjšanje davčnega primeža za zaposlene, ki je bilo prvotno uvedeno leta 2022 in podaljšano leta 2023, potrjeno za leto 2024¹⁰⁹. Poleg tega so podjetja in strokovnjaki, ki zaposlujejo dodatno osebje na podlagi pogodb za nedoločen čas, upravičeni do 120-odstotnega odbitka stroškov dela za davčno obdobje 2024. **Latvija** bo od leta 2025 izvajala davčno reformo delovne sile z zmanjšanjem davčne obremenitve delavcev z nižjimi in srednjimi dohodki. **Portugalska** je v predlog državnega proračuna za leto 2025 vključila spremembo individualne davčne ureditve za mlade, ki se bo uporabljala od leta 2025. S tem se bo upravičenost razširila na posameznike, stare do 35 let, ne glede na njihovo stopnjo izobrazbe, trajanje izjem pa se bo podaljšalo na najdlje deset let (prej pet let). Drugi primer, na **Finskem** je vlada zmanjšala obdavčitev dohodka od dela tako, da je podvojila davčni dobropis za dohodek od dela za osebe, starejše od 65 let, in ga odvzela osebam, starim od 60 do 64 let. Cilj tega preusmerjanja je izboljšati spodbude za delo za ljudi, starejše od 65 let.

Za ublažitev vpliva inflacije na delavce so bili prilagojeni tudi sistemi dohodnine¹¹⁰. Če pragovi davčne lestvice ostanejo nespremenjeni, se lahko gospodinjstva zaradi inflacije uvrstijo v višje davčne razrede, kar povzroči t. i. hladno napredovanje. Medtem ko večina držav prilagaja davčne razrede po lastni presoji, imajo **Belgija, Danska, Litva, Nizozemska, Slovaška, Slovenija, Švedska**, v zadnjem času pa tudi **Avstrija**, vzpostavljene mehanizme samodejnega prilagajanja¹¹¹. **Nemčija, Litva, Luksemburg, Irska in Portugalska** so po lastni presoji prilagodile svoje davčne razrede v letu 2023 in/ali 2024, pri čemer je **Portugalska** znižala mejno davčno stopnjo za drugi razred. **Italija** je leta 2024 združila dva najnižja (od štirih) davčnih razredov, pri čemer je uporabila 23-odstotno davčno stopnjo, da bi zmanjšala breme za srednje dohodke. Nazadnje, **Španija** je v letih 2023 in 2024 indeksirala osnove in stopnje prispevkov za socialno varnost. Poleg teh prilagoditev dohodnine so države članice uvedle dodatne fiskalne ukrepe za boj proti inflaciji.

2.2 Smernica 6: Krepitev ponudbe delovne sile in izboljšanje dostopa do zaposlitve ter vseživljenjskega pridobivanja spretnosti in kompetenc

V tem oddelku je obravnavano izvajanje smernice za zaposlovanje št. 6, v kateri se državam članicam priporoča, naj ustvarijo pogoje, ki spodbujajo ponudbo delovne sile, spodbujajo pridobivanje spretnosti in kompetenc v celotnem življenju ljudi, spodbujajo enake možnosti za vse, odpravijo ovire za udeležbo na trgu dela in zagotovijo spodbude zanjo v skladu z načeli 1 (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje), 2 (enakost spolov), 3 (enake možnosti), 4 (aktivna podpora zaposlovanju), 9 (ravnovesje med poklicnim in zasebnim življenjem), 11 (otroško varstvo in podpora za otroke) in 17 (vključevanje invalidov) evropskega stebra socialnih pravic. V oddelku 2.2.1 so predstavljeni ključni dogodki na področju izobraževanja, usposabljanja in spretnosti, pa tudi razmere na trgu dela, zlasti za ranljive in premalo zastopane skupine. V oddelku 2.2.2 so predstavljeni ukrepi politike, ki jih države članice izvajajo na teh področjih politike.

¹⁰⁹ Stopnja oprostitve ostaja 6 % za mesečne obdavčljive plače do višine 2 692 EUR in 7 % za plače do višine 1 923 EUR. Že uvedeno zmanjšanje davčnega primeža v višini 15 % bruto plačila za nočno delo in nadurno delo ob praznikih je bilo potrjeno tudi za prvih šest mesecev leta 2024.

¹¹⁰ Glej Evropska komisija, [Letno poročilo o obdavčitvi za leto 2024](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

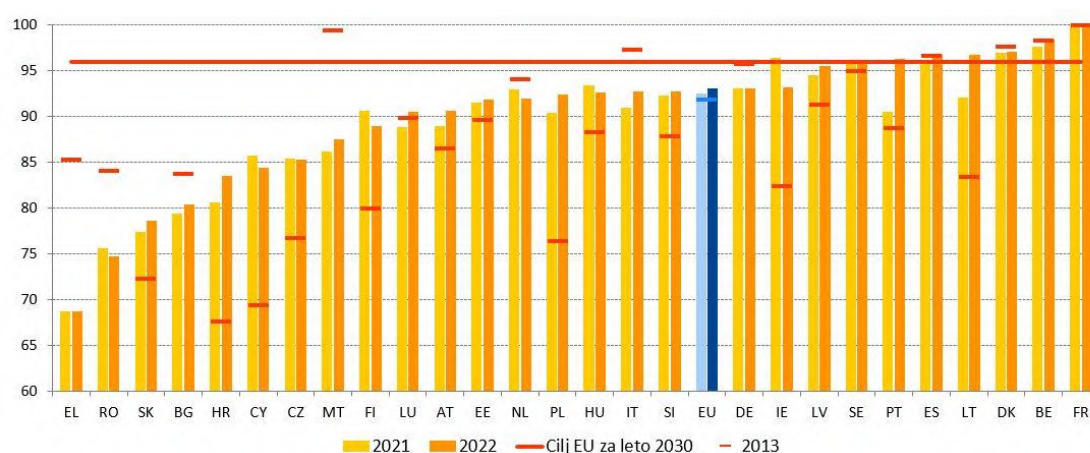
¹¹¹ Za podroben opis različnih pristopov k indeksaciji po EU glej preglednico 3 v letnem poročilu o obdavčitvi za leto 2023 (o ukrepih, sprejetih leta 2022).

2.2.1 Ključni kazalniki

Udeležba v vzgoji in varstvu predšolskih otrok na ravni EU je v zadnjem desetletju počasi napredovala, pri čemer so med državami članicami precejšnje razlike. Leta 2022 je bilo v vzgojo in varstvo predšolskih otrok vključenih 93,1 % otrok, starih od 3 let do šoloobvezne starosti, kar odraža povečanje za 0,6 odstotne točke od leta 2021 in 1,9 odstotne točke od leta 2014. Vendar to povprečje na ravni EU prikriva velike razlike med državami. Sedem držav članic (Belgija, Danska, Francija, Španija, Litva, Portugalska, Švedska) je že doseglo cilj 96-odstotne stopnje udeležbe do leta 2030, v petih državah (Bolgarija, Hrvaška, Ciper, Romunija in Slovaška, pri čemer je v zadnjih dveh nižja od 80 %) pa ostaja nižja od 85 %. Nekatere države članice so v zadnjih letih dosegle izjemen napredek, pri čemer so Portugalska (5,8 odstotne točke), Litva (4,6 odstotne točke), Hrvaška (2,8 odstotne točke) in Poljska (2 odstotni točki) zabeležile največje povečanje med letoma 2021 in 2022. Nasprotno pa se je stopnja udeležbe znižala v šestih državah članicah, zlasti na Cipru (–1,4 odstotne točke), Finskem (–1,6 odstotne točke) in Irskem (–3,2 odstotne točke). Slaba cenovna dostopnost in pomanjkanje zmogljivosti, vključno s kadrovskimi zmogljivostmi, ostajata pomembni oviri za dostop, zlasti za mlajše otroke in otroke iz prikrajšanih socialno-ekonomskih okolij. Udeležba romskih otrok v vzgoji in varstvu predšolskih otrok je še vedno velik izziv, saj znaša približno polovico povprečne udeležbe EU (42–44 % leta 2021) in je precej pod ciljem iz novega strateškega okvira EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov, v skladu s katerim bi morala do leta 2030 doseči vsaj 70 %¹¹².

Slika 2.2.1: Udeležba v vzgoji in varstvu predšolskih otrok na ravni EU počasi napreduje, vendar so med državami velike razlike

Udeležba otrok med tretjim letom starosti in šoloobvezno starostjo v vzgoji in varstvu predšolskih otrok (v %)

Opomba: 2013: opredelitev se razlikuje za EL in PT. 2021: opredelitev se za EU in PT razlikuje. Začasni podatki za FR. 2022: opredelitev se za EU in PT razlikuje. Začasni podatki za FR, MT, PL in PT. Najnovejši razpoložljivi podatki za EL so iz leta 2019.

Vir: Eurostat [[educ_uoe_enra21](#)].

Zgodnje opuščanje izobraževanja in usposabljanja se po vsej EU zmanjšuje, vendar ostaja izziv, zlasti med mladimi moškimi. Leta 2023 je 9,5 % mladih, starih od 18 do 24 let, prezgodaj opustilo izobraževanje ali usposabljanje, kar je 0,2 odstotne točke manj kot leta 2022. To je 2,3 odstotne točke manj kot desetletje prej, pri čemer je pet držav (Grčija, Španija, Italija, Malta in Portugalska) v tem obdobju doseglo zmanjšanje za več kot

¹¹² Na podlagi rezultatov najnovejše [raziskave Agencije za temeljne pravice o Romih iz leta 2021](#), objavljene leta 2022. Za več informacij glej [strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov za obdobje 2020–2030](#).

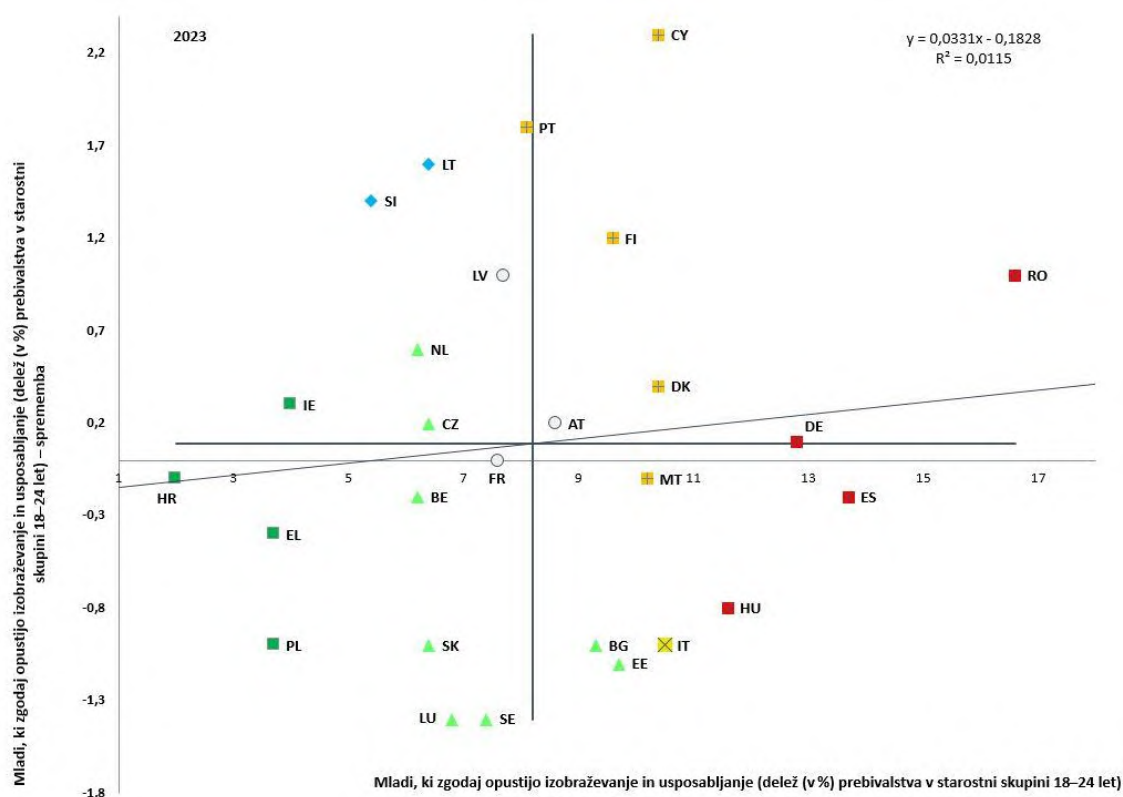
5 odstotnih točk. Vendar je leta 2023 v EU približno 3,1 milijona mladih z največ nižjo sekundarno izobrazbo zgodaj opustilo izobraževanje ali usposabljanje. Šestnajst držav članic je že doseglo cilj evropskega izobraževalnega prostora glede zmanjšanja zgodnjega opuščanja šolanja na manj kot 9 % do leta 2030. Vendar znašajo stopnje v Romuniji, Španiji, Nemčiji in na Madžarskem še vedno več kot ali približno 12 %, kar odraža „kritične razmere“ z le manjšim izboljšanjem ali celo povečanjem v primerjavi s prejšnjim letom – glej sliko 2.2.2. Ciper je leta 2023 zabeležil največje povečanje (za 2,3 odstotne točke), sledile pa so mu Finska, Slovenija, Portugalska in Litva, kjer se je delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, povečal za več kot 1 odstotno točko. Hkrati so bile „najuspešnejše države“ Hrvaška (2,0 %), Grčija (3,7 %), Poljska (3,7 %) in Irska (4,0 %). Kljub na splošno rahlo pozitivnemu trendu med državami članicami ni znakov navzgor usmerjene konvergence. Poleg tega so razlike med spoloma še vedno velike, saj je za mlade ženske veliko manj verjetno, da bodo zgodaj opustile izobraževanje ali usposabljanje (7,7 %), kot za mlade moške (11,3 %). Pri mladih, rojenih zunaj EU, je verjetnost zgodnjega opuščanja še vedno skoraj trikrat večja (21,6 %) kot pri mladih, rojenih v državi članici EU (8,2 %). Razmere so zlasti zaskrbljujoče za mlade Rome (18–24 let), saj sta med letoma 2020 in 2021 več kot dve tretjini (71 %) opustili izobraževanje, preden sta dosegli višjo sekundarno raven¹¹³. Poleg tega je zaskrbljujoč tudi položaj mladih invalidov v isti starostni skupini, saj je pri njih stopnja zgodnjega opuščanja šolanja v letu 2022 znašala 22,2 %¹¹⁴. Regionalne razlike so velike tudi v državah članicah, kot so Bolgarija, Francija, Madžarska, Portugalska in Španija (glej sliko 1 v Prilogi 5), vključno z najbolj oddaljenimi regijami.

¹¹³ Glej Agencija Evropske unije za temeljne pravice, [Roma in 10 European countries – Main results](#) (Romi v 10 evropskih državah – Glavni rezultati), Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

¹¹⁴ Glej Akademska mreža evropskih strokovnjakov s področja invalidnosti, [European comparative data on persons with disabilities](#) (Evropski primerjalni podatki o invalidih), 2022. Višja stopnja zgodnjega opuščanja šolanja med invalidi je lahko med drugim posledica težav z dostopnostjo (npr. fizične in arhitekturne ovire) in neobstoja prilagojenih programov.

Slika 2.2.2: Delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, se še naprej počasi zmanjšuje, pri čemer so med državami članicami precejšnje razlike

Mladi, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje (v starostni skupini 18–24 let), ravni leta 2023 in spremembe glede na predhodno leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Prekinitev časovne vrste za SK in CY. Nizka zanesljivost podatkov za HR in LU.

Vir: Eurostat [edat lfse 14], anketa o delovni sili EU.

Okvir 2 stebra: Izboljšanje osnovnih spretnosti

Osnovne spretnosti so temelj osebnega in poklicnega razvoja mladih ter prihodnje konkurenčnosti in socialne kohezije EU. Osnovne spretnosti so gradniki, ki ljudem omogočajo, da so kos kompleksnosti življenja, da se udeležujejo v svojih skupnostih, da nadaljujejo učenje pozneje v življenju ter pomembno prispevajo k družbi in gospodarstvu. Podpirajo produktivnost dela in hitrost inovacij, ki sta potrebni za digitalni prehod in gospodarstvo, ki čedalje bolj temelji na znanju¹¹⁵. Bolj usposobljeni mladi imajo boljše obete za zaposlovanje, tveganje, da bodo opustili izobraževanje z nizkimi kvalifikacijami, je manjše, verjetnost, da bodo vključeni v učenje odraslih, pa večja¹¹⁶. EU je v okviru evropskega izobraževalnega prostora določila cilje glede osnovnih spretnosti (kot se merijo s Programom mednarodne primerjave dosežkov učencev (PISA) OECD), pri čemer bi morale

¹¹⁵ Glej OECD (2014), *A New Macroeconomic Measure of Human Capital Exploiting PISA and PIAAC: Linking Education Policies to Productivity* (Nov makroekonomski ukrep za izkoriščanje človeškega kapitala v okviru programov PISA in PIAAC: povezovanje izobraževalnih politik s produktivnostjo), delovni dokumenti Ekonomskega oddelka OECD, št. 1709, 2022; Evropska komisija, *Investing in People's Competences – A Cornerstone for Growth and Wellbeing in the EU* (Vlaganje v kompetence ljudi – temelj za rast in blaginjo v EU), European Economy Discussion Papers, 139, 2021; Woessmann L., *The Economic Case for Education* (Gospodarski razlogi za izobraževanje), analitično poročilo EENEE št. 20, 2014.

¹¹⁶ Evropska komisija, *Investing in education in a post-Covid EU* (Vlaganje v izobraževanje v EU po pandemiji COVID-19), Urad za publikacije Evropske unije, 2022.

znašati stopnje poduspešnosti pri branju, matematiki in naravoslovju do leta 2030 manj kot 15 %. Nedavni trendi kažejo, da je treba obnoviti in okrepiti prizadevanja na evropski ravni. Ta prizadevanja bi morala temeljiti na obstoječih pobudah in dodatno spodbuditi izvajanje priporočila o poteh do uspeha v šoli iz novembra 2022, v katerem je opisan okvir politike za sistemski in večplastni pristop k izboljšanju učnih izidov¹¹⁷. Poleg tega bo Komisija v novem mandatu predstavila namenski akcijski načrt za osnovne spretnosti. Dopolnilno bodo v strateškem načrtu za izobraževanje na področju naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike obravnavani posebni in stalni izzivi pri izobraževanju na področju naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike.

Najnovejši podatki potrjujejo dolgoročnejši upad uspešnosti na področju osnovnih spretnosti, kar pomeni veliko tveganje za prihodnjo produktivnost dela in konkurenčnost EU ter izziv za razsežnosti pravičnosti in odličnosti izobraževalnih sistemov EU. Od leta 2012 se stopnje poduspešnosti v vseh treh razsežnostih raziskave PISA na ravni EU stalno povečujejo, pri čemer rezultati raziskave PISA iz leta 2022 pričajo o najbolj dramatičnem upadu uspešnosti na področju osnovnih spretnosti v tem obdobju. Najnovejše ugotovitve kažejo, da so se stopnje poduspešnosti močno povišale pri matematiki (6,6 odstotne točke) in branju (3,7 odstotne točke), zmerneje pa pri naravoslovju (1,9 odstotne točke) – ta trend se odraža tudi v uspešnosti večine držav članic¹¹⁸. Na ravni EU stopnja poduspešnosti zdaj znaša 29,5 % pri matematiki, 26,2 % pri branju in 24,2 % pri naravoslovju (v primerjavi z 22,9 %, 22,5 % oziroma 22,3 % leta 2018), pri čemer 18 držav članic poroča o stopnjah poduspešnosti pri matematiki, ki znašajo več kot 25 %, 14 pa o podobno visokih stopnjah pri branju. Zato se je EU še bolj oddaljila od svojega cilja evropskega izobraževalnega prostora glede zmanjšanja poduspešnosti na 15 %, pri čemer je zdaj vrzel večja, kot je bila pred desetimi leti. Hkrati nedavni podatki raziskave PISA kažejo tudi znižanje najvišje stopnje uspešnosti, tj. deleža učencev, ki dosegajo visoko raven kompetenc, v vseh socialno-ekonomskih skupinah¹¹⁹. Stopnja se je na splošno izrazito znižala pri matematiki in branju, medtem ko je na področju naravoslovja v večini držav ostala na splošno stabilna. Leta 2022 je le 7,9 % učencev v EU doseglo visoko raven kompetenc na področju matematike, 6,5 % na področju branja in 6,9 % na področju naravoslovja (v primerjavi z 11 %, 8,1 % oziroma 6,3 % leta 2018). Čeprav je mogoče domnevati, da je kriza zaradi COVID-19 vplivala na zmanjšanje uspešnosti, se je več držav že pred pandemijo srečevalo s trendi upadanja uspešnosti.

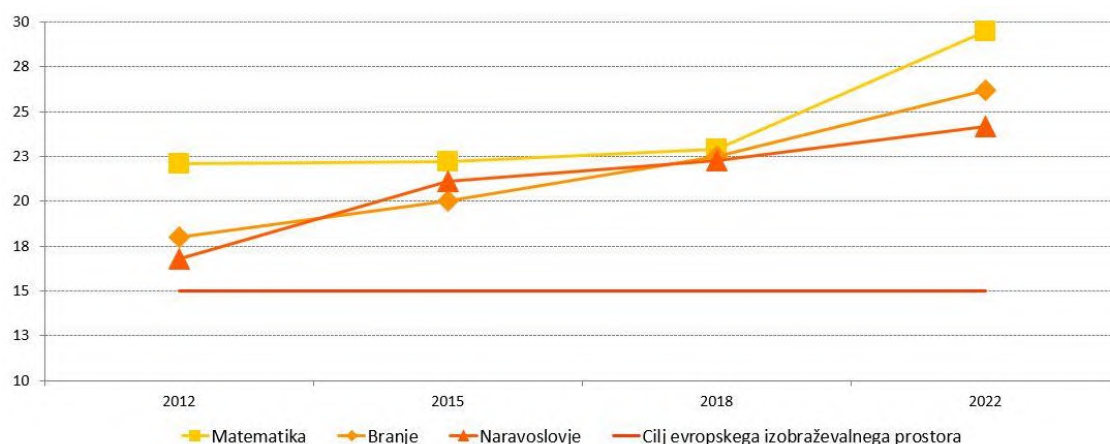
¹¹⁷ [Priporočilo Sveta z dne 28. novembra 2022 o poteh do uspeha v šoli in](#) nadomestitvi Priporočila Sveta z dne 28. junija 2011 o politikah za zmanjševanje osipa (Besedilo velja za EGP) (2022/C 469/01).

¹¹⁸ Evropska komisija, [The twin challenge of equity and excellence in basic skills in the EU](#) (Dvojni izziv doseganja pravičnosti in odličnosti pri osnovnih spretnostih v EU), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹¹⁹ V raziskavi PISA je to zajeto z indeksom ekonomskega, socialnega in kulturnega statusa (ESKS). Kategorija ugodnega socialno-ekonomskega okolja zajema 25 % vseh učencev z najvišjimi ocenami ESKS v zadevni državi, kategorija prikrajšanega socialno-ekonomskega okolja pa zajema 25 % vseh učencev z najnižjimi ocenami ESKS.

Stopnje poduspešnosti so se v veliki meri povečale pri matematiki in branju, zmerjene pa pri naravoslovju.

Delež učencev, ki ne morejo doseči minimalnega merila kompetenc PISA raven 2 (v %)

Opomba: pri razlagi vrednosti EU za leto 2022 je potrebna previdnost: DK, IE, LV in NL niso izpolnile enega ali več standardov vzorčenja PISA (glej [OECD, PISA 2022 Results \(Rezultati raziskave PISA za leto 2022\) \(zvezek 1\)](#), A2 in A4). Podatki za leto 2012 za MT manjkajo.

Vir: OECD, [PISA 2012](#) (PISA za leto 2012), [2015](#), [2018](#), [2022](#), izračuni GD za izobraževanje, mladino, šport in kulturo.

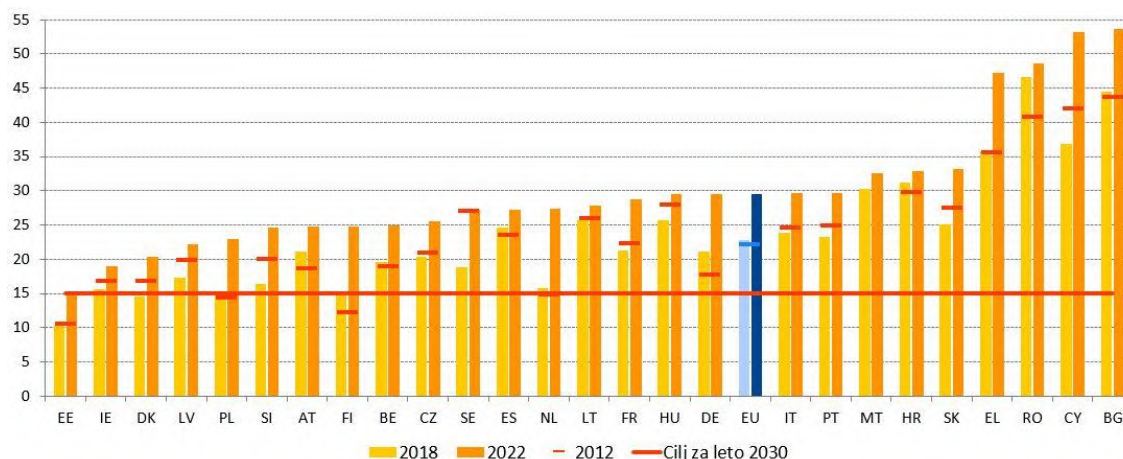
Več držav je v odziv na zaskrbljujoče rezultate raziskave PISA uvedlo nove ukrepe ali pa razmišlja o njih. Na Poljskem so bili izvedeni nekateri takojšnji popravni ukrepi, od leta 2026 pa se načrtuje reforma učnih načrtov na podlagi kompetenc, ki bo temeljila na vrstniškem svetovanju v okviru strateškega okvira evropskega izobraževalnega prostora na predšolski in osnovnošolski ravni. **Finska** povečala minimalno število obveznih učnih ur branja, pisanja in računanja na osnovnošolski ravni. Reforma bo uvedena avgusta 2025, financiranje osnovnega izobraževanja pa se bo povečalo za 200 milijonov EUR. Cilj večdržavnega projekta, ki se financira iz Instrumenta EU za tehnično podporo, je podpreti **Bolgarijo** in **Romunijo**, da okrepita svoje zmogljivosti za oblikovanje in izvajanje reform učnih načrtov s pregledom prednostnih potreb in z oblikovanjem priporočil za izboljšanje oblikovanja, izvajanja, spremljanja in ocenjevanja učnih načrtov. Maja 2024 je **Malta** sprejela novo nacionalno strategijo za izobraževanje (2024–2030), v kateri predlaga postopen prehod z zagotavljanja znanja na sistem, ki temelji na kompetencah. Predvideva tudi strategijo za matematično pismenost in zavezo za krepitev pismenosti. Na **Nizozemskem** osrednji načrt za osnovne spretnosti spodbuja z dokazi podprto izobraževanje, v okviru katerega prejmejo sodelujoče šole 500 EUR na učenca za izboljšanje osnovnih spretnosti, če uporabljajo metode, ki so se izkazale za učinkovite, kot so manjše velikosti razredov, pri čemer se proračun za razširitev načrta poveča za približno 50 %. Z osredotočanjem na prost dostop do učbenikov, spodbujanje knjižnic in analognih učnih virov za izboljšanje osnovnih spretnosti **Švedska** odraža prehod z digitalnih na bolj analogne metode poučevanja in učenja. **Romunija** s podporo ESS+ vzpostavlja nacionalni program za preprečevanje in zmanjševanje funkcionalne nepismenosti.

Poduspešnost na področju osnovnih spretnosti se je v večini držav članic znatno poslabšala, kar predstavlja veliko tveganje za prihodnjo produktivnost dela in konkurenčnost EU. Rezultati Programa mednarodne primerjave dosežkov učencev (PISA) organizacije OECD za leto 2022 kažejo, da skoraj vsak tretji 15-letnik nima osnovnih spretnosti na področju matematike, vsak četrti pa na področju branja in naravoslovja. EU se je še bolj oddaljila od svojega cilja evropskega izobraževalnega prostora glede zmanjšanja poduspešnosti na 15 %, pri čemer je zdaj vrzel večja, kot je bila pred desetimi leti. Od zadnjih podatkov, ki so bili na voljo leta 2018, je bilo največje poslabšanje zabeleženo na področju

matematike (+6,6 odstotne točke) – glej sliko 2.2.3. Le Estonija izpolnjuje cilj na vseh treh področjih, Irska pa v branju. Zlasti zaskrbljujoče je, da 18 držav zdaj poroča o stopnjah poduspešnosti pri matematiki, ki presegajo 25 %, 14 držav pa beleži podobno visoke stopnje pri branju. Na področju matematike so razmere še posebno zaskrbljujoče v Bolgariji, na Cipru, v Romuniji in Grčiji, kjer poduspešnost presega 45 %. Poleg tega se je delež učencev, ki dosegajo visoke ravni kompetenc, zmanjšal v vseh socialno-ekonomskih skupinah, kar poudarja obseg izziva. Ta gibanja nakazujejo velike ovire pri razvoju osnovnih spretnosti po vsej EU, ki srednjeročno ogrožajo produktivnost dela in konkurenčnost.

Slika 2.2.3: Stopnje poduspešnosti pri matematiki so se močno povečale

Delež učencev, ki ne morejo doseči minimalnega merila kompetenc PISA raven 2 (v %)

Opomba: pri razlagi podatkov za leto 2022 za DK, IE, LV in NL je potrebna previdnost, ker eden ali več standardov vzorčenja PISA ni bil izpolnjen. Podatki za leto 2012 za MT manjkajo.

Vir: OECD, [PISA 2012](#), [2018](#), [2022](#), izračuni GD za izobraževanje, mladino, šport in kulturo.

Neenakosti v izobraževanju so se poglobile, kar je še povečalo ranljivost učencev iz prikrajšanih in migrantskih okolij. Po znatnem povečanju v primerjavi z letom 2018 (38,2 %) je bila leta 2022 skoraj polovica (48 %) prikrajšanih učencev poduspešna pri matematiki. Poduspešnost se je povečala tudi pri privilegiranih učencih, čeprav veliko bolj zmerno (z 8,6 % na 10,9 %), kar je dodatno povečalo obstoječo socialno-ekonomsko vrzel. V vseh državah članicah, razen na Malti, se je ta vrzel povečala (čeprav to ni vedno statistično pomembno). Nesorazmerno povečanje poduspešnosti je bilo zabeleženo tudi pri prikrajšanih učencih (tj. delež učencev, ki so poduspešni na vseh treh področjih), in sicer s 23,3 % na 28,8 %. Največje povečanje je bilo zabeleženo na Cipru (16,2 odstotne točke), Nizozemskem (13,8 odstotne točke), Slovaškem (11,5 odstotne točke) in v Bolgariji (10 odstotnih točk). Nasprotno se je uspešnost privilegiranih učencev med letoma 2018 in 2022 zmanjšala le za 0,5 odstotne točke. Razlika v hudi poduspešnosti med učenci iz ugodnih in prikrajšanih socialno-ekonomskih okolij je najbolj izrazita v Romuniji, na Slovaškem, v Bolgariji in na Madžarskem. Tudi učenci, rojeni v tujini, so v večini držav v primerjavi s svojimi tam rojenimi vrstniki s starši brez migrantskega ozadja precej bolj poduspešni, medtem ko domači učenci s starši, rojenimi v tujini, zaostanek delno nadoknadijo. Le v nekaj državah članicah (Hrvaška, Malta, Irska in Ciper) so razlike med vsemi skupinami učencev majhne. Te ugotovitve so v skladu z nedavno raziskavo o vplivu COVID-19 na učne rezultate, ki kaže, da so socialno-ekonomsko prikrajšani učenci med pandemijo v povprečju utrpeli večjo izgubo znanja kot njihovi privilegirani vrstniki.

Zagotavljanje visokokakovostnega digitalnega izobraževanja in usposabljanja, vključno z zagotavljanjem, da izobraževalni sistemi sledijo tehnološkemu napredku, kot je umetna inteligenca, je ključnega pomena za podpiranje pravičnega digitalnega prehoda.

V zvezi s tem je Svet novembra 2023 sprejel priporočili za usmerjanje in podporo držav članic pri zagotavljanju visokokakovostnega, vključujočega in dostopnega digitalnega izobraževanja in usposabljanja ter razvoju digitalnih spretnosti za vse. Ti priporočili, sprejeti v okviru izvajanja akcijskega načrta EU za digitalno izobraževanje (2021–2027), sta korak k doseganju ciljev evropskega izobraževalnega prostora in evropskega digitalnega desetletja. Prvič, s priporočilom o ključnih omogočitvenih dejavnikih uspešnega digitalnega izobraževanja in usposabljanja se države članice poziva, naj zagotovijo splošen dostop do vključujočega in visokokakovostnega digitalnega izobraževanja in usposabljanja¹²⁰. Drugič, s priporočilom Sveta o izboljšanju zagotavljanja digitalnih spretnosti in kompetenc v izobraževanju in usposabljanju se države članice poziva, naj na usklajen način zagotovijo digitalne spretnosti v vseh sektorjih izobraževanja in usposabljanja¹²¹. Obe priporočili skupaj obravnavata potrebo po tem, da se izobraževanje prilagodi digitalni preobrazbi in da je zmožno slediti tekočemu tehnološkemu razvoju, vključno z umetno inteligenco. Svet je v priporočilih umetno inteligenco opredelil kot temo ključnega strateškega pomena, ki zahteva usklajen pristop na ravni EU. To dopolnjuje pobude Komisije v okviru akcijskega načrta za digitalno izobraževanje, cilj katerih je podpreti sisteme izobraževanja in usposabljanja držav članic pri odpravljanju motenj na področju umetne inteligence, kot so etične smernice o uporabi umetne inteligence in podatkov pri poučevanju in učenju za učitelje, posodobljeni okvir digitalnih kompetenc za državljane (DigComp 2.2) ter prispevek programa Erasmus+ k razvoju inovativnih pedagoških praks in spretnosti, povezanih z uporabo umetne inteligence. Poleg tega spremlja podporo, zagotovljeno v okviru programa Digitalna Evropa, za spodbujanje uporabe naprednih tehnologij v izobraževalnem sektorju ter razvoj visokošolskih programov in kratkotrajnih tečajev usposabljanja, ki zajemajo širok spekter ključnih digitalnih področij. Mehanizem za okrevanje in odpornost v državah članicah podpira naložbe v infrastrukturo, usposabljanje in reforme učnih načrtov za krepitev digitalnih kompetenc, zagotavljanje vključenosti, inovacij in usklajenosti z akcijskim načrtom za digitalno izobraževanje in cilji evropskega digitalnega desetletja. Komisija je nedavno začela študijo o posledicah sedmih aktov digitalnega pravnega reda, vključno z aktom o umetni inteligenci, na prakse izobraževanja in usposabljanja, da bi dodatno okrepila pripravljenost javnih in zasebnih akterjev na področju izobraževanja in usposabljanja. Poleg tega bo Komisija v novem mandatu predlagala pregled akcijskega načrta za digitalno izobraževanje skupaj s sprejetjem časovnega načrta za prihodnost digitalnega izobraževanja in usposabljanja.

Rezultati zaposlovanja novih diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja se po vsej EU še naprej izboljšujejo. Namen poklicnega izobraževanja in usposabljanja je mladim in odraslim zagotoviti znanje, spretnosti in kompetence, potrebne za določene poklice in širše za trg dela. Leta 2022 je bila več kot polovica (52,8 %) učencev in dijakov z višjo sekundarno ali posekundarno neterciarno izobrazbo (srednješolsko izobrazbo) vpisana v poklicne programe¹²². Leta 2023 je bilo v EU zaposlenih 81,0 % novih diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja (20–34 let), kar odraža povečanje za 1,2 odstotne točke v primerjavi s prejšnjim letom¹²³. Ta pozitivni trend kaže, da lahko EU doseže svoj cilj,

¹²⁰ Glej [Priporočilo Sveta z dne 23. novembra 2023 o ključnih omogočitvenih dejavnikih uspešnega digitalnega izobraževanja in usposabljanja \(C/2024/1115\)](#).

¹²¹ Glej [Priporočilo Sveta z dne 23. novembra 2023 o izboljšanju zagotavljanja digitalnih spretnosti in kompetenc v izobraževanju in usposabljanju \(C/2024/1030\)](#).

¹²² Eurostat, na podlagi zbirke podatkov Unesca, OECD in Eurostata [[educ uoe enra16](#)]. Srednješolska izobrazba se nanaša na višjo sekundarno (raven ISCED 3) ali posekundarno neterciarno izobrazbo (raven ISCED 4).

¹²³ Eurostat, [[edat lfse 24](#)].

da bo do leta 2025 zaposlenih vsaj 82 % novih diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja¹²⁴, potem ko je že presegla cilj, da bi se 60 % diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja udeležilo učenja na delu¹²⁵, pri čemer jih je leta 2023 64,5 % pridobilo izkušnje na delovnem mestu¹²⁶ kot del učnega načrta poklicnega izobraževanja in usposabljanja¹²⁷. Pri tistih, ki so se udeležili učenja na delu, je stopnja zaposlenosti višja (84,8 % leta 2023) kot pri tistih, ki se ga niso udeležili (71,5 %). Hkrati so med državami članicami še vedno velike razlike: stopnja zaposlenosti diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja se giblje od manj kot 70 % v Italiji, Španiji, Romuniji in Grčiji do več kot 90 % na Nizozemskem, v Nemčiji in na Malti¹²⁸. Zelo se razlikuje tudi udeležba v učenju na delu, in sicer sega od manj kot 20 % v Romuniji in na Češkem do več kot 90 % v Avstriji, Nemčiji, na Nizozemskem in v Španiji. Komisija bo v okviru novega mandata razvila evropsko strategijo za poklicno izobraževanje in usposabljanje, vključno s povečanjem števila ljudi s sekundarno poklicno izobrazbo in usposobljenostjo, vključno z vajeništv.

EU je na dobri poti, da doseže svoj cilj glede deleža prebivalstva s terciarno izobrazbo, vendar so razlike med spoloma še vedno velike, znakov konvergence pa je malo. Leta 2023 je imelo 43,1 % mladih (25–34 let) v EU terciarno izobrazbo. V vseh državah članicah razen treh (Finska, Madžarska, Romunija) je v zadnjih petih letih prišlo do povečanja, vendar so med državami članicami še vedno velike razlike. Romunija je z 22,5 % zabeležila najmanjši delež prebivalstva s terciarno izobrazbo v EU, Irska pa največji, in sicer 62,7 %. 13 držav članic je že preseglo 45-odstotni cilj evropskega izobraževalnega prostora za leto 2030, pri čemer jih je osem preseglo 50 %¹²⁹, medtem ko osem držav ostaja pod 40 %. Hkrati je pri mladih ženskah veliko bolj kot pri moških (37,6 %) verjetno, da bodo imele terciarno izobrazbo (48,8 %) – glej sliko 2.2.4. Razlike med spoloma so velike v vseh državah, pri čemer razlika presega 20 odstotnih točk v petih državah članicah (Hrvaška, Litva, Slovenija, Latvija in Estonija). Poleg tega še vedno obstajajo razlike med spoloma po tematskih področjih, saj ženske prevladujejo na področju izobraževanja in zdravstva, moški pa so prekomerno zastopani v IKT in inženirstvu. Poleg tega je ustrezen dostop do visokošolskega izobraževanja še vedno izziv za mlade iz prikrajšanih okolij, zato obstaja tveganje, da se bodo obstoječe socialno-ekonomske razlike v izobraževanju še povečale. Ugotovljeno je bilo tudi, da je delež prebivalstva s terciarno izobrazbo najmanjši (38 %) pri osebah, rojenih v tuji državi. Na splošno so nacionalne razlike v deležih prebivalstva s terciarno izobrazbo še vedno velike in kažejo le malo znakov navzgor usmerjene konvergence¹³⁰. Poleg tega še vedno obstajajo velike regionalne razlike, ki so se od leta 2015 stalno povečevale, pri čemer nekaterim regijam grozi, da bodo zaostale za bolj dinamičnimi

¹²⁴ Glej [Priporočilo Sveta z dne 24. novembra 2020 o poklicnem izobraževanju in usposabljanju \(PIU\) za trajnostno konkurenčnost, socialno pravičnost in odpornost](#).

¹²⁵ Glej [Priporočilo Sveta z dne 24. novembra 2020 o poklicnem izobraževanju in usposabljanju \(PIU\) za trajnostno konkurenčnost, socialno pravičnost in odpornost \(2020/C 417/01\)](#) in [Resolucijo Sveta o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju pri uresničevanju evropskega izobraževalnega prostora in širše \(2021–2030\) \(2021/C 66/01\)](#).

¹²⁶ Razen in poleg šolskega učenja ali praktičnih vaj v centru za usposabljanje.

¹²⁷ Eurostat, anketa o delovni sili [[tps00215](#)].

¹²⁸ Lastni izračun Evropske komisije, glej Evropska komisija, [Pregled izobraževanja in usposabljanja 2024](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

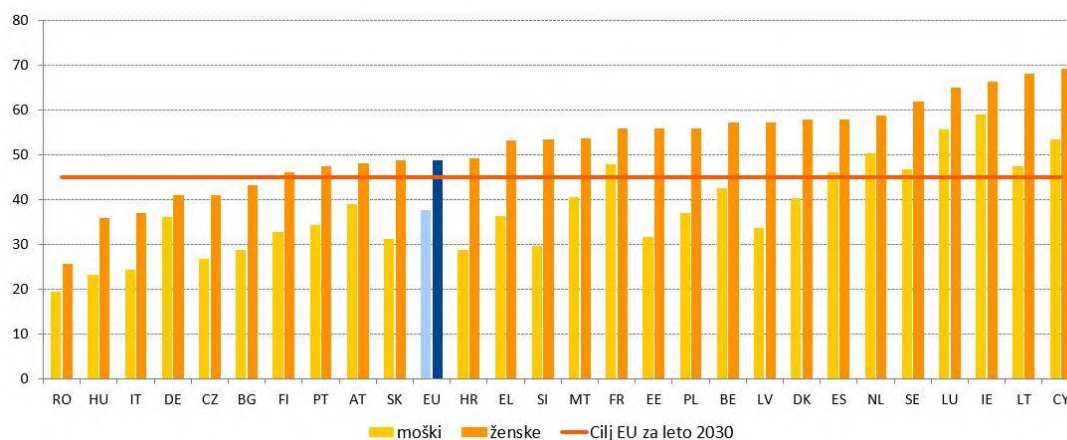
¹²⁹ Za podrobnosti glej [Sporočilo Evropske komisije Izkoriščanje potenciala nadarjenih posameznikov v evropskih regijah \(COM\(2023\) 32 final\)](#).

¹³⁰ Eurofound, [Pomen neenakosti človeškega kapitala pri socialni koheziji in konvergenci](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

območji, saj se povečujejo razlike med talenti in gospodarstvom¹³¹, kot je navedeno tudi v sporočilu Komisije o izkoriščanju potenciala nadarjenih posameznikov v evropskih regijah¹³².

Slika 2.2.4: Delež žensk s terciarno izobrazbo je večji

Delež (v %) oseb (v starostni skupini 25–34 let) s terciarno izobrazbo (ISCED 5–8, 2023)

Vir: Eurostat [edat lfse 03].

Spodbujanje učne mobilnosti v visokošolskem izobraževanju ostaja ključna prednostna naloga za izboljšanje spretnosti študentov ter razširitev njihovih obzorij v tujini. Leta 2022 je le 4,3 % diplomantov s terciarno izobrazbo v EU diplomiralo v državi, ki ni država, v kateri so pridobili zaključno spričevalo višje srednje šole (mobilnost za pridobitev diplome), 6,7 % pa jih je imelo začasno izkušnjo v tujini (kreditna mobilnost). Na splošno je bil delež diplomantov s terciarno izobrazbo v EU z neko obliko učne mobilnosti v tujini, ki je znašal 11,0 %, za 12 odstotnih točk nižji od 23-odstotnega cilja za leto 2030¹³³. Večina kratkotrajnega študijskega bivanja v tujini se je financirala iz programov EU, kot je Erasmus+ (54,6 %). Hkrati se je delež tujih diplomantov terciarnega izobraževanja med državami zelo razlikoval, tudi v smislu celine izvora, kar je med drugim odvisno od zgodovinskih vezi, geografske bližine in jezikovnih skupnih značilnosti. Leta 2022 je skoraj tretjina (30 %) vhodne mobilnosti v državah EU izvirala iz drugih držav članic, pri čemer je mobilnost za pridobitev diplome znotraj EU predstavljala več kot polovico vse vhodne mobilnosti za pridobitev diplome v tretjini držav.

Učinkoviti ukrepi za spodbujanje spretnosti delovne sile so bistveni za okrepitev konkurenčnosti, spodbujanje kakovostnega zaposlovanja in ohranjanje socialnega modela EU, tudi glede na zeleni in digitalni prehod ter demografske spremembe. Raziskava Eurobarometer iz maja 2023 o malih in srednjih podjetjih (MSP)¹³⁴ je pokazala, da 95 % anketirancev meni, da je imeti usposobljene delavce „zmerno“ ali „zelo pomembno“. Glede na navedeno ter ob vsesplošnem pomanjkanju delovne sile in spretnosti je več kot

¹³¹ Glej Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2024* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹³² Evropska komisija, *Izkoriščanje potenciala nadarjenih posameznikov v Evropi: nova spodbuda za regije EU*, Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

¹³³ Ta delež se nanaša na mobilnost za pridobitev diplome in kreditno mobilnost. Povprečje EU in uspešnost držav bosta verjetno podcenjena zaradi več omejitev, ki vplivajo na podatke o učni mobilnosti. Več informacij je na voljo: Evropska komisija, *Pregled izobraževanja in usposabljanja 2024 – primerjalno poročilo*, Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹³⁴ Glej Evropska komisija, *Raziskava Flash Eurobarometer 529 – Pomanjkanje spretnosti ter strategije zaposlovanja in zadrževanja v malih in srednjih podjetjih*, Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

polovica MSP (52 %) poročala o težavah pri iskanju delavcev s pravimi spretnostmi, skoraj dve tretjini (63 %) pa pomanjkanje spretnosti ovira pri njihovih splošnih poslovnih dejavnostih. V zvezi s tem so dobro delujoči in učinkoviti sistemi izobraževanja in usposabljanja ključni, da se mladi in odrasli opremijo s spretnostmi, pomembnimi za trg dela, za kakovostna delovna mesta, tudi glede na velike spremembe, s katerimi se sooča EU. Skladi kohezijske politike EU¹³⁵ podpirajo države članice pri teh prizadevanjih, pri čemer je bilo v programskem obdobju 2021–2027 za razvoj spretnosti dodeljenih 44 milijard EUR¹³⁶. V več državah članicah se s sredstvi mehanizma za okrevanje in odpornost podpira razvoj dostopnih programov usposabljanja, pomembnih za trg dela, ki so med drugim namenjeni krepitvi digitalnih spretnosti in zelenih kompetenc ter pomagajo odpravljati kritično pomanjkanje delovne sile. Skupaj je 17,8 milijarde EUR dodeljenih ukrepom, povezanim z izobraževanjem odraslih, vključno s stalnim poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem ter priznavanjem in potrjevanjem spretnosti. Poziv iz programa znanj in spretnosti za Evropo iz leta 2020 h korenitemu povečanju izpopolnjevanja in preusposabljanja se bo še naprej izvajal prek unije spretnosti, ki je že napovedana v novih političnih usmeritvah. Poleg tega je v priporočilu Sveta o individualnih učnih računih iz junija 2022 opisano, kako lahko države članice učinkovito združujejo finančno in nefinančno podporo, da bi vse odrasle opolnomočile za razvoj spretnosti v celotnem delovnem življenju¹³⁷. Na podlagi priporočila Sveta iz junija 2022 o evropskem pristopu k mikrodokazilom imajo pri tem pomembno vlogo tudi slednja, da bi se delavcem in iskalcem zaposlitve zagotovile prožne, kakovostne ter ciljno usmerjene priložnosti za izpopolnjevanje in preusposabljanje¹³⁸.

¹³⁵ Evropski socialni sklad plus (ESS+), Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR), Sklad za pravični prehod (SPP).

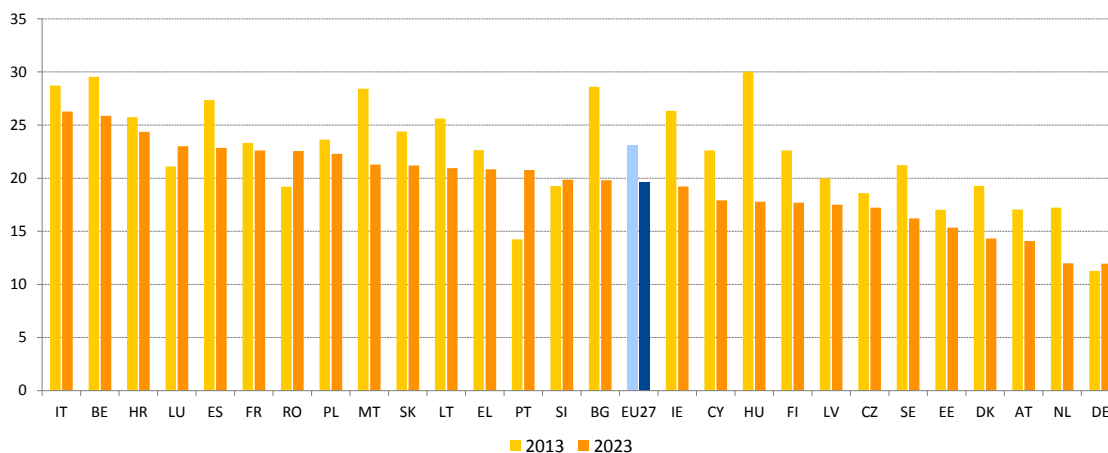
¹³⁶ Za več informacij o naložbah EU, dodeljenih za podporo spretnostim, glej Evropska komisija, [*An in-depth overview of the EU cohesion funds' investments in skills in the context of the European Year of Skills*](#) (Poglobljen pregled naložb kohezijskih skladov EU v spretnosti v okviru evropskega leta spretnosti), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹³⁷ Za več podrobnosti glej [Priporočilo Sveta z dne 16. junija 2022 o individualnih učnih računih \(2022/C 243/03\)](#).

¹³⁸ Za več podrobnosti glej [Priporočilo Sveta z dne 16. junija 2022 o evropskem pristopu k mikrodokazilom za vseživljenjsko učenje in zaposljivost, 2022/C 243/02](#).

Slika 2.2.5: Neskladja med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih na makroekonomski ravni se v EU v preteklem desetletju zmanjšujejo.

Relativna razpršenost stopenj delovne aktivnosti delavcev z različnimi stopnjami izobrazbe, utežena z deležem vsake skupine v skupnem številu delovno sposobnega prebivalstva (v starostni skupini 20–64 let)

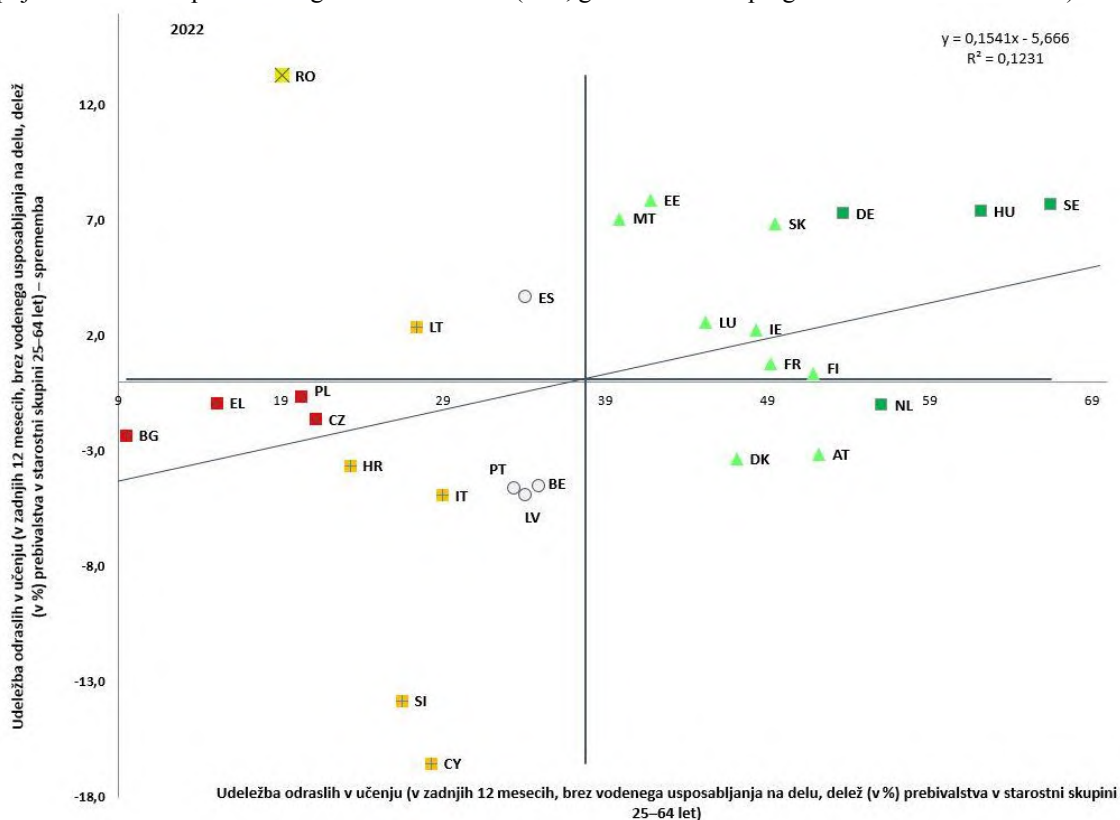
Opomba: kazalnik poudarja razmeroma večje težave, ki jih imajo nizko ali srednje usposobljene osebe pri vstopu na trg dela v primerjavi z visoko usposobljenimi osebami.

Vir: izračuni GD za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje na podlagi podatkov Eurostata [[lfsg_egaed](#); [lfsg_pgaed](#); [lfsg_agaed](#)], anketa o delovni sili EU.

Neskladja med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih na makroekonomski ravni se v EU v zadnjem desetletju zmanjšuje. Kazalnik makroekonomskega neskladja med ponudbo spretnosti in povpraševanja po njih (ki meri relativno razpršenost stopenj delovne aktivnosti med delavci, starimi 20–64 let, z različnimi stopnjami dosežene izobrazbe – nizko, srednjo in visoko) odraža stopnjo neskladja med povpraševanjem po spretnostih in njihovo ponudbo med delovno silo – glej sliko 2.2.5. Kazalnik poudarja razmeroma večje težave, ki jih imajo nizko ali srednje usposobljene osebe pri vstopu na trg dela v primerjavi z visoko usposobljenimi osebami. Od leta 2013 se makroekonomska neskladja med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih v večini držav EU zmanjšujejo, razen na Portugalskem, v Romuniji, Luksemburgu in Sloveniji, kjer so se neskladja povečala, ter v Nemčiji, kjer so ostala stabilna. To splošno zmanjšanje je predvsem posledica izboljšanja stopnje doseganja izobrazbe in čedalje večjega števila delovnih mest, za katera je potrebna vsaj sekundarna izobrazba. Izboljšanje v manjši meri odraža tudi zmanjševanje vrzeli stopnje delovne aktivnosti med skupinami prebivalstva z različnimi stopnjami izobrazbe. Vendar so v državah, kot so Italija, Belgija in Hrvaška, še vedno prisotne visoke stopnje neskladja med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih. V teh državah bi lahko izboljšanje učnih izidov in izpopolnjevanje z izobraževanjem odraslih pripomoglo k boljšemu usklajevanju spretnosti delovne sile s potrebami trga dela.

Slika 2.2.6: Udeležba odraslih v učenju se je od leta 2016 le nekoliko povečala, pri čemer so med državami članicami velike razlike

Stopnja udeležbe odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih v EU27 (starostna skupina 25–64 let), stopnje leta 2022 in spremembe glede na leto 2016 (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: skupina za kazalnike Odbora za zaposlovanje je septembra 2024 dosegla začasni dogovor o okviru za spremljanje cilja glede spretnosti, pri čemer je uporabila podatke iz ankete o izobraževanju odraslih brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delu. Glej tudi [letno poročilo o uspešnosti zaposlovanja za leto 2024](#). Sprememba glede na leto 2022 je izračunana glede na vrednost iz leta 2016, ki je bila zadnja na voljo pred letom 2022. Prekinitev časovne vrste v letu 2022 za FR, IT in RO.

Vir: [Eurostatov posebni izvleček o stopnji udeležbe odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delu, ki je bil pripravljen na podlagi ankete o izobraževanju odraslih](#).

Kljub manjšemu povečanju je udeležba v učenju odraslih še vedno precej pod krovnim ciljem EU za leto 2030, ki znaša 60 %, med državami članicami pa so še vedno velike razlike, kar kaže na pomen odločnih ukrepov politike. Nedavni podatki iz ankete o izobraževanju odraslih kažejo rahlo povečanje deleža odraslih, vključenih v učenje v EU (brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delu), in sicer s 37,4 % leta 2016 na 39,5 % leta 2022, pri čemer so med državami članicami velike razlike¹³⁹. Najvišje stopnje udeležbe so bile sporočene na Švedskem (66,5 %), Madžarskem (62,2 %), Nizozemskem (56,1 %) in v Nemčiji (53,7 %), zaradi česar so bile te države „najuspešnejše“ – glej sliko 2.2.6. V vseh teh državah je bilo od leta 2016 zabeleženo povečanje za več kot 7 odstotnih točk, razen na Nizozemskem, kjer se je udeležba zmanjšala za 1 odstotno točko. Po drugi strani so bile zlasti nizke in čedalje nižje stopnje udeležbe, ki odražajo nekoliko različen trend po EU, ugotovljene v Bolgariji (9,5 %), Grčiji (15,1 %), na Poljskem (20,3 %) in Češkem (21,2 %), ki so se vse spoprijemale s „kritičnimi razmerami“. V teh državah se je udeležba v učenju

¹³⁹ Skupina za kazalnike Odbora za zaposlovanje je septembra 2024 dosegla začasni dogovor o okviru za spremljanje cilja glede spretnosti, pri čemer je uporabila podatke iz ankete o izobraževanju odraslih brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delu. Glej tudi [letno poročilo o uspešnosti zaposlovanja za leto 2024](#).

odraslih od leta 2016 zmanjšala, pri čemer sta največji upad zabeležili Bolgarija (–2,3 odstotne točke) in Češka (–1,6 odstotne točke). Čeprav je stopnja splošne udeležbe v Romuniji še vedno nizka, se je tu najbolj povišala v EU (za 13,3 odstotne točke, čeprav je to morda tudi posledica prekinitve časovne vrste), Romunija pa velja za „državo s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“. Čeprav bi moralo biti v skladu s krovnim ciljem za leto 2030 vsaj 60 % odraslih vsako leto vključenih v učenje, je leta 2022 kar 24 držav ostalo pod svojimi nacionalnimi cilji, le 13 držav pa je poročalo o povečanju udeležbe (glej oddelek 1.3). Potrebna so usklajena prizadevanja politike in prenovljene ambicije, da bi delovno silo prilagodili spreminjajočim se potrebam po spretnostih, odpravili pomanjkanje ter ostali konkurenčni, inovativni in vključujoči v okviru dvojnega prehoda in demografskih sprememb¹⁴⁰.

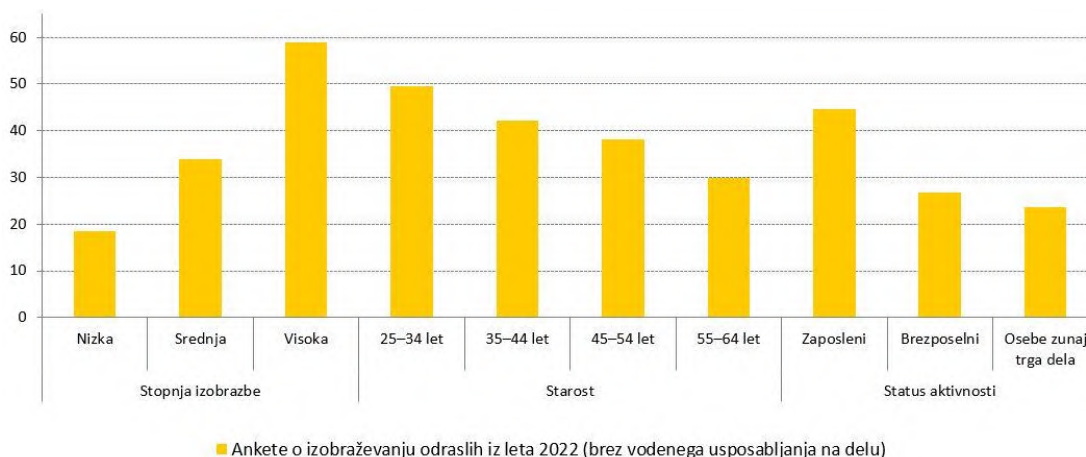
Osebe z nizkimi kvalifikacijami, osebe zunaj trga dela in starejši se usposabljanja udeležujejo redkeje, zato so potrebni ciljno usmerjeni ukrepi politike. Čeprav je na današnjem hitro razvijajočem se trgu dela in v družbi vseživljenjski razvoj spretnosti nujen za vse, je še zlasti ključen za nekatere skupine, zlasti osebe z nizkimi kvalifikacijami (tj. z največ nižjo sekundarno izobrazbo) in osebe zunaj trga dela ter starejše. Te skupine so posebno izpostavljene tveganju, da bodo zaostale na delovnem mestu s spreminjajočimi se zahtevami po spretnostih. Najnovejši podatki ankete o izobraževanju odraslih (2022) razkrivajo znatne razlike v stopnjah udeležbe pri vseh stopnjah izobrazbe, statusih aktivnosti in starostnih skupinah – glej sliko 2.2.7. Za visoko usposobljene, pri katerih stopnja udeležbe znaša 58,9 % (v primerjavi z 58,1 % leta 2016), je še vedno več kot trikrat bolj verjetno, da bodo udeleženi v učenju, kot za nizko usposobljene, pri katerih stopnja udeležbe znaša 18,4 % (v primerjavi s 17,9 % leta 2016), kar še povečuje pomanjkanje spretnosti po začetnem izobraževanju. Medtem ko se je udeležba med zaposlenimi in osebami zunaj trga dela povečala na 44,7 % oziroma 23,7 % (za 1,4 odstotne točke oziroma 2,4 odstotne točke v primerjavi z letom 2016), je stopnja udeležbe med brezposelnimi ostala večinoma nespremenjena, in sicer 26,8 % (26,0 % leta 2016). Še vedno obstajajo tudi razlike, povezane s starostjo: Leta 2022 je skoraj vsak drugi mladi odrasli v starostni skupini 25–34 let (49,5 %) sodeloval v učnih dejavnostih, v starostni skupini 55–64 let pa manj kot tretjina (29,9 %). Udeležba se je od leta 2016 izrazito povečala v obeh skupinah, vendar hitreje pri mladih odraslih kot pri starejših (za 3,7 oziroma 2,5 odstotne točke). Kot je poudarjeno v oceni pobude o poteh izpopolnjevanja¹⁴¹, so potrebna nadaljnja prizadevanja za spodbujanje udeležbe teh skupin v učenju. Pobude, kot so individualni učni računi, lahko povečajo dostopnost učnih priložnosti za vse, vključno s poduspešnimi skupinami, ki jih je mogoče dodatno podpreti z dodatnimi sredstvi, ustrezno karierno orientacijo ter ciljno usmerjenimi dejavnostmi obveščanja in ozaveščanja. Mehanizem za okrevanje in odpornost ter ESS+ v vseh državah članicah podpirata izvajanje ciljno usmerjenih ukrepov, namenjenih zagotavljanju vključujočega dostopa do možnosti za preusposabljanje, z njima pa se ranljive skupine pripravljajo na prilagajanje zelenemu in digitalnemu prehodu ter izboljšuje njihova zaposljivost.

¹⁴⁰ Glej [Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2024*](#) (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁴¹ Evropska komisija, [SWD\(2023\) 460 final – Ocena Priporočila Sveta z dne 19. decembra 2016 Poti izpopolnjevanja: nove priložnosti za odrasle](#), Urad za publikacije Evropske unije.

Slika 2.2.7: Za udeležbo v učenju odraslih so značilne velike razlike med skupinami prebivalstva

Stopnja udeležbe odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih po podskupinah (starostna skupina 25–64 let, v %), 2022

Opomba: skupina za kazalnike Odbora za zaposlovanje je septembra 2024 dosegla začasni dogovor o okviru za spremljanje cilja glede spretnosti, pri čemer je uporabila podatke iz ankete o izobraževanju odraslih brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delu. Glej tudi [letno poročilo o uspešnosti zaposlovanja za leto 2024](#).
Vir: Eurostatov [posebni izvleček o stopnji udeležbe odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delovnem mestu, ki je bil pripravljen na podlagi ankete o izobraževanju odraslih](#).

Napredek na področju digitalnih spretnosti je na splošno počasen, med državami članicami pa so velike razlike. V digitalno preoblikovani Evropi so osnovne digitalne spretnosti temeljni pogoj za zaposlovanje in socialno vključenost, kar se odraža v cilju, določenem na ravni EU, v skladu s katerim naj bi do leta 2030 vsaj osnovne digitalne spretnosti imelo 80 % odraslih (16–74 let)¹⁴². Kljub temu, da je leta 2023 več kot 90 % ljudi v EU vsaj enkrat tedensko uporabljalo internet¹⁴³, jih je le 55,6 % imelo vsaj osnovne digitalne spretnosti, kar je le skromno povečanje v primerjavi z letom 2021 (53,9 %). Ob tej hitrosti bi do konca desetletja le 59,8 % odraslih imelo vsaj osnovne digitalne spretnosti¹⁴⁴. Razlike v uspešnosti med državami članicami so velike in so se še povečale. Romunija, država z najmanjšim deležem odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi (27,7 % leta 2023), med letoma 2021 in 2023 ni dosegla napredka. V Bolgariji (35,5 %) in na Poljskem (44,3 %), kjer je razširjenost digitalnih spretnosti med odraslimi prav tako nizka, se je stanje nekoliko izboljšalo (za 4,3 oziroma 1,4 odstotne točke). Kljub temu so v skladu z metodologijo pregleda socialnih kazalnikov vse tri države „države s kritičnimi razmerami“. Nasprotno sta Nizozemska (82,7 %) in Finska (82,0 %) presegli cilj EU za leto 2030 in se skupaj z Irsko (72,9 %), ki je prav tako zabeležila povečanje, štejeta za „najuspešnejše države“. Trendi v državah, ki so blizu povprečja EU, se razlikujejo, pri čemer se je stanje v nekaterih državah izboljšalo, v drugih pa poslabšalo – glej sliko 2.2.8. Na splošno je večina držav članic (17) dosegla napredek pri izboljšanju digitalnih spretnosti. Vendar najnovejši podatki kažejo rahel upad osnovnih digitalnih spretnosti med mladimi v starostni skupini 16–24 let (z 71,2 % leta 2021 na 70,0 % leta 2023), kar je v nasprotju s prepričanjem, da so vsi mladi pripadniki

¹⁴² Cilj je opredeljen v [akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic](#) in [digitalnem kompasu za digitalno desetletje](#).

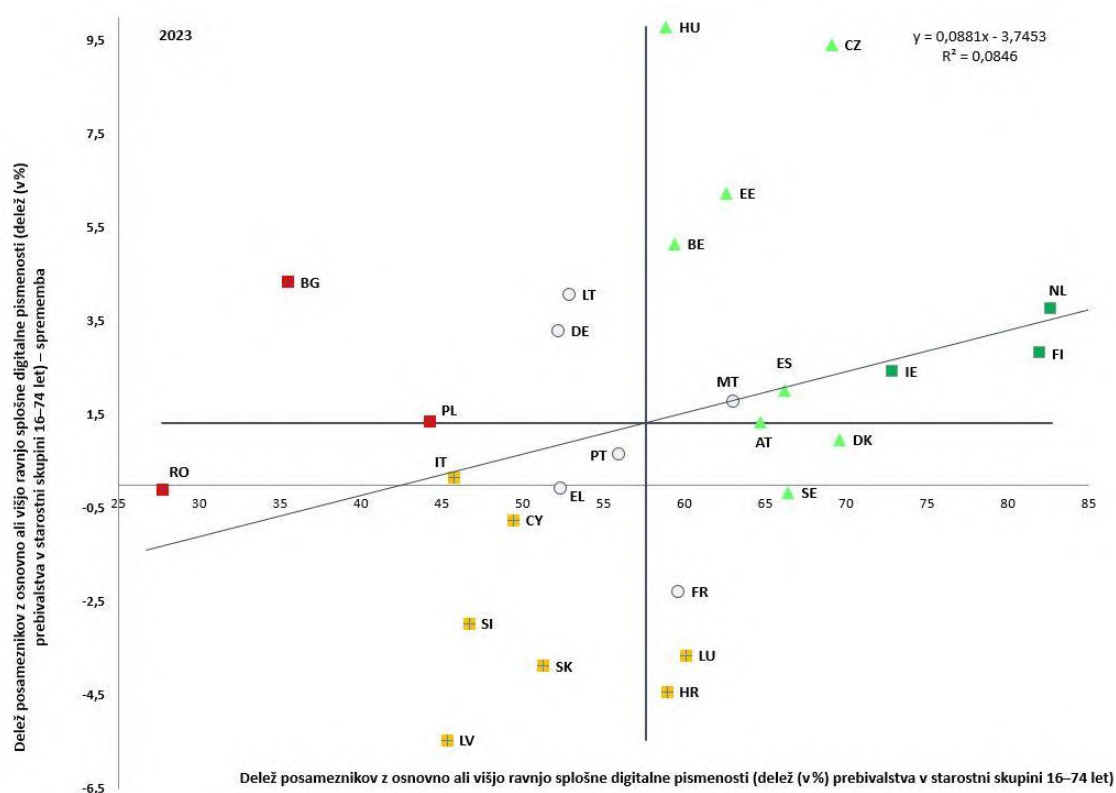
¹⁴³ Glej Evropska komisija, [Digitalisation in Europe – 2024 edition](#) (Digitalizacija v Evropi – izdaja 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁴⁴ Za začetno pot do cilja za leto 2030 glej Evropska komisija, [Poročilo o stanju digitalnega desetletja za leto 2024](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

„digitalne generacije“. Na splošno so ravni digitalnih spretnosti še zlasti nizke med ljudmi brez formalne izobrazbe ali z nizko formalno izobrazbo (33,6 % leta 2023), starejšim prebivalstvom (37,1 % v starostni skupini 55–74 let), tistimi, ki živijo na podeželju (47,5 %), in brezposelnimi (47,7 %). Hkrati je število strokovnjakov za IKT bistveno manjše od predvidenih potreb. Leta 2023 je skoraj 9,8 milijona ljudi delalo kot strokovnjaki za IKT, kar je 4,8 % vseh zaposlenih, pri čemer je bila razlika med spoloma velika in vztrajna (samo 19,4 % je bilo strokovnjakinj za IKT). Ob sedanji hitrosti bo ob čedalje večji konkurenci za digitalno usposobljene talente do leta 2030 število strokovnjakov za IKT doseglo le 12 milijonov, kar je precej pod ciljem digitalnega desetletja EU, ki znaša 20 milijonov, kar bi lahko negativno vplivalo na prihodnjo konkurenčnost in inovacije EU.

Slika 2.2.8: Pri digitalnih spretnostih odraslih so bile zabeležene znatne razlike med državami

Delež prebivalstva z osnovno ali višjo ravno splošne digitalne pismenosti (starostna skupina 16–74 let), ravni leta 2023 v primerjavi s spremembami glede na leto 2021 (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: splošne digitalne spretnosti se nanašajo na pet področij: spretnosti na področjih informacijske in podatkovne pismenosti, komunikacije in sodelovanja, ustvarjanja digitalnih vsebin, varnosti ter reševanja problemov. Da bi ljudje imeli vsaj osnovno raven splošne digitalne pismenosti, morajo znati izvesti vsaj eno dejavnost, povezano z vsakim področjem. Za več informacij glej [Eurostat](#).

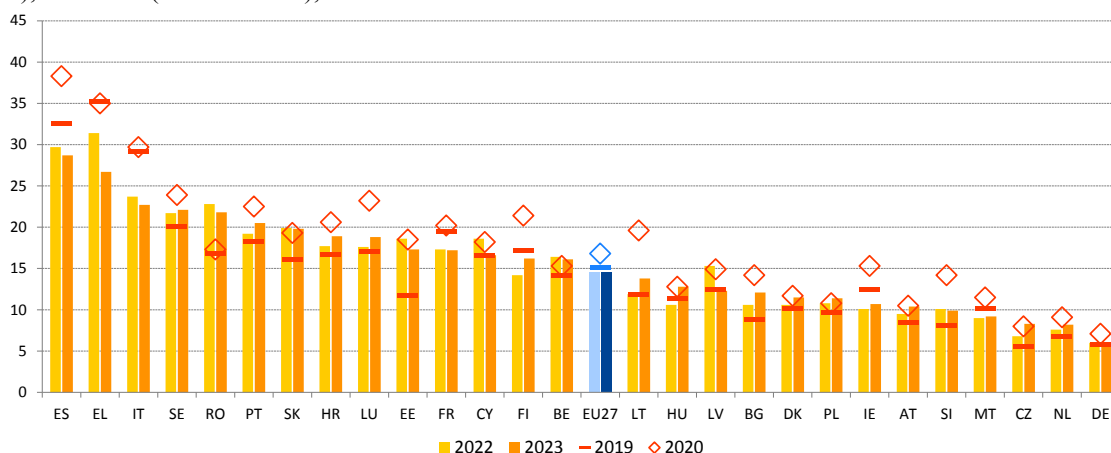
Vir: Eurostat [[tepsr_sp410](#)].

Medtem ko se brezposelnost mladih na ravni EU še naprej zmanjšuje, stopnje v večini držav članic ponovno naraščajo. Po vrhuncu krize zaradi COVID-19 (16,8 % v EU leta 2020) se je stopnja brezposelnosti mladih (15–24 let) stalno zniževala, leta 2023 pa dosegla 14,5 %, kar je manj kot leta 2019, ko je znašala 15,1 %. Leta 2023 se je stopnja stabilizirala, pri čemer ob šibkejši gospodarski rasti ni bilo nadaljnega izboljšanja, v 15 državah članicah pa se je trend obrnil. Medtem ko je bilo povečanje v sedmih državah članicah manjše od 1 odstotne točke, je bilo v šestih državah med 1 in 2 odstotnima točkama, na Finskem celo 2 odstotni točki, na Madžarskem pa 2,2 odstotne točke. Medtem so se stopnje brezposelnosti mladih še naprej zniževale v državah z zelo visokimi stopnjami, kot so

Grčija (za –4,7 odstotne točke), Španija, Italija in Romunija (v vsaki za –1,0 odstotne točke), kar potrjuje trend zблиževanja po vsej EU v zadnjih petih letih – glej sliko 2.2.9. Kljub temu je stopnja brezposelnosti mladih še vedno več kot dvakrat višja od stopnje brezposelnosti oseb v starostni skupini 15–74 let (6,1 %). Brezposelnost je še posebno razširjena med mladimi z nizkimi kvalifikacijami (19,3 %) in mladimi, rojenimi zunaj EU (20,5 %). Ta razvoj dogodkov poudarja potrebo po nadaljnjem ukrepanju za reševanje strukturnih izzivov, ki ovirajo vključevanje mladih na trg dela, zlasti glede na splošno pomanjkanje delovne sile in spretnosti ter dolgoročnejša tveganja za poklicne možnosti mladih.

Slika 2.2.9: Stopnje brezposelnosti mladih so se v večini držav članic povišale

Stopnja brezposelnosti mladih (v starostni skupini 15–24 let, v % aktivnega prebivalstva) za leto 2019 (pred krizo), leto 2020 (vrhunec krize), leti 2022 in 2023

Opomba: prekinitev časovne vrste za BG, HR, NL in PL v letu 2019. Prekinitev časovne vrste za vse države članice v letu 2021. Opredelitev se za FR v letu 2021 razlikuje. Opredelitev se za ES in FR v letu 2022 razlikuje. Prekinitev časovne vrste za DK, SI in CY v letu 2023. Opredelitev se za ES in FR v letu 2023 razlikuje.

Vir: Eurostat [[lfsa_urgaed](#)], anketa o delovni sili.

Pozitivno je, da se delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, še naprej zmanjšuje, kar kaže nekatere znake konvergence po vsej EU. Stopnja mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo (starostna skupina 15–29 let), ki je leta 2020 dosegla najvišjo vrednost, in sicer 13,9 %, se je v EU stalno zniževala in je leta 2023 znašala 11,2 %. Ta trend je skladen s čedalje večjo udeležbo mladih na trgu dela, kar znatno prispeva k rasti delovne sile¹⁴⁵. Vendar je med državami članicami opaziti izrazite razlike, pri čemer so leta 2023 najvišje stopnje mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, zabeležili Romunija (19,3 %), Italija (16,1 %), Grčija (15,9 %) in Ciper (13,9 %) – glej sliko 2.2.10. Stopnja se je le rahlo znižala v Romuniji in na Cipru (v obeh za –0,5 odstotne točke) ter se celo zvišala v Grčiji (za 0,6 odstotne točke), pri čemer je šlo v navedenih primerih za „države s kritičnimi razmerami“. Litva in Francija, kjer se je delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, povečal, ter Ciper, Bolgarija in Španija, kjer se je delež nekoliko zmanjšal, so „države, ki jih je treba spremljati“. Italija je zabeležila največje izboljšanje (–2,9 odstotne točke), kar kaže, da gre za „državo s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“. Nizozemska (4,7 %) in Švedska (5,7 %) sta bili „najuspešnejši državi“. Stopnja pri tistih, ki aktivno iščejo zaposlitev in so na voljo za delo, tj. stopnja brezposelnih mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, je

¹⁴⁵ Glej Evropska komisija, *Labour market and wage developments in Europe 2024* (Razvoj trga dela in plač v Evropi v letu 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

leta 2023 ostala stabilna na ravni 4,3 %¹⁴⁶. Stopnja je bila najvišja v Grčiji (8,6 %) in Španiji (6,8 %), čeprav je v obeh prišlo do izboljšav glede na ravni iz leta 2022 (9,2 % oziroma 7,1 %). Delež mladih zunaj trga dela, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, se je nekoliko izboljšal (7,0 % leta 2023 v primerjavi s 7,4 % leta 2022), vendar je ostal visok v Romuniji (14,3 %) in Bolgariji (10,8 %). Kar zadeva delež nemotiviranih mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, je bil na ravni EU zabeležen trend zmanjševanja (s 4,9 % na vrhuncu pandemije leta 2020 na 4,2 % leta 2023). Regionalne razlike v stopnjah mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, še vedno obstajajo (glej sliko 2 v Prilogi 5), vključno z najbolj oddaljenimi regijami, vendar se nacionalne in regionalne razlike na splošno zmanjšujejo, kar kaže na čedalje večjo konvergenco po vsej EU¹⁴⁷. V zvezi s tem okrepljeno jamstvo za mlade podpira mlade, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, saj ponuja kakovostno zaposlitev, dodatno izobraževanje, vajeništvo ali pripravništvo v štirih mesecih po tem, ko oseba postane brezposelna ali se preneha formalno izobraževati¹⁴⁸, pobuda ALMA (Aim, Learn, Master, Achieve) pa pomaga prikrajšanim mladim, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, da pridobijo poklicne izkušnje v tujini¹⁴⁹.

¹⁴⁶ Eurostat [[edat lfse 20](#)], anketa o delovni sili EU.

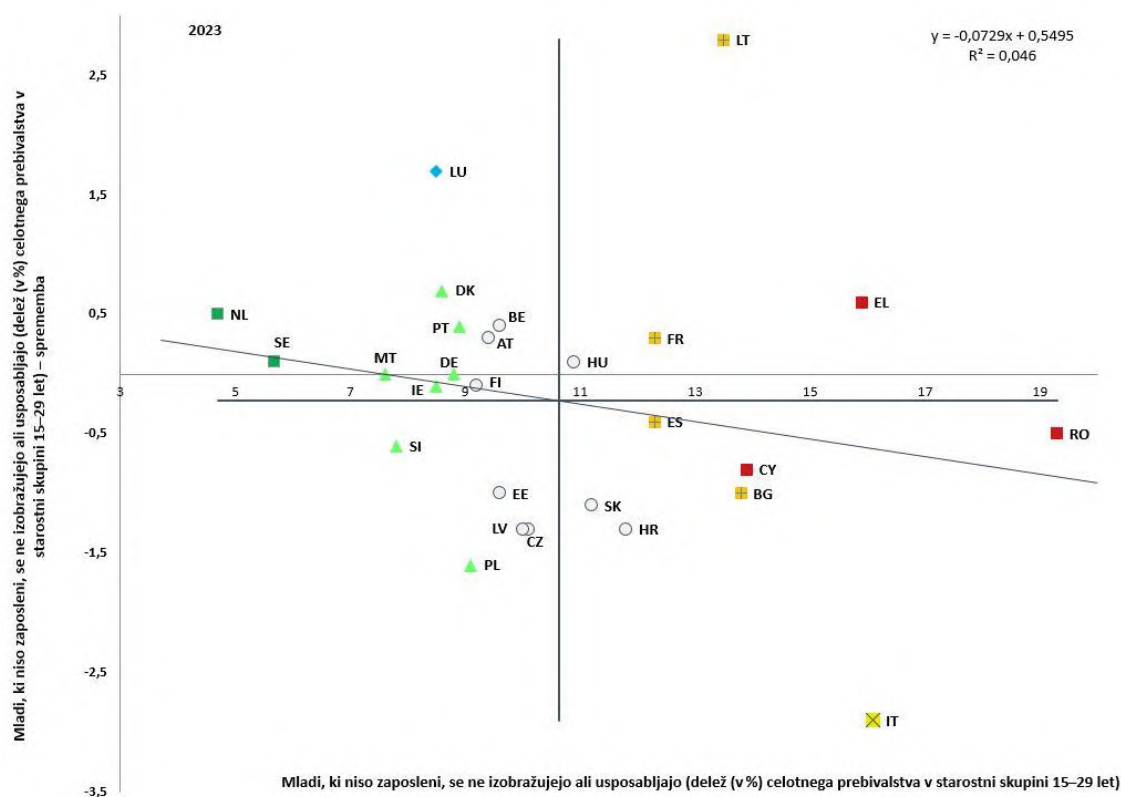
¹⁴⁷ Glej Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2024* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁴⁸ Glej [Priporočilo Sveta z dne 30. oktobra 2020 o Mostu do delovnih mest – okrepitev jamstva za mlade](#) in nadomestitvi Priporočila Sveta z dne 22. aprila 2013 o vzpostavitvi jamstva za mladino (2020/C 372/01) (UL C 372, 4.11.2020, str. 1).

¹⁴⁹ Več informacij je na voljo na: [ALMA \(Aim, Learn, Master, Achieve\) – Zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje – Evropska komisija \(europa.eu\)](#).

Slika 2.2.10: Razlike v stopnjah mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, se zmanjšujejo, vendar ostajajo precejšnje

Delež mladih (starostna skupina 15–29 let), ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, stopnje leta 2023 in spremembe v primerjavi s prejšnjim letom (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Opredelitev se za ES in FR razlikuje. Prekinitev časovne vrste za DK in CY.

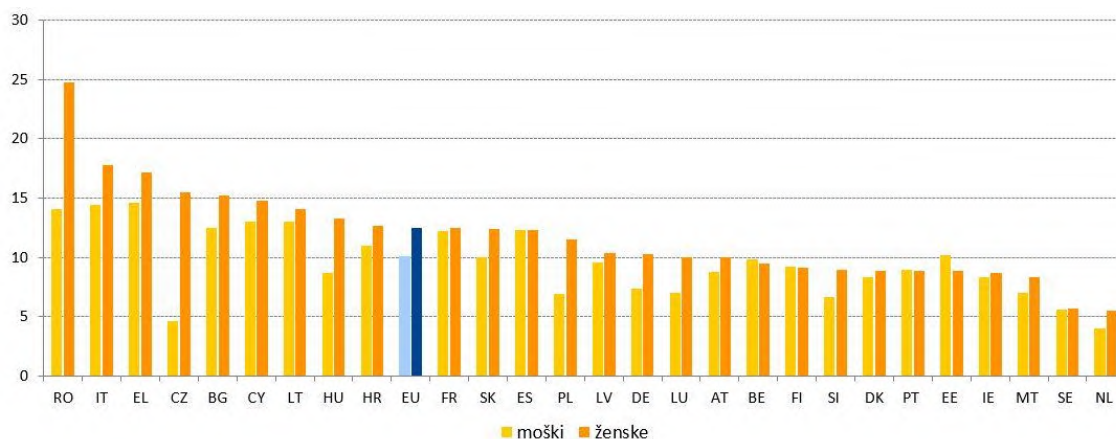
Vir: Eurostat [[lfsi_neet_a](#)], anketa o delovni sili EU.

Stopnja mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, je še vedno višja med ženskami in osebami z migrantskim ozadjem. V letu 2023 se je delež žensk, ki niso zaposlene, se ne izobražujejo ali usposabljaajo (12,5 %), še naprej zmanjševal (s 13,0 % leta 2022 in 15,4 % leta 2020). Vendar je bil še vedno za 2,4 odstotne točke višji kot pri moških (10,1 %) – glej sliko 2.2.11. Medtem ko je bila razlika v nekaterih državah članicah (Belgija, Danska, Estonija, Finska, Francija, Latvija, Irska, Portugalska, Španija in Švedska) manjša od 1 odstotne točke, je v drugih (Češka in Romunija) presegla 10 odstotnih točk, kar kaže, da v teh državah za mlade ženske obstajajo znatne ovire. Kljub temu je od leta 2007 opaziti precejšnje zblíževanje stopenj mladih moških in žensk, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo. Ženske, ki niso zaposlene, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, so več kot dvakrat pogostejše zunaj trga dela kot pa brezposelne (8,7 % glede na 3,8 % leta 2023, v primerjavi s 5,4 % glede na 4,7 % pri moških). Stopnja mladih, rojenih zunaj EU, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, je prav tako znatno višja od stopnje mladih, rojenih v EU, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo (19,6 % v primerjavi z 10,3 %), prav tako pa se precej razlikuje po razsežnosti spola: stopnja pri ženskah, rojenih zunaj EU (25,2 %), je za več kot 14 odstotnih točk višja kot pri ženskah, rojenih v EU (11,1 %), in skoraj 11 odstotnih točk višja kot pri mladih moških, rojenih zunaj EU. Poleg tega obstajajo razlike med celinskimi in najbolj oddaljenimi regijami ter jasen

razkorak med mesti in podeželjem, pri čemer je pri mladih s podeželskih območij verjetnost, da niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, večja¹⁵⁰.

Slika 2.2.11: Stopnja mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, je v skoraj vseh državah članicah višja med ženskami

Stopnje mladih moških in žensk, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo (starostna skupina 15–29 let, v %, 2023)

Opomba: opredelitev se za ES in FR razlikuje.

Vir: Eurostat [[lfsi_neet_a](#)], anketa o delovni sili EU.

Čeprav so se stopnje delovne aktivnosti starejših od leta 2009 znatno povišale, so med državami članicami še vedno velike razlike¹⁵¹, kar kaže na dodatne možnosti za izboljšave. Leta 2023 je stopnja delovne aktivnosti starejših (55–64 let) dosegla 63,9 %, kar je skoraj 20 odstotnih točk več kot leta 2009, pri čemer se je stopnja delovne aktivnosti žensk bolj zvišala (4,9 odstotne točke več kot pri moških). Kljub temu splošnemu izboljšanju so v EU še vedno velike razlike: medtem ko so na Švedskem, Finskem, v Estoniji, na Nizozemskem, v Nemčiji, na Češkem in v Latviji stopnje delovne aktivnosti starejših znašale več kot 70 %, so v Luksemburgu, Romuniji, na Hrvaškem, v Grčiji in Sloveniji znašale manj kot 55 %. Čeprav je bilo povečanje zaposlenosti med starejšimi več kot štirikrat večje kot med prebivalstvom v najproduktivnejših letih (25–54 let), je bila njihova stopnja delovne aktivnosti za 18 odstotnih točk nižja (63,9 % v primerjavi z 82,2 %). To je predvsem posledica večjega ohranjanja delovnih mest in ne novega zaposlovanja, ki je bilo v tem obdobju še vedno na nizki ravni. Zlasti starejši z visokošolsko izobrazbo običajno dlje ostanejo na trgu dela, medtem ko je pri tistih z nižjo izobrazbo bolj verjetno, da bodo predčasno zapustili trg dela. Slabi delovni pogoji – tako fizični kot psihološki – so bili ključni dejavniki predčasnega upokojevanja, številne starejše delavce pa so tudi ovirali pri ponovnem vstopu na trg dela¹⁵².

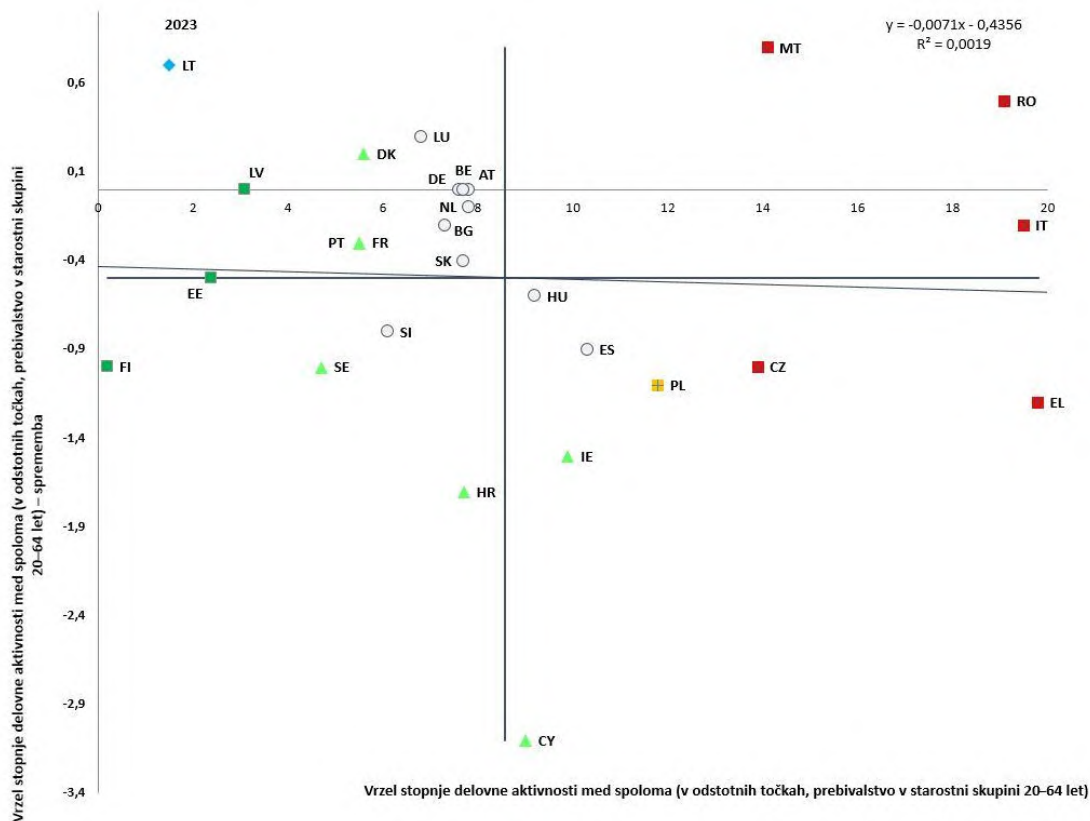
¹⁵⁰ Glej Eurofound, [Vstop v svet odraslih: mladi v svetu po pandemiji](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁵¹ Za podrobno analizo položaja starejših delavcev na trgu dela glej: Evropska komisija, *Labour market and wage developments in Europe 2024* (Razvoj trga dela in plač v Evropi v letu 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁵² Glej Eurofound, [Keeping older workers engaged: Policies, practices and mechanisms](#) (Ohranjanje starejših delavcev na trgu dela: politike, prakse in mehanizmi), delovni dokument Eurofounda, Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

Slika 2.2.12: Vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma se je v večini držav zmanjšala, vendar ne kaže nobenih znakov navzgor usmerjene konvergence med državami članicami

Vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma (starostna skupina 20–64 let), raven leta 2023 in sprememba glede na predhodno leto (v odstotnih točkah, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Opredelitev se za ES in FR razlikuje. Prekinitev časovne vrste za DK in CY.

Vir: Eurostat [tesem060], anketa o delovni sili.

Neenakosti med spoloma na trgu dela so še vedno prisotne, pri čemer vrzeli stopnje delovne aktivnosti med moškimi in ženskami kažejo le skromne znake konvergence¹⁵³. Stopnja delovne aktivnosti moških je leta 2023 znašala 80,4 %, žensk pa 70,2 %, zaradi česar je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma znašala 10,2 odstotne točke. Ta razlika se je v zadnjih letih nekoliko zmanjšala (z 10,9 odstotne točke leta 2021 in 10,7 odstotne točke leta 2022), kar odraža večje povečanje delovne aktivnosti žensk (1 odstotna točka) kot moških (0,5 odstotne točke) tudi v letu 2023. Vendar še vedno obstajajo znatne razlike, zlasti v Grčiji in Italiji (19,8 oziroma 19,5 odstotne točke), kjer je bila zaposlena zgolj dobra polovica žensk (57,6 % oziroma 56,5 %) – glej sliko 2.2.12. V Romuniji, kjer je bila vrzel tudi velika (19,1 odstotne točke), se je še povečala. Tudi na Malti in Češkem so bile velike razlike med spoloma (14,1 odstotne točke oziroma 13,9 odstotne točke). V vseh petih državah razlike med spoloma pri zaposlovanju odražajo „kritične razmere“. Po drugi strani pa je bila vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma razmeroma majhna v baltskih državah (1,5 odstotne točke v Litvi, 2,4 odstotne točke v Estoniji in 3,1 odstotne točke v Latviji), na

¹⁵³ Za dolgoročnejšo perspektivo glej Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2024* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

Finskem pa skoraj ni obstajala (0,2 odstotne točke). Razen Litve, kjer se je vrzel nedavno povečala, so bile te države zaradi majhnih in stabilnih ali čedalje manjših vrzeli med „najuspešnejšimi državami“. Poleg tega so bile v nekaterih državah članicah, vključno z Avstrijo, Belgijo, Dansko, Nemčijo in Španijo (glej sliko 3 v Prilogi 5), ugotovljene znatne regionalne razlike v vrzelih stopnje delovne aktivnosti med spoloma, vključno z najbolj oddaljenimi regijami. Trajni ukrepi politike lahko pripomorejo k odpravi ovir za udeležbo žensk na trgu dela v skladu s cilji iz strategije EU za enakost spolov za obdobje 2020–2025¹⁵⁴. Taki ukrepi lahko prispevajo tudi k doseganju cilja prepolovitve vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma do leta 2030, določenega v akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic.

Ženske pogosteje delajo s krajšim delovnim časom kot moški, kar povzroča večjo vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma, kadar je upoštevana zaposlenost v ekvivalentu polnega delovnega časa (EPDČ). Leta 2023 je 27,9 % žensk (20–64 let) v EU delalo s krajšim delovnim časom, kar je več kot trikrat večji delež moških (7,7 %), zaradi česar je razlika med spoloma pri zaposlitvi s krajšim delovnim časom znašala 20,2 odstotne točke, kar je enako kot leta 2022. Največje razlike med spoloma pri delu s krajšim delovnim časom so bile zabeležene na Nizozemskem (41,8 odstotne točke), v Avstriji (38,6 odstotne točke), Nemčiji (36,9 odstotne točke) in Belgiji (27,4 odstotne točke), najmanjše pa v Bolgariji (0,2 odstotne točke) in na Hrvaškem (1,5 odstotne točke). Romunija je bila edina država, kjer so bili moški nekoliko pogosteje zaposleni s krajšim delovnim časom kot ženske (–0,7 odstotne točke). Glede na večjo razširjenost dela s krajšim delovnim časom med ženskami je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma v smislu zaposlenosti v ekvivalentu polnega delovnega časa¹⁵⁵ leta 2023 znašala 15,7 odstotne točke, kar pomeni, da je bila več kot 50 % (5,5 odstotne točke) večja kot ob izključitvi razlik pri delu s krajšim delovnim časom. Največje vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma, prilagojene EPDČ, so bile v Italiji (24,1 odstotne točke), Grčiji (21,5 odstotne točke) in Avstriji (19 odstotnih točk), kar kaže na veliko večje razlike kot ob neupoštevanju dela s krajšim delovnim časom, najmanjše vrzeli pa so bile v Litvi in na Finskem (2,5 odstotne točke).

Vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma so še večje pri osebah z otroki, pri čemer starševstvo bolj vpliva na poklicno pot žensk kot moških. Stopnja delovne aktivnosti žensk z otroki v starostni skupini 25–54 let je leta 2023 znašala 74,9 % v primerjavi z 91,9 % pri moških, zaradi česar je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma znašala med starši 17 odstotnih točk v primerjavi s 4 odstotnimi točkami pri tistih brez otrok. Med zaposlenimi ženskami z otroki jih je 31,8 % delalo s krajšim delovnim časom v primerjavi s samo 5,0 % moških. V večini držav, vključno z Nemčijo, Avstrijo in Italijo, je učinek starševstva očiten v nižjih stopnjah delovne aktivnosti žensk in tudi v večjem številu žensk, ki delajo s krajšim delovnim časom. K vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma prispevajo tudi obveznosti neformalne dolgotrajne oskrbe, saj neformalno oskrbo zagotavlja 19,1 % žensk v EU v primerjavi s 14,8 % moških. Za ženske je verjetneje, da bodo posvetile veliko časa oskrbi¹⁵⁶, morda zato, ker moški oskrbovalci (73 %) prejemajo več podpore iz formalnih storitev

¹⁵⁴ Za več informacij glej poročilo Evropske komisije [o enakosti spolov v EU za leto 2023](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

¹⁵⁵ Stopnja delovne aktivnosti v EPDČ primerja razlike med skupinami v povprečju opravljenih ur. Stopnja delovne aktivnosti v EPDČ se izračuna tako, da se skupno število opravljenih ur v gospodarstvu (prva zaposlitev, druga zaposlitev itd.) deli s povprečnim številom ur za polni delovni čas (približno 40) in številom ljudi v starostni skupini 20–64 let. Vir: skupni ocenjevalni okvir (JAF), izračun na podlagi podatkov Eurostata.

¹⁵⁶ Glej [evropsko anketo o zdravju in zdravstvenem varstvu \(tretji val EHIS\)](#), 2019.

dolgotrajne oskrbe kot oskrbovalke (61 %) ¹⁵⁷. Da bi se zagotovila podpora neformalnim oskrbovalcem, so v Priporočilu Sveta o dostopu do cenovno dostopne visokokakovostne dolgotrajne oskrbe poudarjeni usposabljanje, svetovanje, psihološka podpora, nadomestna oskrba, ukrepi za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, dostop do socialne zaščite in/ali ustrezna finančna podpora. Hkrati bi si morale države članice prizadevati tudi za uskladitev ponudbe storitev dolgotrajne oskrbe s potrebami po oskrbi ¹⁵⁸.

Plačna vrzel med spoloma se je v zadnjem desetletju zmanjšala, vendar je v večini držav članic še vedno znatna. V letih 2021 in 2022 je plačna vrzel med spoloma v EU znašala 12,7 %, v Estoniji, Avstriji, na Češkem, Slovaškem, v Nemčiji, na Madžarskem, v Latviji in na Finskem pa je presegla 15 % ¹⁵⁹. Plačne vrzeli so med drugim posledica razlik med spoloma v gospodarskih dejavnostih in poklicih, premajhne zastopanosti žensk na višjih položajih, prevelike zastopanosti v oblikah zaposlitve s krajšim delovnim časom in nestalnih oblikah zaposlitve, težav pri usklajevanju delovnih obveznosti z obveznostmi oskrbe ter diskriminacije in nepreglednih plačnih struktur ¹⁶⁰. Plačne vrzeli med spoloma močno vplivajo na odločanje v družini, zlasti pa prizadenejo matere, ki se spoprijemajo s kumulativnim učinkom prikrajšanosti, ki dodatno ovira njihove zaposlitvene možnosti. Združevanje teh vrzeli v zaslužku, skupaj s prekinitvami poklicne poti zaradi nege in varstva otroka, sčasoma povzroči znatne razlike v pokojninah med spoloma. Čeprav se je razlika nekoliko zmanjšala, so leta 2023 ženske v starostni skupini 65–79 let prejemale bruto pokojnine, ki so bile v povprečju za 25,4 % nižje od pokojnin moških v isti starostni skupini. Ta razlika v pokojninah se med državami zelo razlikuje in se giblje med 43,9 % na Malti, 39,9 % na Nizozemskem in 36,4 % v Luksemburgu ter 4 % v Sloveniji, 4,6 % na Danskem in 5,8 % v Estoniji.

Izboljšanje zagotavljanja in dostopnosti kakovostne in cenovno dostopne vzgoje in varstva predšolskih otrok lahko podpre usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, enakost spolov in razvoj otrok, vendar stopnje udeležbe ostajajo nizke. Leta 2023 je delež otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu v EU znašal 37,5 %, kar odraža povečanje za 1,7 odstotne točke v primerjavi z letom 2022, vendar je še vedno pod ravno iz leta 2021, ki znaša 37,9 %, in precej pod revidiranim barcelonskim ciljem 45 % ¹⁶¹. Samo deset držav članic je preseglo 50 %, med njimi pa so še vedno velike razlike – glej sliko 2.2.13. Slovaška in Češka sta z 1 % oziroma 4,4 % poročali o najnižjih stopnjah udeležbe in znatnem zmanjšanju v primerjavi s prejšnjim letom (–1,3 oziroma –2,4 odstotne točke). Nizke in čedalje nižje ravni v obeh državah ter v Romuniji (12,3 %) in na Poljskem

¹⁵⁷ Evropski inštitut za enakost spolov (EIGE) *Survey of gender gaps in unpaid care, individual and social activities (CARE)* (Raziskava o razlikah med spoloma pri neplačani oskrbi ter individualnih in družbenih dejavnostih (CARE)) iz leta 2022.

¹⁵⁸ Za podrobnosti glej [Priporočilo Sveta z dne 8. decembra 2022 o dostopu do cenovno dostopne visokokakovostne dolgotrajne oskrbe \(2022/C 476/01\)](#).

¹⁵⁹ Tu se uporablja neprilagojena plačna vrzel med spoloma. Neprilagojena plačna vrzel med spoloma je opredeljena kot razlika med povprečno bruto plačo na uro za moške in ženske, izražena kot odstotek povprečne bruto plače na uro za moške.

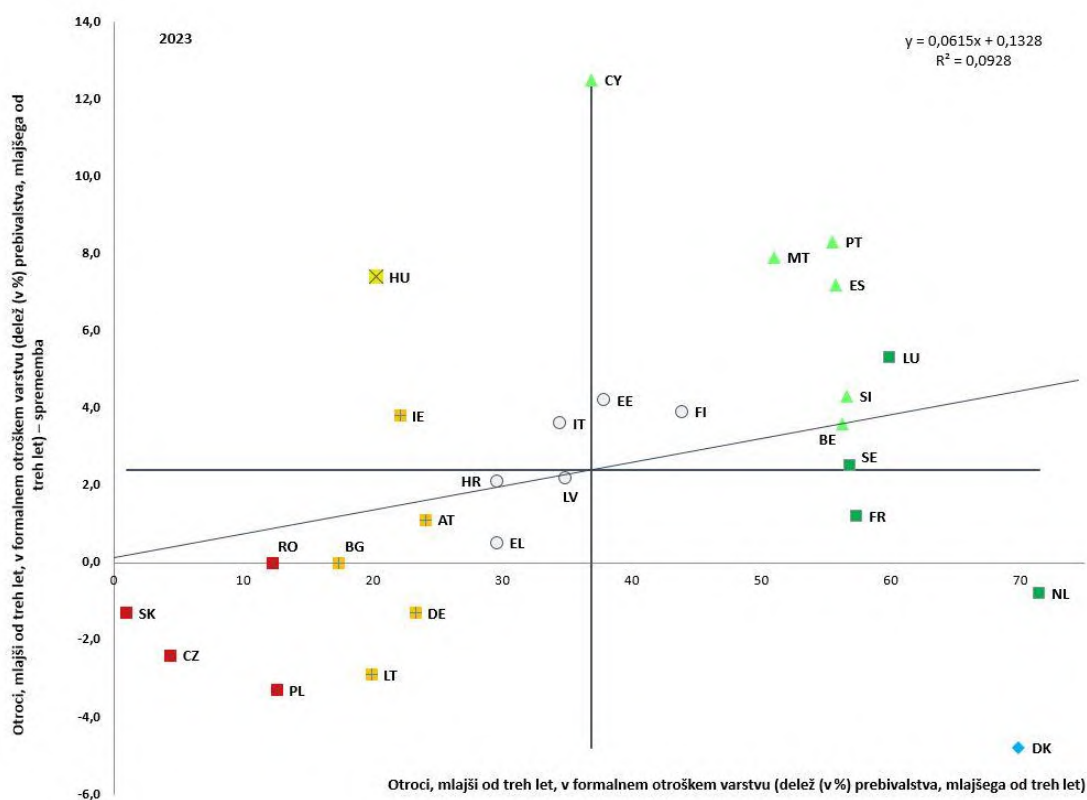
¹⁶⁰ Glej Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2024* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁶¹ Glej [Priporočilo Sveta z dne 8. decembra 2022 o vzgoji in varstvu predšolskih otrok: barcelonska cilja za leto 2030 \(2022/C 484/01\)](#). V priporočilu so določeni novi cilji za vzgojo in varstvo predšolskih otrok, ki so usklajeni s cilji iz pobude za evropski izobraževalni prostor. Do leta 2030 bi morale biti vsaj 45 % otrok, mlajših od treh let, in 96 % otrok med tretjim letom in šoloobvezno starostjo, vključenih v vzgojo in varstvo predšolskih otrok. Udeležbo v tistih državah članicah, v katerih je bila povprečna udeležba v obdobju 2017–2021 manjša od 20 %, bo treba povečati za 90 %, v državah članicah s povprečno udeležbo v višini 20–33 % pa za 45 %, pri čemer 45 % pomeni mejno vrednost.

(12,6 %) ustvarjajo „kritične razmere“ in jim je treba nameniti posebno pozornost. Čeprav je bila stopnja udeležbe v vzgoji in varstvu predšolskih otrok nekoliko višja, je bila nizka tudi v Bolgariji (17,4 %), na Irskem (22,1 %) in v Avstriji (24,1 %). V vseh teh državah so stopnje ostale stabilne ali so se zvišale, v nasprotju z Litvo (19,9 %) in Nemčijo (23,3 %), kjer se je udeležba leta 2023 zmanjšala. Šteje se, da gre pri vseh petih državah za „države, ki jih je treba spremljati“. Nasprotno pa so Švedska (56,9 %), Francija (57,4 %), Luksemburg (60 %) in Nizozemska (71,5 %) „najuspešnejše države“ z visokimi in čedalje višjimi stopnjami udeležbe. Udeležbo v vzgoji in varstvu predšolskih otrok lahko ovirajo številne ovire, vključno s finančnimi, kulturnimi in jezikovnimi ovirami ter razlikami v regionalnih in nacionalnih politikah v zvezi s starševskim dopustom in nadomestili ali zakonskimi pravicami do otroškega varstva. Z mehanizmom za okrevanje in odpornost se financirajo ciljno usmerjene reforme in naložbe, ki podpirajo razširitev storitev vzgoje in varstva predšolskih otrok, razvoj infrastrukture in usposabljanje delovne sile. Zaradi počasnega izboljševanja so potrebna okrepljena prizadevanja v skladu z evropskim jamstvom za otroke, evropsko strategijo oskrbe in priporočilom Sveta o vzgoji in varstvu predšolskih otrok.

Slika 2.2.13: Stopnja udeležbe v vzgoji in varstvu predšolskih otrok ostaja v večini držav članic nizka.

Otroci, mlajši od treh let, v formalnem otroškem varstvu, in letna sprememba, ravni leta 2023 in spremembe glede na predhodno leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Prekinitev časovne vrste za DK.

Vir: Eurostat [tepsr_sp210], EU-SILC.

Strukture obdavčenja v večini držav članic prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu, zlasti ženske, odvrčajo od polne udeležbe na trgu dela in tako prispevajo k neenakosti spolov pri zaposlovanju. Sistemi skupne obdavčitve, ki družinam omogočajo prijavo skupnega dohodka za potencialno nižje davke, zvišujejo mejno davčno stopnjo za prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu, običajno ženske (leta 2022 je bilo

78 % prejemnikov drugega dohodka v gospodinjstvu žensk¹⁶²), za katere je zato bolj verjetno, da se bodo srečevali z zmanjšanimi spodbudami za delo ali podaljšanje delovnega časa¹⁶³. Poleg tega davčne olajšave, ki so odvisne od skupne davčne napovedi, ali davčne olajšave, namenjene le enemu zakoncu, dodatno odvrčajo ženske od udeležbe na trgu dela¹⁶⁴. Leta 2023 so bile največje „pasti neaktivnosti“ (kjer davki ali ukinitvev nadomestil prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu znatno odvrča od vstopa na trg dela) zabeležene v Litvi, Sloveniji, na Danskem, v Luksemburgu, Belgiji in Nemčiji – glej graf 2.2.14. V teh državah lahko prejemniki drugega dohodka v gospodinjstvu, ki vstopajo na trg dela, zaradi davkov in ukinjenih nadomestil izgubijo približno 50 % ali več svojega zaslužka. Nasprotno pa države z manjšimi pastmi neaktivnosti, kjer je ta izguba lahko manjša od 20 %, vključujejo Avstrijo, Italijo, Estonijo in Ciper. Obravnavanje teh strukturnih ovir bi lahko zmanjšalo vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma in povečalo BDP, pri čemer Svetovna banka ocenjuje, da naj bi Evropa imela potencialno 10-odstotno gospodarsko korist, če bi bile razlike med spoloma pri zaposlovanju odpravljene¹⁶⁵.

¹⁶² Glej poročilo Evropske komisije [o enakosti spolov v EU za leto 2023](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

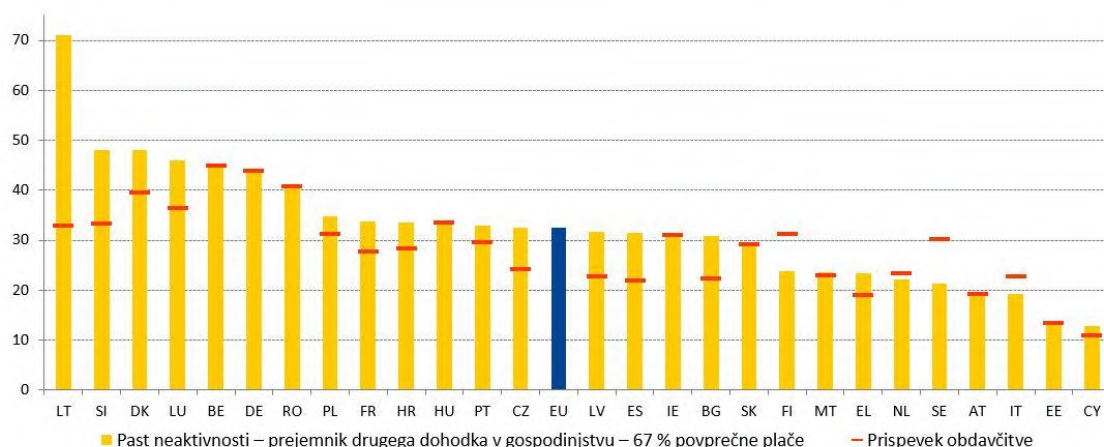
¹⁶³ Glej Coelho, M. in drugi, *Gendered Taxes: The Interaction of Tax Policy with Gender Equality* (Davki, povezani s spolom: medsebojno vplivanje davčne politike in enakosti spolov). Mednarodni denarni sklad (MDS), 2022.

¹⁶⁴ Za obširno razpravo o obdavčitvi dela glej tudi oddelka 3.2 in 4.2.3 Evropska komisija, [Annual Report on Taxation 2024](#) (Letno poročilo o obdavčitvi za leto 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁶⁵ Pennings, S. M., *A Gender Employment Gap Index (GEGI): A Simple Measure of the Economic Gains from Closing Gender Employment Gaps, with an Application to the Pacific Islands* (Indeks vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma: enostavno merilo gospodarskih koristi, ki so rezultat odpravljanja vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma, za pacifiške otoke). Skupina Svetovne banke, Raziskovalna skupina za razvojno ekonomijo. Washington: Svetovna banka 2022.

Slika 2.2.14: Obdavčitev znatno prispeva k pasti neaktivnosti za prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu

Past neaktivnosti za prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu (v %, 2023)

Opomba: podatki veljajo za prejemnika drugega dohodka v gospodinjstvu, ki prejme 67 % povprečne plače, v družini z dvema prejemnikoma dohodka in dvema otrokoma; glavni prejemnik dohodkov prejema povprečno plačo. prispevek obdavčitve se nanaša na odstotek dodatnega bruto dohodka, ki je obdavčen zaradi obdavčitve in prispevkov za socialno varnost (drugi elementi, ki prispevajo k pasti neaktivnosti, so ukinjena nadomestila za brezposelnost, socialna pomoč in stanovanjski dodatki).

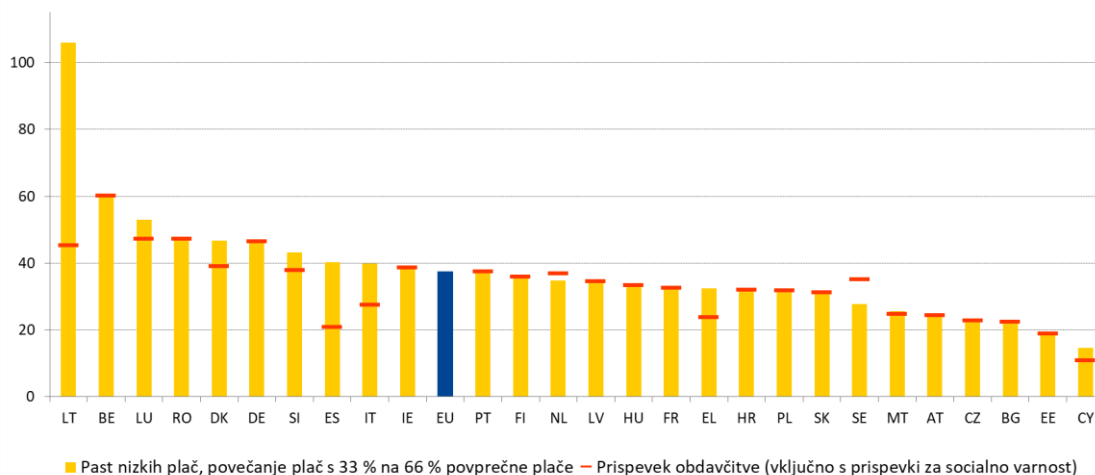
Vir: Evropska komisija, GD za ekonomske in finančne zadeve, [podatkovna zbirka o kazalnikih davkov in socialnih prejemkov](#) na podlagi modela davkov in socialnih prejemkov OECD (posodobljeno aprila 2024).

Na ženske nesorazmerno vpliva „past nizkih plač“, pri kateri občutna zvišanja davkov in znižanja nadomestil zmanjšujejo njihove dodatne dohodke, ko se njihovi zaslužki povečujejo. Tako kot pri pasti neaktivnosti ima obdavčitev v večini držav članic ključno vlogo pri določanju ravni pasti nizkih plač za prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu, med katerimi je velika večina žensk¹⁶⁶. Vendar se ta položaj razlikuje od pasti neaktivnosti, pri kateri so posamezniki zunaj trga dela. Kot je prikazano na sliki 2.2.15, je lahko delež dodatnega dohodka, ki je dejansko „obdavčen“, ko prejemniki drugega dohodka v gospodinjstvu s podaljšanjem delovnega časa povečajo svoje dohodke z ene tretjine na dve tretjini povprečne plače, znaten – v povprečju EU približno tretjina (36,6 %) njihovega dodatnega zaslužka, pri čemer ta izguba v Litvi zaradi ukinitve stanovanjskega dodatka presega 105 %. Vpliv je lahko znaten tudi v Belgiji (60,3 %) in Luksemburgu (53 %), najmanjši pa je na Cipru (14,6 %). Razpoložljivost in dostop do cenovno dostopnih, visokokakovostnih storitev oskrbe, skupaj z dobro zasnovanimi politikami za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, sta bistvena za spodbujanje posameznikov k podaljšanju delovnega časa.

¹⁶⁶ Glej poročilo Evropske komisije [o enakosti spolov v EU za leto 2023](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

Slika 2.2.15: V številnih državah članicah obdavčitev zaposlene z nizkimi dohodki odvrča od dela za daljši delovni čas.

Past nizkih plač za prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu (v %, 2023)

Opomba: past nizkih plač, kadar se plača prejemnika drugega dohodka v gospodinjstvu dvigne s 33 % na 66 %, prejemnik glavnega dohodka pa prejema 100 % povprečne plače, v gospodinjstvu z dvema otrokoma.

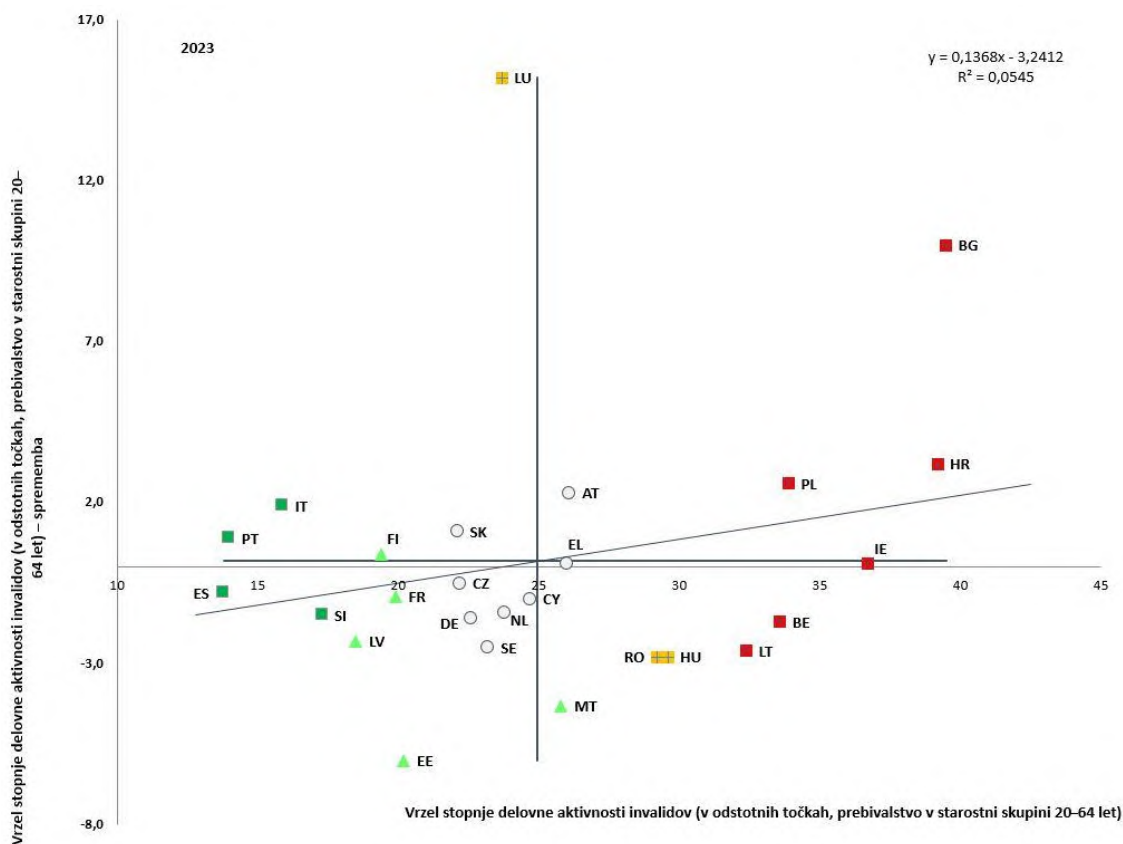
Vir: Evropska komisija, GD za ekonomske in finančne zadeve, [podatkovna zbirka o kazalnikih davkov in socialnih prejemkov](#) na podlagi modela davkov in socialnih prejemkov OECD (posodobljeno aprila 2024).

Vključevanje invalidov na trg dela je stagniralo, pri čemer se trendi med državami članicami razlikujejo. Vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov (tj. razlika med stopnjo delovne aktivnosti invalidov in neinvalidov) je v letu 2023 ostala skoraj nespremenjena in je znašala 21,5 odstotne točke (21,4 odstotne točke v letu 2022), s čimer se je zaustavil prejšnji dveletni pozitivni trend. Medtem ko se je vrzel zmanjšala v 15 državah članicah, vključno z opaznimi izboljšavami v Estoniji (–6,0 odstotne točke) in na Malti (–4,3 odstotne točke), se je znatno povečala v drugih, kot sta Luksemburg (15,2 odstotne točke) in Bolgarija (10,0 odstotne točke). Najmanjše vrzeli so bile sporočene v Španiji (13,8 odstotne točke), na Portugalskem (14,0 odstotne točke) in v Italiji (15,9 odstotne točke), kar je delno posledica razmeroma nižjih splošnih stopenj delovne aktivnosti, ter v Sloveniji (17,3 odstotne točke), vse pa so bile „najuspešnejše države“. Nasprotno so bile „kritične razmere“ ugotovljene v Litvi, Belgiji, na Poljskem in Irskem, kjer je vrzel presegla 30 odstotnih točk, ter na Hrvaškem in v Bolgariji, kjer se je vrzel približala 40 odstotnim točkam. Tudi invalidi se soočajo z visokimi deleži neaktivnosti: leta 2022 je bilo v 20 državah članicah več kot 40 % invalidov v delovni starosti (15–64 let) zunaj trga dela, pri čemer je stopnja presegala 60 % v Bolgariji, Grčiji, Romuniji, na Madžarskem, Hrvaškem in Poljskem¹⁶⁷. Pomanjkanje ustreznih ukrepov za vključevanje invalidov na trg dela in njihovo zadržanje na njem, pomanjkanje ustreznih spretnosti ter splošno pomanjkanje ozaveščenosti delodajalcev o pravnih obveznostih in podpornih ukrepih politike so še vedno verjetni dejavniki za te visoke stopnje neudeležbe.

¹⁶⁷ Eurostat, [[lfsa_argaedd1](#)].

Slika 2.2.16: Vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov je še vedno velika, pri čemer se trend med državami članicami močno razlikuje

Vrzel stopnje delovne aktivnosti med invalidi in neinvalidi (starostna skupina 20–64 let), ravni leta 2023 in spremembe glede na prejšnje leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Prekinitev serije za HR. Ocenjena vrednost za DE. Nizka zanesljivost za PL. Manjkajoča kategorizacija za DK.

Vir: Eurostat [tepsr sp200], EU-SILC.

Vključevanje državljanov tretjih držav na trg dela se je še naprej izboljševalo, vendar je ostala znatna neskladnost med njihovimi ravnmi izobrazbe in zaposlitvenim statusom.

Stopnja delovne aktivnosti državljanov tretjih držav je leta 2023 dosegla 63 %, kar je precej pod stopnjo delovne aktivnosti oseb, rojenih v EU, nič pa ni kazalo, da se bo vrzel zmanjšala. Po pandemiji COVID-19 so državljani tretjih držav leta 2022 predstavljali več kot dve tretjini (70 %) povečanja delovne sile EU¹⁶⁸, čeprav so se še naprej spoprijemali z visokimi stopnjami brezposelnosti (12,2 % leta 2023 v primerjavi s 5,4 % pri državljanih EU) in ravnmi previsoke usposobljenosti (39,4 % v primerjavi z 20,8 %)¹⁶⁹. Ženske, rojene zunaj EU, so bile v posebno ranljivem položaju, pri čemer je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma znašala 24 odstotnih točk, 44 % pa jih je bilo previsoko kvalificiranih¹⁷⁰. Pri vseh skupinah je bilo mogoče opaziti splošen trend k stabilnejši zaposlitvi, vendar so bili državljani tretjih držav pogosteje zaposleni na podlagi pogodb o zaposlitvi za določen čas kot osebe, rojene v EU (vključno z državljani in migranti znotraj EU). EU je leta 2024 še naprej

¹⁶⁸ Glej Evropska komisija, Labour market and wage developments in Europe 2024 (Razvoj trga dela in plač v Evropi v letu 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁶⁹ Evropska komisija, študija EMN iz leta 2023: letno poročilo o migracijah in azilu, 2023.

¹⁷⁰ OECD/Evropska komisija, Indicators of Immigrant Integration 2023: Settling In (Kazalniki vključevanja priseljencev za leto 2023: prilagajanje), OECD Publishing, Pariz, 2023.

izvajala svoj akcijski načrt za integracijo in vključevanje za obdobje 2021–2027, ki zagotavlja skupni okvir politike za podporo državam članicam pri razvoju nacionalnih politik vključevanja migrantov¹⁷¹.

Stopnje delovne aktivnosti upravičencev do začasne zaščite iz Ukrajine so se v večini držav članic zvišale, kar kaže na hitrejšo vključevanje na trg dela v primerjavi z drugimi skupinami beguncev¹⁷². Do maja 2024 je imelo približno 4,3 milijona oseb v EU status začasne zaščite, pri čemer jih je bilo 2,5 milijona v starostni skupini 18–64 let. Za Ukrajince velja, da imajo zaradi razmeroma visokih stopenj izobrazbe, vzpostavljenih socialnih omrežij in takojšnjega dostopa do zaposlitve velike možnosti za vključevanje. Od tretjega četrtletja 2023 je bilo zaposlenih več kot 40 % delovno sposobnih oseb (18–64 let) z začasno zaščito, vendar so bile med državami velike razlike, ki so se gibale med približno dvema tretjinama (66 %) v Litvi in manj kot 20 % v Belgiji in na Hrvaškem. Ukrajinci, ki uživajo začasno zaščito in so zunaj trga dela, pogosto navajajo obveznosti oskrbe, brezposelni pa opredeljujejo jezik kot glavno oviro. Kljub temu razseljene osebe iz Ukrajine znatno prispevajo k rasti delovne sile EU, kot kažejo različne ocene¹⁷³. Čeprav so mnogi mladi in visoko izobraženi, so zaposlitvene možnosti, ki ustrezajo njihovim kvalifikacijam, še vedno omejene¹⁷⁴.

Okvir 3 stebra: Odpravljanje ovir za udeležbo na trgu dela v EU

Glede na stalno pomanjkanje delovne sile in staranje prebivalstva je aktiviranje oseb zunaj trga dela velik izziv, v zvezi s katerim je potrebno ukrepanje politike. Velik delež oseb zunaj trga dela lahko omeji gospodarsko rast, saj zastruje obstoječe pomanjkanje delovne sile in spretnosti ter tako ovira produktivnost in konkurenčnost. Ob staranju prebivalstva ogrožajo tudi fiskalno vzdržnost in ustreznost sistemov socialne zaščite. Kljub izboljšanju stopnje delovne aktivnosti v EU osebe zunaj trga dela (niti zaposlene niti brezposelne) še vedno predstavljajo 20 % današnjega prebivalstva EU v starostni skupini 20–64 let, pri čemer so med državami članicami velike razlike. Hkrati naj bi se delovno sposobno prebivalstvo v EU v prihodnjih desetletjih zmanjšalo. Pričakuje se, da bo do leta 2045 16 zaposlenih na vsakih deset oseb zunaj trga dela, starejših od 65 let, do leta 2070 pa le 14, kar je manj kot leta 2022, ko jih je bilo 22¹⁷⁵. Zaradi predvidenega vse večjega neravnovesja so potrebne politične rešitve. Ocene kažejo, da bo povečanje udeležbe na trgu dela v EU ključno za doseganje cilja 78-odstotne stopnje delovne aktivnosti do leta 2030. Močnejša aktivacija in vključevanje na trg dela sta bistvena za napredek pri načelu 4 (aktivna podpora zaposlovanju) evropskega stebra socialnih pravic. V skladu s tem je Komisija uvedla vrsto pobud za obravnavanje velikega deleža oseb zunaj trga dela, kot so okrepljeno jamstvo za mlade, direktiva o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja ter nazadnje akcijski načrt o pomanjkanju delovne sile in spretnosti (glej tudi okvir stebra v oddelku 2.1), ki določa nove

¹⁷¹ Glej Evropska komisija, [Akcijski načrt za integracijo in vključevanje za obdobje 2021–2027](#).

¹⁷² Evropska migracijska mreža (EMN), *Labour market integration of beneficiaries of temporary protection from Ukraine: Joint EMN-OECD inform* (Vključevanje upravičencev do začasne zaščite iz Ukrajine na trg dela: skupno obvestilo EMN in OECD), 2024.

¹⁷³ Za podrobnejšo analizo rezultatov na trgu dela za ljudi, ki bežijo pred vojno v Ukrajini v EU, glej Evropska komisija, *Labour market and wage developments in Europe 2024* (Razvoj trga dela in plač v Evropi leta 2024), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

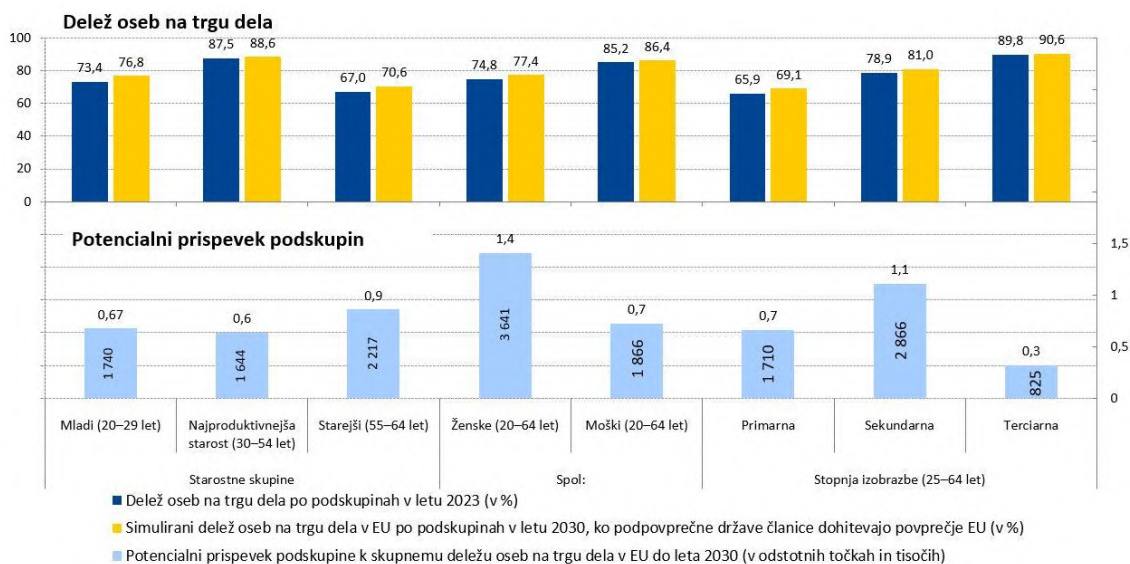
¹⁷⁴ Letno poročilo mreže javnih zavodov za zaposlovanje za leto 2023 – Evropska mreža javnih zavodov za zaposlovanje (JZZ).

¹⁷⁵ Evropska komisija, [Poročilo o staranju prebivalstva za leto 2024](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

ukrepe za EU, države članice in socialne partnerje, da bi med drugim podprli aktivacijo premalo zastopanih skupin ¹⁷⁶.

Znatno število ljudi bi lahko vstopilo na trg dela EU s ciljno usmerjeno in prilagojeno podporo za največje premalo zastopane skupine.

Potencialni prispevek različnih skupin prebivalstva k skupnemu deležu ljudi v delovni sili EU do leta 2030

Opomba: simulirani delež oseb na trgu dela v EU do leta 2030, če bi države članice s podpovprečnimi deleži oseb na trgu dela na podskupino dosegle povprečje podskupine EU, čeprav naj bi deleži oseb na trgu dela za druge podskupine ostali nespremenjeni. Pri tem izračunu se ne upoštevajo prekrivanja in morebitno dvojno štetje med skupinami in se ga ne sme zamenjevati z napovedjo.

Vir: izračuni GD za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje na podlagi podatkov Eurostata in projekcij EUROPOP2023.

Kljub izboljšavam je več skupin prebivalstva na trgu dela EU še vedno bistveno premalo zastopanih. Med njimi so ženske, starejši, nizko in srednje usposobljeni, invalidi in osebe z migrantskim ali manjšinskim ozadjem, odvisno od razmer v posamezni državi. Med njimi so ženske, osebe s sekundarno izobrazbo in starejši na splošno največje skupine delovno neaktivnih oseb v EU, ki bi se lahko zaposlile z ustreznimi aktivacijskimi ukrepi¹⁷⁷. Ocene Komisije kažejo, da bi bilo na trgu dela dodatnih 3,6 milijona žensk, 2,9 milijona oseb s sekundarno izobrazbo oziroma 2,2 milijona starejših delavcev (brez prekrivanj in morebitnega dvojnega štetja med skupinami), če bi države članice z deleži oseb na trgu dela, manjšimi od povprečja, do leta 2030 povečale udeležbo vsake od navedenih podskupin tako, da bi dosegale ustrezna povprečja podskupin EU – glej sliko¹⁷⁸. V ta namen omogočanje pravičnejše porazdelitve neplačanega gospodinjanskega dela in obveznosti oskrbe ter izboljšanje dostopa, cenovne dostopnosti in kakovosti predšolske vzgoje in varstva prispevata k zmanjšanju ovir za udeležbo žensk na trgu dela. Poleg obveznosti oskrbe, dejavnikov, povezanih z delovnim mestom, in institucionalnih ovir, kot so predpisi o socialni varnosti in pokojninah, ki jih je treba obravnavati, da se omogoči večja udeležba na trgu dela, sta glavna razloga, da starejši ostanejo zunaj trga dela, tudi bolezen in invalidnost. Osebe s sekundarno ali nižjo izobrazbo se pogosto srečujejo s težavami pri dostopu do trga dela, zato so potrebne

¹⁷⁶ Evropska komisija, [Pomanjkanje delovne sile in spretnosti v EU: akcijski načrt \(COM\(2024\) 131 final\)](#).

¹⁷⁷ Leta 2023 32 milijonov žensk (25,2 %), 20 milijonov starejših (33 %) in 25 milijonov oseb s sekundarno izobrazbo (21,1 %) ni bilo vključenih na trg dela EU.

¹⁷⁸ Ker se podskupine prekrivajo, se podatki o dodatnem številu oseb na trgu dela med podskupinami ne seštevajo.

ustrezne politike usposabljanja ter ciljno usmerjena in individualizirana podpora. Osebe z migrantskim ali manjšinskim ozadjem imajo lahko znatne koristi od ciljno usmerjenih ukrepov za odpravo neskladja med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih, izboljšanje znanja jezikov, boj proti diskriminaciji ter prejemanje prilagojenih in celovitih podpornih storitev. Z izboljšanjem dostopa do visokokakovostnih zaposlitvenih možnosti in s hkratnim zagotavljanjem pravic, povezanih z invalidnostjo, se lahko zmanjšajo dejavniki, ki bi lahko invalide odvrčali od vstopa na trg dela.

V zadnjih letih je več držav članic sprejelo namenske ukrepe za odpravo ovir za udeležbo premalo zastopanih skupin na trgu dela. Septembra 2023 je **Hrvaška** v okviru načrta za okrevanje in odpornost sprejela model sofinanciranja stroškov poslovanja ustanov za vzgojo in varstvo predšolskih otrok za občine z manjšo finančno zmogljivostjo, da bi zagotovila vzdržnost naložb v obnovo obstoječih ustanov za vzgojo in varstvo predšolskih otrok ali gradnjo novih. Lokalne in regionalne oblasti lahko tako povečajo razpoložljivost ter izboljšajo finančno vzdržnost in cenovno dostopnost vzgoje in varstva predšolskih otrok. Na **Irskem** imajo od marca 2024 oskrbovalci pravico, da zahtevajo prožne ureditve dela, vključno z zgoščenim ali skrajšanim delovnim časom. V okviru programa zaposlovanja za obdobje 2024–2029 imajo osebe v **Estoniji** ob upokojitveni starosti med drugim dostop do usposabljanja in podpore za pridobitev kvalifikacij. Na **Malti** je nacionalna strategija za vseživljenjsko učenje za obdobje 2023–2030 usmerjena zlasti v nizko usposobljene in nizko kvalificirane odrasle, da bi se odpravila pomanjkanja in primanjkljaji osnovnih spretnosti. V **Avstriji** je t. i. Intensivprogramm Arbeitsmarktintegration v letih 2024 in 2025 namenjen spodbujanju hitrega vključevanja oseb z migrantskim ozadjem prek tečajev nemškega jezika, priznavanja kvalifikacij in poklicnega usmerjanja. **Nemčija** je v letu 2023 zvišala zgornjo mejo dohodka iz dela za invalide, ki prejemaajo pokojnino na podlagi zmanjšane sposobnosti zaslužka.

2.2.2 Ukrepi držav članic

Države članice sprejemajo ukrepe za povečanje udeležbe v vzgoji in varstvu predšolskih otrok, pri čemer se osredotočajo na cenovno dostopnost in povečanje zmogljivosti. V **Litvi** bodo od septembra 2024 imeli vsi otroci, stari tri leta, do septembra 2025 pa vsi otroci, stari dve leti, pravico dostopa do vzgoje in varstva predšolskih otrok. Razširitev ustanov za vzgojo in varstvo predšolskih otrok se s podporo skladov EU nadaljuje po vsej EU. Na **Hrvaškem** je v načrt za okrevanje in odpornost vključenih 343 projektov s skupnim proračunom v višini 214 milijonov EUR, ki bodo zagotovili vsaj 22 500 dodatnih mest, da bi se udeležba do leta 2026 povečala na raven 90 %. **Poljska** bo v okviru programa Aktivni malčki za obdobje 2022–2029 in s podporo skladov EU (ESS+ ter mehanizem za okrevanje in odpornost) ustvarila več kot 100 000 novih ustanov za varstvo otrok, predvsem na območjih, kjer primanjkuje storitev, pri čemer namerava vzpostaviti vzdržen model financiranja. Država s podporo mehanizma za okrevanje in odpornost sprejema tudi nove standarde kakovosti za izvajalce, z ESS+ pa namerava usposobiti 9 000 članov osebja za otroško varstvo in 2 500 članov vodstvenega osebja ter 1 400 predstavnikov občin, hkrati pa zaposlene v otroškem varstvu razvrstiti med javne uslužbenke. V **Romuniji** se s podporo mehanizma za okrevanje in odpornost razvija obsežen program stalnega usposabljanja za osebje v vzgoji in varstvu predšolskih otrok, da bi se podprlo izvajanje novega učnega načrta ter spremljanje kakovosti, poleg tega se gradijo in prenavljajo ustanove za vzgojo in varstvo predšolskih otrok, da bi se odpravilo pomanjkanje zmogljivosti, zlasti na območjih, kjer primanjkuje storitev. **Slovaška** trenutno razvija sistem podpore vključujočemu izobraževanju s programi stalnega izobraževanja za pedagoško in specializirano osebje, tudi v vzgoji in varstvu predšolskih otrok. **Italija** je povečala dodatek za vrtec (*bonus asilo nido*). Dodatek za

plačilo oskrbnin za vrtec se je povečal na 3 600 EUR za otroke, rojene 1. januarja 2024 ali pozneje, pri družinah katerih znaša kazalnik enakovrednih ekonomskih razmer (KEER) do 40 000 EUR, njihove družine pa že imajo otroka, mlajšega od 10 let. **Bolgarija** je objavila akcijski načrt za spodbujanje razvoja v zgodnjem otroštvu za leto 2024, da bi razvila celosten pristop politike, tudi z močnim poudarkom na vzgoji in varstvu predšolskih otrok. V skladu z reformo, vključeno v načrt za okrevanje in odpornost, **Ciper** postopno znižuje obvezno starost za vključitev v vzgojo in varstvo predšolskih otrok s štirih let in osmih mesecev na štiri leta; do šolskega leta 2024–2025 se bo znižala za dva meseca, do šolskega leta 2025–2026 pa še za en mesec.

Izvedene so bile pomembne reforme in naložbe za spodbujanje osnovnih spretnosti, vključno z obsežnimi revizijami učnih načrtov, vendar so po vsej EU potrebna nadaljnja prizadevanja, da bi se trendi upadanja obrnili. **Ciper** je izvedel desetletno reformo izobraževanja in usposabljanja, ki vključuje revizijo učnih načrtov (vključenih v njegov načrt za okrevanje in odpornost), prehod na formativno ocenjevanje za učence, okvir upravljanja, ki obravnava neudejstvovanje učencev in zgodnje opuščanje šolanja, ter celodnevno šolanje v nižjem sekundarnem izobraževanju. Septembra 2024 je **Španija** začela izvajati načrt za krepitev matematike in bralnega razumevanja, s katerim je več kot petim milijonom učencev v šolah, ki se financirajo z javnimi sredstvi, omogočila, da so izkoristili večjo podporo učiteljev, dodatne šolske vire in zunajšolske učne ure. Poleg tega je španski program za obogatitev usmeritve, napredka in izobraževanja (PROA+) v okviru načrta za okrevanje in odpornost namenjen izboljšanju učnih izidov pri učencih, ki se srečujejo z največjimi težavami, v vsaj 2 700 šolah, pri čemer se financiranje zagotavlja do leta 2024. Med letoma 2025 in 2028 bo ESS+ pomagal zagotoviti dodatno financiranje v višini 105 milijonov EUR na leto. V **Litvi** je bil v letih 2023 in 2024 uveden nov učni načrt, ki temelji na kompetencah in se izvaja v dveh fazah, vendar njegov učinek še ni viden. Ministrstvo za izobraževanje v **Romuniji** od leta 2025 razvija intervencijski mehanizem za funkcionalno pismenost v preduniverzitetnem izobraževanju, da bi se obravnavale zaskrbljujoče ravni osnovnih spretnosti med romunskimi osnovnošolci in srednješolci.

Več držav članic tudi izboljšuje učiteljski poklic, da bi se odzvale na upad uspešnosti na področju osnovnih spretnosti. Na **Poljskem** so se z novo zakonodajo, sprejeto februarja 2024, plače učiteljev zvišale za 30 %, plače novih učiteljev pa od januarja 2024 za 33 %. V **Romuniji** so bili uvedeni novi zakonodajni ukrepi za uskladitev plač učiteljev z nacionalno povprečno bruto plačo, kar pomeni povprečno 25-odstotno zvišanje plač v letu 2023, z nadaljnjim zvišanjem v začetku leta 2024. Na **Slovaškem** se je plača učiteljev v letu 2023 dvakrat zvišala: januarja za 10 % in septembra za dodatnih 12 %. Da bi upoštevala visoko inflacijo, je **Estonija** v letu 2023 zvišala plače učiteljev za 23,9 %, vlada pa je predstavila načrte za zvišanje plač učiteljev na 120-odstotno raven povprečne plače do leta 2027. Decembra 2023 je **Madžarska** uvedla znatno povečanje plač učiteljev, ki se sofinancira iz ESS+ in je kot del programa za povečanje privlačnosti učiteljskega poklica vključeno tudi v načrt za okrevanje in odpornost. V prvi fazi je bilo januarja 2024 izvedeno 32-odstotno povprečno povečanje. Vlada se je zavezala, da bo do leta 2025 zvišala plače učiteljev na 80-odstotno raven plač drugih strokovnjakov s terciarno izobrazbo in da bo to raven ohranila vsaj do leta 2030. **Češka** je z objavo novega okvira kompetenc diplomantov leta 2023 in njegovo vključitvijo v akreditirane programe za usposabljanje učiteljev leta 2024 dosegla pomembne mejnike pri reformi začetnega izobraževanja učiteljev, okrepila pa je tudi v prakso usmerjeno usposabljanje učiteljev. V študijskem letu 2023–2024 se je po skoraj dveh desetletjih priprav v francoski skupnosti **Belgije** začelo izvajanje novih programov za začetno usposabljanje učiteljev. Z reformo se podaljšuje obdobje usposabljanja s treh na štiri

leta („na raven magisterija“) in uvaja diagnostični preskus za krepitev znanja francoskega jezika prihodnjih učiteljev.

Izvajajo se pobude za odpravo zgodnjega opuščanja šolanja in neenakosti v izobraževanju, ki prejemajo znatno podporo iz skladov EU. V **Bolgariji** se bo v okviru projekta Tvoj uspeh, ki se sofinancira iz ESS+ (2023–2027), več kot 96 000 učencem iz ranljivih skupin, ki imajo učne težave in učne vrzeli, omogočilo dodatno usposabljanje v bolgarskem jeziku, matematiki in drugih predmetih. Zagotovljeno bo tudi usposabljanje za več kot 4 500 učiteljev. V **Romuniji** je izvajanje nacionalnega programa za zmanjšanje osipa ob podpori mehanizma za okrevanje in odpornost ter ESS+ v polnem teku. V okviru programa se prek mehanizma zgodnjega opozarjanja najprej opredeli vsaj 2 500 šol z večjim tveganjem zgodnjega opuščanja šolanja, upravičene šole pa nato prejmejo nepovratna sredstva za izvajanje načrtov z ukrepi, prilagojenimi njihovim posebnim potrebam. V **Nemčiji** se v šolskem letu 2024–2025 začneja novi desetletni zvezni program Startchancen, namenjen do 4 000 šolam (približno 10 % vseh nemških šol), ki zagotavlja izobraževalno podporo vsem otrokom in mladim, ne glede na socialni položaj njihovih staršev. Zvezna vlada bo vanj vsako leto vložila 1 milijardo EUR (ki jo bodo v celoti krile zvezne dežele). S podporo mehanizma za okrevanje in odpornost je francoska skupnost **Belgije** leta 2024 sprejela celovit akcijski načrt za boj proti zgodnjemu opuščanju šolanja in izostajanju od pouka, tudi z individualiziranim svetovanjem za učence z velikim številom neupravičenih odsotnosti, ki vključuje njihove družine in pedagoško intervencijsko skupino, ter informacijskim sistemom za spremljanje odsotnosti.

Države članice sprejemajo prve ukrepe za vključitev umetne inteligence v izobraževanje in usposabljanje, s čimer se odzivajo na njeno čedalje večjo vlogo v političnih razpravah na nacionalni ravni. Več držav članic je začelo pobude, osredotočene na vključevanje umetne inteligence v različne vidike izobraževanja, čeprav še nobena država ni sprejela nacionalne strategije v zvezi s tem. Na **Švedskem** bo umetna inteligenca od obdobja 2024–2025 naprej postala nov predmet v višjem sekundarnem izobraževanju in izobraževanju odraslih na ravni občin za učeče se na področju naravoslovja in tehnologije ter morebiten dodaten predmet za učeče se drugih smeri. V flamski skupnosti **Belgije** središče znanja Digisprong od leta 2023 zagotavlja smernice in dodatno usposabljanje v podporo digitalizaciji v obveznem izobraževanju. Strategija **Hrvaške** za digitalno Hrvaško za leto 2023 je usmerjena v razvoj umetne inteligence in digitalnih kompetenc ter zajema digitalni prehod kot podporo za razvoj izobraževalnega in raziskovalnega sistema. V **Nemčiji** nemški šolski portal Deutsches Schulportal zagotavlja platformo za pomoč uporabnikom pri spoznavanju z umetno inteligenco. V **Luksemburgu** je univerzitetna raziskovalna skupina za računalniško pravo in strojno etiko (CLAiM) na Univerzi v Luxembourg od leta 2021 zadolžena za proučevanje etične in znanstvene razsežnosti umetne inteligence, v prihodnosti pa načrtuje ustanovitev središča za digitalno etiko. Na **Poljskem** je več univerz določilo notranje smernice in standarde, da bi uredile uporabo umetne inteligence med študenti. **Grčija** načrtuje seminar za 800 učiteljev, ki ga bodo spremljale smernice za učitelje. **Avstrija** bo 100 pilotnih šol opremila s programsko opremo za umetno inteligenco in pripravila digitalno učno gradivo. Na **Nizozemskem** se bodo razvijali projekti skupaj s šolami, podjetji in znanstveniki, da bi pridobili znanje o umetni inteligenci v izobraževanju, pri čemer bodo sredstva delno zagotovljena iz mehanizma za okrevanje in odpornost. V **Romuniji** se iz mehanizma za okrevanje in odpornost dodeljujejo sredstva za podporo udeležbi univerzitetnih študentov v programih usposabljanja za napredne digitalne spretnosti, za naložbe v pametne laboratorije, ki omogočajo digitalno in tehnološko pismenost študentov, potrebno na trgu dela, ali za usposabljanje javnih uslužbencev na področju naprednih digitalnih spretnosti.

Posodobitev in povečanje privlačnosti sistemov poklicnega izobraževanja in usposabljanja sta med prednostnimi nalogami politike številnih držav članic. Estonija je začela reformo za povečanje privlačnosti sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja, vključno s pripravo novih učnih načrtov, ki dajejo prednost kompetencam, in tesnejšim povezovanjem poklicnega izobraževanja in usposabljanja z drugimi izobraževalnimi potmi (povezovanje formalnega izobraževanja in neformalnega učenja ter povezovanje splošnega, poklicnega in uporabnega visokošolskega izobraževanja). Leta 2023 so se začele izvajati nove storitve, kot so karierna orientacija in prožne študijske ureditve za zadržanje študentov in zmanjšanje stopenj osipa z vključevanjem deležnikov. Januarja 2024 je **Grčija** začela izvajati novo zakonodajo, da bi razširila sodelovanje v okviru svojega sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter ustvarila sinergije na različnih ravneh nacionalnega ogrodja kvalifikacij. S podporo iz mehanizma za okrevanje in odpornost organi še naprej vzpostavljajo sistem nadzora kakovosti za poklicno izobraževanje in usposabljanje, da bi ocenili njegove rezultate in izboljšali njegovo ustreznost za trg dela. **Španija** je s sklopom regulativnih sprememb od sredine leta 2023 do leta 2024 povečala prožnost pri upravljanju poklicnega izobraževanja in usposabljanja, vključila digitalne spretnosti, uredila organizacijske vidike učnega načrta za cikle usposabljanja na osnovni, srednji in visoki ravni ter sestavne dele sistema poklicnega usposabljanja, kot je razvoj nacionalnega kataloga poklicnih kvalifikacij in registrov, posodobila in uskladila pravila delovanja generalnega sveta za poklicno usposabljanje ter določila kvalifikacije višjega poklicnega usposabljanja in s tem povezane minimalne zahteve za poučevanje. Od junija 2024 **Ciper** s podporo mehanizma za okrevanje in odpornost posodablja učne načrte poklicnega izobraževanja in usposabljanja, da bi zmanjšal neskladja med ponudbo spretnosti ter povpraševanjem po njih na trgu dela. **Nemčija** je julija 2023 spremenila zakon o izobraževanju in usposabljanju, pri čemer je uvedla subvencionirana pripravništva za poklicno usmerjanje, nepovratna sredstva za mobilnost in bolj vključujoče kvalifikacije za vpis v poklicno usposabljanje za invalide, hkrati pa razširila priložnosti za poklicno usposabljanje, ki ga financira država, zlasti na območjih z omejenimi možnostmi.

Nekatere države tudi veliko vlagajo v svoje sisteme poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Ciper v okviru načrta za okrevanje in odpornost izpopolnjuje svojo infrastrukturo poklicnega izobraževanja in usposabljanja s pobudami, kot sta gradnja nove tehnične šole v Limassolu, ki naj bi bila dokončana do junija 2026, in izpopolnitev 20 laboratorijev, da bi se odpravila neskladja med ponudbo spretnosti ter povpraševanjem po njih na trgu dela. V proračunu **Švedske** za leto 2024 je bilo dodanih 1,36 milijarde SEK (15,2 milijarde EUR) za regionalno poklicno izobraževanje in usposabljanje odraslih s približno 16 500 dodatnimi celoletnimi študijskimi mesti v poklicnem izobraževanju odraslih in približno 3 000 v visokošolskem poklicnem izobraževanju. Poleg tega švedski načrt za okrevanje in odpornost podpira dodatnih 16 900 celoletnih študijskih mest v regionalnem poklicnem izobraževanju odraslih in 14 900 v visokošolskem poklicnem izobraževanju. **Poljska** si v okviru načrta za okrevanje in odpornost prizadeva za ustanovitev centrov za sektorske spretnosti v duhu centrov poklicne odličnosti, ki bi zadostili potrebam več skupin, npr. odraslih, študentov, mladih, učiteljev poklicnega izobraževanja in zaposlenih. Glavni partnerji pri teh prizadevanjih bodo med drugim poklicne šole, visokošolske ustanove, podjetja in organizacije delodajalcev, lokalni organi ter raziskovalna in razvojna središča. **Španija** z izkoriščanjem podpore iz ESS+ in v okviru načrta za okrevanje in odpornost vlaga v digitalno in zeleno preobrazbo poklicnega usposabljanja, pri čemer se osredotoča na usposabljanje učiteljev, posodobljene učilnice, ki simulirajo tehnološka delovna mesta, ter mrežo 50 centrov odličnosti za spodbujanje raziskav in inovacij. V skladu z načrtom za okrevanje in odpornost namerava **Portugalska** izvesti reformo, s katero bo okrepila splošno usklajevanje politik izobraževanja in usposabljanja, posodobiti nacionalni katalog

kvalifikacij, da se vključijo nove spretnosti in novi poklici, spodbujati ciljno usmerjene programe opismenjevanja odraslih za nizko usposobljene posameznike ter zmanjšati socialno-ekonomske neenakosti s prerazporeditvijo mreže poklicnega izobraževanja in usposabljanja. To reformo dopolnjujejo znatne naložbe v vzpostavitev in prenovo 365 specializiranih tehnoloških centrov v šolah in poklicnih ustanovah, skupaj z naložbami v 111 javnih centrov za poklicno usposabljanje z gradnjo novih ali s prenovo obstoječih centrov ter z nakupom napredne tehnološke opreme na področjih, kot so digitalizacija, energija iz obnovljivih virov in industrija 4.0.

V številnih državah članicah se spodbujata učenje na delovnem mestu in vajeništvo. Marca 2024 je **Bolgarija** v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost spremenila svoj regulativni okvir za poklicno izobraževanje in usposabljanje, da bi razširila sodelovanje z delodajalci, zlasti z učenjem na delovnem mestu in dvojnimi poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem. Julija 2023 je **Francija** sprejela nov zakon za spodbujanje mednarodne mobilnosti vajencev prek programa Erasmus za vajence. Maja 2023 je zavezništvo **Nemčije** za začetno in nadaljnje izobraževanje in usposabljanje predstavilo svoje prednostne naloge za obdobje 2023–2026, vključno s krepitvijo dvojnega usposabljanja s strani zvezne vlade, zveznih dežel, industrije in sindikatov. Decembra 2023 je **Estonija** za uskladitev poklicnega izobraževanja in usposabljanja z družbenimi potrebami podaljšala program za razvoj poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter visokošolskega izobraževanja PRŌM+ do leta 2027. V okviru programa bodo na podlagi potreb in pripravljenosti delodajalcev ustvarjena nova študijska mesta za usposabljanje v prednostnih sektorjih na nacionalni ravni in sektorjih gospodarske rasti, pri čemer bo vsaj 30 % študijskih mest dodeljenih mladim, mlajšim od 26 let, ki nimajo poklicnih kvalifikacij. S sofinanciranjem iz ESS+ in v okviru načrta za okrevanje in odpornost **Grčija** načrtuje, da bo do konca leta 2024 kot sestavni del vladne strategije za poklicno izobraževanje in usposabljanje ter zaposlovanje mladih ponovno vzpostavila vajeniške poklicne šole javnega zavoda za zaposlovanje (DYPA EPAS).

Države članice še naprej podpirajo posodobitev visokega šolstva z reformami upravljanja in ukrepi za spodbujanje internacionalizacije. V skladu z načrtom za okrevanje in odpornost je **Romunija** dodelila nepovratna sredstva za digitalizacijo približno 70 % svojih univerz (61 institucij), da bi se okrepil digitalni ekosistem, vsaj 100 000 učiteljev pa se bo udeležilo usposabljanja za izboljšanje spretnosti na področju digitalne pedagogike. Država je s podporo ESS+ septembra 2024 začela izvajati tudi program Prvi študent v družini, da bi povečala dostop do visokošolskega izobraževanja za prikrajšane in premalo zastopane skupine ter zmanjšala osip na univerzah. V več državah članicah se izvajajo reforme upravljanja za spodbujanje odličnosti, raziskav in internacionalizacije. V **Bolgariji** je namen novega zakona o znanstvenih raziskavah in inovacijah, sprejetega aprila 2024 v okviru reforme načrta za okrevanje in odpornost, ustvariti dinamično, v rezultate usmerjeno in učinkovito okolje za raziskave in inovacije. **Beneluks** in **Baltske države** od maja 2024 izvajajo pogodbo o priznavanju diplom, ki omogoča vzajemno priznavanje visokošolskih kvalifikacij. Nekatere države članice izvajajo tudi ukrepe za izboljšanje dostopa za prikrajšane skupine. V **Litvi** je približno 1 300 študijskih mest ali približno 10 % vseh študijskih mest, ki jih financira država, namenjenih študentom z občutljivim socialno-ekonomskim ozadjem. Od septembra 2024 se lahko študenti, ki izpolnjujejo pogoje, prijavijo prek ločene čakalne vrste za sprejem pod enakimi akademskimi vpisnimi pogoji. **Portugalska** uvaja tudi kvote za ekonomsko prikrajšane študente, hkrati pa razširja dostop za portugalsko diasporo in povečuje kvote za starejše študente, starejše od 23 let. Nastanitvena zmogljivost za študente naj bi se med letoma 2021 in 2026 povečala za 78 %, večinoma s podporo tekočih naložb v okviru načrta za okrevanje in odpornost. **Španija** povečuje število štipendij za ranljive študente, pri čemer bo financiranje v obdobju 2023–2024 doseglo

1 milijardo EUR, kar bo koristilo 300 000 študentom ali približno 25 % dodiplomskih in magistrskih študentov na javnih univerzah. Zvišanje štipendij je podprto tudi v španskem načrtu za okrevanje in odpornost v okviru širše reforme univerzitetnega sistema, ki naj bi med drugim spodbujala dostop do visokošolskega izobraževanja. Sočasno se je povprečni znesek štipendije v zadnjih petih letih povečal za 29 %. Za izboljšanje dostopa invalidnih študentov je **Francija** v letu 2024 šestim univerzam dodelila 10 milijonov EUR sredstev za razvoj in izmenjavo dobrih praks za vključujoče izobraževanje in dostopno poučevanje.

Izvajajo se novi sistemi napovedovanja za predvidevanje potreb po spretnostih na trgu dela. Decembra 2023 je **Finska** začela izvajati „dober delovni program“, s katerim se obravnavajo potrebe po osebju v zdravstvenih, socialnih in reševalnih službah s krepitvijo baze znanja in zmogljivosti za predvidevanje prihodnjih potreb po osebju in usposabljanju. **Španija** in **Švedska** v okviru svojih načrtov za okrevanje in odpornost določata potrebe po spretnostih, da bi prizadevanja za usposabljanje in preusposabljanje uskladili s povpraševanjem na trgu dela, vključno s spretnostmi, ključnimi za digitalni in zeleni prehod. Španija bo to storila z izvajanjem raziskovalnih programov, ki bodo temeljili na anketah v različnih sektorjih.

Države članice so uvedle ukrepe za nadaljnji razvoj digitalnih spretnosti prebivalstva, da bi izpolnile zahteve digitalnega prehoda. Marca 2024 je **Bolgarija** v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost spremenila svoj regulativni okvir za poklicno izobraževanje in usposabljanje, da bi upoštevala spreminjajoče se poklicne potrebe, tudi v zelenem in digitalnem sektorju. Junija 2024 je država vzpostavila modul IKT za testiranje in samocertificiranje digitalnih spretnosti brez formalnega usposabljanja, ki je na voljo v okviru njenega načrta za okrevanje in odpornost. Januarja 2024 je **Portugalska** začela drugo fazo poklicnega programa Zaposlovanje + digitalno 2025. Leta 2024 je **Madžarska** začela projekte za oblikovanje in izvajanje usposabljanja na področju digitalnih spretnosti v okviru operativnega programa Digitalna prenova plus za obdobje 2021–2027, ki je sofinanciran iz ESS+. Julija 2023 je **Španija** uredila postopek priznavanja digitalnih kompetenc pri poučevanju, v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost pa namerava do konca leta 2025 usposobiti vsaj 825 000 oseb na področju digitalnih in okoljskih spretnosti ter spretnosti na področju produktivne preobrazbe. Julija 2023 je **Latvija** v okviru načrta za okrevanje in odpornost vzpostavila skupni okvir, ki temelji na evropskem okviru digitalnih kompetenc za državljane, za ocenjevanje in načrtovanje učnih izidov pri digitalnih spretnostih, tudi v neformalnem izobraževanju. Oktobra 2023 je **Luksemburg** predstavil belo knjigo o novem učnem načrtu za osnovno izobraževanje, ki kot enega od štirih glavnih tematskih stebrov vključuje digitalne spretnosti, povezane s kibernetiko varnostjo in medijsko pismenostjo. Države članice so uvedle tudi strategije za podporo digitalnim spretnostim. V **Romuniji** nacionalna strategija za usposabljanje odraslih za obdobje 2023–2027, sprejeta decembra 2023, in nacionalna strategija za vseživljenjsko učenje odraslih za obdobje 2024–2030, sprejeta maja 2024, poudarjata razvoj zelenih in digitalnih spretnosti. **Latvija** je v okviru načrta za okrevanje in odpornost avgusta 2023 začela izvajati strategijo za digitalno zdravje, ki zajema različne vidike, kot so čezmejna izmenjava podatkov ter digitalne spretnosti. Avgusta 2023 je **Irska** objavila časovni načrt za digitalno vključenost, da bi lahko vsi izkoristili digitalne priložnosti, tudi z digitalnimi spretnostmi in pismenostjo. **Češka** je v okviru načrta za okrevanje in odpornost vzpostavila javno podatkovno zbirko tečajev izpopolnjevanja in preusposabljanja, do konca leta 2025 pa bo izpopolnjevanja ali preusposabljanja na področju digitalnih spretnosti deležnih vsaj 65 000 oseb.

Izvajajo se regulativne in naložbene pobude za spodbujanje spretnosti in kompetenc, potrebnih za zeleni prehod. Septembra 2023 je **Malta** uvedla finančne spodbude v podporo lokalnim delodajalcem in zaposlenim pri izpopolnjevanju, tudi na področju zelenih

kompetenc. **Ciper** je osredotočen na naložbe v zeleno infrastrukturo za šole za poklicno izobraževanje in usposabljanje ter pregleduje gradbene načrte za zeleno šolo za poklicno izobraževanje in usposabljanje v Larnaki, ki se od julija 2023 financira iz Sklada za pravični prehod. Na **Portugalskem** sta javni zavod za zaposlovanje in združenje za energijo iz obnovljivih virov junija 2023 vzpostavila protokol za ustanovitev centra za usposabljanje za energetske prehode, ki bo tako delavcem kot brezposelnim osebam zagotavljal usposabljanje o energetskem prehodu in podnebnih ukrepih, tudi na področju energije iz obnovljivih virov in zelenega vodika. V okviru programov, ki jih podpira mehanizem za okrevanje in odpornost, se bo približno 25 000 oseb usposabljal na področju zelenih spretnosti. Več držav članic, vključno s **Španijo** in **Češko**, v okviru svojih načrtov za okrevanje in odpornost tudi vlaga v spretnosti za zeleni prehod. S podporo mehanizma za okrevanje in odpornost je septembra 2024 javni zavod za zaposlovanje v **Grčiji** začel izvajati nov program za pridobivanje in nadgrajevanje zelenih spretnosti za 50 000 zaposlenih.

Povečanje udeležbe odraslih v učenju ostaja ključni cilj politike v državah članicah, s posebnim poudarkom na nizko usposobljenih osebah, številne države pa razvijajo individualne učne račune in mikrodokazila. V okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost ter ob podpori ESS+ je **Španija** vzpostavila referenčni okvir za ocenjevanje in potrjevanje osnovnih kompetenc, ki jih odrasli pridobijo z delovnimi izkušnjami, neformalnim usposabljanjem in priložnostnim učenjem, da bi odraslim z nizko ravno osnovnih spretnosti pomagala pri usposabljanju. Novembra 2023 je **Malta** začela izvajati nacionalno strategijo za vseživljenjsko učenje za obdobje 2023–2030, ki je namenjena najranljivejšim, da se jim zagotovijo različne priložnosti za visokokakovostno vseživljenjsko učenje. Več držav članic razvija tudi sheme za individualne učne račune, da bi se odrasli lahko vključili v posamezniku prilagojene načine učenja. Načrt **Belgije** za okrevanje in odpornost vključuje reformo za določitev individualne pravice do štirih dni usposabljanja za vsakega zaposlenega s polnim delovnim časom od leta 2023, ki se bo od leta 2024 povečala na pet dni in upravljala prek platforme zveznega učnega računa, ki je začela delovati aprila 2024. **Slovaška** načrtuje uvedbo nove sheme financiranja za učenje odraslih prek individualnih učnih računov in obravnava medresorsko usklajevanje vseživljenjskega učenja ob podpori razvoja elektronske platforme za individualne učne račune z uporabo sredstev EU. **Latvija, Litva, Ciper in Hrvaška** s podporo iz mehanizma za okrevanje in odpornost in/ali ESS+ razvijajo tudi individualne učne račune ter širijo dostop do učenja odraslih prek prilagojenih in dostopnih platform. Poleg tega države članice razvijajo sisteme mikrodokazil za spodbujanje vseživljenjskega učenja. V letu 2023 je **Estonija** spremenila zakon o izobraževanju odraslih, da bi razširila sistem mikrodokazil na poklicno izobraževanje in usposabljanje odraslih ter uvedla opredelitve mikrodokazil, zahteve glede obsega programov, načela zagotavljanja in mehanizem za zagotavljanje kakovosti. V skladu z načrtom za okrevanje in odpornost namerava **Španija** objaviti akcijski načrt za razvoj okvira za mikrodokazila, ki ga bo pripravilo ministrstvo za univerze po posvetovanju z deležniki. To med drugim vključuje promocijo mikrodokazil za povečanje povpraševanja med odraslimi in delodajalci, spodbujanje njihove kakovosti in ustreznosti ter podpiranje enakosti dostopa.

Okrepljeno jamstvo za mlade skupaj z drugimi pobudami še naprej spodbuja strukturne reforme in ukrepe, ki podpirajo zaposljivost mladih. Države članice so se v okviru okrepljenega jamstva za mlade zavezale, da vse osebe, mlajše od 30 let, v obdobju štirih mesecev po tem, ko postanejo brezposelne ali prenehajo s formalnim izobraževanjem, prejmejo kakovostno ponudbo za zaposlitev, nadaljnje izobraževanje, vajeništvo ali pripravništvo. **Madžarska** zagotavlja v obdobju 2024–2029 subvencije za plače in usposabljanje mladim, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, v starostni skupini 15–29 let, in sicer prek nacionalnega programa jamstva za mlade plus, ki je

sofinanciran iz ESS+ v okviru operativnega programa za gospodarski razvoj in inovacije plus. Na **Portugalskem** se v nacionalnem načrtu jamstva za mlade revidira profil mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, in sicer s študijo, ki jo podpira Mednarodna organizacija dela (MOD), s poudarkom na evidentiranju neregistriranih brezposelnih in neaktivnih mladih. V okviru načrta za okrevanje in odpornost je **Španija** uvedla nacionalni načrt jamstva za mlade plus, cilj katerega je izboljšati kvalifikacije mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, da bi pridobili spretnosti, ki jih potrebujejo za vstop na trg dela. Od septembra 2024 so bile v **Italiji** s kohezijskim odlokom o bonusu za mlade uvedene oprostitve plačila prispevkov za socialno varnost za zaposlovanje delavcev, mlajših od 35 let, na podlagi pogodb o zaposlitvi za nedoločen čas, če ti delavci še nikoli niso imeli sklenjene pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas. V **Belgiji** je bil projekt Coup de Boost, ki podpira mlade v starostni skupini 18–29 let, ki so oddaljeni od trga dela, pri pridobivanju kvalifikacij, začetku študija ali iskanju zaposlitve, aprila 2024 okrepljen s podporo ESS+ in mehanizma za okrevanje in odpornost.

Nekatere države članice izvajajo ukrepe za obvladovanje demografskih sprememb s podpiranjem daljše zaposlitve starejših delavcev. Na **Finskem** so osebe, stare 55 let, katerih delovno mesto bo ukinjeno, od leta 2023 upravičene do „nadomestila za varen prehod“, ki zagotavlja dostop do priložnosti za usposabljanje in podaljšan plačan dopust za ponovno zaposlitev v odpovednem roku. **Estonija** v okviru programa zaposlovanja za obdobje 2024–2029 upokojujencem, ki iščejo zaposlitev, zagotavlja storitve trga dela, vključno z usposabljanjem ter podporo za pridobitev kvalifikacij in podporo podjetništvo. Te pobude za spodbujanje poznejše upokojitve je treba obravnavati v povezavi s pokojninskimi ukrepi (glej oddelek 2.4.2). V okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost je **Luksemburg** začel izvajati program usposabljanja FutureSkills, s posebnim poudarkom na iskalcih zaposlitve, starih 45 let in več, za zagotavljanje mehkih, digitalnih in vodstvenih spretnosti, da se olajša njihova hitra ponovna vključitev na trg dela.

Sprejeti so bili ukrepi za podporo zaposlovanju žensk in odpravo plačne vrzeli med spoloma, vključno s prizadevanji za zmanjšanje spolne segregacije pri zaposlovanju in izboljšanje preglednosti plačil. Januarja 2025 bo **Malta** uzakonila načelo enakega plačila za delo enake vrednosti in predpisala enako plačilo za vse zaposlene, vključno z delavci, zaposlenimi pri agencijah za zagotavljanje začasnega dela, in zunanji izvajalci. Izvajati je začela tudi pilotni projekt Orodje za enako plačilo, da bi olajšala uveljavljanje enakega plačila ter opredelila in obravnavala morebitne neupravičene plačne neenakosti v organizacijah, ki zaposlujejo vsaj 50 zaposlenih in so certificirane z znakom enakosti. Na **Irskem** bodo razširjene zahteve glede poročanja o plačni vrzeli med spoloma, tako da bodo leta 2024 vključevale delodajalce z več kot 150 zaposlenimi, leta 2025 pa delodajalce s 50 ali več zaposlenimi. Irska ima v svoj načrt za okrevanje in odpornost vključeno naložbo v program preusposabljanja in izpopolnjevanja s cilji glede deleža udeleženk. Aprila 2024 je **Estonija** v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost uvedla nov digitalni instrument, in sicer t. i. plačno ogledalo, v podporo delodajalcem pri analizi in zmanjševanju plačne vrzeli med spoloma. V skladu z zakonom o proračunu za leto 2024 so v **Italiji** delodajalci v zasebnem sektorju, ki zaposlujejo brezposelne ženske, ki so žrtve nasilja, in upravičenke do dodatka *reddito di libertà*, oproščeni plačila dela prispevkov za socialno varnost v višini do 100 % in 8 000 EUR. Poleg tega je država povečala sredstva za fundacijo Fondo per il reddito di libertà, da bi ženskam, ki so žrtve nasilja in živijo v revščini, pomagala doseči ekonomsko neodvisnost in se emancipirati. Dodeljena finančna sredstva se bodo med letoma 2024 in 2026 povečala za 10 milijonov EUR letno, od leta 2027 pa za 6 milijonov EUR letno. **Španija** do konca leta 2025 v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost vzpostavlja novo službo za socialno in zaposlitveno svetovanje za podporo

ženskam, ki so žrtve nasilja, vključno z žrtvami trgovine z ljudmi in spolnega izkoriščanja, in sicer s pomočjo pri posredovanju zaposlitve, pravnim svetovanjem ter psihološko in čustveno podporo. **Avstrija** z intenzivnim programom za vključevanje na trg dela za obdobje 2024–2025 v okviru strateškega akcijskega načrta za boj proti pomanjkanju usposobljenih delavcev zagotavlja prilagojeno podporo begunkam, saj ponuja jezikovne tečaje nemščine, priznavanje kvalifikacij in poklicno usmerjanje. Julija 2023 je **Francija** sprejela zakonodajo, ki od leta 2024 naprej med drugim določa nadomestila za čas bolezni za ženske, ki so doživele spontani splav, ter 10-tedensko zaščito pred odpuščanjem, psihološko oskrbo in izboljšano zdravstveno pomoč.

Države članice so sprejele ukrepe za izboljšanje usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja, zlasti s prenosom direktive o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja¹⁷⁹, vključno s podaljšanjem dopusta iz družinskih razlogov. Od julija 2023 je v **Luksemburgu** očetovski dopust odobren osebi, ki je v skladu z nacionalno zakonodajo priznana kot drugi starš. Od marca 2024 lahko enostarševske družine na **Danskem** na podlagi spremenjenega zakona o porodniškem dopustu, ki zagotavlja, da je starševski dopust (48 tednov) enakomerno porazdeljen med oba starša (24 tednov vsak), več tednov dopusta prenesejo na ožjega družinskega člana. V skladu z zakonom o proračunu za leto 2024 se starševski dopust v **Italiji** zdaj plačuje na naslednji način: 80 % plače delavca za prvi mesec, 60 % (80 % samo za leto 2024) za drugi mesec in 30 % za naslednje mesece. V zvezi s prožnimi ureditvami dela je **Irska** predlog zakona o pravici, da se zahteva delo na daljavo, vključila v zakon o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja in različnih določbah iz leta 2023, ki od marca 2024 določa pravico, da se zahteva delo na daljavo in prožno delo za oskrbovalce, vključno z zgoščenim ali skrajšanim delovnim časom. Ta zakon omogoča tudi pet dni letnega dopusta za zdravstveno oskrbo, povezano s hudo boleznijo, sedanjo pravice do odmorov za dojenje pa podaljšuje s šestih mesecev na dve leti. Nov zakon v **Franciji**, sprejet aprila 2024, bo zaposlenim omogočil, da bodo imeli vsako leto vsaj štiri tedne plačanega dopusta, ne glede na čas bolniške odsotnosti z dela.

Prizadevanja za povečanje vključevanja invalidov na trg dela so v polnem teku. Na **Irskem** se s plačnimi subvencijami, ki so se začele izvajati septembra 2023, zagotavlja finančna podpora delodajalcem, ki zaposlujejo invalide, od aprila 2024 pa je bil minimalni prag tedenskih ur za upravičenost v okviru te sheme znižan z 21 na 15 ur. Poleg tega je Irska s podporo ESS+ avgusta 2024 uvedla program WorkAbility, ki bo med drugim podpiral organizacije, ki lahko udeležencem zagotovijo postopne načine za vključitev v izobraževanje, usposabljanje in zaposlitev (vključno s samozaposlitvijo). **Avstrija** je v letih 2023 in 2024 dodelila dodatnih 30 milijonov EUR za izboljšanje udeležbe invalidov na trgu dela, tudi zato, da bi ublažila posledice visoke inflacije. Na **Švedskem** je v proračunskem dokumentu javnega zavoda za zaposlovanje za leto 2024 določeno hitrejše prepoznavanje vrst invalidnosti, ki vplivajo na delovno sposobnost iskalcev zaposlitve, kar omogoča ustreznejše ukrepanje in povečanje števila udeležencev, ki prejemajo subvencije za plače, da se spodbudi večja zaposlenost invalidov.

Uvedenih je bilo več pobud za izboljšanje vključevanja državljanov tretjih držav. Januarja 2024 je začel v **Luksemburgu** veljati nov zakon o medkulturnosti, ki utira pot lažjemu vključevanju oseb z migrantskim ozadjem. **Grčija** bo s sredstvi iz ESS+ zagotovila podporo državljanom tretjih držav, da jim olajša vključevanje na trg dela. Poleg tega s podporo iz mehanizma za okrepanje in odpornost 8 000 beguncev v tej državi sodeluje v

¹⁷⁹ Glej [Direktivo \(EU\) 2019/1158 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. junija 2019 o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja staršev in oskrbovalcev ter razveljavitvi Direktive Sveta 2010/18/EU](#).

programih pripravištva v podjetjih zasebnega sektorja, kar jim omogoča vključitev na trg dela. **Avstrija** upravičencem do začasne zaščite zagotavlja modro karto EU, ki jim lajša dostop do različnih ugodnosti, oskrbe in storitev. Poleg tega so imetniki modre karte deležni podpore pri vključevanju na trg dela v obliki ponudb, ki temeljijo na potrebah, kot so večjezično informativno gradivo, kvalifikacije in nasveti o priznavanju kvalifikacij, tečaji nemščine, ocene kompetenc in posredovanje aktualnih ponudb zaposlitve. Od novembra 2023 lahko osebe s priznanimi kvalifikacijami v **Nemčiji** dostopajo do delovnih mest za kvalificirane delavce v nereguliranih poklicih, zahteve za modro karto EU pa je država omilila z znižanjem plačnih pragov in poenostavitvijo vstopa strokovnjakov za IT. Od marca 2024 lahko tuji delavci z vsaj dvema letoma izkušenj in ponudbo za zaposlitev delajo v nereguliranih poklicih brez priznanja formalnih kvalifikacij.

2.3 Smernica 7: Izboljšanje delovanja trgov dela in učinkovitosti socialnega dialoga

Ta oddelek je osredotočen na izvajanje smernice za zaposlovanje št. 7, v skladu s katero se državam članicam priporoča, naj izboljšajo delovanje trgov dela in učinkovitost socialnega dialoga. Med drugim zajema uravnoteženje prožnosti in varnosti v politikah trga dela, preprečevanje segmentacije trga dela, prilagajanje novim delovnim metodam ter zagotavljanje učinkovitosti aktivnih politik trga dela in boj proti neprijavljenemu delu. Ti cilji so v skladu z načeli 4 (aktivna podpora zaposlovanju), 5 (varna in prilagodljiva zaposlitev), 7 (informacije o pogojih zaposlovanja in varstvu v primeru odpuščanja), 8 (socialni dialog in vključevanje delavcev), 10 (zdravo, varno in ustrezno prilagojeno delovno okolje) in 13 (nadomestila za brezposelnost) evropskega stebra socialnih pravic. Na podlagi obstoječih nacionalnih praks sta obravnavana tudi spodbujanje socialnega dialoga in sodelovanje z organizacijami civilne družbe. V oddelku 2.3.2 so predstavljeni ukrepi politik držav članic na teh področjih.

2.3.1 Ključni kazalniki

Čeprav nekateri delavci zelo cenijo prožnost, lahko segmentacija trga dela, ki traja dlje časa, negativno vpliva na socialno pravičnost. Nestalna delovna mesta in zaposlitev s krajšim delovnim časom lahko nekaterim skupinam, zlasti mladim in visoko usposobljenim, olajšajo vstop na trg dela in razvoj spretnosti ter jim zagotovijo večjo prožnost ter usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja. Vendar trdovratne vrzeli na področju varnosti delovnega mesta in delovnih pogojev med delavci (pogosto s posledicami v smislu dostopa do socialne zaščite) povzročajo delitve, ki se ne dojemajo kot socialno pravične in zaradi katerih se običajno povečajo neenakosti¹⁸⁰. Z večjo negotovostjo zaposlitve je povezana zlasti zaposlitev za določen čas, kadar ni odskočna deska za trajnejše pogodbene oblike. Prekarnost, ki izhaja iz tega, prispeva tudi k manj ugodnim delovnim pogojem v nekaterih sektorjih in poklicih, za katere je značilno veliko in trdovratno pomanjkanje delovne sile¹⁸¹. Segmentacijo trga dela je mogoče med drugim odpraviti s prilagojenimi aktivnimi politikami trga dela, ki spodbujajo navzgor usmerjeno prehajanje med delovnimi mesti, pa tudi s spodbudami za delodajalce, da zaposlujejo in obdržijo delavce.

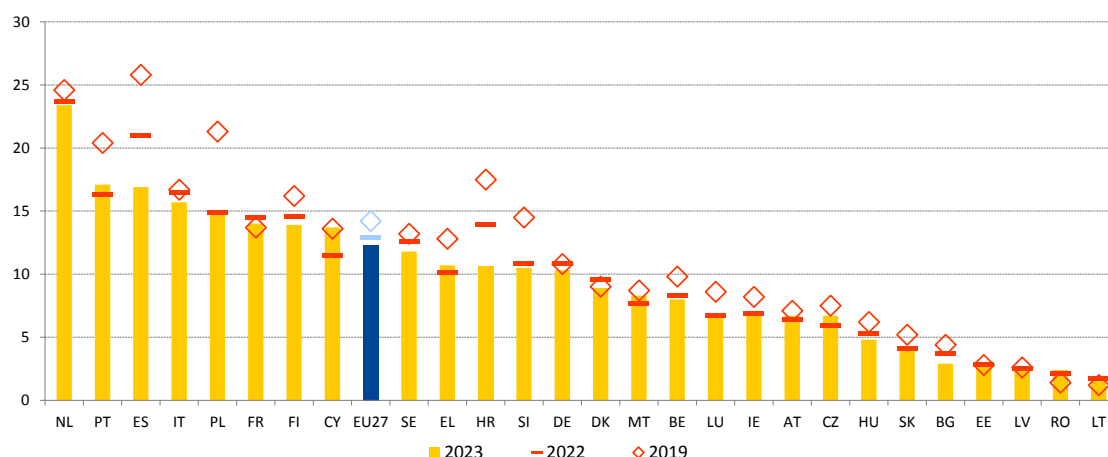
¹⁸⁰ Eurofound, [Segmentacija trga dela](#), Slovar evropskih odnosov med delodajalci in delojemalci, 2019.

¹⁸¹ Glej Evropska komisija, [Employment and Social Developments in Europe 2024 \(Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2024\)](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

Glede na visoke stopnje delovne aktivnosti v EU se je delež delavcev, zaposlenih za določen čas, še naprej zmerno zmanjševal¹⁸². Med vsemi zaposlenimi v starostni skupini 20 do 64 let se je delež zmanjšal z 12,9 % leta 2022 na 12,3 % leta 2023, kar je za 2 odstotni točki pod ravno pred pandemijo. Vendar so razlike med državami članicami še vedno velike, pri čemer je razlika med največjim in najmanjšim deležem 21,7 odstotne točke. Medtem ko so Nizozemska, Portugalska, Španija in Italija leta 2023 beležile več kot 15-odstotni delež zaposlitev za določen čas, so ti deleži v Bolgariji, Estoniji, Latviji, Romuniji in Litvi znašali manj kot 3 % – glej sliko 2.3.1.

Slika 2.3.1: Delež zaposlitev za določen čas se zmanjšuje, vendar so med državami članicami še vedno velike razlike

Delež zaposlenih za določen čas med vsemi zaposlenimi (20–64 let, v %, letni podatki)

Opomba: opredelitev se za ES in FR v letih 2022 in 2023 razlikuje (glej metapodatke). Prekinitev časovne vrste za CY in DK.

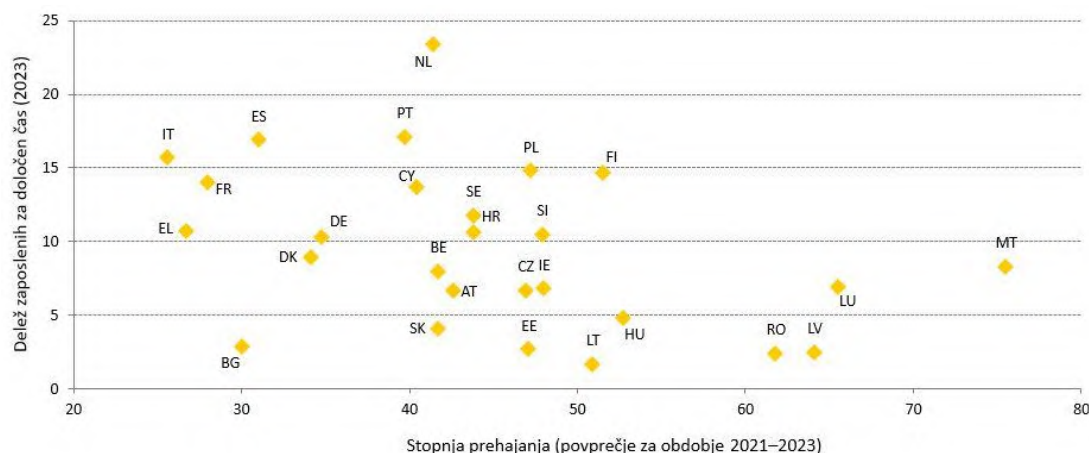
Vir: Eurostat, [lfsi_pt_a], anketa o delovni sili EU.

Nekatere države članice imajo poleg nizkih stopenj prehajanja na zaposlitev za nedoločen čas še naprej tudi visok delež pogodb o zaposlitvi za določen čas. Leta 2023 sta Italija in Španija zabeležili visoke stopnje pogodb o zaposlitvi za določen čas (več kot 15 %) v kombinaciji z nizkimi stopnjami prehajanja (manj kot 30 % oziroma približno 30 %, glej sliko 2.3.2). Na Finskem, Poljskem, Nizozemskem, Portugalskem in Cipru so bile stopnje zaposlenosti za določen čas nad povprečjem EU, vendar so bile stopnje prehajanja na pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas razmeroma visoke (med 40 % in 51 %), kar kaže na prožne, a razmeroma dinamične trge dela. Po drugi strani pa so Latvija, Romunija in Litva zabeležile kombinacijo majhnih deležev pogodb o zaposlitvi za določen čas (manj kot 3 %) in visokih stopenj prehajanja (med 50 % in 64 %), kar kaže na visoko stopnjo stabilnosti delovnih mest.

¹⁸² Zaposleni s pogodbami o zaposlitvi za določen čas so opredeljeni kot zaposleni s pogodbo o zaposlitvi za določen čas, glavna zaposlitev katerih bo prenehala ob koncu vnaprej določenega obdobja ali po obdobju, ki ni znano vnaprej, je pa opredeljeno z objektivnimi merili, kot je dokončanje naloge ali obdobje odsotnosti zaposlenega, ki ga oseba začasno nadomešča (kazalnik Eurostata). [lfsi_pt_a]).

Slika 2.3.2: Med državami članicami obstajajo razlike pri deležu pogodb o zaposlitvi za določen čas in njihovih stopnjah prehajanja na zaposlitev za nedoločen čas.

Delež zaposlenih za določen čas med vsemi zaposlenimi (20–64 let) v letu 2023 in stopnja prehajanja na zaposlitev za nedoločen čas (15–64 let) (povprečna vrednost za leta 2021, 2022 in 2023)

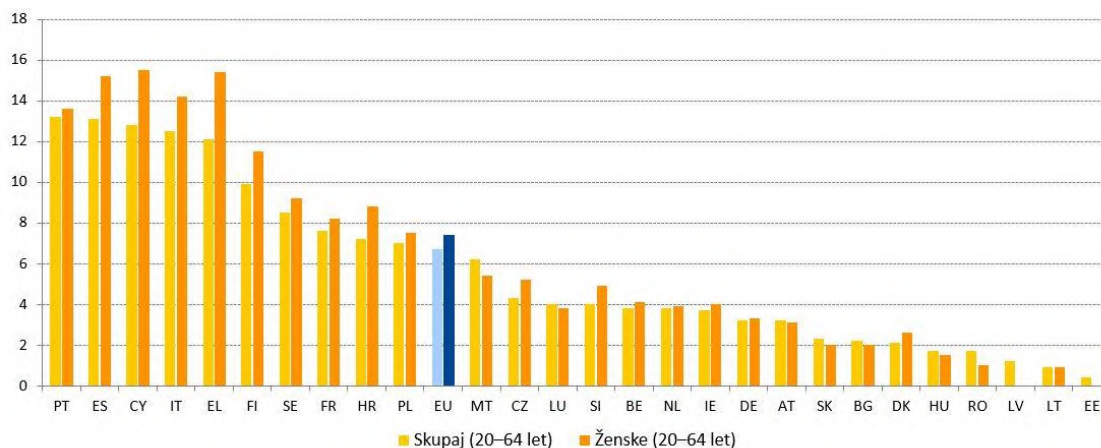

Opomba: širša starostna skupina od 15 do 64 let se upošteva za stopnje prehajanja s pogodb o zaposlitvi za določen čas na pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas. Stopnja prehajanja na trgu dela za DE, FR in LV se nanaša na leto 2023, vrednost za LU pa na leto 2022. Starostna skupina 20–64 let se uporablja za zaposlitev za določen čas v skladu z glavnim kazalnikom pregleda socialnih kazalnikov o zaposlovanju in s tem povezano analizo v oddelku. Opredelitev se za ES in FR razlikuje. Prekinitev časovne vrste za CY, DK in FR.

Vir: Eurostat, [[lfsi_pt_a](#)], anketa o delovni sili EU in [[ilc_lvh132](#)], EU-SILC.

Slika 2.3.3: Neprostovoljna zaposlitev za določen čas je običajno bolj razširjena med ženskami

Delež neprostovoljno zaposlenih za določen čas med vsemi zaposlenimi (20–64 let) v letu 2023

Opomba: opredelitev se za ES in FR razlikuje. Nizka zanesljivost podatkov za BG, EE, HR, LV, LT, LU, MT, AT, SI, SK. Skupni podatki veljajo le za „Delo, na voljo samo s pogodbo o zaposlitvi za določen čas“ za EE, LV. Podatki za ženske in moške veljajo le za „Delo, na voljo samo s pogodbo o zaposlitvi za določen čas“ za LU, AT. Podatki za ženske in moške veljajo le za „Stalne zaposlitve ni bilo mogoče najti“ za SK. Podatki za ženske veljajo le za „Stalne zaposlitve ni bilo mogoče najti“ za RO. Podatki za ženske in moške veljajo le za „Delo, na voljo samo s pogodbo o zaposlitvi za določen čas“ MT.

Vir: [[lfsa_etgar](#)] in [[lfsa_etgar](#)].

Tudi neprostovoljna zaposlitev za določen čas se med državami članicami EU precej razlikuje in običajno prizadene razmeroma več žensk. Med vsemi delavci, zaposlenimi za določen čas, je delež tistih, ki so neprostovoljno v takem položaju, pomemben pokazatelj

težav delavcev pri iskanju zaposlitve za nedoločen čas¹⁸³. Delež teh zaposlenih (v starostni skupini 20–64 let) je leta 2023 v EU znašal 6,7 %, kar je za 0,7 odstotne točke manj kot leto prej. Vendar so med državami članicami še vedno velike razlike, saj podatki segajo od več kot 10 % na Portugalskem, v Španiji, na Cipru, v Italiji in Grčiji do manj kot 2 % na Madžarskem, v Romuniji, Latviji, Litvi in Estoniji. Delež neprostovoljnih zaposlitev za določen čas je na splošno večji pri zaposlenih ženskah (z nekaterimi izjemami, kot so Romunija, Malta, Bolgarija in Madžarska) – glej sliko 2.3.3, čeprav je razlika na splošno še vedno razmeroma majhna (1,2 odstotne točke), razen v Grčiji, na Cipru, v Španiji, na Finskem in Hrvaškem (kjer znaša več kot 3 odstotne točke).

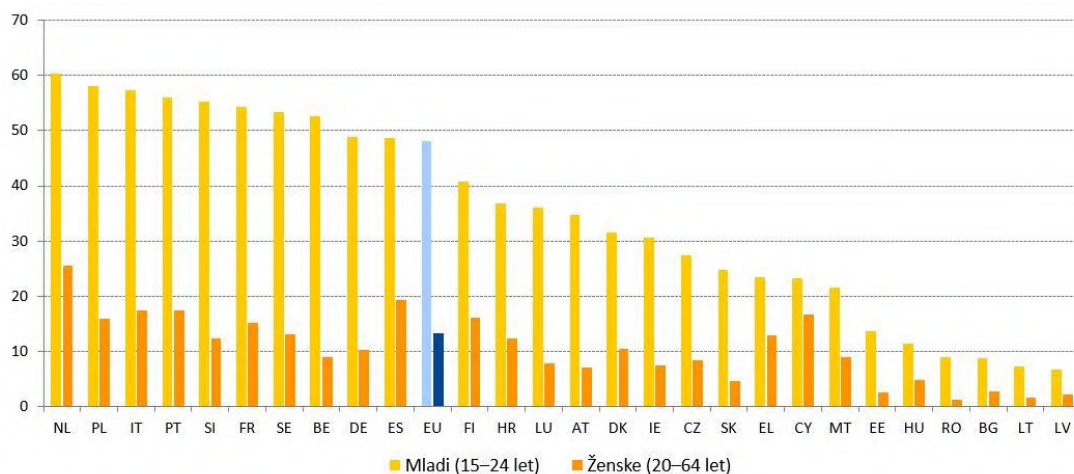
Pogodbe o zaposlitvi za določen čas so še vedno bolj razširjene med mladimi in ženskami. Delež zaposlenih za določen čas med mladimi (v starostni skupini 15–24 let) v EU se je od leta 2022 zmanjšal za 1,5 odstotne točke in leta 2023 dosegel 48,1 %. Vendar je ta številka za 37,1 odstotne točke višja kot pri zaposlenih v starostni skupini 25–54 let. Leta 2023 so bili največji deleži mladih s pogodbami o zaposlitvi za določen čas sporočeni na Nizozemskem, Poljskem, v Italiji, na Portugalskem in v Sloveniji (ki se gibljejo od 55 % do 60 %), najmanjši pa v Romuniji, Bolgariji, Litvi in Latviji (pod 10 %) – glej sliko 2.3.4. Delež zaposlenih žensk (v starostni skupini 20–64 let) s pogodbami o zaposlitvi za določen čas se je v EU nekoliko zmanjšal, in sicer s 13,9 % leta 2022 na 13,2 % leta 2023. Največji deleži so bili zabeleženi na Nizozemskem, v Španiji, na Portugalskem in v Italiji (več kot 17 %), najmanjši pa v Romuniji, Litvi, Latviji, Estoniji in Bolgariji (manj kot 3 %). Na splošno je vrzel med spoloma pri zaposlitvi za določen čas v EU ostala stabilna in je znašala približno 2 odstotni točki. Leta 2023 (na podlagi dohodkov iz leta 2022) je bilo pri delavcih, zaposlenih za določen čas, tveganje revščine zaposlenih znatno večje (12,6 %) kot pri delavcih, zaposlenih na podlagi pogodb o zaposlitvi za nedoločen čas (5,2 %)¹⁸⁴.

¹⁸³ Neprostovoljna zaposlitev za določen čas je opredeljena kot zaposlitev, do katere pride v naslednjih dveh primerih: zaposlitve za nedoločen čas ni bilo mogoče najti [[lfsa_etgar](#)] in delovno mesto je bilo na voljo le na podlagi pogodbe o zaposlitvi za določen čas [[lfsa_etgar](#)].

¹⁸⁴ Eurostat [[ilc_iw05](#)], EU-SILC.

Slika 2.3.4: Deleži zaposlitev za določen čas med mladimi in ženskami se med državami članicami zelo razlikujejo

Delež zaposlenih za določen čas med vsemi mladimi (15–24 let) (v %, 2023) in delež zaposlenih za določen čas med vsemi zaposlenimi ženskami (v %, 2023).

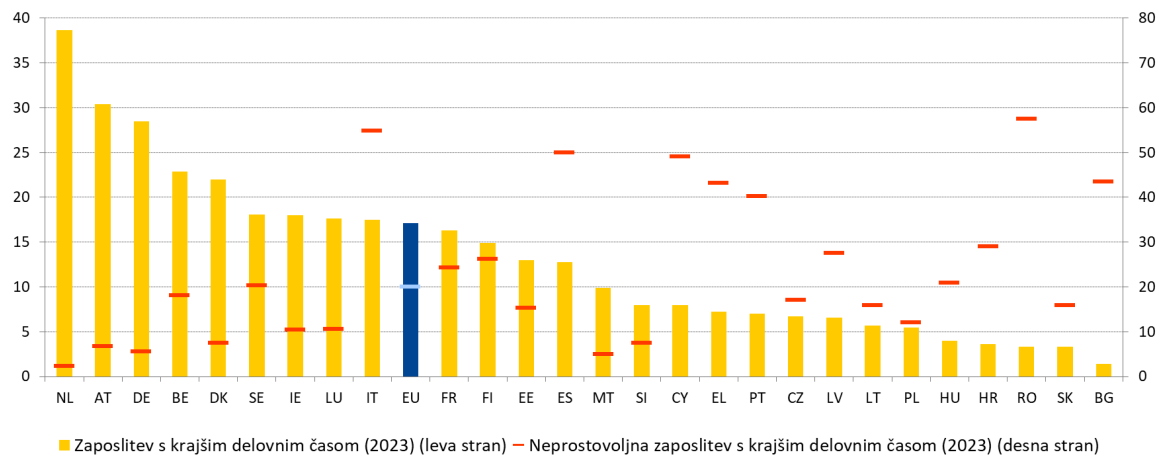
Opomba: opredelitev se za ES in FR razlikuje (glej metapodatke).

Vir: Eurostat [[lfsi_pt_a](#)] – mladi in [[lfsi_pt_a](#)] – ženske, anketa o delovni sili EU.

Delež zaposlitev s krajšim delovnim časom se je po počasnem, a vztrajnem zmanjševanju v zadnjih osmih letih nekoliko povečal, v več državah članicah pa je še vedno znaten za neprostovoljno zaposlitev. Glede na rekordno visoko stopnjo delovne aktivnosti se je delež zaposlenih (v starostni skupini 20–64 let), ki delajo s krajšim delovnim časom, v EU povečal s 16,9 % leta 2022 na 17,1 % leta 2023. Pet držav članic (Nizozemska, Avstrija, Nemčija, Belgija in Danska) je še naprej poročalo o podatkih, višjih od 20 %, pet drugih držav članic (Bolgarija, Slovaška, Romunija, Hrvaška in Madžarska) pa je ostalo pod 5 % (slika 2.3.5). Delež neprostovoljnih zaposlitev s krajšim delovnim časom se je glede na skupno število zaposlitev s krajšim delovnim časom leta 2023 v EU dodatno zmanjšal za 1,6 odstotne točke na 20 %, pri čemer je še vedno na razmeroma visoki ravni. Največji deleži so bili zabeleženi v Romuniji, Italiji in Španiji, in sicer več kot 50 %, medtem ko so deleži na Nizozemskem, Malti in v Nemčiji znašali približno 5 % ali manj.

Slika 2.3.5: Delež zaposlitev s krajšim delovnim časom se je nekoliko povečal, med državami članicami pa so še vedno velike razlike pri neprostovoljni zaposlitvi za določen čas

Delež zaposlitev s krajšim delovnim časom glede na skupno zaposlenost (20–64 let) in neprostovoljna zaposlitev s krajšim delovnim časom kot odstotek vseh zaposlitev s krajšim delovnim časom (20–64 let) (v %, letni podatki)

Opomba: opredelitev se za ES in FR razlikuje (glej metapodatke). Nizka zanesljivost pri časovni vrsti v zvezi z neprostovoljno zaposlitvijo za MT in SI.

Vir: Eurostat, [lfsi_pt_a] in [lfsa_eppgai], anketa o delovni sili EU.

Delež samozaposlenih oseb brez zaposlenih je v EU ostal razmeroma stabilen, pri čemer so med državami članicami velike razlike. Leta 2023 je bilo v Uniji približno 17,8 milijona samozaposlenih delavcev brez zaposlenih, kar predstavlja 9,1 % vseh zaposlenih v starostni skupini 20–64 let¹⁸⁵. Čeprav bi lahko samozaposlenost brez zaposlenosti kazala na podjetniško pobudo, bi se lahko uporabila tudi kot nadomestek za navidezno samozaposlitev, ki prikriva odvisna delovna razmerja¹⁸⁶. Leta 2023 so bili največji deleži samozaposlenih delavcev brez zaposlenih (več kot 13 %) zabeleženi v Grčiji, na Poljskem, Češkem in v Italiji, najmanjši (manj kot 6 %) pa v Nemčiji, Luksemburgu, na Danskem in Švedskem.

Digitalne platforme dela so čedalje pomembnejši del gospodarstva EU, saj zagotavljajo zaposlitvene možnosti, pomenijo pa tudi posebne izzive, zlasti v zvezi z zaposlitvenim statusom delavcev. Med letoma 2016 in 2020 so se prihodki iz platformnega gospodarstva EU povečali za skoraj petkrat, in sicer s približno 3 milijard EUR na približno 14 milijard EUR. Leta 2021 je bilo opredeljenih več kot 500 digitalnih platform dela, ki delujejo v EU. Glede na študijo Komisije¹⁸⁷ naj bi po ocenah leta 2020 več kot 28 milijonov ljudi v EU delalo prek digitalnih platform dela, pri čemer naj bi se to število stalno povečevalo. Čeprav je večina teh oseb resnično samozaposlenih, pa jih je bilo po ocenah 5,5 milijona nepravilno razvrščenih med samozaposlene. Več kot polovica ljudi, ki delajo prek platform, zasluži manj od minimalne plače¹⁸⁸. Glede na navedeno je direktiva o

¹⁸⁵ Eurostat, [lfsa_egaps] in [lfsi_emp_a], anketa o delovni sili EU. Opredelitev se za ES in FR razlikuje (glej metapodatke).

¹⁸⁶ Glej Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2023 (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2023)*, Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

¹⁸⁷ Evropska komisija, *Delovni dokument služb Komisije – Povzetek poročila o oceni učinka, spremni dokument, priložen predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o izboljšanju delovnih pogojev pri platformnem delu*, Urad za publikacije Evropske unije, 2021.

¹⁸⁸ Evropska komisija, *Study to gather evidence on the working conditions of platform workers* (Študija za zbiranje dokazov o delovnih pogojih platformnih delavcev), Urad za publikacije Evropske unije, 2020.

izboljšanju delovnih pogojev pri platformnem delu¹⁸⁹ med drugim namenjena reševanju vprašanja navidezne samozaposlitve na digitalnih platformah dela z olajšanjem pravilne določitve zaposlitvenega statusa na podlagi pravne domneve delovnega razmerja. Poleg tega se z njo uvajajo nove pravice za zaposlene in samozaposlene platformne delavce, ki zagotavljajo večjo preglednost, pravičnost in odgovornost pri algoritemskem upravljanju. Z njo se vzpostavlja tudi okvir za boljši dostop nacionalnih organov in predstavnikov delavcev do informacij z digitalnih platform dela ter krepi socialni dialog in kolektivna pogajanja.

Na splošno se lahko pričakuje, da bo hiter napredek na področju umetne inteligence in drugih digitalnih tehnologij spodbudil korenite spremembe na trgu dela. Pričakovati je, da bo to vplivalo na število in kakovost delovnih mest ter na kakovost življenja delavcev. MDS ocenjuje, da bi lahko uvedba aplikacij umetne inteligence prizadela do 60 % zaposlenih v naprednih gospodarstvih, od katerih bi lahko polovica čutila negativne posledice¹⁹⁰. Več kot 75 % podjetij po vsem svetu namerava med letoma 2023 in 2027 uvesti aplikacije, ki temeljijo na umetni inteligenci, približno 70 % pa jih meni, da postaja tehnološka pismenost v tem časovnem okviru čedalje pomembnejša¹⁹¹. Vendar se delodajalci srečujejo z ovirami pri zaposlovanju ljudi s potrebnimi spretnostmi. Na podlagi indeksa digitalnega gospodarstva in družbe tri od štirih podjetij EU (zlasti MSP) poročajo o težavah pri iskanju delavcev s potrebnimi spretnostmi¹⁹². Čeprav nedavne študije¹⁹³ potrjujejo, da bi lahko bil glavni neto vpliv sprejemanja umetne inteligence na zaposlovanje kratkoročno pozitiven, saj bi se povečalo povpraševanje po spretnostih, potrebnih za njen razvoj in sprejemanje, bi bilo treba povečanje zaposlenosti previdno uravnotežiti s potencialom umetne inteligence, da nadomesti rutinska delovna mesta¹⁹⁴. Še več, generativna umetna inteligenca bi lahko v nasprotju s prejšnjimi valovi avtomatizacije znatno vplivala na visoko usposobljene delavce. Po podatkih MOD je v državah z visokim dohodkom več kot 5 % zaposlitev potencialno izpostavljenih avtomatiziranim učinkom generativne umetne inteligence¹⁹⁵. Poleg tega lahko avtomatizacija z naprednimi robotskimi tehnologijami, podprtimi z umetno inteligenco, močno vpliva na proizvodne procese in zagotavljanje storitev, hkrati pa spreminja profile delovnih mest in povečuje potrebo po digitalnih in analitičnih spretnostih ter mehkih veščinah¹⁹⁶. V zvezi s tem je akt EU o umetni inteligenci (ki velja od avgusta 2024) namenjen zagotovitvi, da je umetna inteligenca zaupanja vredna, varna in v skladu s temeljnimi pravicami EU. Čeprav akt določa splošni regulativni okvir, vsebuje tudi nekaj sklicevanj na uporabo umetne

¹⁸⁹ [Direktiva \(EU\) 2024/2831 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. oktobra 2024 o izboljšanju delovnih pogojev pri platformnem delu \(UL L, 2024/2831, 11.11.2024\).](#)

¹⁹⁰ Mednarodni denarni sklad (2024), Svetovni gospodarski obeti.

¹⁹¹ Svetovni gospodarski forum, [Future of Jobs Report 2023](#) (Poročilo o prihodnosti delovnih mest 2023), 2023.

¹⁹² Indeks digitalnega gospodarstva in družbe Evropske komisije (DESI) je na voljo [tukaj](#).

¹⁹³ Glej Albanesi, S., Da Silva, A., Jimeno, J., Lamo, A., & Wabitsch, A. (2023), [New technologies and jobs in Europe](#), (Nove tehnologije in delovna mesta v Evropi), Delovni dokument ECB št. 2023/2831 in Hayton, J., Rohenkohl, B., Christopher, P., Liu, HY (2024). [What drives UK firms to adopt AI and robotics, and what are the consequences for jobs?](#) (Kaj podjetja v Združenem kraljestvu spodbuja k uvajanju umetne inteligence in robotike ter kakšne so posledice za delovna mesta?), Univerza v Sussexu. Poročilo.

¹⁹⁴ Evropska komisija, [Artificial Intelligence: Economic Impact, Opportunities, Challenges, Implications for Policy](#) (Umetna inteligenca: gospodarski vpliv, priložnosti, izzivi, posledice za politiko (Dokument za razpravo 210), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

¹⁹⁵ Mednarodna organizacija dela, [Generative AI and jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality \(Generativna umetna inteligenca in delovna mesta: globalna analiza morebitnih učinkov na število in kakovost delovnih mest\)](#), 2023.

¹⁹⁶ Eurofound, [Sodelovanje med človekom in robotom: kaj se spreminja na delovnem mestu?](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

inteligence na delovnem mestu (kot je prepoved dajanja na trg ali v uporabo sistemov umetne inteligence za sklepanje o čustvih osebe na delovnem mestu)¹⁹⁷.

Okvir 4 stebra: Nove delovne metode in pravica do odklopa

Delo na daljavo v svet dela prinaša številne priložnosti. Pandemija COVID-19 je pomembno vplivala na delovne vzorce. Ob podpori vse večje digitalizacije se je razširjenost dela od doma v EU povečala z 11,1 % leta 2019 na 19,8 % leta 2023¹⁹⁸. Rezultati raziskave Eurofounda kažejo, da je delo na daljavo v Evropi zdaj postala stalnica v naših delovnih praksah, saj je več kot 60 % delavcev navedlo, da bi raje delali od doma vsaj večkrat na mesec. Delo na daljavo ponuja priložnosti v smislu samostojnosti, prožnosti in vključenosti ter morebitne prihranke pri stroških za delavce in delodajalce. Tisti, ki lahko, pa še vedno uporabljajo tudi svoje pisarne. Zato so hibridne ureditve dela, ki na različne načine združujejo delo v delodajalčevih prostorih in delo na daljavo, pomemben model organizacije dela¹⁹⁹. Vendar bi lahko možnost dela kadar koli povzročila tudi daljšo razpoložljivost delavcev, s čimer bi se spodbujala kultura „stalne dosegljivosti“.

Kultura „stalne dosegljivosti“, ki pogosto povzroča nadure in nepredvidljiv delovni čas, bi lahko bila škodljiva za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, zdravje in dobro počutje delavcev. Na podlagi raziskave na ravni podjetij za leto 2022, ki jo je Eurofound izvedel v štirih državah (Belgija, Francija, Italija in Španija), je več kot 80 % anketirancev navedlo, da je bil zunaj njihovega pogodbenega delovnega časa z njimi vzpostavljen stik za namene, povezane z delom, devet od desetih pa se je na take stike odzvalo. Glavni razlogi za to so bili: občutek odgovornosti za svoje naloge (82 %), želja, da ostanejo „na tekočem“ (75 %), ker se to pričakuje (75 %), strah pred negativnimi posledicami, če ne bo odgovora (61 %), in pričakovanje poklicnega napredovanja (50 %)²⁰⁰. Pretirana povezanost, ki jo olajšuje digitalizacija sveta dela, po mnenju delavcev pogosto negativno vpliva na usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, zdravje in dobro počutje (glej sliko spodaj). Dokazi kažejo, da povzročitelji stresa, kot so delovna intenzivnost, motnje na področju poklicnega in zasebnega življenja ter delo v prostem času (v okviru neobičajnega delovnega časa), vplivajo na vse delavce, vendar je njihov učinek večji pri zaposlenih, ki delajo od doma, kot pri tistih, ki delajo v prostorih delodajalca. Anksioznost, čustvena utrujenost, izčrpanost zaradi dolgotrajne izpostavljenosti virtualnim sestankom in izolacija so med najpogostejše sporočenimi težavami z duševnim zdravjem med delavci na daljavo²⁰¹. Za zmanjšanje tveganj in povzročiteljev stresa kulture „stalne dosegljivosti“ bi lahko „pravica do odklopa“ pripomogla k jasnejši razmejitvi poklicnega in zasebnega življenja ter tako

¹⁹⁷ Uredba (EU) 2024/1689 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. junija 2024 o določitvi harmoniziranih pravil o umetni inteligenci in spremembi uredb (ES) št. 300/2008, (EU) št. 167/2013, (EU) št. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 in (EU) 2019/2144 ter direktiv 2014/90/EU, (EU) 2016/797 in (EU) 2020/1828 ([Akt o umetni inteligenci](#)) (UL L, 2024/1689, 12.7.2024).

¹⁹⁸ Eurostat [[Ifsa_ehomp](#)], delež zaposlenih v starostni skupini 15–74 let, ki poročajo, da občasno in običajno delajo od doma.

¹⁹⁹ Eurofound, [Peti krog e-raziskave o življenju, delu in covidu-19: življenje v novem obdobju negotovosti](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2022.

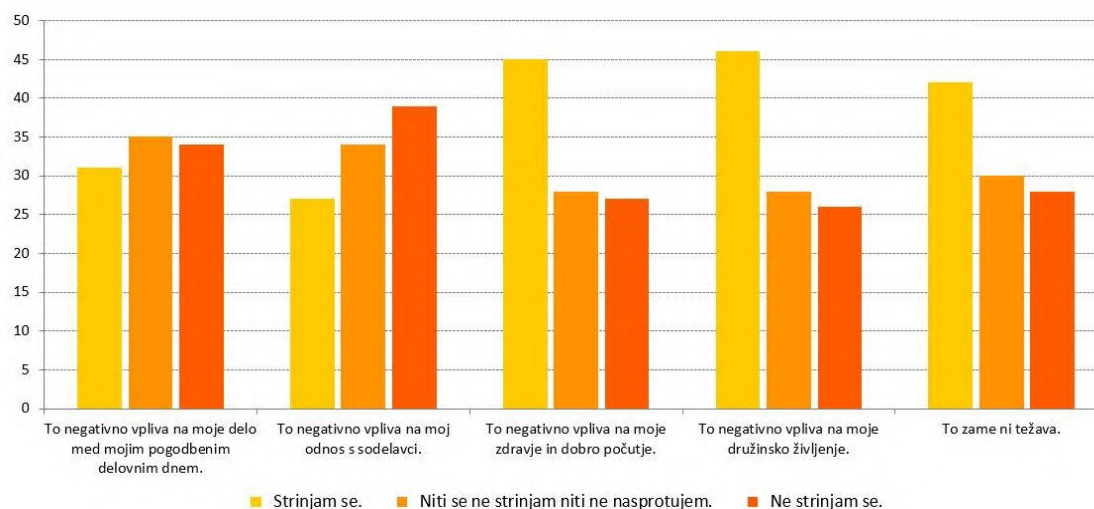
²⁰⁰ Eurofound, [Pravica do odklopa: njeno izvajanje in vpliv na ravni podjetja](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

²⁰¹ Evropska komisija, [Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic](#) (Študija o družbenem, gospodarskem in pravnem okviru ter trendu dela od doma in pravici do odklopa v okviru digitalizacije in prihodnosti dela med pandemijo COVID-19 in po njej), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

prispevala k zdravju in varnosti delavcev ter usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja. Podatki kažejo, da obstaja na ravni podjetja pozitivna povezava med uveljavljanjem pravice do odklopa ter usklajevanjem poklicnega in zasebnega življenja zaposlenih, zdravjem, dobrim počutjem in splošnim zadovoljstvom z delom²⁰².

Pretirana povezanost pogosto negativno vpliva na usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, zdravje in dobro počutje.

Zaznani vpliv pretirane povezanosti na zdravje in dobro počutje (v %)

Vir: izračuni Eurofounda, [ki temeljijo na raziskavi o pravici do odklopa](#) iz leta 2022.

Glede na navedeno je Evropski parlament leta 2021 sprejel resolucijo, v kateri je Komisijo pozval, naj pripravi zakonodajni predlog o pravici do odklopa in zakonodajni okvir EU za delo na daljavo²⁰³. Komisija je v okviru nadaljnjega ukrepanja na podlagi resolucije objavila študijo, v kateri je proučila socialni, gospodarski in pravni okvir ter trende dela na daljavo in pravice do odklopa²⁰⁴. Čeprav socialni partnerji niso dosegli dogovora o pregledu okvirnega sporazuma o delu na daljavo, je Komisija začela uradno dvostopenjsko posvetovanje o morebitni pobudi EU o delu na daljavo in pravici do odklopa. Prva faza tega posvetovanja²⁰⁵ je potekala med 30. aprilom in 25. julijem 2024. Poleg tega je Komisija julija 2024 začela študijo, da bi zbrala dokaze ter analizirala dodano vrednost in učinke morebitnih političnih možnosti pobude za delo od doma in pravico do odklopa. Poleg tega je uvedba pravice do odklopa omenjena v poslanici izvršne podpredsednice za socialne pravice, spretnosti, kakovostna delovna mesta in pripravljenost, Roxane Mînzatu²⁰⁶.

²⁰² Eurofound, [Pravica do odklopa: njeno izvajanje in vpliv na ravni podjetja](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

²⁰³ P9_TA (2021)0021 [Resolucija Evropskega parlamenta z dne 21. januarja 2021 s priporočili Komisiji o pravici do odklopa](#) (2019/2181(INL)).

²⁰⁴ Evropska komisija, [Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic](#) (Študija o družbenem, gospodarskem in pravnem okviru ter trendu dela od doma in pravici do odklopa v okviru digitalizacije in prihodnosti dela med pandemijo COVID-19 in po njej), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

²⁰⁵ Evropska komisija, [Posvetovalni dokument: prva faza posvetovanja s socialnimi partnerji v skladu s členom 154 PDEU o morebitnih ukrepih EU na področju dela na daljavo in pravice delavcev do odklopa](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

²⁰⁶ [Poslanica](#) izvršne podpredsednice Evropske komisije za socialne pravice, spretnosti, kakovostna delovna mesta in pripravljenost, Roxane Mînzatu.

Več držav članic že izvaja ukrepe, usmerjene v delo na daljavo in pravico do odklopa. Od izbruha pandemije COVID-19 so nekatere države članice sprejele ali spremenile zakonodajo v zvezi z zakonsko opredelitvijo dela na daljavo. Trenutno obstaja ustrezna zakonodaja o pravici do odklopa v 13 državah članicah, vendar se razlikuje glede področja uporabe, opredelitve, izvajanja in izvrševanja. **Francija, Španija, Belgija in Italija** so bile prve štiri države z nacionalno zakonodajo o pravici do odklopa, preostalih devet, in sicer **Bolgarija, Ciper, Grčija, Hrvaška, Irska, Luksemburg, Portugalska, Slovenija in Slovaška**, pa uvaja novo zakonodajo, spremembo obstoječe nacionalne zakonodaje ali nacionalne smernice za vzpostavitev te pravice.

Inšpektorati za delo imajo ključno vlogo pri odkrivanju in preprečevanju slabih delovnih pogojev ter boju proti neprijavljenemu delu. Povečana uporaba informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) ter razvoj platformnega gospodarstva prinašata inšpektoratom za delo nove izzive pri opravljanju nalog. Orodja umetne inteligence lahko znatno izboljšajo odkrivanje goljufij in oceno tveganj, vendar je še vedno pomembno zagotoviti preglednost, pa tudi, da se orodja razvijejo z vsemi potrebnimi jamstvi za podjetja in državljane. V zvezi s tem je ključnega pomena izpolnjevanje pravil EU o varstvu podatkov in preglednosti. Hkrati je treba inšpektoratom za delo zagotoviti ustrezna sredstva za opravljanje njihovih nalog²⁰⁷. Kazalniki MOD o inšpektoratih za delo kažejo, da se zmogljivosti in viri v zvezi s tem med državami EU zelo razlikujejo. Kazalnik MOD o številu inšpektorjev na 10 000 zaposlenih se je leta 2021 gibal od 0,18 na Malti do 1,8 v Romuniji. Med letoma 2009 in 2021 se je število inšpektorjev znatno povečalo na Češkem (+58,1 %) in Portugalskem (+36,8 %), medtem ko se je zmanjšalo v Litvi (–38 %), Romuniji (–28,8 %), na Irskem (–25,4 %) in Hrvaškem (–22,6 %). Na splošno se število delovnih inšpekcij zmanjšuje²⁰⁸. Evropska platforma za ukrepanje proti neprijavljenemu delu, ki jo usklajuje Evropski organ za delo (ELA), še naprej podpira prizadevanja držav članic za razvoj celovitih pristopov k reševanju tega izziva.

Dolgotrajna brezposelnost se je v EU še naprej zmanjševala, zlasti v državah članicah z najvišjimi ravni. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti v EU je leta 2023 znašala 2,1 %, kar je 0,3 odstotne točke pod ravno iz leta 2022. Razlika med najvišjo in najnižjo stopnjo v državah članicah se je dodatno zmanjšala s 7,2 odstotne točke leta 2022 na 5,7 odstotne točke leta 2023 (slika 2.3.6). Znatno zmanjšanje je bilo zabeleženo v Grčiji (z –1,5 odstotne točke na 6,2 %) in Španiji (z –0,8 odstotne točke na 4,3 %). Italija je s tretjo najvišjo stopnjo v EU (4,2 %) skupaj s Slovaško „država s kritičnimi razmerami“. Stopnje na Madžarskem in v Luksemburgu naraščajo, zato ju je zdaj „treba spremljati“, medtem ko je Češka „država z dobrim položajem, ki pa ga je treba spremljati“. Po drugi strani sta Danska in Nizozemska, ki sta v letu 2023 na splošno zabeležili zelo nizke stopnje, „najuspešnejši državi“. Vrzal stopnje dolgotrajne brezposelnosti med spoloma je bila leta 2023 v večini držav članic majhna (manj kot 0,5 odstotne točke), razen v Grčiji, Španiji in Italiji (4,5 odstotne točke, 1,5 odstotne točke oziroma 1 odstotna točka). Velike regionalne razlike je mogoče opaziti v več državah

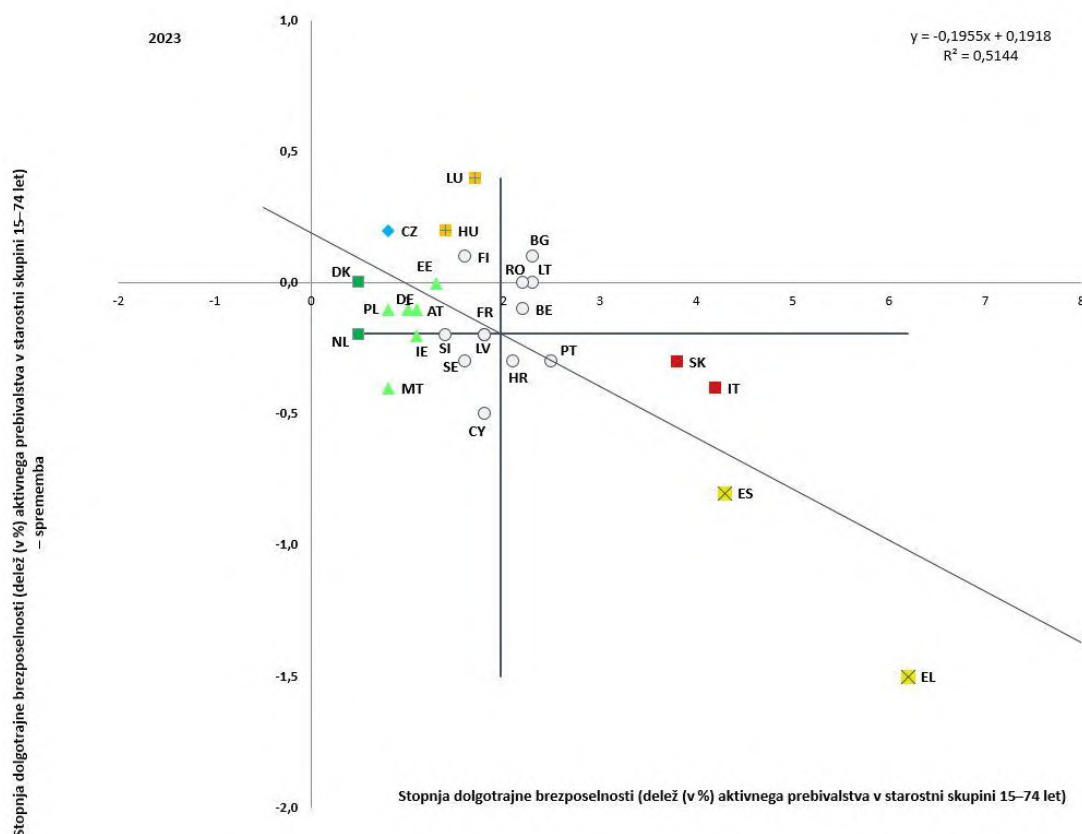
²⁰⁷ Za podrobnosti glej spletno mesto Evropskega organa za delo: www.ela.europa.eu; Evropski organ za delo, *The rise of teleworking: improvements in legislation and challenges for tackling undeclared work* (Porast dela na daljavo: izboljšanje zakonodaje in izzivi pri ukrepanju proti neprijavljenemu delu), Urad za publikacije Evropske unije, 2023; Evropski organ za delo, *Methods and instruments to gather evidence of undeclared work* (Metode in instrumenti za zbiranje dokazov o neprijavljenem delu), Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

²⁰⁸ Eurofound, *Minimalne plače: neskladnost in izvrševanje v državah članicah EU – primerjalno poročilo*, Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

članicah, vključno z Romunijo, Bolgarijo, Madžarsko, Slovaško in Francijo (glej sliko 7 v Prilogi 5), vključno z najbolj oddaljenimi regijami.

Slika 2.3.6: Stopnje dolgotrajne brezposelnosti so se v veliki večini držav članic še naprej zniževale

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti, stopnje iz leta 2023 in spremembe glede na leto 2022 (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

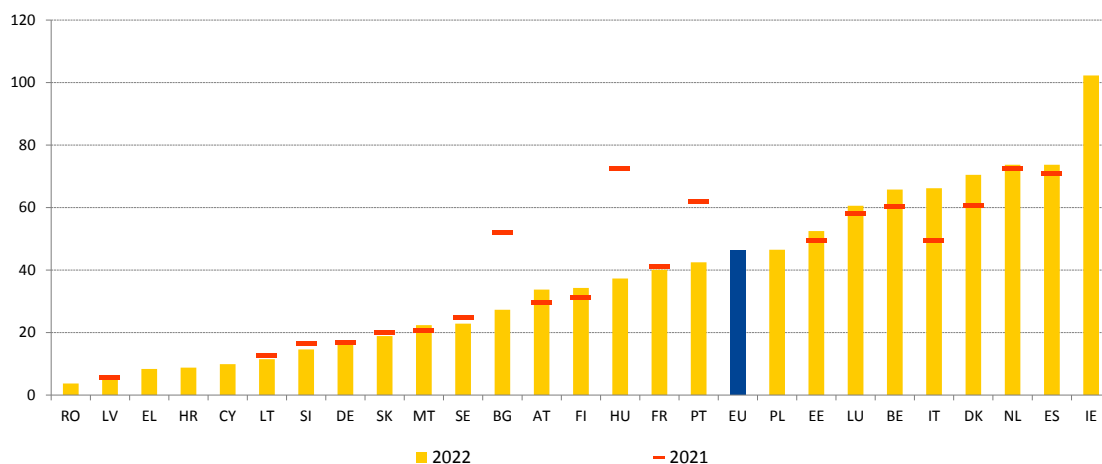
Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Opredelev se za ES in FR razlikuje. Prekinitev časovne vrste za CY in DK.

Vir: Eurostat [[tesem130](#)], anketa o delovni sili EU.

V razmerah nezadostne ponudbe delovne sile na trgu dela se stopnje udeležbe v aktivnih politikah trga dela med državami članicami še naprej zelo razlikujejo. Leta 2022 je delež brezposelnih oseb, ki so pripravljene delati in so sodelovale v ukrepih aktivne politike trga dela, v večini držav članic v primerjavi z letom 2021 ostal razmeroma stabilen, v nekaterih primerih pa je bilo zabeleženo močno zmanjšanje (slika 2.3.7). Najnižje stopnje udeležbe (pod 10 %) so bile leta 2022 zabeležene v Romuniji, Latviji, Grčiji, na Hrvaškem in Cipru. Po drugi strani pa so Danska, Nizozemska, Španija in Irska zabeležile številke, višje od 70 %. V primerjavi z letom 2021 se je stopnja udeležbe skoraj prepolovila na Madžarskem (z 72,5 % na 37,3 %) in v Bolgariji (z 51,9 % na 27,3 %), znatno pa se je zmanjšala tudi na Portugalskem, in sicer z 62,0 % na 42,5 %. V Italiji je bilo zabeleženo znatno povečanje za 16,7 odstotne točke. Gledano z dolgoročnejšega vidika se delež brezposelnih, ki sodelujejo v aktivnih politikah trga dela, v EU stalno povečuje, in sicer od leta 2013 za več kot 50 %.

Slika 2.3.7: Stopnje udeležbe v aktivnih politikah trga dela so v večini držav članic stagnirale ali pa so se znižale

Udeleženci rednih ukrepov politike trga dela (kategorije 2–7) na 100 brezposelnih oseb, ki želijo delati, skupni starostni razred

Opomba: časovna vrsta ni na voljo za CZ. Najnovejši razpoložljivi podatki za EU in RO (2020) ter CY, EL, HR in IE (2021). Časovne vrste so ocenjene za DK, NL in SE. Nizka zanesljivost podatkov za EL in LT. Podatki za PL (2021) niso na voljo. Podatki nad 100 % kažejo, da se osebe v naboru podatkov o aktivni politiki trga dela v okviru svoje udeležbe v različnih kategorijah ukrepov registrirajo več kot enkrat, oziroma so taki zaradi udeležencev, ki niso registrirani kot iskalci zaposlitve.

Vir: Eurostat [[Imp_ind_actsup](#)].

Med državami članicami so še vedno razlike pri izvajanju ukrepov v korist dolgotrajno brezposelnih. Zbiranje podatkov za leto 2022 v okviru spremljanja priporočila Sveta o dolgotrajni brezposelnosti²⁰⁹ kaže, da je nekaj več kot polovica držav članic (15) dosegla vsaj 90-odstotno pokritost pri zagotavljanju dogovorov o vključitvi v zaposlovanje vsem dolgotrajno brezposelnim, ki so registrirani vsaj 18 mesecev. V šestih državah članicah vsaj eden od treh dolgotrajno brezposelnih ni imel dogovora o vključitvi v zaposlovanje. Nasprotno je v 13 drugih državah članicah dogovor o vključitvi v zaposlovanje ali enakovreden dokument prejelo več kot 95 % vseh dolgotrajno brezposelnih, pri čemer se je skupni delež v primerjavi z letom 2021 povečal. Obeti uporabnikov dogovora o vključitvi v zaposlovanje, da najdejo zaposlitev, so se v letu 2022 nekoliko poslabšali. Razpoložljivi podatki za 23 držav članic kažejo, da je obdobje brezposelnosti končalo skupno nekaj manj kot 3,7 milijona uporabnikov dogovora o vključitvi v zaposlovanje, od katerih je bilo za 1,7 milijona (ali 47,6 %) znano, da so se zaposlili (v primerjavi z 49,1 % leta 2021). Še pomembneje je, da podatki dosledno kažejo, da je skupina držav članic, ki je predložila posamezne akcijske načrte s poglobljeno oceno, dosegla bistveno boljše rezultate pri vključevanju dolgotrajno brezposelnih na trg dela²¹⁰.

Uspešne in učinkovite aktivne politike trga dela so pomembne za podpiranje dobrih rezultatov na trgu dela. V porabi držav članic za aktivne politike trga dela se kažejo izrazite razlike. Leta 2022 so Grčija, Italija, Slovaška in Portugalska zabeležile stopnje dolgotrajne brezposelnosti nad povprečjem EU, ki je znašalo 2,4 %, poraba za aktivne ukrepe na trgu dela pa je bila manjša od povprečja EU, ki je znašalo 0,6 % BDP (slika 2.3.8). Po drugi strani so Irska, Danska, Finska, Švedska in Avstrija, stopnja dolgotrajne brezposelnosti katerih je nižja

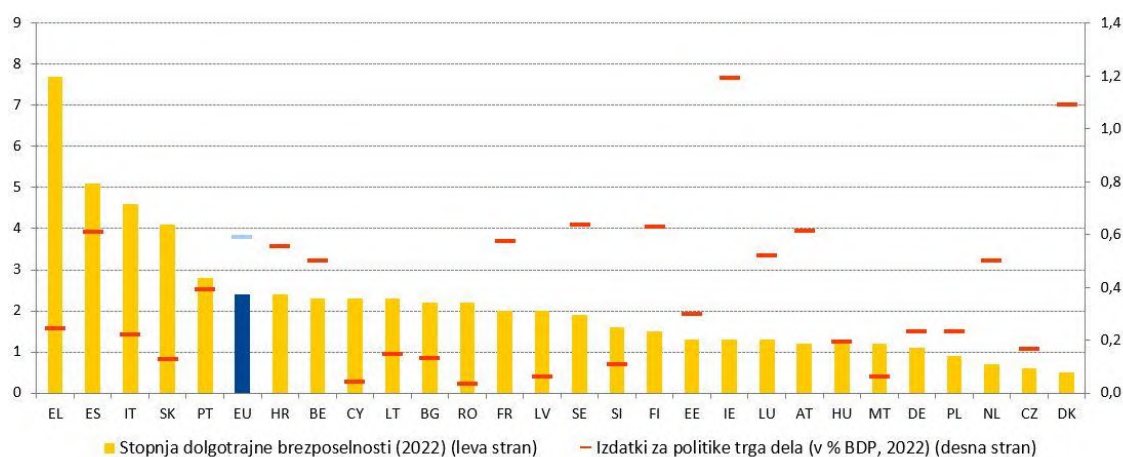
²⁰⁹ [Priporočilo Sveta z dne 15. februarja 2016 o vključevanju dolgotrajno brezposelnih na trg dela](#).

²¹⁰ Evropska komisija, [Data collection for monitoring of the LTU Recommendation: 2022 results](#) (Zbiranje podatkov za spremljanje priporočila o dolgotrajno brezposelnih: podatki za leto 2022), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

od 2 %, aktivnim politikam trga dela dodelile največji delež BDP (med približno 0,5 % in 1,2 %). Španija je glede na BDP še naprej namenjala več za aktivne ukrepe na trgu dela, hkrati pa se je soočala z visoko dolgotrajno brezposelnostjo (vendar po zmanjšanju s 6,2 % na 5,1 %). Na Hrvaškem, v Belgiji in Franciji so bile vrednosti tako v zvezi s porabo v okviru aktivnih politik trga dela kot tudi dolgotrajno brezposelnostjo razmeroma blizu povprečja EU.

Slika 2.3.8: Poraba za ukrepe aktivne politike trga dela se med državami članicami zelo razlikuje

Poraba za ukrepe aktivne politike trga dela (kategorije 2–7, v odstotkih BDP, 2022) in stopnja dolgotrajne brezposelnosti (v starostni skupini 15–74 let) (v %, 2022)

Opomba: najnovejši razpoložljivi podatki o izdatkih za politiko trga dela za EU, IT, CY in RO (2020) ter HR in IE (2021). Podatki o izdatkih za politiko trga dela, ki so bili ocenjeni za DE, NL in SE. Začasni podatki o politiki trga dela za FR. Opredelitev dolgotrajne brezposelnosti se za ES in FR razlikuje.

Vir: Eurostat [[Imp_expsumm](#)], podatkovna zbirka o politikah trga dela in [[tesem130](#)], anketa o delovni sili EU.

Leta 2023 so javni zavodi za zaposlovanje (JZZ) delovali v razmerah pomanjkanja delovne sile, ki so ga spremljale nizke stopnje brezposelnosti, zato se je v večini držav članic zmanjšalo število registriranih brezposelnih. Da bi se mreža JZZ odzvala na pomanjkanje delovne sile²¹¹, je prilagodila referenčni okvir institucionalne odličnosti JZZ z večjim poudarkom na aktivaciji in partnerstvih z več akterji²¹². JZZ v 26 državah članicah so določili strategije in cilje za olajšanje dostopa najranljivejšim skupinam do trga dela. Poleg tega so si JZZ leta 2023 prizadevali za spodbujanje pravičnega zelenega in digitalnega prehoda z močnim poudarkom na spretnostih ter podpori delavcem, ki prehajajo med zaposlitvami. Natančneje, JZZ iz 18 držav članic so sodelovali z delodajalci, da bi opredelili potrebe po spretnostih za zelena delovna mesta, podprli prestrukturiranje industrije in pomagali pri subvencioniranju zaposlovanja na zelenih delovnih mestih. JZZ iz 17 držav članic so zagotavljali izpopolnjevanje in preusposabljanje delavcev. Da bi podprli MSP pri iskanju delavcev s pravimi spretnostmi, so JZZ pri svojih dejavnostih izdelave profilov ter usklajevanja ponudbe in povpraševanja sprejeli ukrepe za prehod s pristopov na podlagi poklica na pristope, ki temeljijo na spretnostih. V zadnjih letih se je razvijalo tudi sodelovanje med javnimi in zasebnimi zavodi za zaposlovanje, pri čemer je več JZZ razširilo in okrepilo

²¹¹ Glej [evropska mreža javnih zavodov za zaposlovanje](#).

²¹² Evropska komisija, [PES Network Benchlearning manual](#) (Priročnik za primerjalno učenje mreže javnih služb za zaposlovanje), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

sodelovanje z zasebnimi zaposlitvenimi portali in zasebnimi agencijami za zaposlovanje ali pa to načrtujejo²¹³.

Delež kratkotrajno brezposelnih, ki so upravičeni do nadomestil za brezposelnost, se je leta 2023 v EU nekoliko povečal, čeprav so med državami članicami razlike. Delež se je povečal s 35,8 % leta 2022 na 36,6 % leta 2023 (slika 2.3.9)²¹⁴. Medtem ko so se deleži najbolj zmanjšali v Sloveniji (–5,9 odstotne točke), na Irskem (–5 odstotnih točk) in v Belgiji (–4 odstotne točke), je bilo veliko povečanje upravičenosti ugotovljeno v Estoniji (+5,9 odstotne točke) in Bolgariji (+5,3 odstotne točke). Leta 2023 so bile najvišje stopnje upravičenosti zabeležene v Nemčiji, na Finskem in v Avstriji (več kot 50 %), sledile pa so jim Estonija, Francija in Litva (več kot 40 %). Nasprotno je bila najnižja stopnja upravičenosti ugotovljena v Romuniji in na Poljskem (manj kot 15 %). V primerjavi z letom 2022 je delež brezposelnih, registriranih manj kot eno leto, ki so prejeli nadomestila ali pomoč, leta 2023 v EU ostal razmeroma stabilen in je znašal približno 35 %. Delež kratkotrajno brezposelnih, ki prejema nadomestila za brezposelnost, je v pozitivni korelaciji z večjim številom prehodov iz kratkotrajne brezposelnosti v zaposlitev ter z nižjimi stopnjami dolgotrajne brezposelnosti. Na splošno so pravila v zvezi z upoštevним obdobjem v skoraj vseh državah članicah ostala stabilna, pri čemer so med njimi velike razlike, in sicer od 13 tednov plačanih prispevkov za zavarovanje v Italiji, 51 tednov na Madžarskem, Portugalskem ali v Španiji do 104 tedne na Slovaškem²¹⁵. Najdaljše trajanje nadomestil za brezposelnost za osebe z enoletno delovno dobo je v večini držav članic prav tako ostalo nespremenjeno. Na splošno so brezposelni z enoletno delovno zgodovino v 16 državah EU upravičeni do nadomestila za največ šest mesecev. Nadomestitev dohodka je tesno povezana tudi s trajanjem obdobja brezposelnosti. Neto nadomestitvene stopnje za zaposlene z nizkimi dohodki s kratko delovno dobo se med državami članicami zelo razlikujejo. V drugem mesecu pa se neto nadomestitvene stopnje gibljejo od 6,9 % predhodnega (neto) dohodka na Madžarskem do 90 % v Belgiji (slika 2.3.10). V Luksemburgu, na Danskem, v Franciji in na Finskem je nadomestitvena stopnja (ki v vseh državah presega 60 %, v nekaterih primerih pa je precej višja) v drugem in dvanajstem mesecu brezposelnosti enaka.

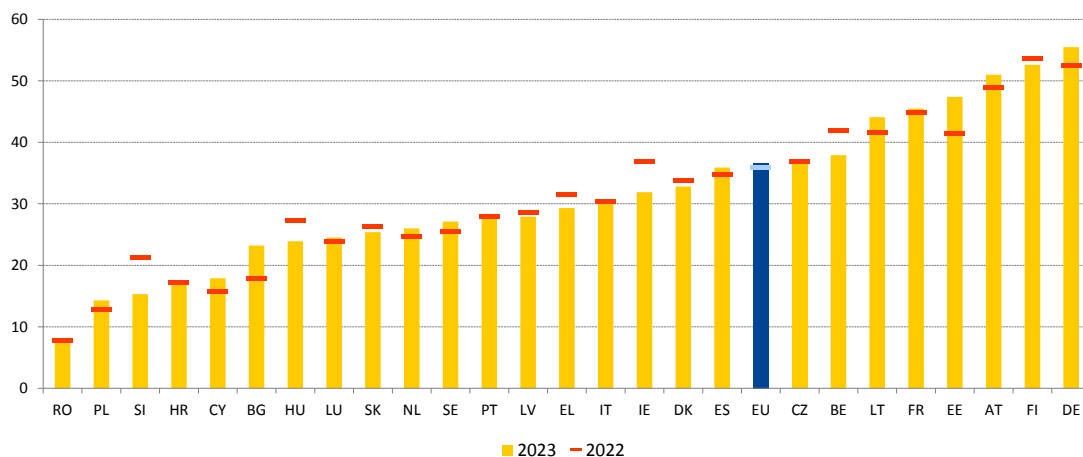
²¹³ Evropska komisija, *Trends in PES: Assessment report on PES capacity* (Trendi na področju javnih zavodov za zaposlovanje: poročilo o oceni njihovih zmogljivosti), Urad za publikacije Evropske unije, 2023, podatki prilagojeni tako, da predstavljajo samo EU.

²¹⁴ Kratkotrajno brezposelni so tisti, ki so brezposelni manj kot 12 mesecev.

²¹⁵ Analiza se nanaša na nadomestila za brezposelnost, ki se načeloma dodelijo tistim, ki se registrirajo kot brezposelni brez lastne krivde, brez vključitve začasnih shem.

Slika 2.3.9: Upravičenost kratkotrajnih iskalcev zaposlitve do nadomestil za brezposelnost se je nekoliko spremenila, pri čemer med državami članicami še vedno obstajajo razlike.

Stopnje kratkotrajno brezposelnih (manj kot 12 mesecev), ki prejemajo nadomestila za brezposelnost (15–64 let, v %)

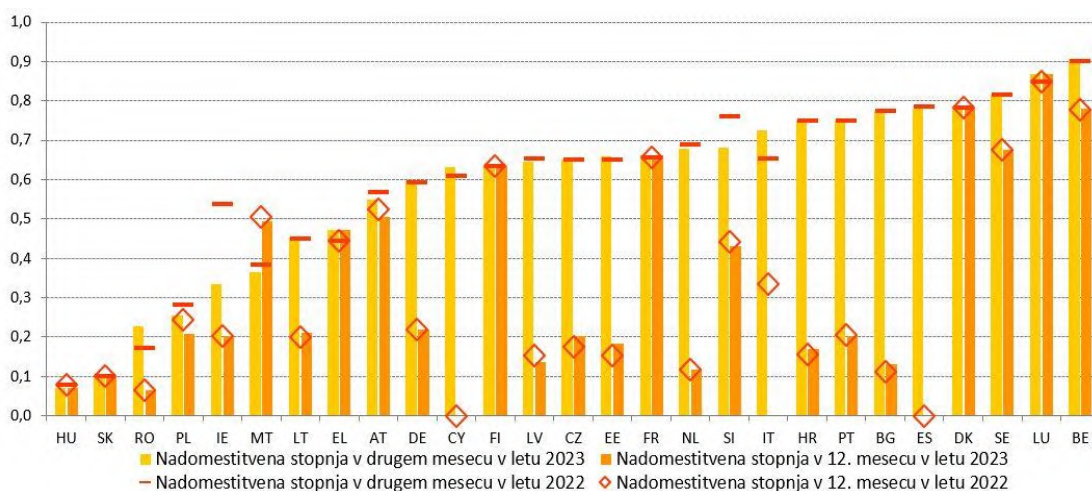

Opomba: podatki za MT niso na voljo. Opredelitev se za ES in FR razlikuje (glej metapodatke). Prekinitev časovne vrste za DK in CY. Nizka zanesljivost za LU in SI.

Vir: Eurostat [[lfsa_ugadra](#)], anketa o delovni sili EU.

Slika 2.3.10: Med državami članicami obstajajo velike razlike pri nadomestitvenih stopnjah za kratkotrajno in dolgotrajno brezposelnost

Neto nadomestitvena stopnja nadomestil za brezposelnost pri osebah s 67 % povprečne plače v drugem in dvanajstem mesecu brezposelnosti (2023 in 2022)

Opomba: kazalnik je izračunan za 20-letno samsko osebo brez otrok in s kratko delovno dobo (eno leto).

Vključeni so različni elementi dohodka, nadomestila za brezposelnost in drugi prejemki (kot sta socialna pomoč in stanovanjski dodatek). Vsi podatki so za leto 2023, razen za BE, CY, DK, FI in PT, za katere so podatki za leto 2022.

Vir: izračuni Evropske komisije na podlagi [modela davkov in socialnih prejemkov OECD](#).

Rezultati na trgu dela za migrante znotraj EU²¹⁶ se še naprej izboljšujejo. Skupno število in stopnja delovne aktivnosti delovno sposobnih migrantov znotraj EU sta se še naprej

²¹⁶ Migranti iz EU ali Efte so državljani EU ali Efte, ki prebivajo v državi EU ali Efte, ki ni njihova država državljanstva (glej [Annual reports on intra-EU labour mobility](#)) (Letna poročila o mobilnosti delovne sile znotraj EU).

povečevala, leta 2023 pa sta dosegla 10,1 milijona in 78-odstotno stopnjo delovne aktivnosti (v primerjavi s 76-odstotno stopnjo delovne aktivnosti državljanov). Istega leta je bilo v EU skupno 1,8 milijona čezmejnih delavcev (za 3 % več kot leta 2022), 1,5 milijona državljanov EU pa je zamenjalo državo, v kateri so delali. Večina mobilnih delavcev se vrne v državo izvora, pri čemer se je njihovo število v EU leta 2023 povečalo za 6 %, med državami članicami pa so velike razlike²¹⁷. Komisija je leta 2024 objavila pregled praks sodelovanja in izzivov v zvezi z napotenimi delavci v EU, pri čemer se je osredotočila na njihove pravice, zlasti glede nastanitve in dostopa do informacij o pogojih zaposlitve²¹⁸.

Dobro delujejo socialni dialog in kolektivna pogajanja so ključni za izboljšanje delovnih pogojev in ublažitev pomanjkanja delovne sile, vendar se vključenost socialnih partnerjev na vseh področjih politike razlikuje. Med aprilom 2020 in julijem 2024 je bila največja stopnja vključenosti socialnih partnerjev sporočena v zvezi s politikami, povezanimi s COVID-19, pri čemer je bil o skoraj 37 % teh politik dosežen dogovor ali opravljeno posvetovanje s socialnimi partnerji. Temu so sledili ukrepi za ublažitev učinka višjih življenjskih stroškov (31 %), ukrepi, povezani z zelenim prehodom (27 %), instrumenti za podporo prestrukturiranju (26 %) in ukrepi, povezani z vojno v Ukrajini (25 %). Najnižja stopnja vključenosti je bila zabeležena pri ukrepih politike v okviru digitalne preobrazbe (22 %) ali v zvezi z ekstremnimi vremenskimi dogodki (13 %). To odraža dejstvo, da so socialni partnerji večinoma vključeni na področja politike v zvezi z delovnimi mesti (ki vplivajo na podjetja in delavce) (slika 2.3.11). V letnem pregledu večstranskega nadzora socialnega dialoga, ki ga je novembra 2023 opravil Odbor za zaposlovanje (EMCO), je bilo poudarjeno, da je bil pri doseganju učinkovitejšega socialnega dialoga in vključenosti socialnih partnerjev v oblikovanje politik dosežen omejen napredek. Poleg tega so nacionalni socialni partnerji ocenili kakovost svoje vključenosti v izvajanje mehanizma za okrevanje in odpornost v letu 2023 kot neenakomerno. Vsaka država članica je za izvajanje svojega načrta za okrevanje in odpornost izbrala strukturo upravljanja, prilagojeno svojim nacionalnim okvirom za socialni dialog. Institucionalni okviri za vključevanje socialnih partnerjev so zato različni, saj so nekatere države članice vzpostavile posebne ureditve in postopke, druge pa so uporabile obstoječe kanale socialnega dialoga. V nekaj državah so bili socialni partnerji vključeni prek novih organov ali posebnih delovnih skupin, ustanovljenih v okviru evropskega semestra ali za spremljanje izvajanja načrtov za okrevanje in odpornost²¹⁹.

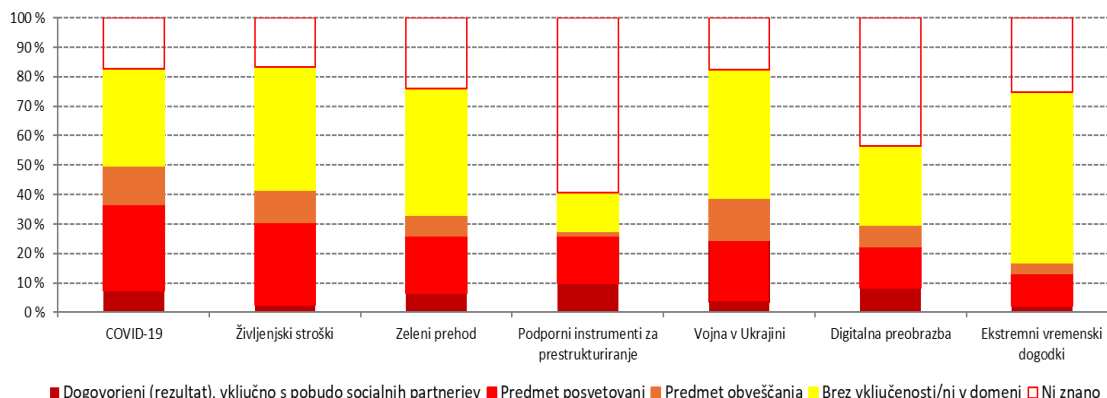
²¹⁷ Evropska komisija (v pripravi), *Annual report on intra-EU labour mobility* (Letno poročilo o mobilnosti delavcev znotraj EU), 2024.

²¹⁸ Glej Delovni dokument služb Komisije, ki je na voljo [tukaj](#).

²¹⁹ Eurofound, [Socialno upravljanje mehanizma za okrevanje in odpornost: vključenost nacionalnih socialnih partnerjev](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

Slika 2.3.11: Stopnja vključenosti socialnih partnerjev se razlikuje glede na okvir politike

Vključenost socialnih partnerjev v oblikovanje nacionalnih politik glede na okvir politike

Opomba: slika vključuje 2 290 politik, označenih z ustreznim okvirom (nekaj dvojnega štetja zaradi možnosti, da se lahko ena politika nanaša na več kot en okvir), zbranih med aprilom 2020 in julijem 2024. Politike vključujejo le zakonodajo ali druge zakonske predpise in tristranske sporazume. Vključenost socialnih partnerjev je predstavljena kot povprečje vključenosti delodajalcev in sindikatov v vsaki kategoriji glede na okvir. Razlike v stopnji vključenosti delodajalcev in sindikatov so majhne.

Vir: Eurofoundova [podatkovna zbirka EU PolicyWatch](#).

Na vrhu socialnih partnerjev v Val Duchesseju 31. januarja 2024 so Komisija, belgijsko predsedstvo in medpanožni socialni partnerji podpisali tristransko izjavo za uspešen socialni dialog. Ta je obnovitev zaveze za okrepitev socialnega dialoga na ravni EU in za združitev moči pri reševanju ključnih izzivov, s katerimi se soočajo naša gospodarstva in trgi dela²²⁰. V izjavi je bilo napovedano, da bo Komisija imenovala novega odposlanca za evropski socialni dialog in začela proces oblikovanja pakta za socialni dialog, ki naj bi se zaključil v začetku leta 2025. Odposlanec bo podpiral in usklajeval izvajanje sporočila o krepitvi socialnega dialoga v EU iz leta 2023 ter odziv Komisije na skupna poročila evropskih socialnih partnerjev o socialnem dialogu na ravni EU. Kar zadeva pakt za evropski socialni dialog, bo za opredelitev novih predlogov za okrepitev evropskega socialnega dialoga z evropskimi socialnimi partnerji organiziranih več tristranskih in dvostranskih srečanj. Na teh srečanjih bodo med drugim obravnavani institucionalna in finančna podpora EU za evropski socialni dialog na vseh ravneh, krepitev zmogljivosti socialnih partnerjev (tudi prek ESS+), dogovorjen dvostranski pristop k pogajanju ter spodbujanje in izvajanje sporazumov socialnih partnerjev.

Za izvajanje vplivnih in vključujočih politik sta ključna redni dialog in posvetovanje z organizacijami civilne družbe. Kot je priznано v izjavi iz La Hulpe o prihodnosti evropskega stebra socialnih pravic iz leta 2024, ima civilna družba ključno vlogo v boju proti socialni izključenosti in neenakostim ter v zvezi s politikami, ki zadevajo premalo zastopane in ranljive skupine. Na ravni EU organizacije civilne družbe dejavno sodelujejo v evropskem semestru z rednimi izmenjavami mnenj in tematskimi razpravami o posebno pomembnih področjih. V nedavni raziskavi Eurofounda je proučeno sodelovanje organizacij civilne družbe pri zgodnjem izvajanju območnih načrtov za pravični prehod v nekaterih državah članicah. Prve empirične raziskave kažejo, da je za smiseln dialog s civilno družbo o ukrepih politike in podpori ranljivim delavcem, skupnostim in industrijam še vedno treba zmanjšati

²²⁰ [Tristranska izjava za uspešen evropski socialni dialog](#).

ovire za udeležbo, ustvariti priložnosti za skupno oceno potreb, podpreti krepitev zmogljivosti in olajšati izmenjavo znanja²²¹.

2.3.2 Ukrepi držav članic

V nekaterih državah članicah se nadaljujejo prizadevanja za odpravo vzrokov za segmentacijo trga dela. Po javnem posvetovanju, ki se je začelo julija 2023, se na **Nizozemskem** pripravlja predlog zakona, ki se osredotoča na povečanje varnosti delavcev s prožnimi pogodbami o zaposlitvi, in sicer z ukinitvijo pogodb brez zagotovljene minimalne delovne obveznosti, nadomestitvijo pogodb „na zahtevo“ z novo vrsto pogodbe, ki delavcem zagotavlja večjo dohodkovno varnost, ter z izboljšanjem varnosti zaposlitve delavcev, zaposlenih pri agencijah za zagotavljanje začasnega dela. Poleg tega je **Nizozemska** oktobra 2023 začela javno posvetovanje o predlogu zakona, ki pojasnjuje pojem delovnega razmerja in uvaja pravno domnevo delovnega razmerja za samozaposlene brez zaposlenih (ki delajo za tarifo, nižjo od 36 EUR). Januarja 2024 je na **Češkem** začela veljati novela zakona o zaposlovanju, cilj katere je pojasniti in racionalizirati pogoje za opravljanje storitev agencij za zaposlovanje. Zakonodaja na področju nezakonitega in prikritega zaposlovanja se je zaostila in zdaj vključuje globe. **Finska** je v svojem vladnem programu za leto 2023 napovedala reformo pogodb o zaposlitvi za določen čas. Čeprav se lahko pogodbe o zaposlitvi sklenejo za določen čas enega leta brez posebnega razloga, se bo z zakonodajo preprečilo, da bi to privedlo do neupravičene uporabe zaporednih pogodb o zaposlitvi za določen čas. **Španija** pripravlja spremembo regulativnega razvoja pogodb o usposabljanju in oblikuje postopek za povezovanje študentov s podjetji. Ta predlog spremembe se osredotoča na vidike usposabljanja v pogodbi o izmeničnem usposabljanju, njegov cilj pa je združiti plačano delo s postopki usposabljanja v okviru kataloga predmetov usposabljanja nacionalnega sistema zaposlovanja. **Slovenija** v okviru načrta za okrevanje in odpornost pripravlja zakon o vzpostavitvi stalne krizne sheme skrajšanega delovnega časa, tudi za primer resnega upada gospodarske aktivnosti, in sicer na podlagi izkušenj, pridobljenih med krizo zaradi COVID-19. Zakon bo vključeval obveznosti izobraževanja in usposabljanja v času skrajšanega delovnega časa za krepitev kompetenc in povečanje zaposljivosti zadevnih delavcev glede na vse večjo digitalizacijo in avtomatizacijo poslovnih procesov.

Več držav članic je sprejelo ukrepe za okrepitev svojih delovnopravnih okvirov. Aprila 2024 je **Slovenija** uvedla regulativne ukrepe za krepitev pravic delavcev do obveščanja in posvetovanja ter soodločanja v vodstvenih ali nadzornih organih družbe v primeru čezmejne združitve, delitve ali preoblikovanja družbe. Maja 2024 je začela v **Estoniji** veljati zakonodaja o preventivi v zvezi z delovno sposobnostjo, ki osebi na dolgotrajnem bolniškem dopustu omogoča, da po dveh mesecih bolniškega dopusta dela v razmerah, prilagojenih njenemu zdravstvenemu stanju. Ta reforma bi morala podpirati proces zdravljenja zaposlenih s kronično boleznijo med njihovim dolgotrajnim bolniškim dopustom, hkrati pa zmanjšati odvisnost in tveganje izgube zaposlitve in/ali trajne nezmožnosti za delo. Julija 2024 so v **Španiji** začele veljati spremembe v zvezi z zakonodajo o kolektivnem odpuščanju. Podjetja, ki nameravajo ukiniti eno ali več delovnih mest, zaradi česar bo prišlo do dokončnega prenehanja dejavnosti in odpustitve petdesetih ali več delavcev, morajo to sporočiti šest mesecev vnaprej. Septembra 2024 je **Grčija** začela pilotno izvajanje digitalne delovne kartice v gostinskem in turističnem sektorju, namenjene boju proti neprijavljenemu nadurnemu delu in prekomernemu delovnemu času. Pilotni projekt se že uporablja za

²²¹ Eurofound, [Creating a new social contract for the just transition: Is partnership working?](#) (Oblikovanje nove socialne pogodbe za pravičen prehod: ali partnerstvo deluje?), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

zaposlene v bankah, velikih supermarketih, zavarovalnicah, varnostnih podjetjih in javnih podjetjih.

Nekatere države članice so sprejele nadaljnje ukrepe za izboljšanje svojih okvirov za zdravje in varnost pri delu. Junija 2023 je v **Italiji** začel veljati zakon o nujnih ukrepih za zaščito delavcev v primeru izrednih podnebnih razmer. Ena od njenih določb se nanaša na vlogo ministrstva za delo pri spodbujanju socialnega dialoga za doseganje sektorskih sporazumov, ki zagotavljajo varnost in zdravje pri delu v izrednih podnebnih razmerah, vključno z vročinskimi valovi. Poleg tega je oktobra 2023 **Italija** ratificirala temeljni konvenciji MOD C155 (Konvencija o varnosti in zdravju pri delu) in C187 (Konvencija o promocijskem okviru za varnost in zdravje pri delu). Decembra 2023 je **švedska** vlada agenciji za delovno okolje naložila predložitev predlogov za pobude, zaradi katerih bi lahko več delavcev izrazilo zanimanje za vlogo predstavnika za varnost. Agencija je aprila 2024 ministrstvu za delo predložila poročilo. Decembra 2023 je **Danska** spremenila zakon o nadomestilih za zaposlene, da bi okrepila sistem nadomestil za delo (npr. z novim nadomestilom za usposabljanje, pregledom časa obravnave primerov, zvišanjem ravni nadomestila z uvedbo sistema zavarovanja za poškodbe na delovnem mestu v primeru nasilja za oskrbovalce). Poleg tega je bilo z zakonom uvedeno nadomestilo za izgubo statusa vzdrževanega družinskega člana za otroke in mlade. Septembra 2024 je **Španija** sprejela predpise o varnosti in varovanju zdravja pri delu v gospodinjstvu. Ti določajo seznam pravic delavcev v gospodinjstvu in dolžnosti delodajalcev, kar zagotavlja potrebno pravno varnost za njihovo učinkovitost. Aprila 2024 je **Bolgarija** ratificirala temeljni konvenciji MOD C155 in C187, oktobra 2024 pa je **Nizozemska** ratificirala konvencijo C187, ki se nanaša na zdravje in varnost pri delu.

Na dnevnem redu več držav članic so nove ureditve dela, kot so prožno delo, delo od doma in delo na daljavo. Septembra 2023 so začeli veljati predlogi sprememb **češkega** delovnega zakonika, ena od ključnih sprememb pa je ureditev dela na daljavo. Poleg tega so starši in skrbniki majhnih otrok deležni okrepljene podpore pri usklajevanju družinskega in poklicnega življenja. Druga novost je možnost, da se delavcem, ki delajo na daljavo, zagotovi nadomestilo v obliki pavšala za najpogostejše stroške, povezane z njihovo domačo pisarno. Na **Irskem** je bil v zakon o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja in različnih določbah vključen predlog zakona o pravici, da se zahteva delo na daljavo, spremembe pa so začele veljati marca 2024. Zakon vključuje pravico delavcev, da zahtevajo delo na daljavo, in pravico oskrbovalcev, da zahtevajo prožno delo, vključno s pravico do zgoščenega skrajšanega delovnega časa za doječe matere. Marca 2024 je **Ciper** v okviru načrta za okrevanje in odpornost uvedel shemo za spodbujanje zaposlovanja brezposelnih z zagotavljanjem prožnih oblik dela z delom na daljavo. Marca 2024 je **Bolgarija** izvedla reformo, vključeno v njen načrt za okrevanje in odpornost, s katero so bila spremenjena pravila o delu na daljavo, določena z zakonikom o delovnih razmerjih, da bi se olajšal dostop do dela na daljavo z zagotavljanjem pravne varnosti tako delavcem kot delodajalcem, v njej pa so tudi jasno določena pravila o zdravju in varnosti ter o spremljanju delovnega časa in poročanju o njem.

Nekatere države članice so sprejele zakonodajne ukrepe za izboljšanje delovnih pogojev pri platformnem delu in reševanje izzivov, povezane z uporabo algoritmskega upravljanja na delovnem mestu. Spremembe **hrvaškega** zakona o delovnih razmerjih, ki so začele veljati 1. januarja 2024 in so del načrta za okrevanje in odpornost, določajo, da so digitalne platforme dela in agregatorji (posredniki, ki take platforme povezujejo z delavci) solidarno odgovorni za izplačilo plače platformnim delavcem. Platformne delavce morajo obveščati o organizaciji dela in postopkih odločanja ter zagotavljati preglednost podatkov. **Ciper** v okviru načrta za okrevanje in odpornost izvaja reformo svojega socialnega

zavarovanja, da bo zajemalo samozaposlene in tiste z nestandardnimi oblikami zaposlitve, kot so platformni delavci. V **Nemčiji** vlada trenutno pripravlja poseben zakon o varstvu podatkov zaposlenih, ki bo med drugim obravnaval značilne primere, ki se pojavljajo v okviru algoritemskega upravljanja na delovnem mestu, kot sta video nadzor in uporaba sistemov umetne inteligence. Na **Portugalskem** je bil v okviru agende za dostojno delo za leto 2023 nedavno uveden predpis o algoritemskem upravljanju na delovnem mestu. Zakon med drugim določa, da je uporabo algoritmov in umetne inteligence mogoče urejati s kolektivnimi pogodbami.

Nekatere države članice so sprejele ukrepe za zmanjšanje pojavnosti neprijavljenega dela. **Grčija** pripravlja v okviru načrta za okrevanje in odpornost uvedbo informacijskega sistema za spremljanje trga dela (ARIADNE), ki bo zagotavljal digitalno beleženje delovnega časa in deloval kot enoten portal za upravne podatke o zaposlovanju in socialnem zavarovanju. Decembra 2023 naj bi **italijanska** agencija za prihodke in nacionalni inštitut za socialno varnost dosegla popolno interoperabilnost svojih podatkovnih zbirk, da bi se spopadla z davčnimi utajami v sektorju dela v gospodinjstvu. Od aprila 2024 je **Italija** v okviru načrta za okrevanje in odpornost okrepila dejavnosti delovne inšpekcije ter uvedla odvračilne in spodbujevalne ukrepe za zmanjšanje pojavnosti neprijavljenega dela. V letu 2024 so v **Litvi** začele veljati spremembe pravil o obvezni izterjavi dolgov, da bi več brezposelnih spodbudili k vrnitvi na trg dela in s tem zmanjšali sivo ekonomijo. Ob registraciji pri javnem zavodu za zaposlovanje so lahko zadolženi brezposelni upravičeni do šestmesečnega obdobja (ki ni na voljo več kot dvakrat v petih letih), v katerem proti njim niso sprejeti nobeni obvezni ukrepi za izterjavo dolgov.

Države članice dolgotrajno brezposelnost še naprej obravnavajo z različnimi ciljno usmerjenimi ukrepi. V **Avstriji** je program Odskočna deska (ki se je začel izvajati leta 2021 z namenom boja proti dolgotrajni brezposelnosti s subvencioniranim zaposlovanjem bodisi v socialnih podjetjih bodisi s posebno ugodnimi pogoji za pomoč pri vključevanju) od leta 2023 postal del rednega proračuna javnega zavoda za zaposlovanje. Istega leta je **Portugalska** uvedla izreden ukrep, ki omogoča delno kopičenje nadomestil za brezposelnost z dohodki iz dela, da bi spodbudila vrnitev dolgotrajno brezposelnih na trg dela. Aprila 2024 je **Slovaška** začela nacionalni projekt Finančne spodbude za zaposlovanje, da bi podprla brezposelne v slabšem položaju zaradi starosti, zapletenih družinskih razmer, nizke izobrazbe, izgube delovnih navad, invalidnosti in drugih razlogov. Med aprilom in septembrom 2024 je **Madžarska** objavila razpis za pilotni program za poskusno zaposlitev, cilj katerega je obravnavati potrebe podjetij po delovni sili s povečanjem domače ponudbe delovne sile in spodbujanjem zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih. Sodelujoči MSP prejema podpora ne le za plače (do devet mesecev), temveč tudi za zagotavljanje prilagojenega razvoja in mentorstva dolgotrajno brezposelnim na podlagi ocene njihovih kompetenc. Dolgotrajno brezposelni prejmejo (poleg plače) dodatno nadomestilo kot spodbudo, da ostanejo zaposleni do devet mesecev. V letu 2023 je **Hrvaška** začela izvajati ciljno usmerjen program aktivne politike trga dela (Zaposlitev plus) za dolgotrajno brezposelne in ranljive skupine. Z njim se glede na oddaljenost od trga dela dolgotrajno brezposelnim osebam zagotavlja sklop 2–3 ukrepov (program aktiviranja, vključevanje na trg dela in/ali izpopolnjevanje/usposabljanje), da se jih podpre pri vključevanju na trg dela.

Več držav članic je sprejelo ukrepe za okrepitev svojih aktivnih politik trga dela in pomoči, ki se zagotavlja različnim skupinam. **Finska** pripravlja reformo zavodov za zaposlovanje in služb za gospodarski razvoj. Odgovornost za organizacijo teh storitev bo prenesena na občine ali območja z občinskim soupravljanjem, ki bodo ustanovljena 1. januarja 2025. Oblikovan bo model financiranja za občine, da bodo razvijale svoje

dejavnosti za spodbujanje zaposlovanja. **Slovensko** ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti pregleduje in posodablja izvedbene dokumente smernic za izvajanje aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2021–2025, s posebnim poudarkom na načrtu aktivne politike zaposlovanja in katalogu ukrepov aktivne politike zaposlovanja. V **Belgiji** je zvezna vlada sprejela sveženj ukrepov za zagotavljanje podpore postopnemu vračanju delavcev po dolgotrajnem bolniškem dopustu. Novembra 2023 se je začela komunikacijska kampanja za obveščanje teh delavcev o vseh razpoložljivih poteh za ponovno vključitev. S kraljevim odlokom iz marca 2024 so bili uvedeni trije obvezni usmerjevalni sestanki za boljšo aktivacijo. Od aprila 2025 bodo delavcem, ki so bili vsaj eno leto na bolniškem dopustu, na voljo dobropisi v višini 1 800 EUR za prilagojeno karierno orientacijo. Da bi se na trg dela ponovno vključili brezposelni, starejši od 50 let, **Avstrija** uporablja več storitev in instrumentov financiranja, vključno s kombiniranimi plačnimi subvencijami (leta 2023 je bilo za subvencije dodeljenih približno 286,3 milijona EUR odhodkov). Na **Malti** shema za dostop do zaposlitve, ki se izvaja med letoma 2023 in 2029 ter se sofinancira iz ESS+, zagotavlja finančno pomoč delodajalcem in delovne priložnosti posameznikom, oddaljenim od plačane zaposlitve. Na **Portugalskem** je bil leta 2024 vzpostavljen program Qualifica On, ki podpira (pre)kvalifikacijo delavcev iz podjetij, proizvodnja katerih je zaradi prestrukturiranja v mirovanju. **Bolgarija** namerava v okviru svojega letnega nacionalnega akcijskega načrta za zaposlovanje za leto 2024 izpopolniti/preusposobiti 9 000 oseb in zagotoviti podporo za zaposlitev skoraj 10 000 osebam. Poleg tega **Bolgarija** med letoma 2023 in 2026 s podporo ESS+ vlaga 153 milijonov EUR v celostni pristop k vključevanju neaktivnih oseb na trg dela z večjo aktivacijo, usposabljanjem in ozaveščanjem. Na **Slovaškem** novi nacionalni projekt Spretnosti za trg dela, ki se do leta 2026 sofinancira iz ESS+, prek preusposabljanja podpira iskalce zaposlitve pri njihovih prizadevanjih za iskanje zaposlitve. V skladu z zakonom o zavodih za zaposlovanje so ciljna skupina prikrajšani iskalci zaposlitve (npr. mladi, mlajši od 26 let, državljani, starejši od 50 let, dolgotrajno brezposelni, nizko usposobljeni).

Več držav članic sprejema ukrepe za krepitev zmogljivosti in delovanja svojih javnih zavodov za zaposlovanje glede na obstoječe pomanjkanje delovne sile ter potrebe po spretnostih. Med letoma 2021 in 2023 se je prek mehanizma za okrevanje in odpornost podpiral sklop ukrepov nadaljnjega usposabljanja za zaposlene v javnih zavodih za zaposlovanje v **Španiji**. V okviru načrta za okrevanje in odpornost je **Španija** leta 2023 dokončala naložbo za prenovo javnih zavodov za zaposlovanje, ki je zajemala izboljšanje notranjih sistemov upravljanja, posodobitev delovnih mest in digitalizacijo podporne službe za državljane. V letu 2023 je **Hrvaška** nadaljevala digitalizacijo hrvaških zavodov za zaposlovanje. S to naložbo sta bila vzpostavljena sistem za upravljanje digitalne identitete in sistem za upravljanje človeških virov. Leta 2024 je **Ciper** uvedel mobilne enote JZZ, ki bodo do konca leta 2029 opravljale ogled v vseh okrožjih na podeželskih in mestnih območjih. Do prve polovice leta 2026 se mobilne enote sofinancirajo iz mehanizma za okrevanje in odpornost, od druge polovice leta 2026 do konca leta 2029 pa iz ESS+. Januarja 2024 je bil v okviru zakona o polni zaposlenosti iz decembra 2023 **francoski** sistem JZZ Pôle Emploi postopoma nadomeščen s sistemom France Travail. Pričakuje se, da bo ta novi sistem omogočil boljše usklajevanje akterjev JZZ, reorganizacijo podpore in spremljanja brezposelnih ter okreplil ukrepe za vključevanje invalidnih delavcev.

Nekatere države članice so okrepile sodelovanje med javnimi zavodi za zaposlovanje in socialnimi službami, da bi povečale učinek svojih aktivnih politik trga dela. Aprila 2024 je **Romunija** v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost vzpostavila digitalno platformo za upravljanje dobropisov za delavce v gospodinjstvu. Platforma naj bi bila med drugim interoperabilna z drugimi ustreznimi podatkovnimi zbirkami, kot so zbirke JZZ,

ministrstva za delo in socialno zaščito ter ministrstva za finance. Maja 2024 so v **Italiji** začela veljati nova pravila za izboljšanje digitalne platforme, ki zbira informacije od socialnih služb in javnih služb za zaposlovanje. Splošni cilj je bolje uskladiti povpraševanje po delovni sili in njeno ponudbo.

V več državah članicah so se izvajali ukrepi za privabljanje tujih talentov in ublažitev nezadostne ponudbe delovne sile na trgu dela. Novembra 2024 je **Španija** uvedla celovito reformo, cilj katere je posodobiti migracijske politike za obravnavanje demografskih izzivov in izzivov na trgu dela. Reforma je osredotočena na poenostavitev upravnih postopkov in krepitev vključevanja s spodbujanjem dostopa do zaposlitve, usposabljanja in ponovne združitve družine kot ključnih stebrov, hkrati pa preprečuje tudi primere neurejenega statusa. Januarja 2024 je **Francija** sprejela zakon za boljši nadzor priseljevanja, vključno z ukrepom za olajšanje dostopa do dovoljenj za državljane tretjih držav, ki delajo v deficitarnih poklicih ali na geografskih območjih, ki imajo težave pri zaposlovanju delavcev. Marca 2024 je **Švedska** okrepila sodelovanje med javnimi zavodi za zaposlovanje in desetimi drugimi vladnimi organi (npr. agencijo za socialno zavarovanje, davčno agencijo, agencijo za migracije) za boljše usklajevanje ukrepov za privabljanje in zadržanje visoko usposobljene mednarodne delovne sile. Poleg tega imajo od decembra 2023 na **Švedskem** državljani tretjih držav, ki sodelujejo pri jamstvu za delovna mesta in razvoj, lažji dostop do učenja jezikov in nadaljnjega učenja odraslih. Julija 2024 je **Češka** uvedla opustitev delovnega dovoljenja za visoko usposobljene delavce iz desetih držav, ki niso članice EU. Novembra 2023 je **Malta** posodobila uredbo o agencijah za zaposlovanje in tako sprejela pomembne ukrepe za ureditev dejavnosti agencij za zaposlovanje, zagotavljanje začasnega dela in zunanje izvajanje, da bi državljane tretjih držav zaščitila pred izkoriščanjem.

Več držav članic je izvedlo reforme za uskladitev svojih sistemov nadomestil za brezposelnost s prevladujočimi socialno-ekonomskimi razmerami. Julija 2023 je **Nemčija** v skladu z zakonom o prejemkih državljanov izvajalačasne določbe, pri čemer je povečala finančno podporo za samske posameznike (s 502 EUR na 563 EUR) in spodbujala zagotavljanje usposabljanja. Te spremembe bodo veljale do 31. decembra 2024. Junija 2024 je **Švedska** izvedla reformo svojega zavarovanja za primer brezposelnosti, da bi povečala kritje za osebe brez zaposlitve, hkrati pa boljše uskladila socialne prejemke z obdobjem prejemanja nadomestila (tj. zmanjšanje nadomestila za 5 odstotnih točk vsakih 100 dni). Zvišala naj bi se tudi minimalna raven podpore aktivnosti. Spremenjena zakonodaja naj bi začela veljati 1. oktobra 2025. Na **Finskem** je bil z reformo stanovanjskega dodatka, sprejeto aprila 2024, odpravljen odtegljaj za splošni dohodek v višini 300 EUR. Vendar se ta sprememba delno izravna z drugimi povečanji nadomestila. Januarja 2024 je **Malta** izvedla reformo sistema nadomestil za brezposelnost, da bi stopnje nadomestil boljše uskladila z zadnjo plačo prejemnika, pri čemer je upoštevala nacionalno minimalno plačo. V prvih šestih tednih bodo nadomestila predstavljala 60 % prejšnje plače, pri čemer se bodo v naslednjih desetih tednih znižala na 55 %, v zadnjih desetih tednih pa na 50 %. Poleg tega **Malta** v okviru načrta za okrevanje in odpornost izvaja postopek spremljanja ukrepov politike v zvezi z nadomestili za brezposelnost. Prvo poročilo naj bi bilo okvirno pripravljeno do konca leta 2024, čez pet let pa bo sledilo novo poročilo. V okviru načrta za okrevanje in odpornost je **Španija** izvedla reformo sistema nadomestil za brezposelnost, za katera se ne plačujejo prispevki. Zakon razširja te ugodnosti na posameznike, mlajše od 45 let, brez družinskih obveznosti in kmetijske delavce, prilagaja lestvico progresivnosti in omogoča, da so nadomestila združljiva z zaposlitvijo. Novembra 2023 je **Portugalska** v skladu z agendo za dostojno delo in nedavnimi spremembami zakonika o delovnih razmerjih razširila nadomestila za brezposelnost na žrtve nasilja v družini.

Nekatere države članice so sprejele ukrepe za izboljšanje reprezentativnosti organizacij zaposlenih in podporo krepitvi zmogljivosti socialnih partnerjev. Julija 2023 je **Luksemburg** prilagodil pravila o članstvu in volilnih seznamih poklicnih zbornic, da bi vključevala vajece, iskalce zaposlitve v posebnem delovnem razmerju ter zaposlene in vajece na starševskem dopustu. Maja 2024 je **Španija** v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost sprejela reformo, s katero je zmanjšala zahtevano delovno dobo za glasovanje in kandidiranje na volitvah v predstavniške organe zaposlenih v podjetjih za delavce v kulturnih in ustvarjalnih sektorjih. Aprila 2024 je **Madžarska** začela izvajati ukrep, ki se sofinancira iz ESS+ in podpira krepitev zmogljivosti socialnih partnerjev z zagotavljanjem možnosti financiranja za plače novih zaposlenih, usposabljanje, organizacijo dogodkov, študijske obiske ali udeležbo na mednarodnih dogodkih.

2.4 Smernica 8: Spodbujanje enakih možnosti za vse, krepitev socialne vključenosti in boj proti revščini

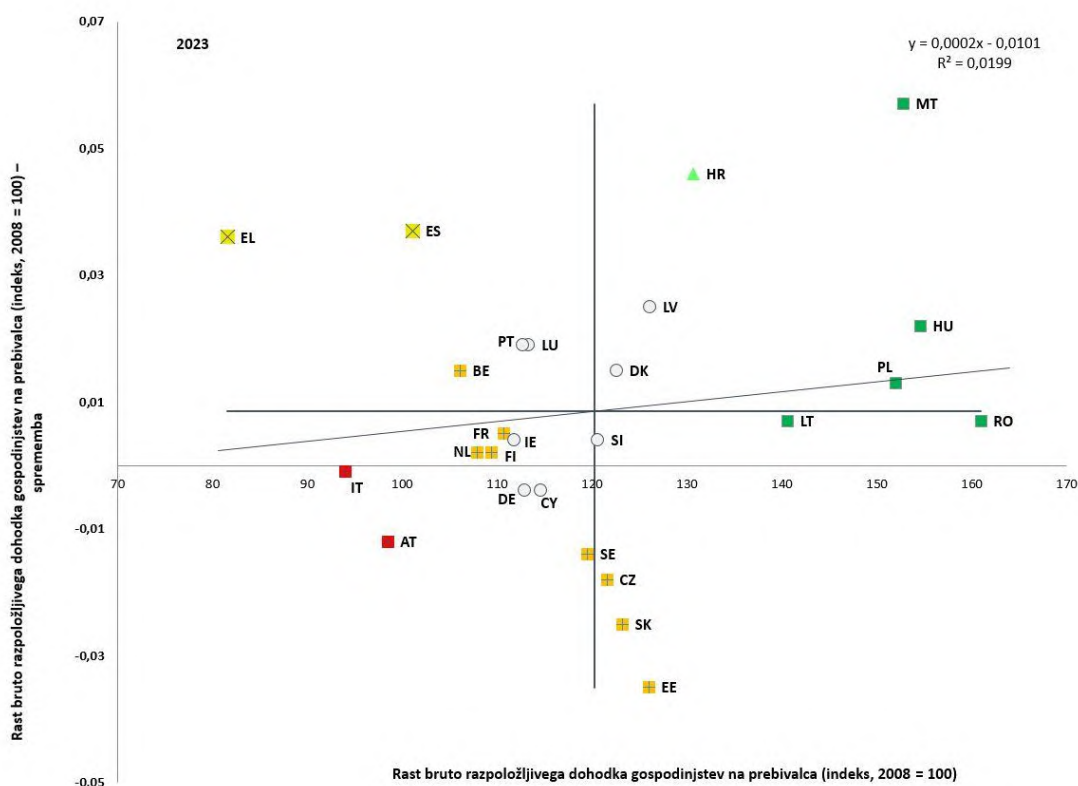
V tem oddelku je obravnavano izvajanje smernice za zaposlovanje št. 8, v skladu s katero se državam članicam priporoča, naj spodbujajo enake možnosti za vse, krepijo socialno vključenost in se borijo proti revščini v skladu z načeli 2 (enakost spolov), 3 (enake možnosti), 11 (otroško varstvo in podpora za otroke), 12 (socialna zaščita), 14 (minimalni dohodek), 15 (dohodki in pokojnine za starejše), 16 (zdravstveno varstvo), 17 (vključevanje invalidov), 18 (dolgotrajna oskrba), 19 (stanovanja in pomoč za brezdomce) in 20 (dostop do osnovnih storitev). Oddelek 2.4.1 vsebuje analizo ključnih kazalnikov, oddelek 2.4.2 pa poroča o ukrepih politike, ki so jih sprejele države članice.

2.4.1 Ključni kazalniki

Rast realnega bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca se je leta 2023 na ravni EU nekoliko povečala. Leta 2023 je znašala 111,1 (raven leta 2008 = 100), kar je 0,6 točke več kot leta 2022. Največje povečanje je bilo zabeleženo na Malti, manjše, vendar še vedno znatno povečanje pa je bilo zabeleženo na Hrvaškem, v Španiji in Grčiji (glej sliko 2.4.1). Romunija, Madžarska, Malta, Poljska in Litva so bile leta 2023 zaradi visokih ravni „najuspešnejše države“ (več kot 140 % v primerjavi z letom 2008). Nasprotno se je rast najbolj zmanjšala v Estoniji, sledili pa sta ji Slovaška in Češka, ki sta še vedno na razmeroma visoki ravni. Glede na to, kako sta se Italija in Avstrija odrezali leta 2023, je bilo ugotovljeno, da sta zaradi nizkih ravni, ki so tudi bile posledica poslabšanja, „državi s kritičnimi razmerami“. Leta 2023 je bilo „treba spremljati“ razmere v Estoniji, na Slovaškem, Češkem in Švedskem (kjer so bile ravni blizu povprečja EU, vendar so se glede na predhodno leto poslabšale) ter na Finskem, Nizozemskem, v Franciji in Belgiji (kjer so bile ravni kljub splošni stabilnosti ali majhnemu izboljšanju glede na predhodno leto pod povprečjem EU).

Slika 2.4.1: Rast bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca se je v EU rahlo povečala, leta 2023 pa se je med državami članicami razlikovala

Rast realnega bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca, ravni iz leta 2023 in spremembe glede na prejšnje leto (2008 = 100, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

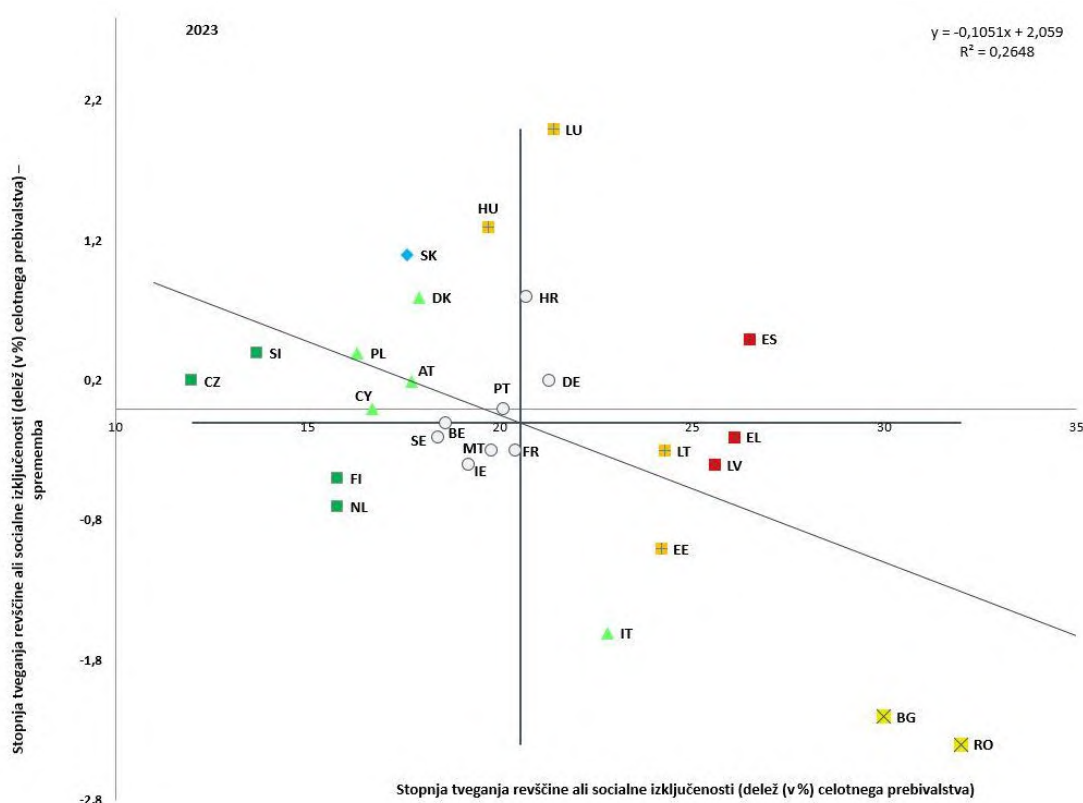
Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Podatki za BG niso na voljo. Vir: Eurostat [tepsr_wc310], evropski sektorski računi.

Delež ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti se je v EU v letu 2023 nekoliko zmanjšal, tudi zaradi odločnih ukrepov politike za ublažitev negativnih socialnih učinkov visokih življenjskih stroškov. Kljub temu so bile razmere v letu 2023 „kritične“ v Španiji, Grčiji in Latviji, kjer se razmeroma visoke ravni (26,5 %, 26,1 % oziroma 25,6 %) niso bistveno izboljšale ali so se celo nekoliko povečale (za 0,5 odstotne točke v Španiji) – glej sliko 2.4.2. Madžarsko, Luksemburg, Estonijo in Litvo je bilo „treba spremljati“, bodisi zaradi razmeroma visoke ravni (24,3 % oziroma 24,2 % za Litvo oziroma Estonijo) bodisi zaradi znatnega povečanja (+2 oziroma +1,3 odstotne točke za Luksemburg oziroma Madžarsko). Hkrati je bil položaj v Romuniji in Bolgariji „šibek, ki pa se izboljšuje“, saj so bile tam zabeležene najvišje ravni v EU (32,0 % oziroma 30,0 %), pa tudi največji upad (–2,4 odstotne točke oziroma –2,2 odstotne točke). Na nasprotni strani spektra so bile Češka, Slovenija, Nizozemska in Finska kot „najuspešnejše države“ (stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti so znašale 12,0 %, v zadnjih dveh državah pa 13,7 % oziroma 15,8 %). Nekateri znaki konvergence so bili vidni v vseh državah članicah EU. Kljub temu so bile razlike velike tudi med regijami EU, tudi znotraj držav članic, zlasti v Italiji, Franciji, na Poljskem, v Nemčiji, na Portugalskem, v Španiji in Belgiji (glej sliko 8 v Prilogi 5), vključno z najbolj oddaljenimi regijami. V zvezi s tem je ocena porazdelitvenega učinka reform in

naložb še vedno posebno pomembna za zagotovitev njihovega prispevka k doseganju krovnega cilja EU, da se do leta 2030 iz revščine reši vsaj 15 milijonov ljudi²²².

Slika 2.4.2: Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti se je leta 2023 v EU nekoliko zmanjšala, pri čemer je bila med državami članicami dosežena določena konvergenca

Delež prebivalstva s tveganjem revščine ali socialne izključenosti, ravni leta 2023 in spremembe glede na prejšnje leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Prekinitev časovne vrste za HR.

Vir: Eurostat [ilc_peps01n], EU-SILC.

Dohodkovna revščina in delež ljudi, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov, sta se nekoliko zmanjšala, resna materialna in socialna prikrajšanost pa sta ostali nespremenjeni. Kljub višjim življenjskim stroškom ta široka stabilnost odraža blažilne učinke odzivov politike, sprejetih na ravni EU in držav članic. Leta 2023 (glede na dohodke iz leta 2022) je imela Češka najnižjo stopnjo tveganja revščine v EU, po zmanjšanjih pa so ji sledile Danska, Irska, Finska in Belgija (na ravneh 9,8 %, 11,8 %, 12,0 %, 12,2 % oziroma 12,3 %) – glej zgornjo preglednico na sliki 2.4.3). Nasprotno so imele največje deleže Latvija, Estonija, Romunija, Litva, Bolgarija in Španija (na ravneh 22,5 %, 22,5 %, 21,1 %, 20,6 %, 20,6 % oziroma 20,2 %), čeprav so bila zabeležena zmanjšanja (razen Latvije, kjer ni bilo sprememb). Hitre ocene Eurostata, ki se nanašajo na dohodke za leto 2023, kažejo, da so bile stopnje tveganja revščine v EU v povprečju in v večini držav članic nespremenjene, medtem ko so se v Luksemburgu, Grčiji, Avstriji in Franciji zvišale, na Portugalskem, v Španiji, Nemčiji, na

²²² Glej Sporočilo Komisije Boljše ocenjevanje porazdelitvenega učinka politik držav članic (COM(2022) 494 final).

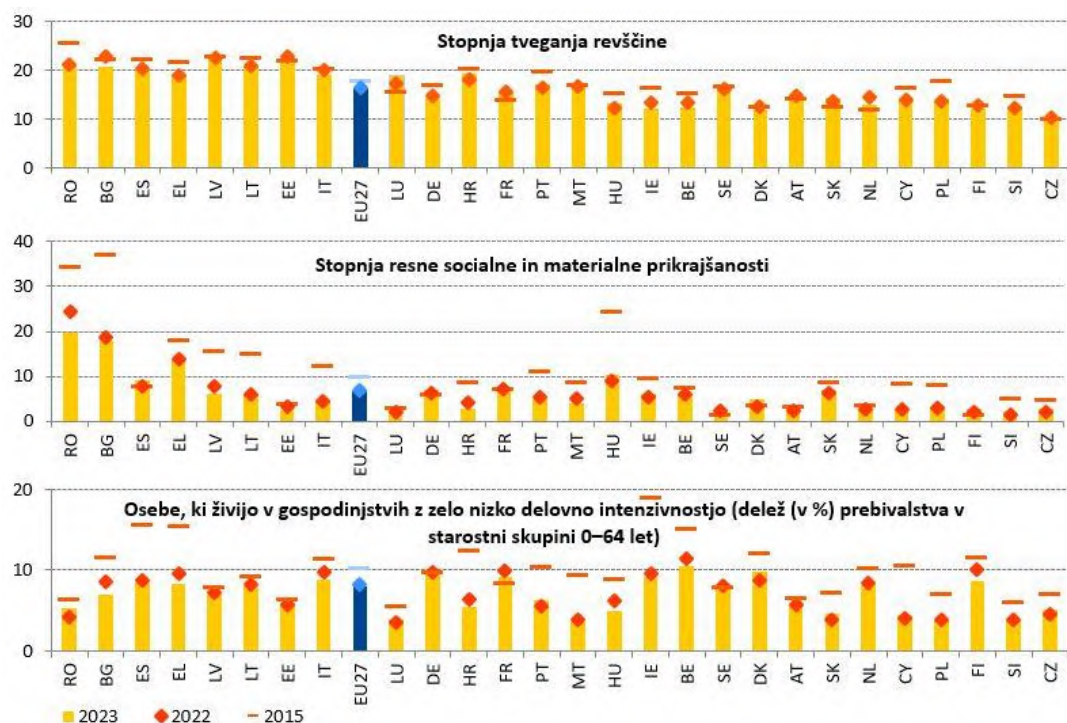
Finskem, v Estoniji in na Nizozemskem pa znižale²²³. Delež ljudi, ki trpijo resno materialno in socialno prikrajšanost, je v EU ostal na splošno stabilen, vendar se je med državami članicami precej razlikoval, in sicer od 2 % v Sloveniji do 19,8 % v Romuniji – glej srednjo preglednico na sliki 2.4.3. Vendar se je v več državah članicah (Avstrija, Danska, Madžarska in Španija) povečal za več kot 1 odstotno točko, v Romuniji, Latviji, na Hrvaškem in v Franciji pa zmanjšal. Glede na nadaljevanje pozitivnih gibanj na trgu dela zaradi trajnostne gospodarske rasti v letu 2022 se je delež ljudi, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov, v letu 2023 zmanjšal (na podlagi aktivnosti iz leta 2022). Tako je bilo v večini držav članic, pri čemer so bile najnižje ravni zabeležene na Malti, v Sloveniji, Luksemburgu in na Poljskem, najvišje pa v Belgiji, Nemčiji, na Danskem, v Franciji in na Irskem – glej srednjo preglednico na sliki 2.4.3. Velika zvišanja cen v zadnjih letih, zlasti hrane in energije, ter njihov nesorazmeren učinek na nižje dohodke so prispevali k zvišanju stopenj tveganja revščine, določene na ravni leta 2019²²⁴. Med letoma 2022 in 2023 se je ta številka v EU povečala za 1,3 odstotne točke na 15,1 %. Kljub temu prvemu povečanju po nekaj letih upadanja ostaja stopnja pod vrednostjo iz leta 2019 (na ravni 16,5 %). Določene stopnje tveganja revščine so se zvišale tudi v veliki večini držav članic, razen v Bolgariji, Avstriji, Španiji in na Poljskem. Najvišje so bile zabeležene v Estoniji (+6,2 odstotne točke na 20,5 %), sledili pa sta ji Nizozemska in Malta (+3,3 oziroma +3,1 odstotne točke na 13 % za obe državi).

²²³ Glej [Income inequalities and poverty indicators 2023 flash estimates - Experimental results](#) (Dohodkovne neenakosti in kazalniki revščine za leto 2023 – hitre ocene – eksperimentalni rezultati) na povezani [spletni strani Eurostata](#).

²²⁴ Ljudje s tveganjem revščine glede na leto 2019 so ljudje, katerih ekvivalentni razpoložljivi dohodek je pod pragom tveganja revščine, *izračunanim leta 2019* in prilagojenim glede na harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin (HICP) med letoma 2019 in 2023. Podatki so na voljo na [[ilc_li22](#)].

Slika 2.4.3: Stopnja tveganja revščine in delež ljudi, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov, sta se zmanjšala, resna materialna in socialna prikrajšanost pa sta ostali nespremenjeni

Elementi glavnega kazalnika stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti (v %, 2015, 2022, 2023)

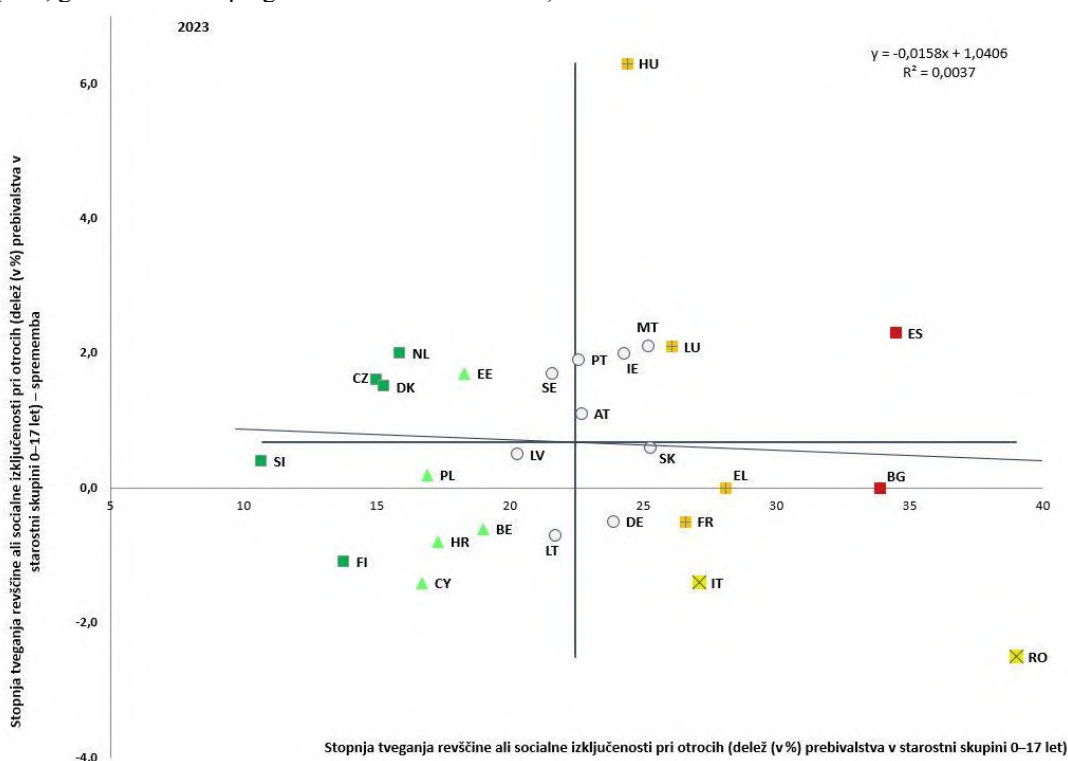
Opomba: kazalniki so v letu 2023 razvrščeni po stopnjah tveganja revščine ali socialne izključenosti. Prekinitev časovne vrste za HR za stopnjo tveganja revščine ter za FR za stopnjo resne materialne in socialne prikrajšanosti.

Vir: Eurostat [tessi010], [tepsr_lm420], [tepsr_lm430], EU-SILC.

Revščina otrok v EU je ostala na splošno nespremenjena, čeprav se je število prizadetih otrok v letu 2023 nekoliko zmanjšalo. Letos se je prvič po pandemiji COVID-19 število otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti v EU nekoliko zmanjšalo (19,9 milijona v primerjavi s približno 20 milijoni leta 2022). To zmanjšanje števila otrok pa se zaradi zmanjšanja skupnega števila otrok ni odrazilo v nižji stopnji. Stopnja je bila zato nespremenjena in je znašala 24,8 % v primerjavi s 24,7 % leta 2022, kar je še vedno 3,5 odstotne točke več kot pri celotnem prebivalstvu. Slovenija, Finska, Češka, Danska in Nizozemska so bile med „najuspešnejšimi državami“, saj so imele manj kot 16-odstotno stopnjo tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih. Po drugi strani sta bili Španija in Bolgarija „državi s kritičnimi razmerami“, pri čemer se je v prvonavedeni ta stopnja zvišala (za več kot 2 odstotni točki na 34,5 %), stopnja v drugonavedeni pa je znašala več kot 33 %, pri čemer se v primerjavi s predhodnim letom ni bistveno izboljšala. Madžarsko, kjer je prišlo leta 2023 do največjega zvišanja (+6,3 odstotne točke), je bilo „treba spremljati“ skupaj z Luksemburgom, Grčijo in Francijo, med katerimi so vse imele razmeroma visoke stopnje. Največje znižanje je bilo zabeleženo v Romuniji in Italiji (za več kot 1 odstotno točko), obe pa sta bili „državi s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, pri čemer je prva zabeležila eno najvišjih vrednosti (39 %). Na splošno sta se število in delež otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti povečala v 15 državah članicah.

Slika 2.4.4: Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih je v večini držav članic ostala na splošno nespremenjena in na višji ravni kot pri celotnem prebivalstvu

Delež otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti, ravni leta 2023 in spremembe glede na prejšnje leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Prekinitev časovne vrste za HR.

Vir: Eurostat [tepsr_lm412], EU-SILC.

Sestavni deli stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih so na ravni EU ostali nespremenjeni, nekatere države članice pa so zabeležile velike spremembe. Stopnja tveganja revščine pri otrocih je ostala na splošno nespremenjena in je leta 2023 znašala 19,4 % (v primerjavi z 19,3 % leta 2022, pri čemer se je nanašala na dohodke iz leta 2022 oziroma leta 2021). Največje povečanje je bilo zabeleženo na Madžarskem (+7,1 odstotne točke), največje zmanjšanje pa v Nemčiji (–1 odstotna točka). Tako kot leta 2022 so bile stopnje tveganja revščine najvišje v Romuniji, Španiji in Bolgariji, najnižje pa na Finskem, Danskem in v Sloveniji. Hitre ocene Eurostata za dohodke za leto 2023 kažejo na splošno stabilnost revščine otrok v EU kot celoti in v večini držav članic, pri čemer se je zmanjšala v Nemčiji, Estoniji, Španiji, na Finskem, Portugalskem, v Sloveniji in na Slovaškem, povečala pa na Češkem, v Grčiji, Latviji, na Poljskem in Švedskem²²⁵. Tudi pojavnost resne materialne in socialne prikrajšanosti med otroki je ostala na splošno nespremenjena, in sicer je leta 2023 v EU znašala 8,4 %, v Romuniji pa se je znatno zmanjšala (–8,2 odstotne točke). Delež otrok, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov, je leta 2023 v EU in večini držav članic ostal nespremenjen na ravni 7,5 %. Da bi otroke rešili iz revščine in socialne izključenosti, jim je

²²⁵ Glej [Income inequalities and poverty indicators 2023 flash estimates - Experimental results](#) (Dohodkovne neenakosti in kazalniki revščine za leto 2023 – hitre ocene – eksperimentalni rezultati) in [preglednico z vsemi kazalniki](#) na povezani [spletni strani Eurostata](#).

ključno pomagati, da uresničijo svoj potencial, ter prekiniti začarani krog medgeneracijske revščine. V zvezi s tem je izvajanje evropskega jamstva za otroke²²⁶ v vseh državah članicah ključnega pomena.

Okvir 5 stebra: Otroško varstvo v državah EU

Izkazalo se je, da kakovostna vzgoja in varstvo predšolskih otrok pozitivno vplivata na možnosti otrok ter prek njih na gospodarski in družbeni razvoj. Zgodnje vključevanje v kakovostno vzgojo in varstvo predšolskih otrok spodbuja družbeni in kognitivni razvoj, zlasti pri otrocih iz prikrajšanih okolij. To prispeva k boljšim rezultatom izobraževanja in zaposlovanja pozneje v življenju ter blaži medgeneracijski prenos revščine. Poleg tega kakovostna vzgoja in varstvo predšolskih otrok s tem, ko staršem omogočata usklajevanje družinskega življenja z delovnimi težnjami, prispevata tudi k večji enakosti spolov, večji udeležbi na trgu dela in gospodarski rasti ter zmanjšanju revščine²²⁷. V priporočilu Sveta o vzgoji in varstvu predšolskih otrok: barcelonska cilja leto 2030 je cilj udeležbe v vzgoji in varstvu predšolskih otrok za leto 2030 zvišan na vsaj 45 % za otroke, mlajše od treh let (z izjemami za države članice, ki zaostajajo)²²⁸. Prav tako so države članice v njem pozvane, naj odpravijo vrzel v udeležbi v vzgoji in varstvu predšolskih otrok med otroki s tveganjem revščine ali socialne izključenosti in celotnim prebivalstvom. V skladu s priporočilom Sveta o evropskem jamstvu za otroke bi morali imeti otroci, ki se spoprijemajo s tveganjem revščine, učinkovit in brezplačen dostop do visokokakovostne predšolske vzgoje in varstva²²⁹.

V EU se je v zadnjem desetletju udeležba otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti v vzgoji in varstvu predšolskih otrok v povprečju povečala precej manj kot udeležba drugih otrok. Po štirih letih postopnega povečevanja udeležbe otrok, ki se v obdobju 2015–2018 niso spoprijemali s tveganjem revščine, in nenadnega povečanja udeležbe tistih, ki so se v letu 2019 spoprijemali z revščino, je bila razlika med stopnjama udeležbe obeh skupin leta 2019 približno 12 odstotnih točk na ravni iz leta 2015. Vrzel je dosegla najvišjo raven leta 2021 zaradi močnega povečanja udeležbe otrok, ki se ne spoprijemajo z revščino, in splošne stagnacije pri udeležbi tistih, ki se spoprijemajo s tveganjem revščine. Leta 2023 je bila razlika med obema skupinama, ki je znašala 15,8 odstotne točke, znatno večja kot leta 2015 (samo 25,2 % otrok s tveganjem revščine je bilo vključenih v primerjavi z 41,0 % otrok, ki niso bili izpostavljeni tveganju revščine).

²²⁶ Priporočilo Sveta (EU) 2021/1004 z dne 14. junija 2021 o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke (UL L 223, 22.6.2021, str. 14).

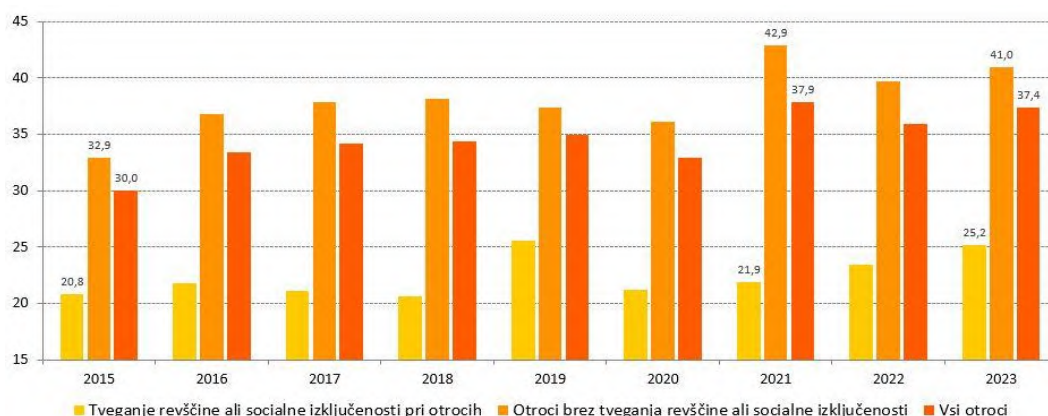
²²⁷ Glej med drugim Darvas, Z. M., Welslau, L., & Zettelmeyer, J., *Incorporating the impact of social investments and reforms in the European Union's new fiscal framework* (Vključevanje učinka socialnih naložb in reform v novi fiskalni okvir Evropske unije), delovni dokument Bruegel, 2024, in Rossin-Slater, M., & Wüst, M., „*What is the added value of preschool for poor children? Long-term and intergenerational impacts and interactions with an infant health intervention*“ (Kakšna je dodana vrednost predšolske vzgoje za revne otroke? Dolgoročni in medgeneracijski vplivi ter interakcija s posredovanjem na področju zdravja dojenčkov), *American Economic Journal: Applied Economics*, 12(3), 2020.

²²⁸ Glej [2022/C 484/01](#). Izjeme od cilja „najmanj 45 %“ so določene v odstavku 3(a).

²²⁹ Priporočilo Sveta (EU) 2021/1004 z dne 14. junija 2021 o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke.

Napredek pri udeležbi v vzgoji in varstvu predšolskih otrok je med prikrajšanimi otroki bistveno počasnejši

Otroci v vzgoji in varstvu predšolskih otrok glede na tveganje revščine (za eno uro ali več na teden, v % otrok, mlajših od treh let)

Opomba: Podatki za leto 2020 so ocenjeni.

Vir: Eurostat [[ilc_caindform25b](#)].

Nizka cenovna dostopnost in razpoložljivost vzgoje in varstva predšolskih otrok ovirata dostop, zlasti za otroke, ki se spoprijemajo s tveganjem revščine, kar države članice obravnavajo v svojih akcijskih načrtih za vzgojo in varstvo predšolskih otrok, pri čemer imajo podporo sredstev EU. Medtem ko sta na primer vzgoja in varstvo predšolskih otrok v nekaterih državah članicah že brezplačna za otroke iz najmanj premožnih družin (npr. **Danska** in **Slovenija**), **Portugalska** izvaja reformo za zagotovitev brezplačnega dostopa do vzgoje in varstva predšolskih otrok za vse otroke, **Poljska** pa je v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost uvedla ugodnosti za starše otrok, mlajših od treh let, ki so v formalni oskrbi, da bi pokrila ali zmanjšala stroške, povezane s plačili za storitve otroškega varstva. V številnih državah v sektorju vzgoje in varstva predšolskih otrok tudi primanjkuje zmogljivosti in osebja. Medtem ko se **Bolgarija** zavezuje, da bo razširila mrežo storitev za vzgojo in varstvo predšolskih otrok, se je **Nemčija** v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost zavezala, da bo z izgradnjo novih zmogljivosti v svojem akcijskem načrtu ustvarila 90 tisoč dodatnih mest za otroško varstvo. Naložbe v predšolsko vzgojo in varstvo podpira ESS+. Leta 2022 so bile povečane zmogljivosti otroškega varstva del 22 operativnih programov ESS+ v šestih državah članicah v višini 60,7 milijona EUR. Poleg tega večina držav članic EU v svoje načrte za okrevanje in odpornost vključuje ukrepe za povečanje zmogljivosti, vključenosti in/ali kakovosti vzgoje in varstva predšolskih otrok. Zadevne naložbe znašajo več kot 8 milijard EUR.

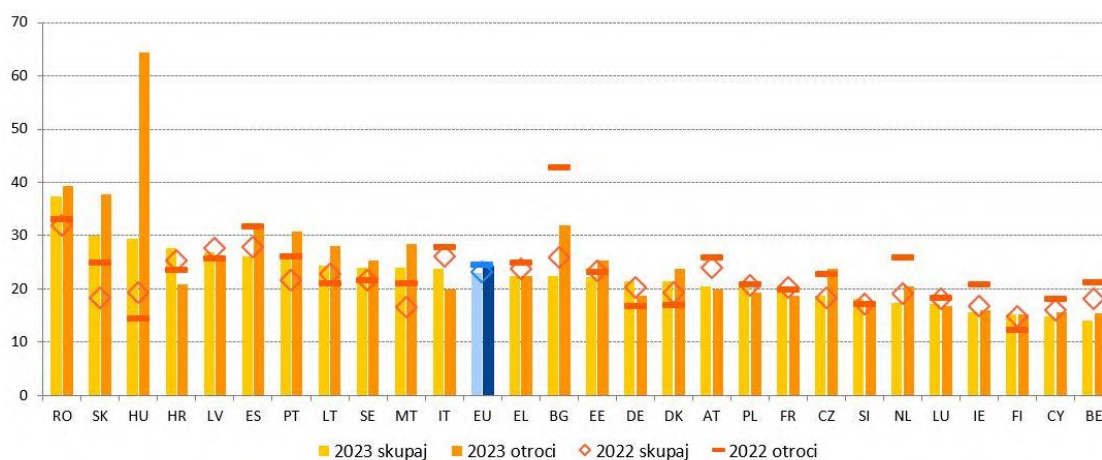
Globina revščine za celotno prebivalstvo in otroke je v EU ostala stabilna, vendar se je v nekaterih državah članicah znatno povečala. Globina revščine se meri kot razlika med ravno dohodka pri osebah s tveganjem revščine in pragom revščine²³⁰. Leta 2023 se je v EU nekoliko zmanjšala, in sicer na 23,0 % (v zvezi z dohodki za leto 2022) – glej sliko 2.4.5. Največja je bila v Romuniji (37,4 %), sledili sta ji Slovaška (29,9 %) in Madžarska (29,5 %), in sicer po znatnih povečanjih (za 5,4, 11,5 oziroma 10,1 odstotne točke). Najbolj se je

²³⁰ Ta kazalnik, znan tudi kot [relativna vrzel tveganja revščine](#), se izračuna kot razlika med mediano ekvivalentnega razpoložljivega dohodka oseb, ki živijo pod pragom tveganja revščine, in pragom tveganja revščine, pri čemer je ta razlika izražena kot odstotek praga tveganja revščine. Ta prag je določen pri 60 % nacionalne mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka vseh ljudi v državi in ne za EU kot celoto.

zmanjšala v Belgiji (−4,2 odstotne točke), kjer je dosegla najnižjo raven v EU (14,0 %). Revščina je večja pri ljudeh, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov, in sicer je leta 2023 v EU znašala približno 63,0 % (glede na dohodke iz leta 2022)²³¹. Pri otrocih je stopnja revščine v EU v povprečju ostala nespremenjena in je višja kot pri celotnem prebivalstvu (24,4 %). V zvezi s tem so bile stopnje najvišje na Madžarskem (64,3 %), po zelo znatnem povečanju (za 49,8 odstotne točke, kar je več kot trikrat več od ene najnižjih stopenj leta 2022), sledili pa sta ji Romunija (39,4 %) in Slovaška (37,7 %), kjer so se povečale za 6,3 oziroma 12,7 odstotne točke. Največji upad je bil zabeležen v Bolgariji (−10,9 odstotne točke), ki je kljub temu ostala na visoki ravni (31,9 %), in Italiji (−8 odstotnih točk), ki je dosegla raven pod povprečjem EU (19,9 %). Najnižji stopnji sta zabeležili Finska (15,4 %) in Belgija (15,2 %).

Slika 2.4.5: Stopnja revščine je bila v EU na splošno stabilna, vendar je bila pri otrocih pogosto večja

Relativna vrzel tveganja revščine glede na prag revščine, skupno prebivalstvo in otroci (0–17 let, v %)

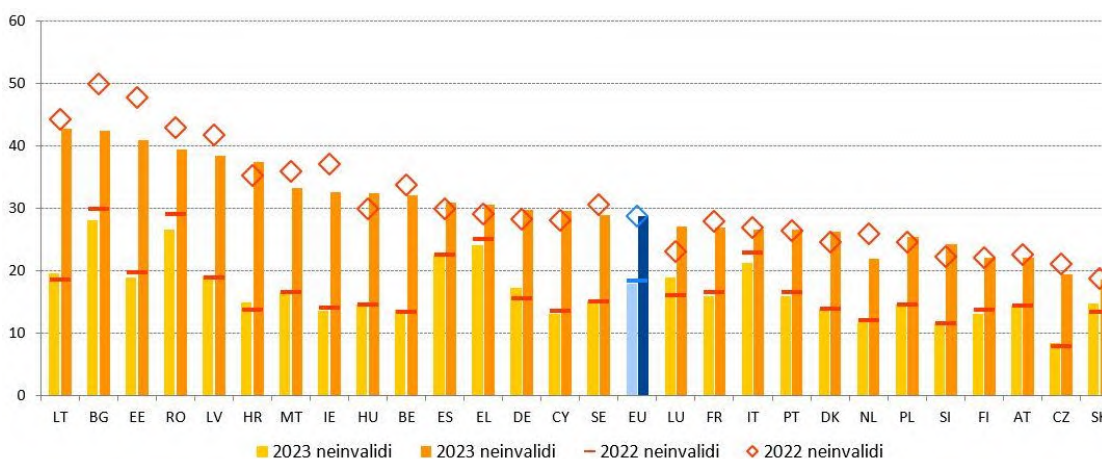

Opomba: prekinitev časovne vrste za FR in LU v letu 2022 ter za HR v letu 2023.

Vir: Eurostat [[ilc_li11](#)], EU-SILC.

Slika 2.4.6: Tveganje revščine ali socialne izključenosti ostaja večje za invalide v vseh državah članicah

Delež invalidnih in neinvalidnih ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti (16 let in več, v %)

Opomba: prekinitev časovne vrste za HR in ocenjeni podatki za DE v letu 2023.

Vir: Eurostat [[hlth_dpe010](#)], EU-SILC.

²³¹ Eurostat [[ilc_li06](#)].

Tveganja revščine ali socialne izključenosti ostajajo visoka za invalide. Njihova stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti je leta 2023 v EU znašala 28,8 %, kar je 10 odstotnih točk več kot pri preostalem prebivalstvu. Prav tako se je med državami članicami zelo razlikovala – glej sliko 2.4.6. Kljub rahlemu zmanjšanju v primerjavi z lanskim letom so bile najvišje stopnje zabeležene v Litvi, Bolgariji in Estoniji (42,7 %, 42,4 % oziroma 41 %), najnižja pa na Slovaškem (18,6 %). Romunija in Bolgarija sta imeli najvišji stopnji materialne in socialne prikrajšanosti med invalidi (28,4 % oziroma 28,1 %). Na splošno so bili invalidi v delovno aktivni starosti najbolj izpostavljeni tveganju revščine ali socialne izključenosti, sledili pa so jim mladi invalidi (33,6 % oziroma 33,5 %). Poleg tega so bile invalidke izpostavljene večjemu tveganju kot invalidi (29,8 % v primerjavi s 27,6 %).

Tveganje revščine ali socialne izključenosti se je pri osebah, rojenih zunaj EU, nekoliko zmanjšalo, vendar je ostalo veliko večje kot pri osebah, rojenih v EU. Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri osebah, rojenih zunaj EU, je bila več kot dvakrat višja od stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti pri osebah, rojenih v EU, in sicer 39,2 % oziroma 18,4 %. Razlika med skupinama je bila največja v Avstriji (42,7 % v primerjavi z 11,4 %), Belgiji (42,1 % v primerjavi s 14,6 %) in Španiji (46,7 % v primerjavi z 21,1 %). V Grčiji se je ta vrzel leta 2023 precej zmanjšala (za 5,1 odstotne točke na 23 odstotnih točk), čeprav je bila stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri osebah, rojenih zunaj EU, leta 2023 med najvišjimi med vsemi državami članicami (47,1 %). Vrzel se je znatno zmanjšala v Španiji (–4,7 odstotne točke) in Bolgariji (–11,9 odstotne točke), najbolj pa se je povečala na Malti (+8,7 odstotne točke)²³².

Veliko število Romov v EU se še vedno sooča s tveganjem revščine ali socialne izključenosti. Po najnovejših podatkih raziskave je bilo v državah, vključenih v raziskavo, tveganju revščine v povprečju izpostavljenih 80 % Romov²³³, pri čemer med letoma 2016 in 2021 ni bilo napredka. V povprečju je kar 83 % romskih otrok (mlajših od 18 let) živel v gospodinjstvih s tveganjem revščine. Poleg tega se večji delež Romov (48 %) sooča z resno materialno prikrajšanostjo v primerjavi s splošnim prebivalstvom, zlasti mlajšimi in starejšimi. V strateškem okviru EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov za obdobje 2020–2030 so države članice pozvane, naj za vsaj polovico zmanjšajo vrzel revščine med Romi in splošnim prebivalstvom, tudi pri otrocih, ter zagotovijo, da bo do leta 2030 večina Romov ubežala revščini²³⁴. Države članice so se s Priporočilom Sveta o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov zavezale, da se bodo borile proti izjemno visoki stopnji tveganja revščine ter materialni in socialni prikrajšanosti med Romi, da bi zagotovile učinkovito podporo enakosti, vključevanju in udeležbi Romov²³⁵. V oceni obnovljenih nacionalnih strateških okvirov za Rome so države članice pozvane, naj obravnavajo opredeljena področja za izboljšave ter obnovijo in spremenijo svoje okvire, tudi tako, da bodo ambicioznejši²³⁶. Svet je sprejel sklepe o zagotavljanju enakega dostopa do ustreznih in

²³² Kot kaže kazalnik Eurostata [[ilc_peps06n](#)], pri primerjavi oseb, rojenih v državah, ki niso članice EU, in oseb, rojenih v državi poročevalki; osebe stare 18 let ali več. Podatki za prvonavedene države niso na voljo za Romunijo.

²³³ [Agencija FRA, Raziskava o Romih iz leta 2021](#). Države, vključene v raziskavo, so bile: BG, CZ, EL, ES, HR, HU, PT, RO, SK.

²³⁴ Glej [Novi strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov \(celoten sveženj\)](#).

²³⁵ Glej [UL C 93, 19.3.2021, str. 1](#).

²³⁶ Za oceno glej [COM\(2023\) 7 final](#) v [celotnem svežnju](#).

desegregiranih stanovanj za Rome ter obravnavanju segregiranih naselij²³⁷, v katerih je države članice pozval, naj opredelijo in uporabijo vsa sredstva, ki so na voljo v ta namen.

Energetska revščina se je leta 2023 v EU povečala že drugo leto zapored, kar odraža učinek visokih stroškov energije, pri čemer so med državami članicami velike razlike.

Energetska revščina, merjena z deležem ljudi, ki ne morejo ustrezno ogrevati svojega doma, v EU se je povečala za 1,3 odstotne točke in leta 2023 dosegla 10,6 %²³⁸. To je drugo zaporedno leto rasti po stalnem upadanju v obdobju 2015–2021 (z 9,6 % na 6,9 %) – glej sliko 2.4.7. To odraža učinek porasta cen energije, ki se je začel v drugi polovici leta 2021 in se leta 2022 še zaostрил. Dejstvo, da je povečanje energetske revščine leta 2023 manjše kot leta 2022, čeprav je bil šok zaradi cen pozimi 2022 znatno večji kot pozimi 2021, kaže, da so izredni podporni ukrepi, ki so jih sprejele EU in njene države članice, ta učinek učinkovito ublažili²³⁹. Energetska revščina se je leta 2023 med državami članicami zelo razlikovala, in sicer se je gibala med 2,1 % v Luksemburgu in 20,8 % v Španiji in na Portugalskem. Danska, Nizozemska, Španija, Litva, Madžarska, Portugalska in Švedska so zabeležile največje povečanje, medtem ko so Bolgarija, Hrvaška, Ciper, Malta, Latvija in Romunija zabeležile zmanjšanje. Povečanje je bilo leta 2023 večje pri ljudeh s tveganjem revščine kot pri splošnem prebivalstvu (+2,1 odstotne točke). Pri slednjih je bila energetska revščina več kot dvakrat večja od povprečja (22,2 % leta 2023), in sicer od 3,8 % na Finskem do 43,6 % na Cipru. Med ljudmi s tveganjem revščine se je najbolj povečala na Danskem, v Španiji, Italiji, Litvi, na Madžarskem, v Avstriji, na Poljskem, v Sloveniji in na Slovaškem, v Bolgariji, na Hrvaškem, Cipru in v Latviji pa se je energetska revščina zmanjšala.

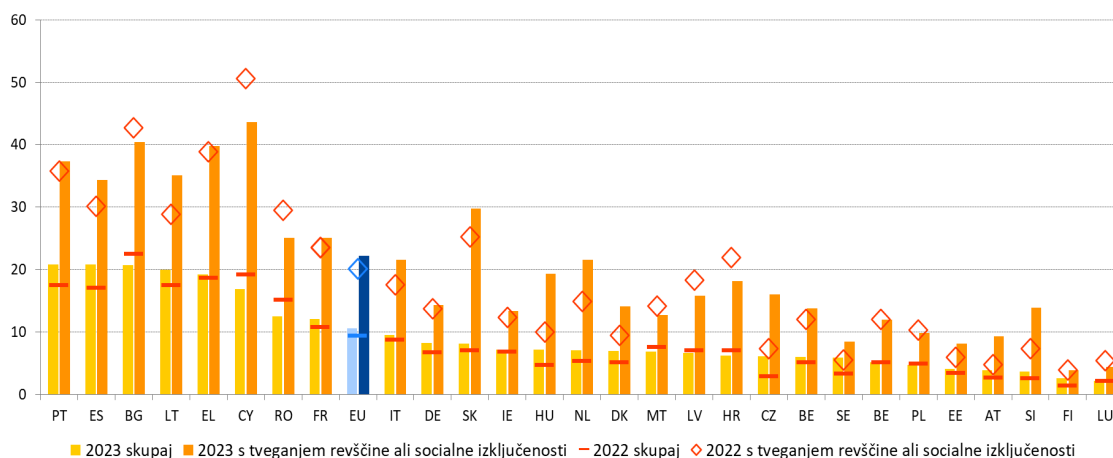
²³⁷ [Sklepi Sveta o ukrepih za zagotovitev enakega dostopa do ustreznih in desegregiranih stanovanj za Rome ter za obravnavanje segregiranih naselij.](#)

²³⁸ Delež ljudi, ki ne morejo ustrezno ogrevati svojega doma, je eden od glavnih kazalnikov, ki se uporabljajo za spremljanje energetske revščine v EU. Za več informacij o kazalnikih energetske revščine na ravni EU glej [Podatkovni list SPC-ISG](#).

²³⁹ Najnovejši razpoložljivi podatki o energetske revščini so iz EU-SILC za leto 2023. Ankete o teh vprašanjih se na splošno izvajajo v prvi polovici leta, tj. v obdobju od januarja do junija zadevnega leta, zato podatki iz leta 2023 odražajo učinek porasta cen energentov pozimi 2022.

Slika 2.4.7: Energetska revščina se v EU povečuje, pri čemer so med državami članicami velike razlike

Osebe, ki ne morejo ustrezno ogrevati doma, celotno prebivalstvo in prebivalstvo s tveganjem revščine, 2022 in 2023 (v %)

Opomba: prekinitev časovne vrste za LT v letu 2023.

Vir: Eurostat [[ilc_mdes01](#)], EU-SILC.

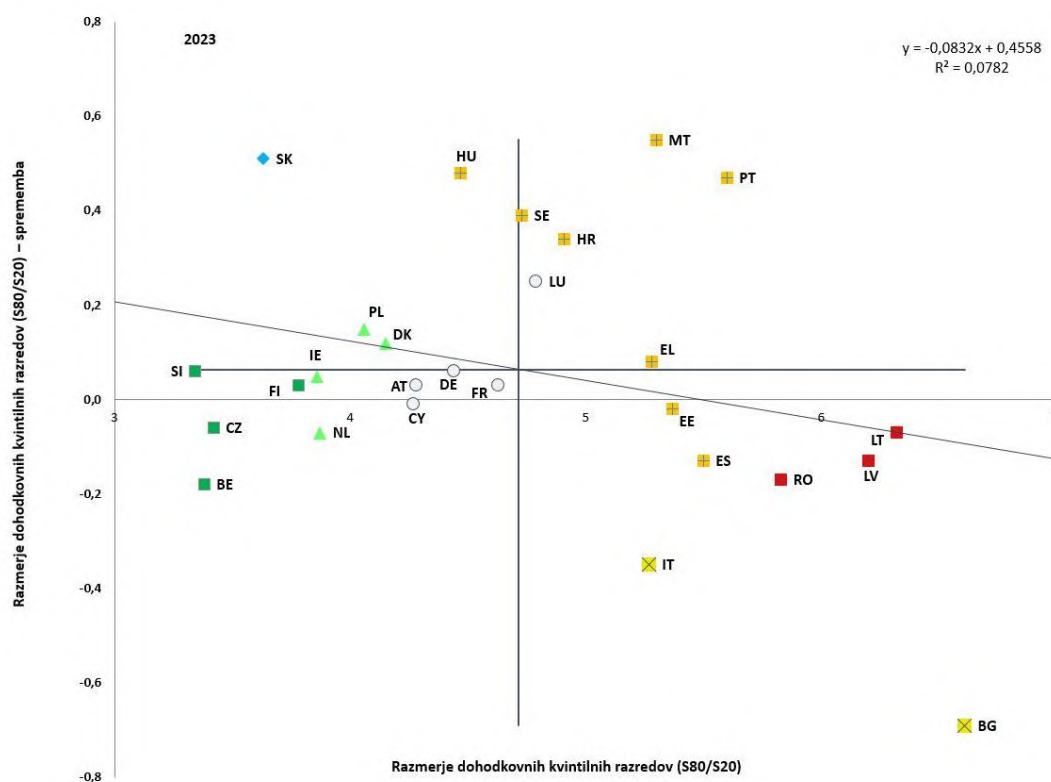
Dohodkovna neenakost je v EU v letu 2023 v povprečju ostala na splošno stabilna, pri čemer je bila med državami članicami določena konvergenca. Razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov (S80/S20) je v letu 2023 ostalo večinoma stabilno in je znašalo 4,72 (v primerjavi s 4,73 v letu 2022, kar se nanaša na dohodke v letih 2022 oziroma 2021)²⁴⁰. „Kritične razmere“ so bile zabeležene v Litvi, Latviji in Romuniji, pri čemer so bile ravni dohodkovne neenakosti kljub razmeroma majhnemu zmanjšanju v letu 2023 med najvišjimi v Uniji – glej sliko 2.4.8. Visoke stopnje neenakosti so bile zabeležene tudi v Španiji, Estoniji in Grčiji ter na Portugalskem in Malti (v slednjih dveh po razmeroma velikem povečanju). Podobno so velika povečanja privedla do ravni okrog povprečja EU na Madžarskem, Švedskem in Hrvaškem. Leta 2023 je bilo „treba spremljati“ razmere v vseh teh osmih državah članicah. Po drugi strani se je dohodkovna neenakost najbolj zmanjšala v Bolgariji (–0,69), čeprav je ta imela leta 2023 še vedno eno najvišjih ravni (6,61) in je v „šibkem položaju, ki pa se izboljšuje“, tako kot Italija, ki je imela manjši upad (–0,35), vendar z nižje ravni, kar prispeva k navzgor usmerjeni konvergenci. Belgija, Češka, Slovenija in Finska so bile leta 2023 „najuspešnejše države“. V nekaterih državah članicah, na primer v Nemčiji, na Madžarskem, v Italiji, na Portugalskem in Švedskem, se je raven dohodkovne neenakosti precej razlikovala tudi po regijah (glej sliko 4 v Prilogi 5), vključno z najbolj oddaljenimi regijami. Glede na Eurostatove prve ocene za dohodkovno leto 2023 je bil trend dohodkovnih neenakosti, merjen z deležem dohodkovnih kvintilnih razredov, precej stabilen v vseh državah, razen v Latviji, kjer je bilo ocenjeno znatno povečanje²⁴¹. Ocene porazdelitvenega učinka reform in naložb so še posebno pomembne za upoštevanje vplivov na dohodkovno neenakost ter za predhodno oblikovanje politik.

²⁴⁰ Kazalnik je opredeljen kot razmerje med skupnim (ekvivalentnim razpoložljivim) dohodkom, ki ga prejme 20 % prebivalstva z najvišjim dohodkom, in dohodkom, ki ga prejme 20 % prebivalstva z najnižjim dohodkom.

²⁴¹ Glej [Hitre ocene eksperimentalnih rezultatov za leto 2023](#), str. 13.

Slika 2.4.8: Dohodkovna neenakost je v EU v letu 2023 v povprečju ostala na splošno stabilna, pri čemer je bila med državami članicami določena konvergenca

Razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov (S80/S20), stopnje leta 2023 in spremembe glede na predhodno leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Prekinitev časovne vrste za HR.

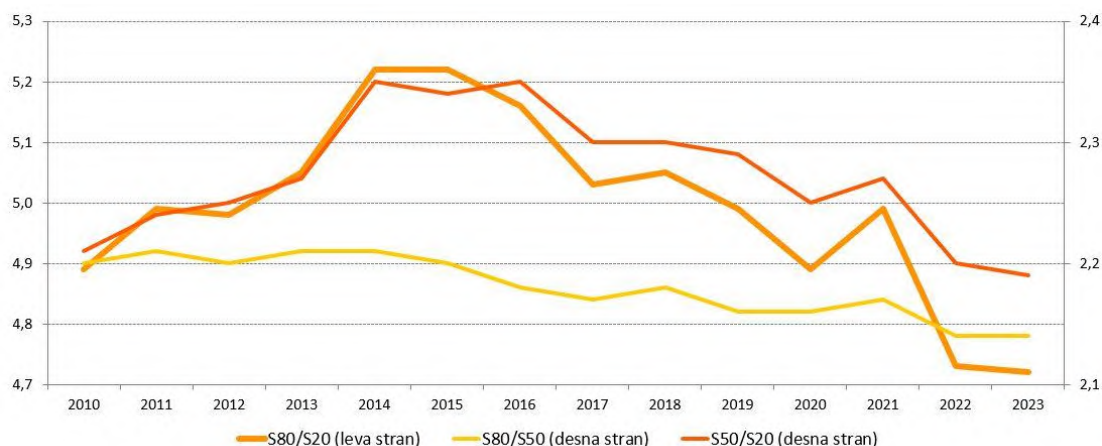
Vir: Eurostat [[tessi180](#)], EU-SILC.

Z dolgoročnega vidika se je dohodkovna neenakost po vrhuncu v obdobju 2014–2015 z nihanji in nekaterimi razlikami med državami članicami zmanjšala. Dohodkovne neenakosti (merjene s S80/S20) so se med recesijo z dvojnim dnom v EU27 močno povečale, nato pa so se zmanjšale na ravni, znane pred finančno krizo, z nadaljnjim rahlim zmanjšanjem v zadnjih letih – glej sliko 2.4.9. Dohodkovna neenakost na dnu porazdelitve dohodka (tj. merjena s S50/S20) se je do leta 2023 na splošno vrnila na raven iz leta 2010, medtem ko se je nekoliko zmanjšala pod raven na vrhu porazdelitve (tj. S80/S50). To kaže na učinek hitrih in učinkovitih odzivov politike v EU v zadnjih letih, zlasti v zvezi s krizo zaradi COVID-19 in visokimi življenjskimi stroški. Hkrati kaže na pomanjkanje znatnih dolgoročnih izboljšav v povprečju na spodnjem koncu porazdelitve dohodka. Medtem ko so se v številnih državah članicah deleži dohodka za nižje kvintile med letoma 2007 in 2022 izboljšali, so se v drugih državah članicah (in sicer v Italiji, Litvi, Luksemburgu, na Madžarskem, Malti, Danskem in Švedskem) pokazali znaki polarizacije²⁴². Na splošno so drugi, tretji in četrti dohodkovni kvintili (kot možen približek srednjega razreda) v tem obdobju nekoliko povečali svoj delež dohodka v več državah članicah z nekaj pomembnimi izjemami (in sicer v Bolgariji, na Cipru in Finskem).

²⁴² Na podlagi podatkov, nevtraliziranih glede na prekinitev. Celotna analiza je na voljo v [Ekonomске neenakosti v EU – ključni trendi in politike](#).

Slika 2.4.9: Dohodkovne neenakosti v EU27 so v zadnjih petnajstih letih nihale, nazadnje pa so se zmanjšale

Razmerja kvintilnih razredov S80/S20, S80/S50 in S50/S20, 2010–2022

Opomba: za prekinitve časovne vrste glej podatkovne tabele.

Vir: Eurostat [[tessi180](#)], [[ilc_d11d](#)], [[ilc_d11e](#)], EU-SILC.

Odhodki za prejemke socialne zaščite so se v letu 2023 nominalno povečali, realno pa zmanjšali, pri čemer so bile med državami članicami in po panogah velike razlike²⁴³. Delež glede na BDP je leta 2023 v EU znašal 26,8 % (v primerjavi s 26,9 % leta 2022), kar je 3,2 odstotne točke manj od najvišje vrednosti med krizo zaradi COVID-19 leta 2020 (30 % zaradi izrednega odziva politike nanjo). Kljub določeni konvergenci v zvezi s tem od leta 2018 (zlasti v obdobju 2020–2021) so razlike med državami članicami ostale velike, pri čemer je bil delež šestih držav članic večji od 28 %, delež drugih šestih pa manjši od 17 %²⁴⁴. Medtem ko so se odhodki za prejemke socialne zaščite v EU v letu 2023 nominalno povečali za 6,1 %, so se realno nekoliko zmanjšali (–0,2 %) ²⁴⁵, kar odraža še vedno visoko inflacijo. Realne spremembe se gibljejo od povečanja za več kot 5 % v sedmih državah članicah do zmanjšanja za več kot 2 % v štirih drugih državah članicah²⁴⁶. Na ravni EU je bilo rahlo realno zmanjšanje v letu 2023 posledica skoraj 8-odstotnega zmanjšanja nadomestil za socialno izključenost in skoraj 5-odstotnega zmanjšanja nadomestil za brezposelnost ter približno 1-odstotnega zmanjšanja odhodkov za nadomestila za čas bolezni in nadomestila za zdravstveno varstvo. Po drugi strani so se odhodki, povezani s starostnimi pokojninami in pokojninami za preživele družinske člane, realno povečali za 0,7 %.

Poraba za starostne pokojnine in pokojnine za preživele družinske člane še vedno predstavlja skoraj polovico vseh odhodkov za prejemke socialne zaščite v EU. Ta delež je leta 2023 znašal 46,7 % (v primerjavi s 46,2 % leta 2022). Drugi največji delež so še vedno predstavljala nadomestila za zdravstveno varstvo in nadomestila za čas bolezni (29,9 % v primerjavi s 30,2 % leta 2022), medtem ko so družinski prejemki znašali 8,6 % (kot leta 2022), prejemki za invalidnost pa do 7,1 % (v primerjavi s 7 % leta 2022). Delež nadomestil za brezposelnost se je skupaj z brezposelnostjo še naprej zmanjševal, in sicer na 3,9 % leta 2023 (rekordno nizko od leta 2008, prvega leta časovne vrste) v primerjavi s 4,1 %

²⁴³ Eurostat, socialna zaščita ([spr_exp_func](#), pridobljeno 7. novembra 2024). Podatki za leto 2023 so ocene, ki zajemajo vse države članice razen Grčije.

²⁴⁴ Te so FR, FI, AT, DE, BE in IT ter IE, MT, EE, RO, LT in HU.

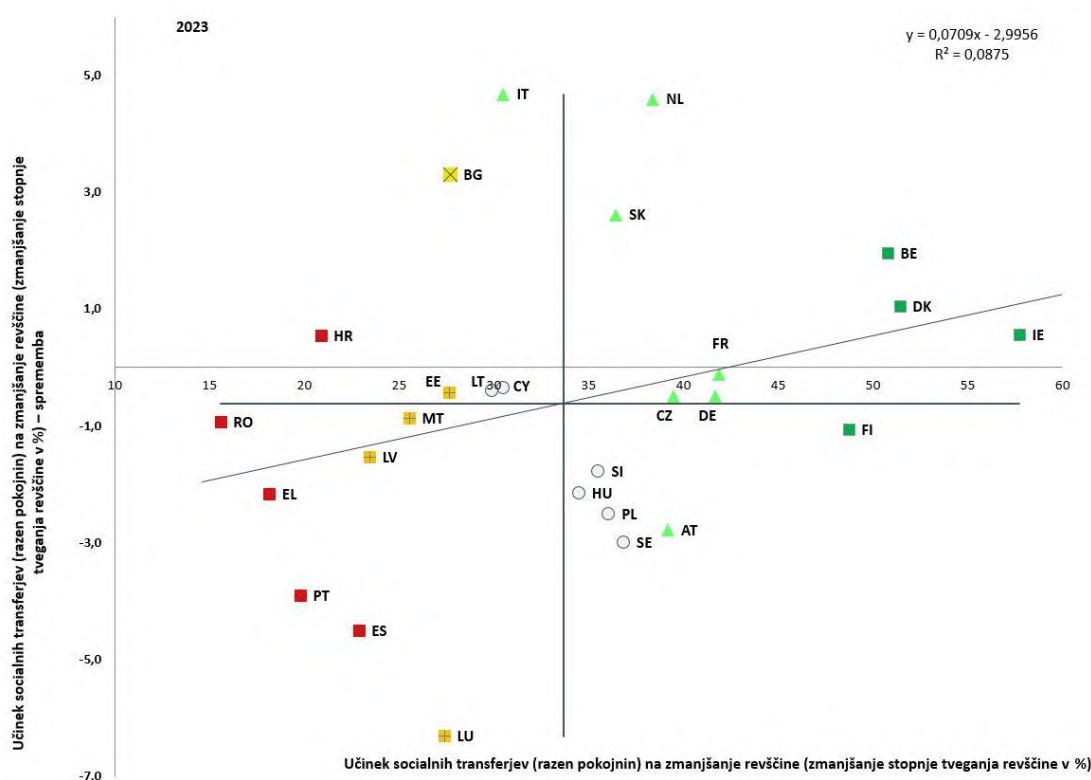
²⁴⁵ Realne spremembe so ocenjene z deflaciranjem izdatkov v nominalnem smislu v eurih [[spr_exp_func](#)], s harmoniziranim indeksom cen življenjskih potrebščin (HICP) – za več podrobnosti glej [tukaj](#).

²⁴⁶ Te so SK, PL, CY, BE, BG, LU in NL ter EE, LV, IT oziroma LT.

v letu 2022, potem ko se je zmanjšal z rekordno visoke ravni, dosežene leta 2020 (7,4 %). Hkrati se je delež odhodkov za nadomestila za socialno izključenost zmanjšal z 2,6 % v letu 2022 na 2,4 % v letu 2023. Nasprotno se je delež izdatkov za stanovanjske dodatke (1,4 %) v primerjavi z letom 2022 (1,3 %) nekoliko povečal. Delež starostnih pokojnin in pokojnin za preživele družinske člane se je v večini držav članic povečal iz leta v leto (16 od 26), medtem ko se je delež kategorij, kot so nadomestila za zdravstveno varstvo in čas bolezni, brezposelnost ali socialno izključenost, v večini zmanjšal.

Slika 2.4.10: Učinek socialnih transferjev (brez pokojnin) na zmanjšanje revščine se je v letu 2023 nekoliko zmanjšal, pri čemer so se pokazale nekatere razlike

Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine, stopnje leta 2023 in spremembe glede na prejšnje leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Prekinitev časovne vrste za HR.

Vir: Eurostat [tespm050], EU-SILC.

Učinek socialnih transferjev (brez pokojnin) na zmanjšanje revščine se je v letu 2023 nekoliko zmanjšal, pri čemer so se med državami članicami pojavile nekatere razlike.

To zmanjšanje v povprečju velja za EU (–0,3 odstotne točke, ki je še vedno višja kot pred pandemijo COVID-19) in za veliko večino držav članic – glej sliko 2.4.10. Kljub temu so razlike med državami ostale velike. Leta 2023 (v zvezi z dohodki za leto 2022) so bile „kritične razmere“ zabeležene v Romuniji, Grčiji, na Portugalskem, Hrvaškem in v Španiji, ki so imele zelo majhne učinke socialnih transferjev (med 15,6 % in 22,9 %), vse razen Hrvaške pa so zabeležile zmanjšanje. Štiri države članice so bile „države, ki jih je treba spremljati“. Med njimi je Luksemburg zabeležil največje zmanjšanje učinka, Estonija, Malta in Latvija pa manjše zmanjšanje, pri čemer so bili vsi pod povprečjem EU. Na drugi strani so bile Irska, Danska, Belgija in Finska „najuspešnejše države“ (s številkami med 48,7 % in 57,7 %).

Učinek socialnih transferjev na tveganje dohodkovne revščine se je leta 2023 v EU v povprečju nekoliko zmanjšal tudi za otroke (–0,3 odstotne točke²⁴⁷), kar odraža zmanjšanja v 20 državah članicah (do –18,6 odstotne točke na Madžarskem, –8,8 odstotne točke v Luksemburgu in –7,3 odstotne točke na Švedskem), ki jih ne odtehta povečanje v manjšini držav članic (do +8,2 odstotne točke v Italiji, +3,2 odstotne točke na Slovaškem in +2,5 odstotne točke na Hrvaškem). Razlike v učinku socialnih transferjev na zmanjšanje revščine za celotno prebivalstvo so bile velike tudi v regijah EU, zlasti v Belgiji, Nemčiji, Italiji, na Madžarskem, Poljskem, Portugalskem in v Španiji (glej sliko 9 v Prilogi 5), vključno z najbolj oddaljenimi regijami.

Kljub izboljšavam v zadnjih letih minimalna dohodkovna podpora v skoraj nobeni državi članici na splošno ne zadostuje za rešitev ljudi iz revščine. Sistemi minimalnega dohodka delujejo kot socialnovarstvena mreža v skrajni sili²⁴⁸. Ustreznost podpore je mogoče oceniti s primerjavo razpoložljivega dohodka gospodinjstev, ki se zanašajo izključno na minimalni dohodek (in nimajo dohodka iz dela), s pragom tveganja revščine – glej sliko 2.4.11²⁴⁹. Za enočlansko gospodinjstvo je raven podpore najbolj ugodna na Nizozemskem, kjer skoraj dosega prag tveganja revščine (60 % mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka), medtem ko je na Irskem, v Belgiji in Luksemburgu enaka ali višja od 50 % mediane dohodka, v večini drugih držav pa znaša med 30 % in 50 % mediane dohodka. Podpora je najnižja za enočlansko gospodinjstvo v Romuniji, na Madžarskem in v Bolgariji, kjer znaša približno 10 % mediane dohodka ali manj. V primerjavi z letom 2022 se je ustreznost podpore izboljšala v Estoniji (+4 odstotne točke), na Nizozemskem in v Luksemburgu (+3 odstotne točke), na Irskem, v Belgiji, Španiji, Litvi in na Češkem (+2 odstotni točki), zmanjšala pa se je v Italiji, Avstriji, na Cipru in Poljskem (–3 odstotne točke) ter Grčiji in na Madžarskem (–2 odstotni točki). Če se upošteva položaj gospodinjstva z dvema odraslima in dvema otrokoma, je v večini držav članic ustreznost podpore podobna ali višja, predvsem zaradi večje vloge družinskih prejemkov. Še vedno samo v Litvi raven podpore za to vrsto gospodinjstev zadostuje za izhod iz revščine. V primerjavi z letom 2022 je bilo za to vrsto gospodinjstva v Estoniji, Španiji, na Češkem in Slovaškem ugotovljeno močno izboljšanje ustreznosti (za več kot 5 odstotnih točk), medtem ko se je ustreznost močno zmanjšala na Poljskem (–6 odstotnih točk). Nazadnje, v vseh državah članicah je neto dohodek, ki ga oseba, zaposlena s polnim delovnim časom, zasluži z minimalno plačo (ali ustrezno nizko plačo v državah, ki nimajo zakonsko določene minimalne plače), sistematično višji od dohodkovne podpore, prejete v okviru socialne pomoči, kadar je brezposelna.

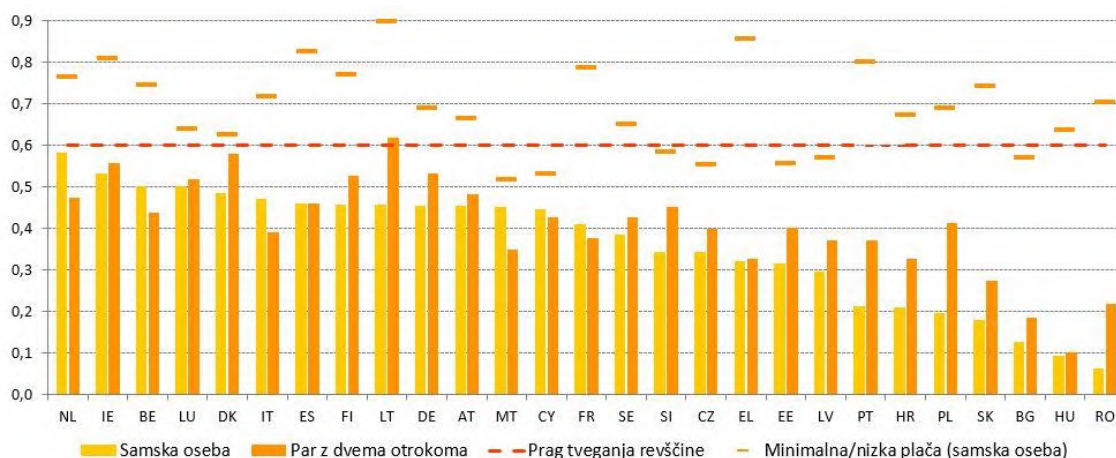
²⁴⁷ To temelji na [okviru primerjalne analize za otroško varstvo in podporo za otroke](#), ki ga je ustanovila Podskupina za kazalnike Odbora za socialno zaščito. Kazalnik se lahko izračuna na podlagi stopnje tveganja revščine otrok po transferjih in pred njimi (brez pokojnin). Socialni transferji v naravi, ki med drugim vključujejo brezplačno vzgojo in varstvo predšolskih otrok, izobraževanje in zdravstveno varstvo, v tej analizi niso upoštevani.

²⁴⁸ [Priporočilo Sveta z dne 30. januarja 2023 o zadostnem minimalnem dohodku za aktivno vključevanje \(2023/C 41/01\)](#).

²⁴⁹ Gospodinjstva so lahko poleg minimalnega dohodka upravičena tudi do prejemanja stanovanjskih in družinskih dodatkov.

Slika 2.4.11: Ustreznost socialne pomoči gospodinjstvom brez delovno aktivnih članov ostaja razmeroma nizka

Neto ekvivalentni razpoložljivi dohodek gospodinjstev (posameznik in dva odrasla z dvema otrokoma, mlajšima od 14 let), ki prejema socialno pomoč, kot odstotek mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka, 2023 (v %)

Opomba: odrasli člani gospodinjstva, ki niso zaposleni in ne prejema nadomestil za brezposelnost. Neto dohodki, vključno s socialno pomočjo, družinskimi in stanovanjskimi dodatki, po obdavčitvi in prispevkih za socialno varnost. Neto dohodek samske osebe, ki dela s polnim delovnim časom z zakonsko določeno minimalno plačo (ali 45 % povprečne plače za države, ki nimajo zakonsko določene minimalne plače: Danska, Italija, Avstrija, Finska in Švedska).

Vir: Lastni izračuni na podlagi rezultatov [Model davčnih olajšav OECD](#), vzorčna verzija 2.6.3, in Eurostat [[ilc_di03](#)], EU-SILC.

Brezposelnost ostaja ključni dejavnik tveganja revščine, socialnih prejemkov pa v povprečju ne prejmejo vsa gospodinjstva v stiski. V EU je bilo leta 2023 60,7 % gospodinjstev, v katerih so bili delovno sposobni posamezniki brezposelni ali so delali zelo malo (tj. delali 20 % ali manj svojega celotnega potencialnega delovnega časa), izpostavljenih tveganju revščine²⁵⁰ – glej sliko 2.4.12. Ta delež je v primerjavi s prejšnjim letom stabilen, vendar je med državami članicami mogoče opaziti pomembne razlike. Stopnja tveganja revščine v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov (tj. z zelo nizko delovno intenzivnostjo) se je gibala med 80 % v Romuniji (–9 odstotnih točk v primerjavi z letom 2022) na manj kot 40 % na Irskem (–6 odstotnih točk). Zelo močno povečanje je bilo ugotovljeno v Avstriji (+14 odstotnih točk), na Cipru (+10 odstotnih točk) in Portugalskem (+9 odstotnih točk) – čeprav z veliko nižjih začetnih ravni – ter v Sloveniji in na Švedskem (+7 odstotnih točk). Znatno zmanjšanje je bilo zabeleženo na Madžarskem (–14 odstotnih točk), Belgija (–9 odstotnih točk) in Danska (–8 odstotnih točk). Hkrati je delež ljudi s tveganjem revščine, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov, ki prejema socialne prejemke, leta 2023 v EU znašal 83,5 %, kar je več kot leto prej, ko je znašal 81,1 % – glej sliko 2.4.13²⁵¹. Med državami članicami so pomembne razlike, pri čemer ta stopnja znaša od (skoraj) 100 % na Danskem, v Avstriji in Franciji do manj kot 60 % na Hrvaškem. Pokritost se je med letoma 2022 in 2023 (dohodkovni leti 2021 in 2022) v večini držav članic povečala ali ostala na splošno stabilna (s spremembami za manj kot 2 odstotni točki). Znatno

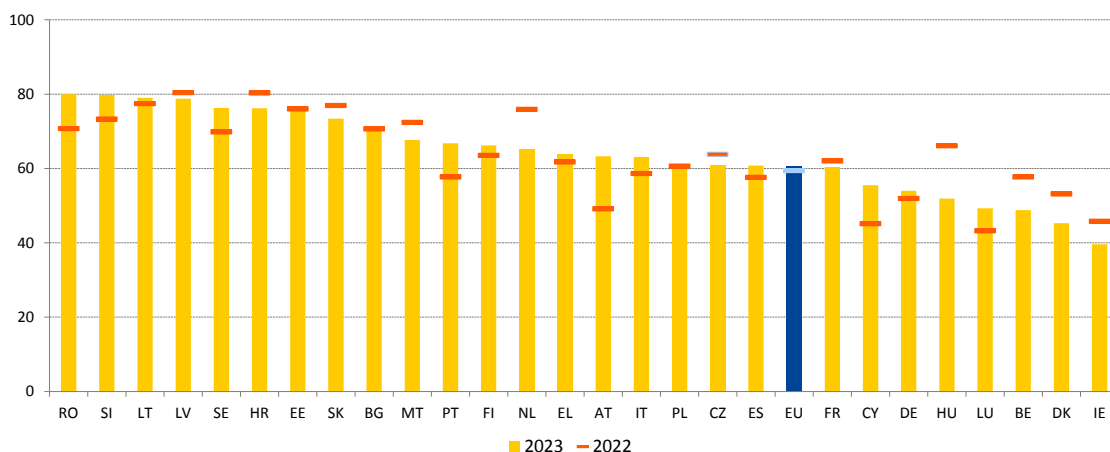
²⁵⁰ Poleg tega je stopnja tveganja revščine za brezposelne v EU leta 2023 v povprečju znašala 47,5 %, pri čemer je v osmih državah presegala 50 %, v Litvi, na Nizozemskem in v Romuniji pa je znašala približno 60 % ali več. Tveganje revščine med brezposelnimi je bilo danes večje kot v obdobju pred pandemijo COVID-19 (glede na dohodke iz leta 2019) v 12 državah članicah.

²⁵¹ To vključuje vse vrste socialnih prejemkov in ne le sistemov minimalnega dohodka.

povečanje je bilo ugotovljeno v Avstriji (+15,8 odstotne točke), na Madžarskem (+12,8 odstotne točke), v Italiji (+12,2 odstotne točke) in Latviji (+8,3 odstotne točke), precejšnje zmanjšanje pa je bilo zabeleženo na Malti (−23,7 odstotne točke). V približno dveh tretjinah držav članic se lahko prejemki na podlagi minimalnega dohodka (vsaj delno) kombinirajo z dohodki iz dela, kar ustvarja pozitivne spodbude za udeležbo na trgu dela.

Slika 2.4.12: Stopnja revščine med gospodinjstvi z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov ostaja visoka

Stopnja tveganja revščine pri osebah, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov (v %)

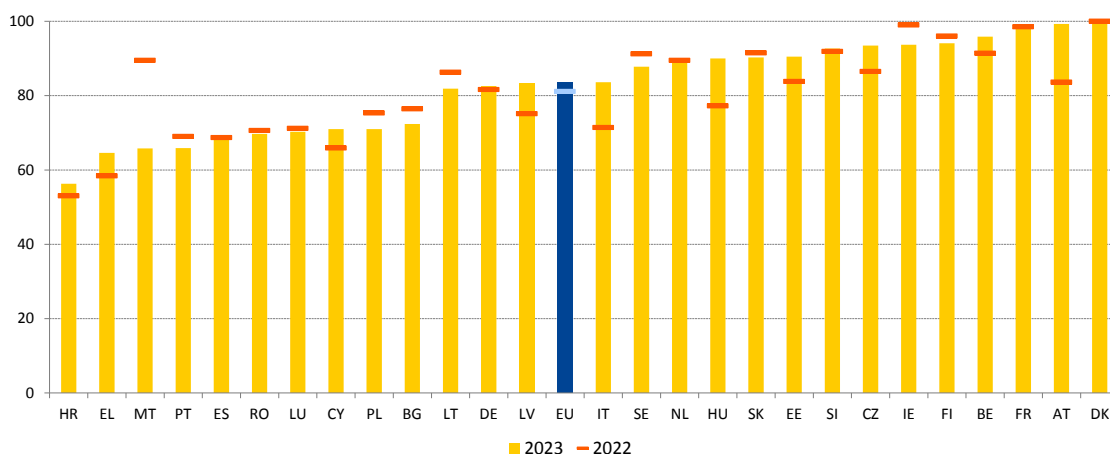

Opomba: prekinitev časovne vrste za HR v letu 2023. Gospodinjstva z zelo nizko delovno intenzivnostjo [ali brez delovno aktivnih članov] so gospodinjstva, v katerih so delovno sposobni člani v prejšnjem letu delali 20 % svojega celotnega delovnega časa ali manj.

Vir: Eurostat [[ilc_li06](#)], EU-SILC.

Slika 2.4.13: Delež ljudi s tveganjem revščine, ki so upravičeni do socialnih prejemkov, se med državami članicami zelo razlikuje

Stopnja prejemnikov nadomestil za osebe s tveganjem revščine v starostni skupini 18–64 let ter živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov (v %)

Opomba: prekinitev časovne vrste za FR v letu 2023.

Vir: Eurostat [[ilc_li70](#)], EU-SILC.

Dohodkovna revščina je še vedno večja pri osebah z nestandardnimi oblikami zaposlitve kot pri drugih delavcih, čeprav imajo prejemki socialne zaščite razmeroma pomembnejšo vlogo pri zmanjševanju njihovega tveganja revščine. Čeprav je bil učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine v EU leta 2023 (glede na dohodke iz leta 2022) znatno večji pri delavcih z nestandardnimi oblikami zaposlitve, kot so zaposleni s pogodbami

o zaposlitvi za določen čas (22,2 %), zaposleni za krajši delovni čas (24,2 %) in samozaposleni (26,2 %), kot pri povprečni zaposleni osebi (12,0 %)²⁵², je bila dohodkovna revščina v teh skupinah v večini držav članic večja. Na ravni EU je stopnja tveganja revščine znašala 12,8 % pri delavcih s pogodbo o zaposlitvi za določen čas (v primerjavi s 5,3 % pri delavcih s pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas), 14,3 % pri zaposlenih za krajši delovni čas (v primerjavi s 7,1 % pri zaposlenih za polni delovni čas) in 20,7 % pri samozaposlenih, v povprečju pa 6,4 % med vsemi zaposlenimi²⁵³. Dohodkovna revščina delavcev s pogodbami za določen čas je bila v osmih državah članicah višja od 15 %.²⁵⁴ in celo več kot 20 % v treh od teh držav (Bolgarija, Ciper in Švedska). Poleg tega se je v primerjavi z obdobjem pred pandemijo COVID-19 (na podlagi referenčnega leta 2019) povečal v desetih državah članicah. Med samozaposlenimi je bila stopnja revščine višja od povprečja EU v osmih državah članicah²⁵⁵, skoraj 30 % na Poljskem in v Estoniji ter kar 68 % v Romuniji. Poleg tega je bil v 16 državah članicah višji kot leta 2019.

Pokritost s socialnimi prejemki se med državami članicami, različnimi kategorijami delavcev ter po zaposlitvenem statusu zelo razlikuje. Delež delovno sposobnih ljudi (16–64 let) s tveganjem revščine (pred socialnimi transferji), ki prejemajo socialne prejemke²⁵⁶, je bil leta 2023 v povprečju (glede na dohodke iz leta 2022) v EU večji pri zaposlenih s pogodbo o zaposlitvi za določen čas (39,2 %) kot pri zaposlenih s pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas (27,3 %) in večji pri zaposlenih s krajšim delovnim časom (33,3 %) kot pri zaposlenih s polnim delovnim časom (25,7 %). Vendar je bilo v šestih državah članicah (Švedska, Slovenija, Estonija, Bolgarija, Danska in Ciper) manj verjetno, da bodo delavci s pogodbami o zaposlitvi za določen čas prejeli socialne prejemke kot delavci s pogodbami o zaposlitvi za nedoločen čas, v prav tako šestih državah članicah (Estonija, Italija, Portugalska, Latvija, Bolgarija in Slovenija) pa je bila verjetnost prejemanja socialni prejemkov pri delavcih s krajšim delovnim časom manjša kot pri delavcih s polnim delovnim časom. Podobno kot leta 2022 je leta 2023 v petih državah (Hrvaška, Grčija, Luksemburg, Poljska in Romunija) prejemke prejemale manj kot 10 % zaposlenih in ljudi s tveganjem revščine (pred socialnimi transferji). Pri samozaposlenih s tveganjem revščine (pred socialnimi transferji) je bilo najmanj verjetno, da bodo prejeli socialne prejemke, pri čemer je pokritost v EU27 leta 2023 znašala 12,7 %, kar je bližje ravni v obdobju pred pandemijo COVID-19 (10,8 v letu 2019) in manj od 29-odstotne stopnje leta 2021, to pa odraža postopno opuščanje izrednih podpornih ukrepov v odziv na krizo COVID-19. Leta 2023 je ta delež ostal pod 5 % v sedmih državah članicah (Portugalska, Slovaška, Luksemburg, Poljska, Hrvaška, Grčija in Romunija). Le nekaj več kot polovica (52,4 %) brezposelnih s tveganjem revščine je leta 2023 v EU v povprečju prejela socialne

²⁵² Posebno poročilo Eurostata iz EU-SILC, ki temelji na glavnih razčlenitvah ključnega kazalnika ustreznosti v okviru spremljanja dostopa do socialne zaščite. Glej [dostop delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite. \(Delna\) posodobitev okvira za spremljanje – 2023](#).

²⁵³ Vendar je ocenjevanje dohodka samozaposlenih zahtevno, kazalnik stopnje materialne in socialne prikrajšanosti pa kaže na nekoliko nižjo raven pri samozaposlenih kot pri zaposlenih (8,0 % oziroma 8,9 % v EU leta 2023).

²⁵⁴ Te so BG, CY, SE, LU, HU, PT, IT in AT.

²⁵⁵ Te so FR, SI, LV, PT, ES, PL, EE in RO.

²⁵⁶ Eurostatova posebna ekstrakcija kazalnika stopnje prejemnikov za „dejanski dostop“ v okviru za spremljanje dostopa do socialne zaščite: [dostop delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite. \(Delna\) posodobitev okvira za spremljanje – 2023](#). Ciljna populacija so ljudje s tveganjem revščine pred socialnimi transferji. Socialni prejemki, ki jih zajema kazalnik, so prejemki, prejeti na individualni ravni, brez starostnih pokojnin in pokojnin za preživele družinske člane.

prejemke. Ta delež je bil veliko manjši, približno 15 % ali manj, v šestih državah članicah (Grčija, Romunija, Poljska, Hrvaška, Slovaška in Nizozemska).

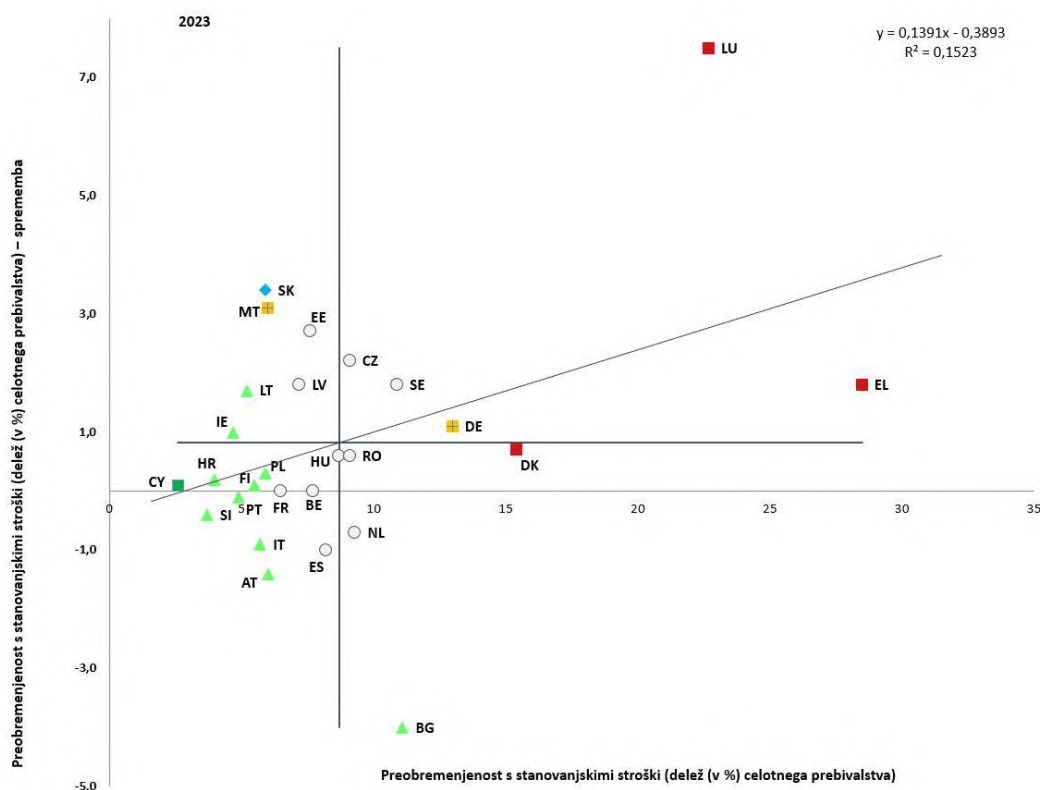
Na splošno se dostop do ustrezne socialne zaščite med državami članicami kljub nekaterim izboljšavam v zadnjih nekaj letih še vedno razlikuje²⁵⁷. Kar zadeva formalno kritje²⁵⁸, so spomladi 2023 v 15 državah članicah pri vsaj eni skupini nestandardnih delavcev še vedno obstajale vrzeli na vsaj enem področju socialne zaščite, ki je najpogosteje vključevalo nadomestila za brezposelnost ter čas bolezni in/ali dajatve za materinstvo. Poleg tega je bil dostop do vsaj enega področja socialne zaščite v 13 državah članicah prostovoljen za vsaj eno skupino nestandardnih delavcev, najpogosteje v zvezi s starostnimi pokojninami in nadomestili za brezposelnost, sledijo pa prejemki za invalidnost, nadomestila za čas bolezni in dajatve za materinstvo. Samozaposleni so se z vrzelmi v formalnem kritju na enem ali več področjih socialne zaščite spopadali v 18 državah članicah, najpogosteje v zvezi z nadomestili za brezposelnost in dajatvami za nesreče pri delu in poklicne bolezni. Poleg tega je bilo kritje v 18 državah članicah prostovoljno, najpogosteje v zvezi z nadomestili za čas bolezni, starostnimi pokojninami in dajatvami za materinstvo. Razpoložljive ocene na nacionalni ravni kažejo na nizko stopnjo uporabe večine prostovoljnih sistemov s strani samozaposlenih.

²⁵⁷ Glej poročilo Komisije o izvajanju Priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite ([COM\(2023\) 43 final](#)), in [okvir spremljanja](#), potrjen leta 2020, ter [posodobitev \(2023\)](#), objavljeno maja 2024.

²⁵⁸ Formalno kritje skupine pomeni, da na posameznem področju socialne zaščite (npr. starost, bolezen, brezposelnost, materinstvo) obstoječa zakonodaja ali kolektivna pogodba določa, da so posamezniki v skupini upravičeni do udeležbe v sistemu socialne zaščite, ki krije to področje.

Slika 2.4.14: Stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški je na ravni EU ostala na splošno stabilna z nekaterimi razlikami med državami članicami

Delež oseb, ki živijo v gospodinjstvih, preobremenjenih s stanovanjskimi stroški, stopnje leta 2023 in spremembe glede na prejšnje leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Prekinitev časovne vrste za DE in MT.

Vir: Eurostat [tespm140], EU-SILC.

Cenovna dostopnost stanovanj je vse večji izziv v EU. Leta 2023 je delež prebivalstva EU, ki se sooča s preobremenjenostjo s stanovanjskimi stroški, ostal na splošno stabilen (8,8 % v primerjavi z 8,7 % v obdobju 2021–2022), kar kaže na razlike – glej sliko 2.4.14. Leta 2023 sta bili Grčija in Luksemburg skupaj z Dansko „državi s kritičnimi razmerami“. Grčija je zabeležila najvišjo stopnjo med državami članicami (28,5 %), pri čemer se je povečala za 1,8 odstotne točke, Luksemburg pa je imel drugo najvišjo stopnjo, in sicer 22,7 %, pri čemer se je povečala za 7,5 odstotne točke. Sledila je Danska s 15,4 %, kar je 0,7 odstotne točke več kot leta 2022. Nemčijo in Malto je bilo zaradi razmeroma visoke vrednosti kazalnika za prvo (13,0 %) in velikega povečanja za drugo (za 3,1 odstotne točke na 6,0 %) „treba spremljati“. Ciper (2,6 %) je bil leta 2023 edina „najuspešnejša država“. Med ljudmi s tveganjem revščine je bila stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški znatno višja kot pri preostalem prebivalstvu v EU, in sicer 33,5 % v primerjavi s 4,1 %. Najvišje stopnje preobremenjenosti s stroški za prebivalstvo, ki ga ogroža revščina, so bile leta 2023 v Grčiji (86,3 %, kar je za 1,8 odstotne točke več), na Danskem (72,3 %, kar je za 1,6 odstotne točke več) in v Luksemburgu (62,2 %, kar je za 26,5 odstotne točke več), najnižje (pod 20 %) pa na Cipru (8,9 %). Razlike med državami so lahko posledica različnih ravni cen stanovanj, nacionalnih politik za socialna stanovanja in/ali javnih subvencij in prejemkov, ki jih za stanovanja zagotavljajo vlade – glej oddelek 2.4.2. Na splošno so bili najemniki na zasebnem najemniškem trgu v državah članicah veliko bolj prizadeti zaradi preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški (20,3 %) kot najemniki z znižano ceno ali brezplačnimi najemninami (11,3 %) in lastniki z neodplačanimi hipotekami ali posojili (5,3 %).

Okvir 6 stebra: Dostop do stanovanj in socialnih stanovanj v EU – izzivi in razvoj

Dostop do socialnih stanovanj ali kakovostne stanovanjske pomoči za tiste, ki jo potrebujejo, je v skladu z načelom 19 evropskega stebra socialnih pravic ključna prednostna naloga EU. Dostop do stanovanj je temeljnega pomena za zaščito posameznikov pred tveganji revščine ali socialne izključenosti in prispeva k dostojni kakovosti življenja. Določa dostop do izobraževanja in zaposlitvenih možnosti ter vpliva na mobilnost, povezano z delom, v državah članicah in na enotnem trgu EU. Glede na navedeno lahko socialna stanovanja služijo kot zadnja možnost za tiste, ki potrebujejo pomoč, kadar cenovna dostopnost stanovanj na trgu predstavlja izziv. V zvezi s tem je ministrska izjava iz Liègea pozvala k novemu evropskemu dogovoru o cenovno dostopnih in socialnih stanovanjih²⁵⁹. V okviru političnih usmeritev nove Komisije je bil napovedan razvoj prvega evropskega načrta za cenovno dostopna stanovanja²⁶⁰.

Stanovanjski stroški obremenjujejo proračune gospodinjstev v EU, zlasti tiste, ki se že spoprijemajo s tveganjem revščine. Glede na najnovejše razpoložljive podatke Eurostata za leto 2023 46,2 % oziroma 31,8 % evropskih gospodinjstev meni, da so skupni stanovanjski stroški finančno breme oziroma veliko finančno breme²⁶¹. Leta 2023 je 8,8 % prebivalstva v EU živelo v gospodinjstvu, v katerem so skupni stanovanjski stroški (brez stanovanjskih dodatkov) predstavljali več kot 40 % skupnega razpoložljivega dohodka gospodinjstva. Ta tako imenovana „stopnja preobremenjenosti“ je znašala 33,5 % za ljudi, ki se že spoprijemajo s tveganjem revščine. Na splošno je delež skupnih stanovanjskih stroškov v razpoložljivem dohodku gospodinjstev v povprečju znašal 19,7 %, pri ljudeh s tveganjem revščine pa 38,2 % – glej sliko. Tudi stanovanjski stroški kot delež razpoložljivega dohodka so se med državami članicami zelo razlikovali in so v Grčiji in na Danskem znašali več kot polovico proračuna gospodinjstev, v Italiji, na Portugalskem, Malti in Cipru pa nekoliko manj kot tretjino. Poleg tega je spomladi 2022 28 % prebivalstva EU in 33 % socialnih najemnikov pričakovalo verjetne težave pri plačevanju računov za komunalne storitve, kar lahko na koncu privede do prisilnih izselitev. Zaradi zvišanja najemnin in cen nepremičnin, ki je preseglo rast dohodka, se je poslabšala cenovna dostopnost stanovanj, zlasti v večjih mestih EU. Hkrati so lahko čakalne dobe za socialna stanovanja dolge (več kot 7 let v 25 % občin na Nizozemskem in desetletja na Danskem)²⁶², število ljudi, ki čakajo, pa je lahko veliko (na primer 136 156 gospodinjstev na Poljskem, 61 880 na Irskem in 257 271 v Belgiji). Osebe na čakalnih seznamih so mlajše in pogosto migranti iz tretjih držav (37 %). Prošnje so pogostejše pri enočlanskih gospodinjstvih (na primer 50–65 % na Finskem in Malti).

Delež socialnih stanovanj v celotnem stanovanjskem fondu EU se od devetdesetih let prejšnjega stoletja zmanjšuje. Trenutno je le 12 % celotnega stanovanjskega fonda v EU namenjenega socialnim namenom, obseg fonda socialnih najemniških stanovanj pa se med državami članicami zelo razlikuje²⁶³. Delež socialnih stanovanj je največji v Avstriji, na Danskem in Nizozemskem ter dosega gospodinjstva z nizkimi in srednjimi dohodki²⁶⁴.

²⁵⁹ Glej [Izjava iz Liègea: Towards affordable, decent, and sustainable housing for all](#) (Za cenovno dostopna, dostojna in trajnostna stanovanja za vse).

²⁶⁰ Glej [Evropa pred izbiro: politične usmeritve naslednje Evropske komisije](#).

²⁶¹ Glej Eurostat [\[ilc_mdcd04\]](#).

²⁶² Glej Eurofund, [Cenovno nedostopna in neustrezna stanovanja v Evropi](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2023. Številke na čakalnih listah je težko primerjati med državami in skozi čas, zato jih je treba razlagati previdno.

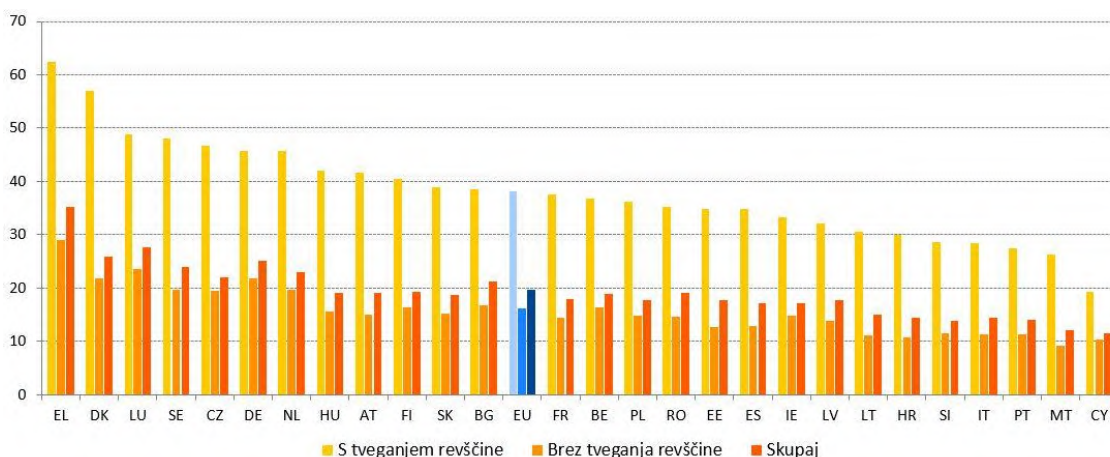
²⁶³ Housing Europe, [Stanje stanovanj v EU](#), 2020, Housing Europe.

²⁶⁴ OECD, [Social housing: A key part of past and future housing](#) (Socialna stanovanja: ključni del pretekle in prihodnje stanovanjske politike), 2020.

Leta 2018 je projektna skupina na visoki ravni za naložbe v socialno infrastrukturo v Evropi v poročilu ocenila, da je skupna naložbena vrzel v socialni infrastrukturi v obdobju 2018–2030 znašala vsaj 1,5 bilijona EUR, v zvezi s cenovno dostopnimi in socialnimi stanovanji pa 57 milijard EUR²⁶⁵. Za uresničitev ciljev zelenega dogovora do leta 2030 naj bi bilo za energijsko učinkovite prenove potrebnih 275 milijard EUR, večinoma za stanovanjske stavbe, vključno s socialnimi in cenovno dostopnimi stanovanji²⁶⁶. Vključevanje ukrepov za energijsko učinkovitost in trajnostnost v politike socialnih stanovanj lahko pomaga zagotoviti, da bodo imele ranljive skupine koristi od priložnosti zelenega prehoda. Najpomembnejše ovire za naložbe v socialna stanovanja se nanašajo na: i) splošne ovire v gradbenem sektorju, kot je razpoložljivost usposobljene delovne sile; ii) postopke za izdajo dovoljenj in rabo zemljišč; iii) proračunske omejitve in dostop do financiranja.

Približno 40 % razpoložljivega dohodka gospodinjstev s tveganjem revščine je namenjenega stanovanjskim stroškom, pri čemer so med državami članicami velike razlike.

Delež stanovanjskih stroškov v razpoložljivem dohodku gospodinjstev (v %, 2023)

Vir: Eurostat [ilc_mdcd01], EU-SILC

Države članice so že uvedle različne regulativne in neregulativne reforme ter naložbene programe, da bi povečale svoj fond socialnih stanovanj in podprle cenovno dostopnost stanovanj. Na Češkem je vlada v okviru načrta za okrevanje in odpornost predlagala novo zakonodajo o cenovno dostopnih stanovanjih in subvencioniranih posojilnih programih. **Irska** je uvedla oprostitev davka na hipotekarne obresti in davek na prazne hiše. Načrt za okrevanje in odpornost **Grčije** vključuje program prenove socialnih stanovanj za podporo najranljivejšim skupinam, ki jim grozi brezdomstvo ali se z njim soočajo. V **Španiji** je bil vzpostavljen instrument za posojila v podporo ponudbi 20 000 novih socialnih in cenovno dostopnih stanovanj s strani javnih in zasebnih podjetij. V **Franciji** parlament proučuje nov pravni okvir za okrepitev vloge županov pri dodeljevanju socialnih stanovanj in racionalizacijo regulativnih orodij za kratkoročne najemne nastanitve. Sprejet je bil nov zakon za poenostavitev prenove stanovanj in oskrbe z njimi. **Latvija** je razvila strategijo za spodbujanje dostopa do stanovanj za gospodinjstva z različnimi ravni dohodka.

²⁶⁵ Fransen, L., del Bufalo, G., in Reviglio, E., *Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe – Report of the High-Level Task Force on Investing in Social Infrastructure in Europe* (Spodbujanje naložb v socialno infrastrukturo v Evropi – poročilo projektne skupine na visoki ravni za vlaganje v socialno infrastrukturo v Evropi), 2018.

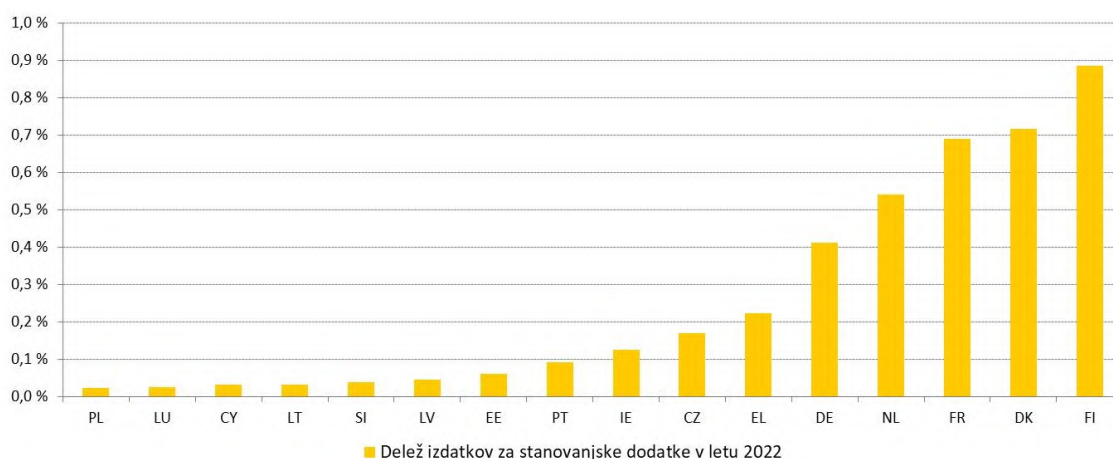
²⁶⁶ Glej [Val prenove za Evropo – ekologizacija stavb, ustvarjanje delovnih mest, izboljšanje življenj \(COM\(2020\) 662 final\)](#).

Luksemburg je sprejel zakon o cenovno dostopnih stanovanjih, tudi za gospodinjstva z nizkimi dohodki. Na voljo je sklop fiskalnih in nefiskalnih ukrepov za podporo dostopu do cenovno ugodnega lastništva in najemnine. Poleg tega je bila z luksemburškim načrtom za okrevanje in odpornost uvedena reforma stanovanjskega pakta 2.0, s katero je bil vzpostavljen nov referenčni okvir za vladno podporo občinam za oblikovanje novih stanovanjskih projektov z gradnjo novih stavb ali prenovo obstoječega stavbnega fonda. **Portugalska** je razvila sklop ukrepov za spodbujanje ponudbe cenovno dostopnih in socialnih stanovanj z znižanim DDV in poenostavljenimi postopki za spodbujanje gradnje ter uvedla davčne spodbude za stanovanja za mlade. Sredstva EU lahko zagotovijo pomembno podporo za izvajanje teh reform in naložb. Operativni nabor orodij o uporabi sredstev EU za naložbe v socialna stanovanja in z njimi povezane storitve zagotavlja informacije o možnostih financiranja in primerih operacij, ki jih je mogoče izvesti z nepovratnimi sredstvi in vračljivim financiranjem²⁶⁷.

Slaba stanovanja in prenatrpanost vplivajo na znaten delež gospodinjstev v EU. Leta 2023 se je 14,5 % prebivalstva EU spoprijemalo z neko obliko stanovanjske prikrajšanosti²⁶⁸, pri čemer so poročali o vsaj enem elementu prikrajšanosti, in sicer puščajoči strehi, odsotnosti kadi/prhe, notranjega stranišča ali pomanjkanju svetlobe. Še več, 16,8 % je živel v prenatrpanem gospodinjstvu, ki ni imelo minimalnega števila sob glede na sestavo gospodinjstva. Stanovanjska prikrajšanost je običajno povezana z vrsto gospodinjstva, dohodkom in najemniškim statusom. Leta 2023 se je v EU 20,6 % samskih gospodinjstev z enim vzdrževanim otrokom in 19 % gospodinjstev s tveganjem revščine soočalo s stanovanjsko prikrajšanostjo, 29,6 % slednjih pa je živel v prenatrpanih stanovanjih.

Slika 2.4.15: Med državami članicami so opazne velike razlike pri uporabi shem stanovanjskih dodatkov za podporo gospodinjstvom pri kritju stanovanjskih stroškov.

Javna poraba za stanovanjske dodatke v izbranih državah članicah EU v letu 2022 ali zadnjem razpoložljivem letu (v % BDP)

Opomba: podatki se nanašajo na odgovore na vprašalnik OECD o cenovno dostopnih in socialnih stanovanjih za leto 2023, razen za Ciper, Dansko, Estonijo, Francijo, Latvijo, Litvo, Poljsko in Slovenijo.

Vir: podatkovna zbirka OECD o cenovno dostopnih stanovanjih [PH3.1]

Stanovanjski dodatki se pogosto uporabljajo kot instrument stanovanjske podpore, ki se med državami članicami zelo razlikuje po zasnovi in velikosti. Stanovanjski dodatki so transferji, odvisni od premoženjskega stanja in/ali dohodka, ki se na splošno zagotavljajo

²⁶⁷ Glej [Socialna stanovanja in še več](#).

²⁶⁸ Ta odstavek temelji na kazalnikih Eurostata [ilc_mddd04a], [ilc_lvho05a] in [ilc_mddd04a].

gospodinjstvom z nizkimi dohodki, ki izpolnjujejo ustrezna merila za upravičenost, da bi jim pomagali začasno ali dolgoročno kriti stroške najema in druge stanovanjske stroške. Glede na podatke, objavljene v podatkovni zbirki OECD o cenovno dostopnih stanovanjih, je skupna javna poraba za stanovanjske dodatke (izražena kot odstotek BDP), namenjena najemnikom in lastnikom stanovanj, najnižja na Poljskem in v Luksemburgu (0,2 %), najvišja pa na Finskem (0,9 %), Danskem (0,7 %) in v Franciji (0,7 %) med državami članicami EU – glej sliko 2.4.15.

Stanovanjske težave in brezdomstvo so še poslabšali višji stanovanjski in življenjski stroški. Leta 2023 so bili podatki za EU prvič zbrani v okviru priložnostnega modula EU-SILC o stanovanjskih težavah²⁶⁹. Od anketiranega prebivalstva jih je 4,9 % poročalo, da so imeli v življenju stanovanjske težave, saj so morali ostati pri sorodnikih ali prijateljih (76,2 %), v zasilni nastanitvi (13 %), na kraju, ki ni bil namenjen stalni nastanitvi (6,6 %), ali na javnih mestih (4,2 %). Razpoložljivi podatki kažejo, da so glavni vzroki stanovanjskih težav družinske in osebne narave (30 %) ter povezani s finančnimi viri (25,9 %). Države EU, ki so poročale o najvišji stopnji stanovanjskih težav v preteklosti med ljudmi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti, so bile Danska (18,4 %), Finska (17,5 %) in Francija (17,1 %). Nasprotno so bile najnižje stopnje zabeležene na Poljskem (1,9 %), v Italiji (2,0 %) in na Madžarskem (2,1 %). Ta vzorec se spreminja tudi s starostjo²⁷⁰. Med osebami, ki se soočajo z revščino ali socialno izključenostjo, je o težavah z najemom v zadnjih 12 mesecih poročalo 27,7 % oseb v starostni skupini 30–54 let, 24,0 % oseb v starostni skupini 55–64 let in 22,1 % oseb v starostni skupini 16–29 let. V starostni skupini 65 let in več je samo 12,9 % ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti poročalo o težavah pri najemu. Količinska opredelitev brezdomstva na ravni EU je težavna zaradi znatnih razlik v statističnih opredelitvah in pristopih k merjenju, ki ovirajo pripravo zanesljivih in primerljivih podatkov med državami članicami. Najnovejše ocene v 9. letnem pregledu brezdomstva in stanovanjske izključenosti v EU, ki sta ga pripravila FEANTSA in FAP, kaže, da približno 1,3 milijona ljudi v EU spi na prostem, tj. v nočnih zavetiščih ali začasnih nastanitvah, od tega 400 000 otrok²⁷¹. Po nedavno objavljenih podatkih OECD²⁷² je skupno število brezdomcev v EU ocenjeno na približno milijon. Od leta 2022 se je po pandemiji COVID-19 brezdomstvo povečalo v več državah članicah EU z razpoložljivimi podatki, zlasti na Irskem in Nizozemskem²⁷³.

Delež starejših (65+ let) s tveganjem revščine ali socialne izključenosti se je na ravni EU nekoliko zmanjšal leta 2023. To zmanjšanje na 19,8 % je bilo posledica izboljšanja stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti pri ženskah, čeprav je ta ostala bistveno višja kot pri moških v isti starostni skupini (22,2 % oziroma 16,7 %). Razmere so se med državami članicami zelo razlikovale, pri čemer so stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti za starejše znašale od 11 % v Luksemburgu do 47 % v Estoniji. V absolutnem smislu pa se je število starejših s tveganjem revščine ali socialne izključenosti še naprej povečevalo, kar je povezano s staranjem prebivalstva in se približuje 18,6 milijona. Hkrati se je dohodkovna neenakost (merjena z razmerjem dohodkovnih kvintilnih razredov, S80/S20) leta 2023 nekoliko povečala v starostni skupini 65 let in več in dosegla 4,12 leta v primerjavi s trendom

²⁶⁹ Ta odstavek se med drugim opira na kazalnike Eurostata [[ilc_lvhd02](#)] in [[ilc_lvhd01](#)].

²⁷⁰ Eurostat [[ilc_lvhd08](#)].

²⁷¹ *9th Overview of Housing Exclusion in Europe* (9. pregled stanovanjske izključenosti v Evropi), FAP/FEANTSA, 2024.

²⁷² Kot del zbirke podatkov OECD o cenovno dostopnih stanovanjih.

²⁷³ Kazalnik [HC3.1.Population experiencing homelessness \(Prebivalstvo, ki se sooča z brezdomstvom\)](#) v zbirki podatkov OECD o cenovno dostopnih stanovanjih.

zmanjševanja za delovno sposobno prebivalstvo. Kljub temu je ostala nižja kot pri celotnem prebivalstvu (4,72), kar odraža tudi prerazporeditveni učinek pokojninskih in davčnih sistemov.

Dohodkovna revščina starejših se je v EU zmanjšala, njihova stopnja resne materialne ali socialne prikrajšanosti pa je bila stabilna. Stopnja tveganja revščine pri starejših od 65 let se je leta 2023 v EU zmanjšala na 16,8 % (glede na dohodke iz leta 2022), kar potrjuje trend, da se relativni dohodek starejših v neugodnih gospodarskih razmerah dobro ohranja. Kljub temu je stopnja tveganja revščine pri starejših v EU v povprečju ostala nekoliko višja kot pri mlajšem prebivalstvu (16,8 % pri osebah, starejših od 65 let, v primerjavi s 16,1 % pri osebah, mlajših od 65 let). Razmere v državah članicah so bile različne. Medtem ko so bili v več državah ljudje, stari 65 let in več, manj izpostavljeni dohodkovni revščini kot mlajše skupine, je bilo v drugih državah tveganje revščine v starosti celo trikrat večje. Stopnja resne materialne in socialne prikrajšanosti starejših je leta 2023 v EU znašala 5,5 %, potem ko je po desetletju izboljšav od leta 2020 stagnirala. Stopnja se je v državah članicah gibala od manj kot 1 % do več kot 20 %.

Skupno nadomestitveno razmerje za pokojnine je na ravni EU ostalo stabilno. Ta ukrep, ki primerja pokojninske prejemke oseb, starih 65–74 let, z dohodki od dela oseb, starih 50–59 let, je leta 2023 znašal 0,58. V razponu od 0,35 na Hrvaškem do 0,78 v Grčiji²⁷⁴. Razmerje je bilo nekoliko nižje pri ženskah kot pri moških, in sicer 0,57 oziroma 0,60. To pomeni, da ženske, katerih dohodki od dela so na začetku v povprečju nižji, ob upokojitvi utrpijo nadaljnje poslabšanje dohodkovnega položaja v primerjavi z moškimi (glej tudi oddelek 2.2.1). V povprečju lahko ljudje v EU pričakujejo, da bodo 21 let svojega življenja preživeli v pokoju. Čeprav delovno življenje v EU v povprečju traja 41,3 leta, upokojitev pa 21 let, se razmerje med njima med državami članicami razlikuje – glej sliko 2.4.16²⁷⁵. Povprečno trajanje izplačevanja pokojnin, ki se lahko razlikuje od obdobja upokojitve, je prav tako približno 21 let, od 15 do 25 let po državah²⁷⁶.

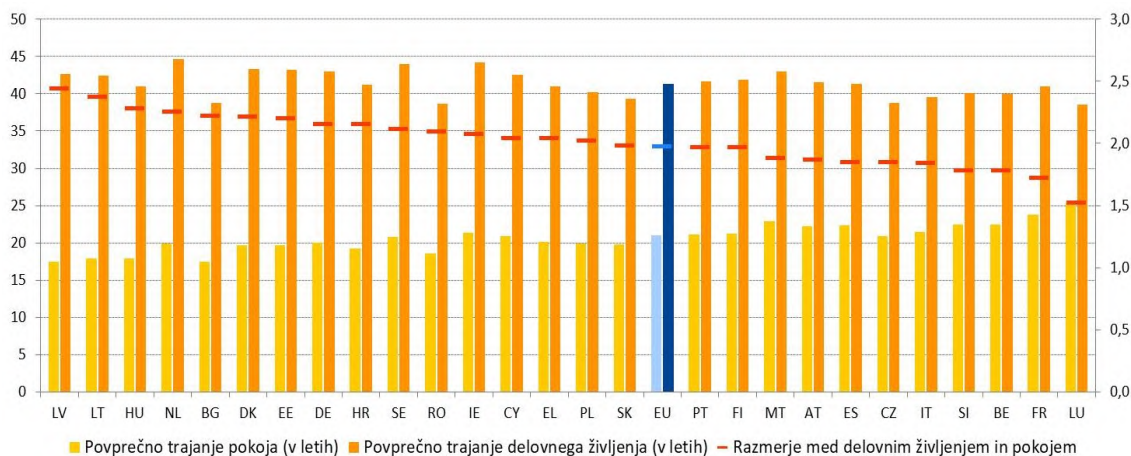
²⁷⁴ Luksemburg je imel leta 2022 najvišje skupno nadomestitveno razmerje (0,97); vrednost za leto 2023 še ni na voljo.

²⁷⁵ Povprečno trajanje upokojitve od konca zadnje zaposlitve, 2022. [Poročilo o ustreznosti pokojnin za leto 2024](#), izračuni na podlagi podatkov Eurostata ([demo_mlexpec](#)) in predpostavke iz poročila o staranju prebivalstva.

²⁷⁶ Pričakovana življenjska doba pri povprečni starosti, pri kateri ljudje prejmejo prvo starostno pokojnino, 2022. [Poročilo o ustreznosti pokojnin za leto 2024](#), izračuni na podlagi podatkov Eurostata ([demo_mlexpec](#)) in nacionalne podatke o prvem prejemu pokojnine. Trajanje izplačevanja pokojnine in upokojitve se lahko razlikujeta, saj nekateri ljudje začnejo prejemati pokojnine, preden popolnoma zapustijo trg dela, ali obratno.

Slika 2.4.16: Trajanje upokojitve v primerjavi s poklicnim življenjem se med državami članicami zelo razlikuje

Povprečno trajanje upokojitve in delovnega življenja, 2022 (v letih)

Opombe: delovno življenje se šteje od prve zaposlitve in se konča, ko se konča zadnja zaposlitev.

Vir: podatki iz poročila o ustreznosti pokojnin za leto 2024

Okvir 7 stebra: Celovit odziv politike na podaljševanje življenjske dobe – zagotavljanje ustreznosti ter fiskalne vzdržnosti pokojnin in dolgotrajne oskrbe

S podaljševanjem življenjske dobe v EU je podpiranje življenjskega standarda v starosti ključnega pomena za blaginjo evropskega prebivalstva. Pričakuje se, da se bo do leta 2070 število prebivalcev EU zmanjšalo (za 4 %) in da se bo delež starejših kohort močno povečal, in sicer za vsaj 30 % pri osebah, starejših od 80 let²⁷⁷. V starajoči se družbi je za zagotavljanje ustreznosti in fiskalne vzdržnosti pokojnin ter dolgotrajne oskrbe potreben širok nabor politik, ki vključuje naložbe v dejavno in zdravo staranje, podaljševanje delovne dobe ter podpiranje prilagojenih in prožnih ureditev dela, skupaj z uspešnimi in učinkovitimi pokojninskimi sistemi ter sistemi dolgotrajne oskrbe. Čedalje večje izzive v zvezi s podaljševanjem življenjske dobe pomenijo tudi socialno-ekonomske neenakosti in porast nestandardnih oblik dela ter lahko imajo različne učinke na nekatere demografske skupine. Glede na navedeno priporočilo Sveta o dostopu do cenovno dostopne visokokakovostne dolgotrajne oskrbe²⁷⁸ vsebuje poziv državam članicam, naj zagotovijo ustrezne storitve dolgotrajne oskrbe ter kakovostna delovna mesta in poštene delovne pogoje v sektorju oskrbe, obravnavajo potrebe po spretnostih delavcev ter obenem podpirajo neformalne oskrbovalce. Sklepi Sveta iz junija 2024 o ustreznosti pokojnin²⁷⁹ ponovno potrjujejo, da si je treba prizadevati za nadaljnje reforme, vključno z izboljšanjem udeležbe na trgu dela, dostopa do sistemov socialne zaščite in prispevkov zanje za vse ter s krepitvijo dostopa do visokokakovostnega in cenovno dostopnega zdravstvenega varstva in dolgotrajne oskrbe. Evropska strategija oskrbe²⁸⁰ vključuje širok nabor ukrepov na ravni EU za podporo prizadevanjem držav članic.

V starajoči se družbi EU naj bi se nadomestitvene stopnje pokojnin v naslednjih štirih desetletjih znižale, potrebe po dolgotrajni oskrbi pa so že zdaj visoke in se še povečujejo.

²⁷⁷ Glej Evropska komisija, [Poročilo o staranju prebivalstva za leto 2024: ekonomske in proračunske napovedi za države članice EU \(2022–2070\)](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

²⁷⁸ Glej Priporočilo Sveta z dne 8. decembra 2022 o dostopu do cenovno dostopne visokokakovostne dolgotrajne oskrbe 2022/C 476/01.

²⁷⁹ Glej [sklepe Sveta o ustreznosti pokojnin z dne 20. junija 2024 \(10550/24\)](#).

²⁸⁰ Glej [Evropsko strategijo oskrbe](#), Sporočilo o evropski strategiji oskrbe (SWD(2022) 440 final).

Medtem ko so bila tveganja revščine ali socialne izključenosti starejših v zadnjih letih na splošno nespremenjena²⁸¹, naj bi se nadomestitvene stopnje pokojnin²⁸² za standardno 40-letno poklicno pot v večini držav EU tako za ženske kot moške znižale (v nekaterih primerih za več kot 20 odstotnih točk). V primerjavi z letom 2022 naj bi bile vrednosti leta 2062 višje le v sedmih državah – glej sliko. Velika znižanja so predvidena na Nizozemskem in Madžarskem (čeprav z visokih ravni), Poljskem, Švedskem, v Latviji ter v manjši meri v Romuniji in Bolgariji. Zmerna zvišanja so predvidena na Danskem, v Litvi, na Malti in v Grčiji, izrazitejša pa v Estoniji (vendar z nizke ravni). To pomeni, da bodo ustrezne pokojnine vse bolj odvisne od daljših poklicnih poti²⁸³. Hkrati bi nižje pokojnine otežile tudi kritje samoplačniških izdatkov za dolgotrajno oskrbo. Kot je prikazano na sliki, so lahko samoplačniški izdatki za dolgotrajno oskrbo (oskrbo na domu) zelo visoki za ljudi z znatnimi potrebami po oskrbi, med državami EU pa obstajajo velike razlike. V 11 državah članicah (Hrvaška, Češka, Francija, Grčija, Italija, Latvija, Litva, Portugalska, Slovaška, Slovenija in Španija) taki neposredni izdatki po ocenah predstavljajo več kot polovico mediane razpoložljivega dohodka po javni podpori. Podatki prav tako kažejo, da bi morale osebe z nizkimi dohodki in zmernimi potrebami po oskrbi v desetih državah EU več kot polovico svojih dohodkov porabiti za oskrbo na domu. Za tiste z znatnimi potrebami bi povprečni samoplačniški izdatki znašali približno 80 % njihovega razpoložljivega dohodka²⁸⁴.

²⁸¹ Glej poglavje 1 v Poročilu o ustreznosti pokojnin za leto 2024, Evropska komisija, [The 2024 pension adequacy report – Current and future income adequacy in old age in the EU](#) (Poročilo o ustreznosti pokojnin za leto 2024 – sedanja in prihodnja ustreznost dohodkov v starosti v EU), [zvezek I](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

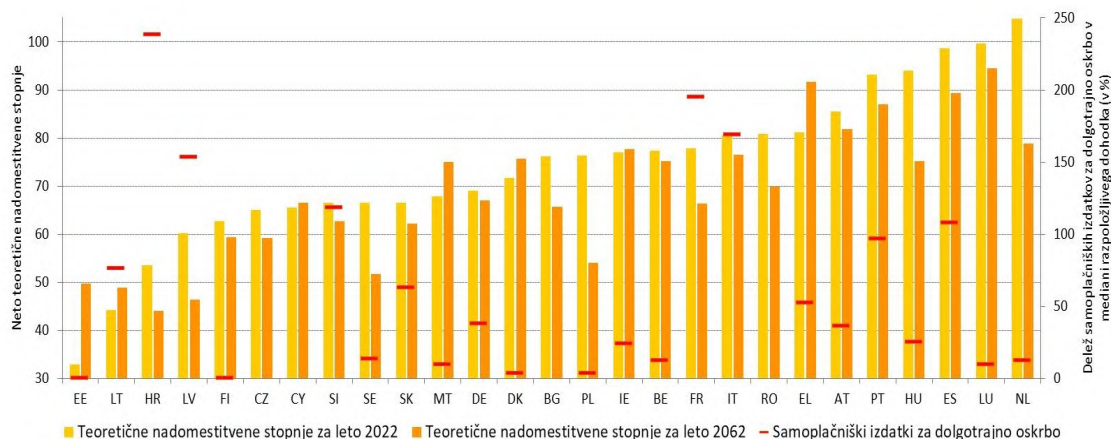
²⁸² Teoretične (simulirane) nadomestitvene stopnje merijo, kako bi se hipotetični pokojninski dohodek upokojenca v prvem letu po upokojitvi primerjal z njegovim zaslužkom tik pred upokojitvijo.

²⁸³ Glej poročilo o ustreznosti pokojnin za leto 2024, oddelek 3.1, *Theoretical replacement rates and pensions in the future* (Teoretične nadomestitvene stopnje in pokojnine v prihodnosti).

²⁸⁴ Glej poročilo o ustreznosti pokojnin za leto 2024, oddelek 1.5 *Quality of life „fourth age“: the role of pensions and care services* (Kakovost življenja v t. i. četrtem starostnem obdobju: vloga pokojnin in storitev oskrbe).

Nadomestitvene stopnje pokojnin naj bi se znižale, medtem ko stroški dolgotrajne oskrbe predstavljajo znaten delež dohodka starejših in naj bi se po pričakovanjih zvišali.

Neto teoretične nadomestitvene stopnje za pokojnine, 40-letna poklicna pot, ki se konča ob upokojitveni starosti, povprečni zaslužek, 2022 in 2062 (moški, odstotne točke, EU27) ter samoplačniški izdatki za dolgotrajno oskrbo (oskrba na domu) za znatne potrebe kot delež mediane razpoložljivega dohodka po javni podpori (oba spola, države članice EU27 in OECD)

Opomba: delež je izračunan kot povprečje med anketiranci. Ocene so izračunane z uporabo značilnih primerov, ki se ujemajo s podatki raziskave. Znatne potrebe ustrezajo približno 41,25 ure oskrbe na teden. Vrednosti samoplačniških izdatkov na CZ so zelo visoke (477 %) v primerjavi z drugimi ocenami, zato niso prikazane za to, da bi olajšale primerjavo drugih ocen. Naslednji podatki se nanašajo na podnacionalna območja: BE (Flandrija), EE (Talin), IT (Južna Tirolska) in AT (Dunaj). Podatki za BG, CY in RO (ki niso članice OECD) niso na voljo.

Vir: lastni izračuni Komisije na podlagi podatkov OECD in držav članic. Poročilo o ustreznosti pokojnin iz leta 2024 in analiza OECD, ki temelji na vprašalniku OECD o socialni zaščiti za dolgotrajno oskrbo, SHARE (osmi val, 2019, razen PT, ki se nanaša na šesti val, 2015) in TILDA (tretji val, 2015).

Države članice še naprej sprejemajo ukrepe, da bi zagotovile ustreznost in fiskalno vzdržnost pokojnin, hkrati pa tudi izvedle reforme na področju dolgotrajne oskrbe in naložbe vanjo. Češka in Slovaška sta omejili možnosti za predčasno upokojevanje, pokojninske stopnje pa prilagodili tako, da sta povečali spodbude za daljšo udeležbo starejših na trgu dela. **Irska** je uvedla spodbude za odložitev upokojitve. **Hrvaška** je povečala spodbude za vključitev v pokojninske načrte poklicnega zavarovanja. Da bi podprli upokojence z nizkimi dohodki, je **Španija** pokojnino, za katero se ne plačujejo prispevki, povečala za 6,9 %, **Portugalska** pa je povečala solidarnostni dodatek za starejše za 23,0 %²⁸⁵. Namen **estonska** reforme dolgotrajne oskrbe je zmanjšati samoplačniške izdatke, izboljšati pogoje negovalnega osebja in okrepiti storitve oskrbe na domu, in sicer z dodatno finančno podporo občinam na podlagi njihovega starejšega prebivalstva. S **slovensko** reformo dolgotrajne oskrbe je bil uveden celovit nabor storitev, vključno z e-oskrbo in storitvami za ohranjanje neodvisnosti, da bi se zagotovila uravnotežena kombinacija možnosti oskrbe za starejše. **Grčija** razvija strategijo dolgotrajne oskrbe, vključno z reformami za zagotovitev, da so storitve cenovno ugodne, trajnostne in dostopne. **Francoska** strategija „Prijetno staranje“ vključuje ukrepe za zakasnitev odvisnosti, prilagoditev socialnih stanovanj za starejše najemnike, podporo oskrbovalcem na domu in zaposlitev dodatnih strokovnjakov v ustanovah za dolgotrajno oskrbo. **Romunija** je izvedla pokojninske reforme, da bi izboljšala

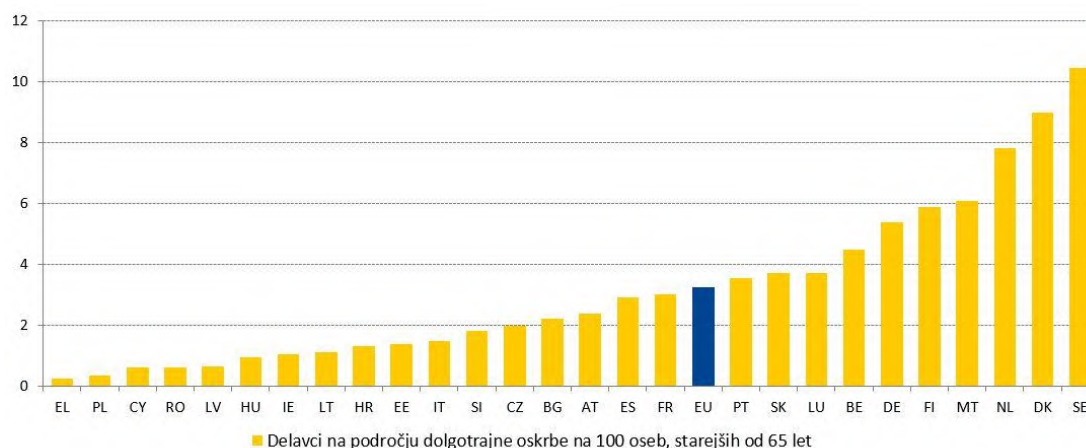
²⁸⁵ EU podpira nacionalna prizadevanja za zagotovitev ustreznih pokojnin in dohodkov za starejše z vzajemnim učenjem in analitičnimi smernicami v triletnih poročilih Komisije in Odbora za socialno zaščito o ustreznosti pokojnin.

fiskalno vzdržnost in ustreznost. Z novim pokojninskim zakonom je bila uvedena nova formula za izračun, ki odpravlja izkrivljanja, kot so korekcijski indeksi in neenaka prispevna obdobja, hkrati pa spodbuja daljšo delovno dobo s spodbudami za prostovoljno zvišanje upokojitvene starosti in z omejevanjem predčasnega upokojevanja.

Sedanji strukturni izzivi glede razpoložljivosti, cenovne dostopnosti in kakovosti dolgotrajne oskrbe naj bi se s staranjem prebivalstva povečali. Število ljudi, ki bi lahko potrebovale dolgotrajno oskrbo, naj bi se v EU povečalo s 31,2 milijona leta 2022 na 33,2 milijona leta 2030 in na 37,8 milijona leta 2050²⁸⁶. Po podatkih iz leta 2019 je v EU dolgotrajno oskrbo potrebovalo 26,6 % ljudi, starih 65 let ali več, ki živijo v zasebnih gospodinjstvih, pri čemer so bile med spoloma velike razlike (32,1 % žensk v primerjavi z 19,2 % moških)²⁸⁷. Osebe, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, imajo pogosto omejen dostop do formalnih storitev, kar povzroča neizpolnjene potrebe po oskrbi ali pretirano breme za neformalne oskrbovalce. Leta 2019 je 46,6 % ljudi v EU, starih 65 let ali več, ki so imeli resne težave pri osebni skrbi ali gospodinjstvih opravilih, poročalo, da pri takih dejavnostih njihova potreba po pomoči ni bila izpolnjena. To je bilo precej izrazitejše pri ljudeh iz najnižjega dohodkovnega kvintilnega razreda (51,2 %) v primerjavi s tistimi iz najvišjega dohodkovnega kvintilnega razreda (39,9 %).

Slika 2.4.17: Razpoložljivost delavcev na področju dolgotrajne oskrbe se med državami članicami zelo razlikuje

Delavci na področju dolgotrajne oskrbe na 100 posameznikov v starostni skupini 65 let ali več, 2023

Opomba: delavci na področju dolgotrajne oskrbe so izbrani s križanjem sektorskih oznak (NACE) 87.1, 87.3, 88.1 in oznak poklicev (mednarodna standardna klasifikacija poklicev) 2221, 2264, 2266, 2634, 2635, 3221, 3255, 5321, 5322.

Vir: Eurostatov posebni izvleček, ki je bil pripravljen na podlagi ankete o delovni sili EU.

Izzive pri dostopu do dolgotrajne oskrbe še zaostreje pomanjkanje delovne sile in spretnosti. Leta 2023 je bilo v sektorju dolgotrajne oskrbe v EU zaposlenih 3,1 milijona delavcev, kar je približno 1,5 % celotne delovne sile. Obseg sektorja dolgotrajne oskrbe je lahko v praksi večji, saj zgornje številke ne odražajo v celoti delavcev v gospodinjstvu, ki so dejavni v sektorju dolgotrajne oskrbe, prav tako pa je v tem sektorju veliko neprijavljenega dela. Medtem ko se bo prebivalstvo, starih 65 let ali več, do leta 2035 povečalo za 23 %,

²⁸⁶ V skladu z napovedmi iz izhodiščnega scenarija. Glej Evropska komisija, [Poročilo o staranju prebivalstva za leto 2024: ekonomske in proračunske napovedi za države članice EU \(2022–2070\)](#), Urad za publikacije Evropske unije, 2024.

²⁸⁷ Eurostat [[hlth_ehis_tadle](#)], evropska anketa o zdravju in zdravstvenem varstvu. Ta ukrep, ki temelji na raziskavi, zajema samo osebe v zasebnih gospodinjstvih, ne pa tudi oseb v bivalni oskrbi.

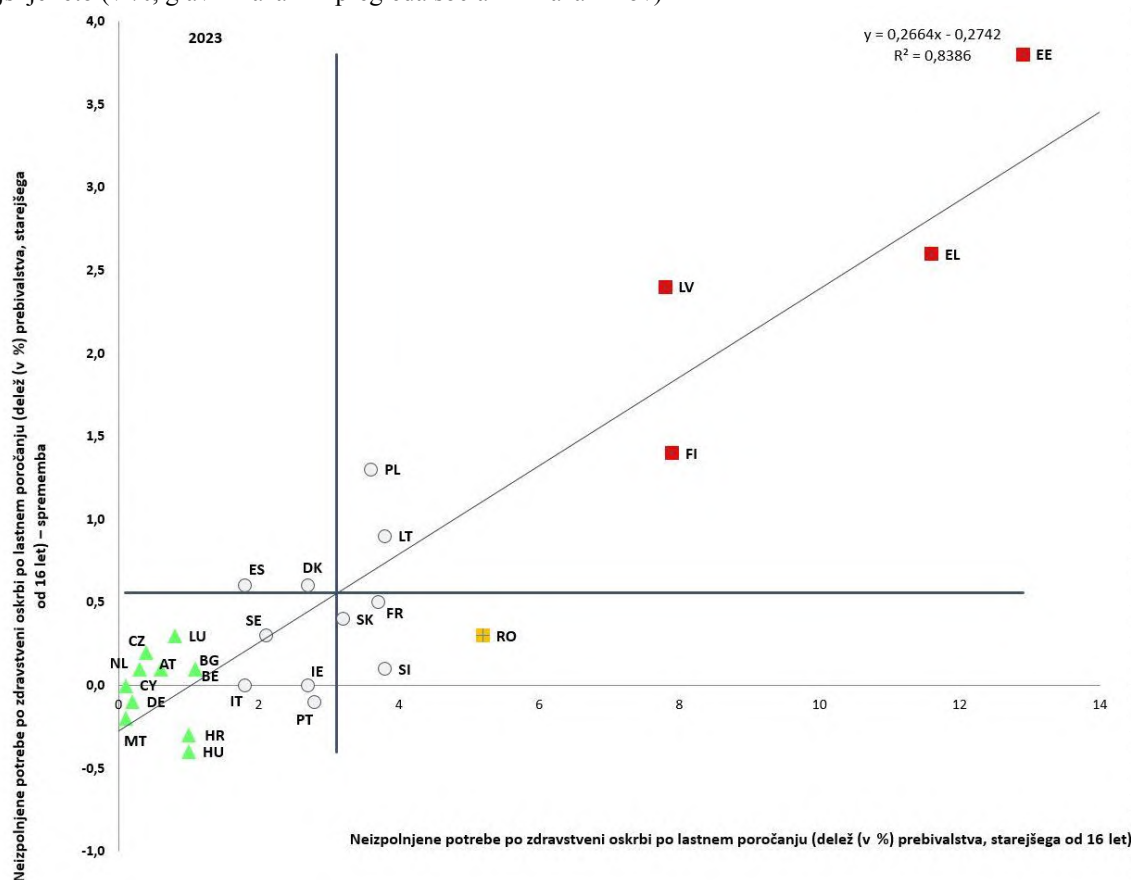
znaša napovedana rast zaposlovanja v sektorju oskrbe le 7 %. Zato se lahko pričakuje znatno pomanjkanje zdravstvenih delavcev, strokovnih zdravstvenih delavcev in delavcev v osebni negi²⁸⁸. Na podlagi najnovejših podatkov iz ankete o delovni sili je bilo leta 2023 v EU v povprečju 3,2 delavca za dolgotrajno oskrbo na vsakih 100 posameznikov, starih 65 let ali več. Vendar so bile med državami članicami velike razlike, in sicer od 0,2 v Grčiji do 10,4 na Švedskem – glej sliko 2.4.17. Sektor je manj privlačen, kar je posledica težkih delovnih pogojev in razmeroma nizkih plač, pa tudi večjega deleža pogodb o zaposlitvi za določen čas (16,6 % v primerjavi s 13,5 % za vse delavce)²⁸⁹. Tudi velika razširjenost neprostoVOLjnega dela s krajšim delovnim časom prispeva k razmeroma nizki privlačnosti v več državah članicah, na primer na Hrvaškem (55,8 % za delavce v dolgotrajni oskrbi v primerjavi z 22,6 % za vse) in v Bolgariji (52,4 % za delavce v dolgotrajni oskrbi v primerjavi z 38,0 % za vse). Negovalci na domu in oskrbovalci, ki živijo z oskrbovanci, ki so pogosto mobilni delavci iz EU ali tretjih držav, se lahko srečujejo s posebno težkimi delovnimi pogoji in težjim dostopom do socialne zaščite. To zlasti velja za tiste, ki opravljajo neprijavljeno oskrbo.

²⁸⁸ Cedefop, [Handling change with care: skills for the EU care sector](#) (Skrbno izvajanje sprememb: spretnosti za sektor oskrbe v EU), Urad za publikacije Evropske unije, 2023.

²⁸⁹ Eurostat, anketa o delovni sili EU za leto 2023.

Slika 2.4.18: Razširjenost neizpolnjenih potreb po zdravstveni oskrbi se je povečala, zmerno za večino in v veliki meri za nekaj držav članic

Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju, stopnje leta 2023 in spremembe glede na prejšnje leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Prekinitev časovne vrste za HR. Ocenjena vrednost za DE.

Vir: Eurostat [[tespm110](#)], EU-SILC.

Delež ljudi, ki so poročali o neizpolnjenih potrebah po zdravstveni oskrbi, se je v povprečju nekoliko povečal, predvsem zaradi znatnega povečanja v nekaterih državah članicah. Leta 2023 je delež tistih, ki so poročali o neizpolnjenih potrebah po zdravstveni oskrbi, v EU znašal 2,4 %, kar je 0,2 odstotne točke več kot leta 2022. Čeprav je bilo povečanje zabeleženo v večini držav članic, je na obseg skupne spremembe vplivalo nekaj držav članic, ki so zabeležile največje deleže in doživele močno povečanje (in sicer Estonija, Grčija, Latvija in Finska) – glej sliko 2.4.18. S povečanjem med 1,4 odstotne točke in 3,8 odstotne točke ter med 7,8 % in 12,9 % so bile zaradi visokih stroškov v Grčiji in dolgih čakalnih dob v drugih treh državah te štiri države „države s kritičnimi razmerami“. Čeprav je bilo povečanje manjše od povprečja EU, je tudi Romunija zabeležila razmeroma visok 5,2-odstotni delež (večinoma iz finančnih razlogov), kar je bilo „treba“ leta 2023 „spremljati“. Najnižje številke so bile zabeležene na Cipru, Malti, v Nemčiji, na Nizozemskem in Češkem – povsod so znašale manj kot 0,5 %. Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi so bile v nekaterih državah pri najrevnejši petini prebivalstva dvakrat večje kot pri splošnem prebivalstvu (npr. 23,0 % v primerjavi z 11,6 % v Grčiji, 13,9 % v primerjavi s 7,8 % v Latviji in 9,3 % v primerjavi s 5,2 % v Romuniji). Regionalne razlike so bile zabeležene tudi med državami članicami, pri čemer so bile največje v Italiji, Romuniji in Nemčiji (glej sliko 10 v Prilogi 5).

2.4.2 Ukrepi držav članic

Več držav članic je sprejelo ukrepe za izboljšanje ustreznosti minimalne dohodkovne podpore. Medtem ko se v večini držav prejemki na podlagi minimalnega dohodka vsako leto posodobijo tako, da odražajo spremembe življenjskih stroškov, to ne velja za nekatere države članice, v katerih so povečanja še vedno stvar lastne presoje. Na primer, leta 2024 je **Grčija** prvič od uvedbe sheme novembra 2018 zvišala raven zajamčenega minimalnega dohodka (za 8 %). Po obsežni reformi leta 2023 bo **Latvija** dodatno povišala raven svojega zajamčenega minimalnega dohodka, da bi izpolnila odločbo ustavnega sodišča, v kateri so bili prejšnji zneski ocenjeni kot nezadostni za zagotovitev dostojnega življenja.

Nekatere države članice so sprejele širše reforme svojih sistemov minimalnega dohodka. V skladu z načrtom za okrevanje in odpornost za leto 2024 je **Romunija** socialnovarstvene prejeme na podlagi minimalnega dohodka nadomestila s shemo (*Venitul Minim de Incluziune*) z izboljšano ustreznostjo, redno indeksacijo prejemkov in okrepljeno podporo upravičencem pri (ponovnem) vstopu na trg dela. Tudi **Italija** je z letom 2024 nadomestila že obstoječo shemo minimalnega dohodka (*Reddito di Cittadinanza*, uvedeno leta 2019) s strožjo shemo (*Assegno di Inclusione*), ki izključuje delovno sposobne posameznike, ki se štejejo za zaposljive. Ti imajo zdaj dostop do nove ločene sheme (*Supporto per la Formazione e il Lavoro*), ki zagotavlja začasno dohodkovno podporo (12 mesecev, neobnovljivo) v kombinaciji s podporo za usposabljanje in zaposlovanje. Tudi **Francija** je okrepila spodbude za ponovno vključitev na trg dela, saj je v svojem zakonu o polni zaposlenosti določila, da bodo morali biti upravičenci do minimalnega dohodka (*Revenu de solidarité active*) do 1. januarja 2025 samodejno vpisani pri javnem zavodu za zaposlovanje (*Francija Travail*).

Države članice so si še naprej prizadevale za izboljšanje dostopa do socialnih storitev in njihove kakovosti. Avgusta 2024 **Bolgarija** je v okviru načrta za okrevanje in odpornost sprejela nacionalni zemljevid socialnih storitev, da bi opredelila vrzeli v zagotavljanju storitev in opredelila potrebe po naložbah. V **Latviji** spremembe zakona o socialnih storitvah in socialni zaščiti za vzpostavitev minimalne košarice socialnih storitev, ki se bodo zagotavljale na lokalni ravni, še niso sprejete. Aprila 2024 je **Romunija** sprejela nov zakon o reformi sistema socialnih storitev, da bi izboljšala standarde kakovosti za oskrbo in okrepila vlogo inšpektorjev. **Slovaška** je uvedla začasni ukrep, ki se uporablja do 1. decembra 2025, za povečanje finančnega prispevka za zagotavljanje socialnih storitev, da bi se izboljšali njihova razpoložljivost in plačilni pogoji v sektorju.

Države članice so sprejele ukrepe za podporo dostopu do energije in v številnih primerih podaljšale obstoječečasne ukrepe. Na primer, julija 2023 je **Luksemburg** uvedel sveženj ukrepov, med drugim namenjenih stabilizaciji računov zasebnih gospodinjstev za električno energijo z državno subvencijo za obdobje od januarja do decembra 2023, ki je bilo pozneje podaljšano do leta 2024. Sprejeti so bili tudi drugi zakoni za zmanjšanje odvisnosti gospodinjstev od fosilnih goriv in spodbujanje njihovega prehoda na obnovljive vire energije. **Španija** je leta 2024 podaljšala ukrepe, ki urejajo energetske trge in tarife za plin ter jamstvo za oskrbo z energijo in vodo za ranljive ali socialno izključene odjemalce. **Malta** je podaljšala sveženj energetskih podpornih ukrepov in subvencij (sprejet leta 2022) do leta 2026. **Romunija** je do pomladi 2024 podaljšala veljavnost dobropisov za energijo, ki se dodeli ranljivim osebam za povračilo cen energije. Nekatere države članice so uvedle tudi strukturne ukrepe za odpravo energetske revščine. Na primer, novembra 2023 je **Bolgarija** sprejela pravno opredelitev energetske revščine in energetske ranljivosti ter uvedla prepoved prekinitve oskrbe z električno energijo za energetske ranljive posameznike. Januarja 2024 je **Portugalska** sprejela nacionalno dolgoročno strategijo za boj proti energetske revščini za

obdobje 2023–2050 ter ukrepe za odpravo digitalnega razkoraka in teritorialnih neenakosti pri dostopu do digitalnih komunikacij, kot je pospeševanje načrtov za popolno pokritost z optičnimi omrežji. **Italija** oblikuje finančni instrument za izboljšanje energijske učinkovitosti javnih hiš v okviru poglavja REPowerEU svojega načrta za okrevanje in odpornost.

V obdobju 2023–2024 so bili ukrepi, ki so jih sprejele nekatere države članice, namenjeni krepitvi dostopa do socialne zaščite, zlasti nadomestil za brezposelnost, za posebne skupine, kot so samozaposleni. V **Italiji** je leta 2024 shema za zaščito samostojnih strokovnjakov pred velikim upadom dohodka od dela ISCRO (*Indennità straordinaria di continuità reddituale e operativa*), ki je bila začasno uvedena v obdobju 2021–2023, postala trajna. **Poljska** je za 12 mesecev (od avgusta 2023) podaljšala oprostitev plačila prispevkov za socialno varnost za samozaposlene, ki začnejo opravljati dejavnost. To zmanjšuje njihovo finančno breme, hkrati pa omejuje njihove prihodnje pravice do socialnovarstvenih prejemkov v starosti in v primeru invalidnosti. **Grčija** je razširila dodatno nadomestilo za varstvo materinstva na samozaposlene ženske, samostojne delavke in kmetice, ki so rodile po septembru 2023. Poleg tega je povečala nadomestilo za brezposelnost, vezano na materialni položaj, ki se zagotavlja samozaposlenim in samostojnim delavcem. **Litva** leta 2023 predložila predlog za spremembo zakona o zavarovanju za primer brezposelnosti, da bi skrajšala trajanje minimalnih zahtevanih prispevkov (z 12 na devet mesecev v zadnjih 30 mesecih) in razširila zavarovanje na vse skupine samozaposlenih. Na **Cipru** vključuje načrt za okrevanje in odpornost revidiran zakon o socialnem zavarovanju, predložen parlamentu, namen katerega je razširiti socialno varnost na samozaposlene, zlasti v zvezi z nesrečami pri delu in poklicnimi boleznimi ter starševskim dopustom. V **Estoniji** je bil predlagan zakon za nadomestitev sedanjega dvotirnega sistema nadomestil za primer brezposelnosti in zavarovanja za primer brezposelnosti z enotnim sistemom zavarovanja za primer brezposelnosti od leta 2026 in zagotovitev, da bo ta sistem dostopen delavcem z omejeno delovno zgodovino. Estonija namerava do maja 2025 predlagati tudi možnosti za razširitev zavarovanja za primer brezposelnosti na samozaposlene.

Ukrepi politike so bili usmerjeni tudi v osebe z nestandardno zaposlitvijo, da bi se okrepil njihov dostop do socialne zaščite. Januarja 2024 je začel v **Romuniji** veljati zakon o formalizaciji zaposlovanja delavcev v gospodinjstvu ter zagotavljanju dostopa do pokojnin in zdravstvenega zavarovanja, pri čemer so delavci v gospodinjstvu prejeli plačilo v obliki dobropisov, plačevali prispevke za socialno varnost in imeli zagotovljeno zdravstveno zavarovanje (tj. brezplačen dostop do osnovnega svežnja zdravstvenih storitev). Maja 2024 je **Španija** poenostavila in izboljšala pomoč za brezposelnost, da bi postala dostopna tistim, ki so izčrpali svoj nadomestila, za katere se plačujejo prispevki, ali niso prispevali dovolj dolgo, da bi izpolnjevali pogoje, razširjena pa je bila tudi na delavce v kmetijstvu. Država je okrepila tudi spodbude za sklepanje pogodb o zaposlitvi in izboljšanje socialne zaščite umetnikov, januarja 2024 pa je uredila socialno varnost pripravnikov, tako plačanih kot neplačanih pripravnikov. Nazadnje, marca 2023 je **Španija** sprejela ukrepe, da bi zajamčila ravni prispevkov za socialno varnost za zaposlene v gospodinjstvu. V **Sloveniji** je bilo leta 2023 s spremembami zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (iz leta 1992) v okviru reforme načrta za okrevanje in odpornost ukinjeno prostovoljno zdravstveno zavarovanje za vse kategorije zavarovancev, z začetkom leta 2024 pa se je povečal prispevek za obvezno zdravstveno zavarovanje (tudi za samozaposlene). **Češka** je spremenila zakonodajo, ki se uporablja za „sporazume o opravljanju dela“, tako da je od julija 2024 zahtevala njihovo registracijo, od leta 2025 pa razširila socialno zavarovanje na to vrsto pogodb pod enakimi pogoji kot za standardne zaposlene. Na **Cipru** je bil leta 2023 sprejet zakon za izboljšanje pravic zaposlenih, tudi za tiste z nestandardnimi oblikami zaposlitve in vključno z delavci na zahtevo.

Otroški in družinski dodatek sta se zlasti za enostarševske družine v več državah članicah povečala. V **Bolgariji** se je dodatek za matere samohranilke, ki vzgajajo otroke, mlajše od treh let, povečal za 83 % na mesec. Hkrati so se zvišali dohodkovni pragovi za splošne otroške dodatke, gospodinjstva, ki so jih prejemale med decembrom 2023 in februarjem 2024, pa so prejela enkratno plačilo za pomoč pri kritju stroškov prevoza. Na **Portugalskem** se je otroški dodatek povečal za večino upravičencev, vendar je bilo povečanje večje za enostarševske družine. Od leta 2024 znaša portugalski družinski dodatek 100 EUR na mesec, dodatno „jamstvo za otroke“ pa je namenjeno otrokom, ki živijo v skrajni revščini, in znaša 122 EUR na mesec. V **Romuniji** se je s 1. januarjem 2024 znesek otroškega dodatka zvišal za stopnjo inflacije iz predhodnega leta. Medtem se je nadomestilo za vzgojo in izobraževanje za starše dvojčkov, trojčkov in več hkrati rojenih otrok povečalo za 50 %. Dve vrsti nacionalne enkratne pomoči ob rojstvu otroka sta se prav tako povečali. V **Bolgariji** so se družinski dodatki povečali za kar 50 %. Tudi **Grčija** je povečala pomoč glede na število otrok z učinkom za nazaj od leta 2023.

V nekaterih državah članicah se je povečala poraba za podporo vzgoji in varstvu predšolskih otrok, sprejeti pa so bili tudi različni drugi ukrepi za obravnavanje tveganja revščine pri otrocih. Na **Irskem** se je subvencija za odlog plačila stroškov otroškega varstva povečala za 51 %, medtem ko se je v **Italiji** za otroke, rojene po 1. januarju 2024 ali pozneje, pod določenimi pogoji povečala na 3 600 EUR na leto. Italija v okviru načrta za okrevanje in odpornost povečuje tudi razpoložljiva mesta v strukturah vzgoje in varstva predšolskih otrok, do sredine leta 2026 pa naj bi ustvarila več kot 150 000 mest za otroke, stare od 0 do 6 let. Tudi v **Bolgariji** bosta imela vzgoja in varstvo predšolskih otrok koristi od dodatnih naložb (ESS+ in nacionalni proračun), ciljno usmerjenih v povečanje njihove vključenosti. **Hrvaška** je v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost sprejela nov model financiranja ustanov za vzgojo in varstvo predšolskih otrok, da bi povečala njihovo razpoložljivost in cenovno dostopnost. **Španija** namerava v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost vzpostaviti vsaj 1 000 podpornih enot za ranljive učence v šolskih okrožjih ter program za zagotavljanje hrane in drugih osnovnih proizvodov družinam z mladoletniki. **Malta** je razširila shemo, ki učencem zagotavlja brezplačne naprave IT. **Romunija** zagotavlja dnevni obrok približno 650 000 prikrajšanim otrokom iz 2 200 šol.

Nekatere države so se osredotočile na izboljšanje splošnih politik na področju invalidnosti, druge pa so okrepile nadomestila za invalidnost. Na primer, **Grčija** je posodobila nacionalno strategijo o pravicah invalidov, pri čemer se je osredotočila na obdobje 2024–2030. Država je zaključila tudi pilotni program za osebno pomoč in postopek ocenjevanja invalidnosti, ki naj bi se začel izvajati leta 2025. **Bolgarija** je izboljšala ustreznost mesečnega nadomestila za invalidne otroke. **Malta** je povečala pomoč za starše, ki skrbijo za otroke s težko invalidnostjo. V **Italiji** je bila v okviru načrta za okrevanje in odpornost leta 2024 v celoti izvedena reforma za podporo samostojnosti invalidov, s katero sta se izboljšala ocenjevanje in dostop do prilagojenih podpornih storitev. V skladu z reformo podpira naložba v načrt za okrevanje in odpornost individualizirane projekte, ki invalidom zagotavljajo stanovanja in rešitve IKT.

Države članice uvajajo regulativne in neregulativne ukrepe, ki zagotavljajo ali razširjajo podporo za najem, da bi okrepile dostop do cenovno dostopnih stanovanj za gospodinjstva z nizkimi dohodki in ranljive skupine, kot so mladi. Avgusta 2023 je **Luksemburg** uvedel zakonske spremembe okvira stanovanjske pomoči, da bi dal prednost podpori za manj premožna gospodinjstva, saj je maja 2023 že uvedel povečanje subvencij za najemnine za gospodinjstva z otroki in dodatek za najemnino za mlade zaposlene. Leta 2024 je **Malta** izvedla reformo sistema nadomestil za zasebne najemniške nastanitve, da bi dosegla najvišji znesek 6 000 EUR na leto, hkrati pa izvajala celovit načrt oskrbe za najemnike, ki se

spopadajo z znatnimi zamudami pri plačilu najemnine. Maja 2024 je **Portugalska** odobrila stanovanjski sveženj *Construir Portugal*, ki vključuje stanovanjske spodbude za mlade, kot je razširjen dostop do subvencij za najemnine.

Glede na visoke življenjske stroške so države članice še naprej sprejemale ukrepe za podporo življenjskemu standardu upokojencev, zlasti tistih z minimalnimi ali nizkimi pokojninami. Julija 2024 je bila v **Bolgariji** sprejeta odločitev o 11-odstotnem povečanju vseh pokojnin, vključno s socialno pokojnino, da bi se upoštevala visoka inflacija. Podobno je bila na **Slovaškem** sprejeta odločitev o izredni revalorizaciji pokojninskih prejemkov. Na **Portugalskem** se je referenčna vrednost solidarnostnega dodatka za starejše povečala za 23 %, na **Malti** pa se je pomoč za starejše državljane povečala za osebe, ki dopolnijo 80 let, in sicer s 50 EUR na 450 EUR na leto. V **Romuniji** je bil s pokojninskim zakonom iz decembra 2023 uveden mehanizem indeksacije socialnih prejemkov za osebe z nizkimi starostnimi pokojninami. Pokojnine, za katere se plačujejo prispevki, so se za 3,8 % zvišale v **Španiji**, pri čemer znaša zgornja meja 3 175 EUR, medtem ko so se pokojnine, za katere se ne plačujejo prispevki, in minimalni dohodki povečali za 6,9 %.

Države članice so za okrepitev ustreznosti in fiskalne vzdržnosti svojih pokojninskih sistemov še naprej sprejemale ukrepe za povečanje udeležbe starejših na trgu dela ter uvedle tudi nekatere reforme parametrov. Irska je uvedla ukrepe, ki posameznikom omogočajo, da še naprej delajo do nacionalne upokojitvene starosti in po njej. Pogoji za predčasno upokožitev so se s spremembami pri izračunu zahtevane delovne dobe in odstotnega znižanja zneska pokojnine zaostri na **Slovaškem**. Tudi **Češka** je omejila predčasno upokoževanje. Januarja 2024 je bila na **Finskem** sprejeta davčna reforma, ki zagotavlja večje spodbude za delo upokojencev, starejših od 65 let, ki prejemajo pokojnino. Z letom 2024 je **Italija** zvišala starostni pogoj za dostop do predplačila socialne pokojnine (*APE Sociale*) v okviru sistema predčasne upokojitve s 63 let na 63 let in 5 mesecev, s 60. leta starosti na 61. leto starosti pa tudi starostni pogoj sistema „Možnosti za ženske“. V **Nemčiji** je bil s „pokojninskim svežnjem II“ uveden nov element financiranja zakonskega pokojninskega zavarovanja, t. i. „generacijski kapital“, ki ga sestavljata osnovni kapital, ustvarjen s posojili iz zveznega proračuna, in prenos lastnih sredstev od zvezne vlade. S tem povezani donosi se uporabljajo za stabilizacijo stopenj prispevkov za pokojninsko zavarovanje, ki naj bi tako do leta 2027 ostale nespremenjene na ravni 18,6 %, nato pa se do leta 2035 zvišale na 22,3 %. Nekatere države so sprejele ukrepe za spodbujanje načinov prožnega upokoževanja. Na primer, **Španija** je začasno razširila možnost delne upokojitve s pogodbo o nadomestitvi (*contrato de relevo*) v predelovalni industriji, ki ljudem omogoča dostop do dela pokojnine pri starosti 61 let in zmanjšanje delovnega časa za največ 80 %. Za ohranitev ustreznosti pokojnin in fiskalne vzdržnosti so celovite reforme v načrtih za okrevanje in odpornost načrtovane tudi na **Češkem**.

Nekatere države so sprejele ukrepe za povečanje uporabe dodatnega pokojninskega zavarovanja. Hrvaška je uvedla nova pravila, ki podjetjem, ki upravljajo obvezne in prostovoljne pokojninske sklade, ter družbam za pokojninsko zavarovanje omogočajo potrebno prožnost za ohranitev dejanske vrednosti premoženja zavarovane osebe. Zdaj je omogočeno enkratno plačilo v višini največ 20 % vseh kapitaliziranih sredstev v poklicnih pokojninskih skladih. Na **Irskem** je bil predstavljen predlog zakona o sistemu samodejnega vpisa v sistem pokojninskega varčevanja z možnostjo izstopa po šestih mesecih.

Države članice so uvedle različne ukrepe za izboljšanje dostopa do zdravstvenih storitev in kakovosti oskrbe. Irska je razširila upravičenost do sheme kartic za obiske pri osebnih zdravnikih, vezane na materialni položaj, s katero je bila leta 2023 zagotovljena brezplačna oskrba pri osebnih zdravnikih dodatnemu pol milijona ljudem (medtem ko je to še vedno

edina država članica brez splošnega primarnega zdravstvenega varstva). V okviru načrta za okrevanje in odpornost vlaga **Italija** v nove zdravstvene ustanove (kot so bolnišnice skupnosti in zdravstvene domove skupnosti) in telemedicino, da bi zdravstvene storitve približali bolnikom. Od leta 2023 podpira načrt za okrevanje in odpornost tudi lekarne v majhnih občinah, da bi se okrepil dostop do zdravstvenega varstva na podeželskih in oddaljenih območjih. Poleg tega je Italija julija 2024 sprejela zakon št. 107, s katerim je uvedla sistem spremljanja in nadzora za skrajšanje čakalnih vrst v nacionalnem zdravstvenem sistemu. Vsaka regija bo imenovala regionalnega vodjo za zdravstveno pomoč, ki bo obravnaval ugotovljene težave. Aprila 2024 je nacionalna skupščina **Bolgarije** kot reformo v svojem načrtu za okrevanje in odpornost sprejela nacionalno zdravstveno strategijo do leta 2030, ki naj bi izboljšala dostop do zdravstvenih storitev po vsej državi.

Sprejeti so bili tudi ukrepi za okrepitev primarnega zdravstvenega varstva, osredotočenega na paciente, celovite oskrbe in digitalnega zdravstvenega varstva. Na primer, **Litvaje** uvedla nov pilotni avtobusni prevoz za paciente, ki ne morejo uporabljati osebnega ali javnega prevoza iz zdravstvenih, socialnih ali ekonomskih razlogov, da bi okrepila osredotočenost na paciente in povečala dostop do zdravstvenih storitev. Da bi pospešila digitalizacijo zdravstvenega sistema, je **Nemčija** sprejela „digitalni akt“, ki je začel veljati marca 2024. Z ukrepi iz nacionalnega načrta za okrevanje in odpornost je **Portugalska** leta 2023 sprejela tudi pravne akte o reviziji organizacije in delovanja storitev primarnega zdravstvenega varstva, da bi okrepila njihovo vlogo v nacionalnem zdravstvenem sistemu. Avgusta 2023 je **Latvija** odobrila strategijo za digitalno zdravje, cilj katere je izboljšati razpoložljivost podatkov, interoperabilnost in digitalne storitve. V **Avstriji** vključuje reforma zdravstvenega varstva za obdobje 2024–2028 ukrepe za okrepitev primarnega zdravstvenega varstva in razširitev digitalnih zdravstvenih storitev.

Države članice so sprejele tudi ukrepe za odpravo pomanjkanja delovne sile v zdravstvu in izboljšanje zadržanja osebja. Julija 2023 je na **Švedskem** začela veljati zakonodaja, ki ureja poklicni naziv negovalca in je vključena v načrt za okrevanje in odpornost. Od septembra 2023 morajo v **Franciji** študenti medicine opraviti dodatno leto podiplomskega usposabljanja v ambulantni oskrbi, po možnosti na manj pokritih območjih. Decembra 2023 je v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost **Estonija** spremenila zakonodajo za spodbujanje medicinskih sester k delu na oddaljenih območjih, **Litva** pa uvedla spremembe pravnih aktov za izboljšanje poklicnega razvoja zdravstvenih delavcev. Januarja 2024 je **Danska** sprejela nov zakon o prenosu več posebnih nalog z zdravnikov na medicinske sestre. Marca 2024 je **Belgija** odobrila dva zakona, ki opredeljujeta vlogo medicinskih sester za napredno prakso ter določata njihove klinične dejavnosti in pogoje. Nova zakonodaja v **Grčiji**, sprejeta maja 2024, zasebnim zdravnikom omogoča sodelovanje z javnimi bolnišnicami, izvajanje zdravstvenih postopkov ter sodelovanje v ambulantah in pri operacijah zunaj rednega delovnega časa. V **Italiji** načrt za okrevanje in odpornost v obdobju 2021–2026 podpira dodelitev 2 700 dodatnih štipendij na področju splošne medicine, da bi se prispevalo k razpoložljivosti zdravstvenega osebja.

Sprejeti so bili ukrepi za izboljšanje javnega zdravja s poudarkom na preprečevanju bolezni in promociji zdravja, zlasti na področju duševnega zdravja. Julija 2023 je bil v **Luksemburgu** objavljen nov nacionalni načrt za duševno zdravje za obdobje 2024–2028. Na **Portugalskem** je bil v okviru načrta za okrevanje in odpornost sprejet nov zakon o duševnem zdravju, ki ureja pravice oseb z duševno boleznijo in tudi obvezno hospitalizacijo ali zdravljenje. **Estonija** pripravlja načrt za preprečevanje samomorov, ki naj bi bil pripravljen do konca leta 2024. Avgusta 2023 je **Romunija** vzpostavila nacionalni register raka pod upravo nacionalnega inštituta za javno zdravje. Oktobra 2023 je **Romunija** sprejela tudi

nacionalno strategijo cepljenja za obdobje 2023–2030. Aprila 2024 je medteritorialni svet v **Španiji** odobril načrt za preprečevanje in nadzor kajenja za obdobje 2024–2027.

Številne države članice so si prizadevale okrepiti cenovno dostopnost, razpoložljivost in kakovost storitev dolgotrajne oskrbe ter obravnavati izzive, s katerimi se soočajo formalni in neformalni oskrbovalci. Decembra 2023 je **Slovenija** sprejela nov zakon o dolgotrajni oskrbi, v katerem so opredeljeni viri in metode stabilnega javnega financiranja dolgotrajne oskrbe, vključno z novim obveznim prispevkom za socialno zavarovanje za dolgotrajno oskrbo od 1. januarja 2025 naprej. Zakon določa tudi pogoje za zagotavljanje kakovostnih in varnih storitev dolgotrajne oskrbe. V **Estoniji** je 1. julija 2023 začela veljati reforma oskrbe, ki opredeljuje način financiranja storitev dolgotrajne oskrbe, zmanjšuje samoplačniške izdatke in zagotavlja, da se oskrbovancem z nizkimi dohodki pomagajo kriti stroški oskrbe. Država je sprejela tudi podrobnejše minimalne zahteve glede kakovosti za splošno oskrbo in oskrbo na domu ter februarja 2024 v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost spremenila svoj akcijski načrt za model celovite oskrbe, pri čemer je določila vloge in odgovornosti vključenih akterjev ter opredelila prihodnje financiranje sistema. Od leta 2023 uporablja **Finska** za ocenjevanje potreb starejših po storitvah in njihovih funkcionalnih zmogljivosti instrument za ocenjevanje potreb starejših po storitvah. Poleg tega morajo v skladu s finsko zakonodajo zaposleni v službah za socialno pomoč takoj oceniti nujne potrebe po pomoči, in sicer v sedmih delovnih dneh po stiku s stranko ali njenimi zastopniki. **Italija** je v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost v celoti izvedla reformo za izboljšanje življenjskih pogojev nesamozadostnih starejših s poenostavitvijo dostopa do zdravstvenih in socialnih storitev, zagotavljanjem večrazsežnostne ocene in opredelitvijo individualiziranih projektov, ki spodbujajo deinstitucionalizacijo. Marca 2024 je **Bolgarija** sprejela strategijo za razvoj človeških virov na socialnem področju (do leta 2030), da bi izboljšala delovne pogoje v socialnem sektorju, spretnosti in kompetence, privabila več delavcev, bolje uskladila izobraževalne poti ter zagotovila večjo motivacijo in podporo. Da bi zagotovila kakovost in varnost oskrbe, je **Švedska** julija 2023 uvedla zaščitni poklicni naziv negovalca, doslej pa je bilo izdanih 73 196 potrdil. **Francija** je uvedla več ukrepov za oskrbovalce na domu, vključno s poklicno izkaznico, letno pomočjo za podporo mobilnosti in pavšalnim dodatkom za čas potovanja, ki so začeli veljati aprila 2024. V letu 2023 je **Portugalska** spremenila svoj delovni zakonik, da bi bolje zaščitila delavce v gospodinjstvu, v letih 2023 in 2024 pa svojo zakonodajo o neformalnih oskrbovalcih, vključno s finančno pomočjo in povezavo s formalnimi oskrbovalci, ter določila pogoje za počitek oskrbovalcev. Od leta 2024 **Malta** širi svojo shemo za oskrbo na domu, ki zagotavlja finančno podporo starejšim državljanom z nizko stopnjo odvisnosti, ki zaposlujejo oskrbovalca s priznanimi kvalifikacijami za pomoč pri svojih vsakodnevni potrebah. Od leta 2023 **Francija** izvaja strategijo Prijetno staranje, ki vključuje 50 ukrepov za zakasnitev odvisnosti, prilagoditev socialnih stanovanj za starejše najemnike, zaposlitev 50 000 strokovnjakov za ustanove za oskrbo starejših in preprečevanje socialne izolacije starejših ob hkratnem spodbujanju medgeneracijske solidarnosti. **Grčija** razvija strategijo za dolgotrajno oskrbo, da bi zagotovila vzdržnost struktur oskrbe, bolj povezan regulativni okvir in standardizirane operativne postopke.

POGLAVJE 3. PRVA FAZA ANALIZE PO DRŽAVAH

V tem poglavju so predstavljeni podatki po državah v okviru prve faze analize po državah, ki temeljijo na načelih okvira za socialno konvergenco, kot so opisana v zadevnih ključnih sporočilih Odbora za zaposlovanje in Odbora za socialno zaščito ter v s tem povezanim poročilu skupne delovne skupine navedenih odborov²⁹⁰, in tudi podpirajo ključne horizontalne ugotovitve, predstavljene v oddelku 1.4 poglavja 1. Čeprav vsi podatki temeljijo na rezultatih pregleda socialnih kazalnikov in kategorizaciji iz skupnega poročila o zaposlovanju, kot je opisano v okviru iz oddelka 1.4 in Prilogi 6, je njihova struktura odvisna od razmer v posamezni državi: razporeditev treh področij politike, zajetih v podatkih (zaposlovanje, izobraževanje in spretnosti, socialna zaščita in vključevanje), temelji na razvoju dogodkov v zadevni državi, kot je razvidno iz preglednic socialnih kazalnikov v Prilogi 9. Podobno je na grafu za vsako državo prikazano najpomembnejše vprašanje ali ključni razvoj za zadevno državo.

Prva faza analize po državah temelji na celotnem sklopu glavnih kazalnikov pregleda socialnih kazalnikov. Vsak kazalnik²⁹¹ se pregleda na podlagi metodologije skupnega poročila o zaposlovanju, s čimer se določi relativni položaj držav članic. Ta relativni položaj je izražen v standardnih odstopanjih od srednje vrednosti absolutne ravni vrednosti kazalnika in njene spremembe v primerjavi s predhodnim letom (za več tehničnih podrobnosti glej Prilogo 6). Rezultati so povzeti v eno od sedmih možnih kategorij za vsak kazalnik za zadevno državo („najuspešnejša država“, „nadpovprečna država“, „država z dobrim položajem, ki ga je treba spremljati“, „povprečna država“, „država s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, „država, ki jo treba spremljati“, „država s kritičnimi razmerami“). To ustreza lestvici barv od zelene do rdeče. Kratek pregled kazalnikov in njihove ocene za vsako državo članico je na voljo v preglednicah v Prilogi 9.

Vsak glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov se oceni z zgoraj razloženo metodologijo, da se ugotovi, ali je potrebna druga faza analize. Uvrstitev v kategorijo „države s kritičnimi razmerami“ se nanaša na države članice, katerih rezultati so pri določenem kazalniku veliko slabši od povprečja EU in v katerih se razmere v primerjavi s prejšnjim letom slabšajo ali se ne izboljšujejo v zadostni meri. Razmere se označijo kot „razmere, ki jih je treba spremljati“, kadar (a) so rezultati države članice pri določenem kazalniku slabši od povprečja EU in se razmere v državi slabšajo ali se ne izboljšujejo dovolj hitro, in (b) kadar je rezultat pri ravneh v skladu s povprečjem EU, vendar se razmere slabšajo veliko hitreje od povprečja EU ali pa se še zdaleč ne izboljšujejo tako hitro kot povprečje EU oziroma se sploh ne izboljšujejo, čeprav se povprečje EU izboljšuje.

Dodatna faza analize na drugi stopnji se šteje za upravičeno za države članice, pri katerih je šest ali več glavnih kazalnikov pregleda socialnih kazalnikov označenih z rdečo („država s kritičnimi razmerami“) ali oranžno („država, ki jo je treba spremljati“). Dodaten razlog za domnevo, da je treba stanje nadalje analizirati v drugi fazi, se pojavi, kadar kazalnik v rdeči ali oranžni barvi v okviru kategorizacije iz skupnega

²⁹⁰ Za razpravo o pobudi je bila ustanovljena namenska skupna delovna skupina Odbora za zaposlovanje in Odbora za socialno zaščito, ki je delovala od oktobra 2022 do maja 2023. To je prispevalo k delu Odbora za zaposlovanje in Odbora za socialno zaščito, ki sta junija 2023 pripravila ministrsko razpravo na zasedanju Sveta EPSCO. Delo in njegovi rezultati so dokumentirani v [ključnih sporočilih Odbora za zaposlovanje in Odbora za socialno zaščito o vključitvi okvira za socialno konvergenco v evropski semester.poročilu skupne delovne skupine Odbora za zaposlovanje in Odbora za socialno zaščito o](#)

²⁹¹ Za tehnične podrobnosti o glavnih kazalnikih pregleda, vključno z vrzeljo stopnje delovne aktivnosti invalidov na podlagi koncepta GALI, glej Prilogo 2.

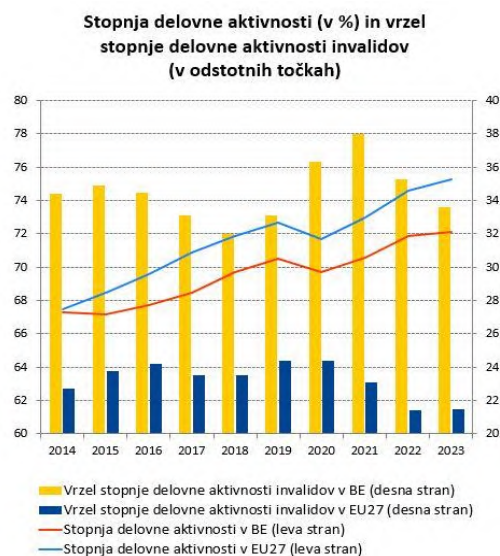
poročila o zaposlovanju kaže dve zaporedni poslabšanji. Primer tega je sprememba z uvrstitve „povprečna država“ na uvrstitev „država s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“ v izdaji skupnega poročila o zaposlovanju za leto 2024, ki ji je v izdaji leta 2025 sledilo nadaljnje poslabšanje na uvrstitev „država s kritičnimi razmerami“. To bi se štelo kot dodatna „opozorilna oznaka“ k skupnemu minimalnemu pragu šestih opozorilnih oznak. Na primer, če je za državo v letu n pet glavnih kazalnikov pregleda socialnih kazalnikov označenih z rdečo ali oranžno in eden od njih kaže dve zaporedni leti poslabšanja v letih n in $n - 1$, se šteje, da ima država skupno šest oznak v navedenem letu n (pet rdečih/oranžnih oznak pri kazalnikih v danem letu in enega od njih, ki kaže dve zaporedni poslabšanji). Zato bi jo bilo treba tudi nadalje analizirati. Morebitna prekinitev časovne vrste in težava v zvezi s kakovostjo in razlago podatkov se upoštevata pri ocenjevanju skupnega števila opozorilnih oznak za dosego praga.

Belgija

Na trgu dela se je v letu 2023 ob podpori gospodarske rasti v razmerah velikega pomanjkanja delovne sile nadaljeval trend naraščanja. Kljub izboljšavam v zadnjem desetletju stopnja delovne aktivnosti, ki je leta 2023 znašala 72,1 %, tako glede ravni kot sprememb še vedno zaostaja za povprečjem EU, kar kaže na „kritične razmere“, pri čemer so regionalne razlike velike, nekatere skupine, kot so nizko usposobljene osebe, osebe, rojene zunaj EU, in starejši, pa še bolj zaostajajo. To je predvsem posledica dejstva, da je stopnja aktivnosti v Belgiji nižja od povprečja EU. Stopnji brezposelnosti in dolgotrajne brezposelnosti sta „povprečni“, in sicer 5,5 % oziroma 2,2 %, kar velja tudi za vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma (7,6 odstotne točke). Vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov se je med letoma 2018 in 2021 vztrajno povečevala (z 32 na 38 odstotnih točk), kljub zmanjšanju na 33,6 odstotne točke v letu 2023 pa je še naprej med najvišjimi v EU (v primerjavi s povprečjem EU, ki znaša 21,5 odstotne točke), Belgija pa tako že tri leta zapored velja za „državo s kritičnimi razmerami“. Nazadnje, bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca kljub realnemu zvišanju plač v letu 2023 še vedno ni dosegel povprečja EU in ga je še vedno „treba spremljati“.

Belgija je na področju izobraževanja in spretnosti boljša od povprečja. Delež odraslih, vključenih v učenje, je „povprečen“, tj. 34,9 % (v primerjavi z 39,5 % v EU), kot tudi delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, ki znaša 9,6 %. S 56,3-odstotnim deležem vseh otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu in 6,2-odstotnim deležem mladih, ki zgodaj opustijo šolanje, je Belgija „nadpovprečna država“ (čeprav z velikimi regionalnimi razlikami). To velja tudi za delež odraslega prebivalstva z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi (59,4 %), ki lahko pomagajo podpreti zeleni in digitalni prehod. Hkrati so se v zadnjih letih zmanjšali bralna pismenost, znanje matematike in naravoslovja, obstajajo pa tudi velike neenakosti glede na socialno-ekonomsko in migrantsko ozadje.

Socialne politike so na splošno učinkovite pri preprečevanju in zmanjševanju tveganj revščine in socialne izključenosti ter dohodkovnih neenakosti. Kar zadeva učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine, ki je precej nad povprečjem EU (50,8 % v primerjavi s 34,7 % leta 2023), in dohodkovno neenakost, merjeno z razmerjem dohodkovnih kvintilnih razredov (3,4 v primerjavi s 4,7 na ravni EU), je Belgija „najuspešnejša država“. Čeprav je bila leta 2023 splošna stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti (18,6 % v primerjavi z 21,3 % v EU) še vedno zabeležena kot „povprečna“, sta se deleža celotnega prebivalstva in otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti od leta 2017 zmanjševala in se pri otrocih izboljšala na „nadpovprečno“ raven (19,0 % v primerjavi s 24,8 % v EU). Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju, ki so leta 2023 znašale le 1,1 %, so „nadpovprečne“, preobremenjenost s

Opomba: prekinitev časovne vrste za BE v letu 2017.

Vir: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], anketa o delovni sili EU in [[tepsr_sp200](#)], EU-SILC.

stanovanjskimi stroški, ki prizadene 7,7 % prebivalstva, pa je zabeležena kot „povprečna“ (8,8 % na ravni EU).

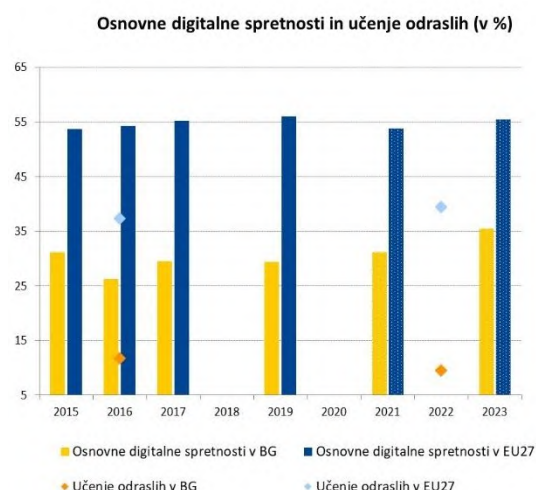
Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti tri kazalnike, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, **se zdi, da Belgija ni izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna** (glej okvir v oddelku 1.4).

Bolgarija

Bolgarija se spoprijema z izzivi, povezanimi s pridobivanjem spretnosti, kar negativno vpliva na zaposljivost nekaterih skupin ter ovira rast produktivnosti in konkurenčnost. Udeležba odraslih v učenju se je med letoma 2016 in 2022 zmanjšala, pri čemer je leta 2022 znašala 9,5 % (v primerjavi z 39,5 % v EU), kar je med najnižjimi v EU in pomeni „kritične razmere“. Za rešitev tega vprašanja bodo potrebna znatna dodatna prizadevanja. Kljub nedavnemu izboljšanju je delež odraslega prebivalstva z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi še vedno med najnižjimi v EU, in sicer 35,5 % v primerjavi s 55,6 % na ravni EU v letu 2023, kar je še en primer „kritičnih razmer“. Krepitev pridobivanja spretnosti pri odraslih, tudi na digitalnem področju, je ključna za podporo zelenemu in digitalnemu prehodu. Delež otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu je še vedno majhen (17,4 % v primerjavi s 37,5 % v EU leta 2023). To je „treba spremljati“, saj lahko vpliva na dolgoročne možnosti otrok pri učenju. Raven osnovnih in digitalnih spretnosti med mladimi je nizka, pri učnih izidih pa obstajajo velike neenakosti.

V Bolgariji so bile dosežene izboljšave v zvezi s socialno vključenostjo in zaščito, vendar pomembni izzivi ostajajo. Čeprav se je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti v letu 2023 skupaj s pozitivnim razvojem na trgu dela ter rastjo plač in pokojnin znižala za 2,2 odstotne točke, je še vedno med najvišjimi v EU (30,0 % v primerjavi z 21,3 %, torej „šibek položaj, ki pa se izboljšuje“). Poleg tega je bilo v primerjavi z letom 2022 zabeleženo znatno zmanjšanje skupnega števila otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti in sicer za 34 000 (ali 8,3 %). Vendar je ta stopnja s 33,9 % v letu 2023 še vedno med najvišjimi v EU (24,8 %) in „kritična“. Kljub izboljšavam so bile ranljive skupine, kot so Romi (81 %), invalidi (42,4 %) in tisti, ki živijo na podeželju (39,3 %), bolj izpostavljene tveganju revščine ali socialne izključenosti kot druge. Na splošno se je učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine in dohodkovno neenakost v letu 2023 izboljšal (s 24,4 % na 27,7 % oziroma s 7,3 na 6,6, razmere v zvezi z obema učinkoma so torej „šibke, vendar se izboljšujejo“).

Bolgarski trg dela je bil kljub upadu prebivalstva še naprej uspešen, čeprav z velikimi regionalnimi razlikami. Čeprav je država dosegla zgodovinsko visoko stopnjo delovne aktivnosti (76,2 % leta 2023), ki je „povprečna“ v primerjavi z EU (75,3 %), razlike med regijami segajo od 85,5 % za najuspešnejšo regijo do 67,2 % za najmanj uspešno. Velike razlike obstajajo tudi med skupinami prebivalstva. Vrzal stopnje delovne aktivnosti invalidov je bila leta 2023 še vedno precej nad povprečjem EU (39,5 odstotne točke v primerjavi z 21,5 odstotne točke), saj se je v primerjavi z letom 2022 povečala za 10,0 odstotne točke, pri čemer se je poslabšala v dveh zaporednih letih in dosegla „kritične razmere“. Čeprav se je delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (NEET), v zadnjih nekaj letih zmanjšal, je bil leta 2023 s 13,8 % še vedno nad povprečjem EU (11,2 %) in ga je zdaj „treba spremljati“.

Opomba: Opredelitev kazalnika digitalnih spretnosti se je od leta 2021 spremenila, vendar zajema koncept, ki je na splošno podoben kot v prejšnjih letih.

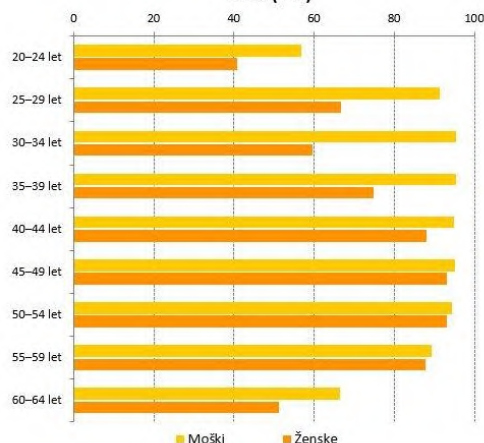
Vir: Eurostatov [posebni izvešček, ki je bil pripravljen na podlagi ankete o izobraževanju odraslih](#), [\[tepsr_sp410\]](#), [\[isoc_sk_dskl_i\]](#),

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti šest kazalnikov, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, vključno z enim kazalnikom, ki se je sčasoma poslabšal, je bilo ugotovljeno, da je **Bolgarija izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, ki jih je treba nadalje analizirati v drugi fazi** (glej okvir v oddelku 1.4).

Češka

Na splošno pozitivne rezultate na trgu dela spremljajo pomanjkanje delovne sile in razmeroma zahtevnejši pogoji za nekatere skupine. Leta 2023 je bila Češka kljub rahlo negativni gospodarski rasti med najuspešnejšimi državami v EU, kar zadeva visoko stopnjo delovne aktivnosti in nizko stopnjo brezposelnosti (81,7 % oziroma 2,6 %). Nizka stopnja dolgotrajne brezposelnosti (0,8 % leta 2023) je bila prav tako „dobra, vendar jo je treba spremljati“, potem ko se je v primerjavi z letom 2022 povečala za 0,2 odstotne točke. Vendar je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma leta 2023 znašala 13,9 odstotne točke, kar je med največjimi v EU in kaže na „kritične razmere“. Poleg tega se je stopnja udeležbe otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu (4,5 % leta 2023) v primerjavi z letom 2022 zmanjšala za 2,3 odstotne točke in ostaja precej pod povprečjem EU (37,5 %), zaradi česar je „država s kritičnimi razmerami“. To lahko skupaj z izzivi v zvezi s kakovostjo zagotavljanja otroškega varstva vpliva na dolgoročne učne možnosti otrok in udeležbo žensk na trgu dela. Delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, se je leta 2023 zmanjšal za 1,3 odstotne točke na 10,1 % in je podobno kot vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov (22,2 odstotne točke v letu 2023) „povprečen“. Krepitev udeležbe žensk, mladih in prikrajšanih skupin, kot so ukrajinski državljani zčasno zaščito in Romi, na trgu dela bi lahko prispevala k blažitvi pomanjkanja delovne sile.

Stopnje delovne aktivnosti po spolu in starosti, 2023 (v %)

Vir: Eurostat [[lfsa_ergan](#)], anketa o delovni sili EU.

Uspešnost Češke v zvezi s spretnostmi se izboljšuje, vendar obstajajo izzivi na področju udeležbe odraslih v učenju. Slednja je bila med najnižjimi v državah članicah (21,2 % leta 2022 v primerjavi z 39,5 % v EU), kar kaže na „kritične razmere“. Hkrati se je med letoma 2021 in 2023 delež odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi povečal z 59,7 % na 69,1 % in je zdaj „nadpovprečen“. Nadaljnje spodbujanje učenja odraslih ter razvoja spretnosti lahko prispeva h krepitvi inovacijske zmogljivosti ter olajša zeleni in digitalni prehod.

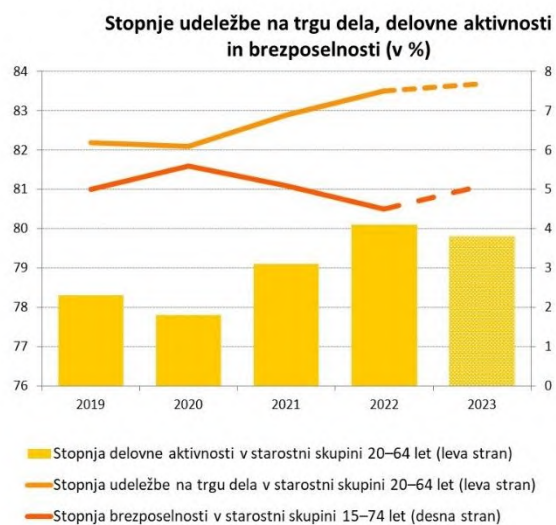
Češka ima dobro delujoč sistem socialne zaščite, vendar se spopada z izzivi na področju socialnih stanovanj. Delež ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti je leta 2023 na splošno znašal 12,0 %, pri otrocih pa 15,0 %, zaradi česar je Češka „najuspešnejša država“ (v primerjavi s povprečjem EU, ki znaša 21,3 % oziroma 24,8 %). Oba kazalnika sta se od leta 2022 v razmerah nadpovprečne inflacije v EU nekoliko povečala. Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca se je zmanjšal s 123,9 leta 2022 na 121,6 leta 2023 in ga je „treba spremljati“. Pozorno je treba spremljati cenovno dostopnost stanovanj v čeških mestih, kjer je stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški (13,2 %), zabeležena leta 2023, v primerjavi s podeželskimi območji (6,0 %) (9,1 % na splošno, „povprečno“) občutno višja. Nazadnje, Češka je na področju neizpolnjenih potreb po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju še vedno „nadpovprečna država“.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti štiri kazalnike, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, se zdi, da Češka ni izpostavljena morebitnim

tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna (glej okvir v oddelku 1.4).

Danska

Nezadostna ponudba delovne sile na trgu dela v zadnjih letih se rahlo izboljšuje, brezposelnost pa se je povečala. Po letih rekordne rasti zaposlovanja se je stopnja delovne aktivnosti v letu 2023 rahlo znižala, in sicer na 79,8 % (–0,3 odstotne točke v primerjavi z letom 2022), kar je povzročilo prehod z „nadpovprečne države“ na „državo z dobrim položajem, ki pa ga je treba spremljati“²⁹². Ker je gospodarska rast ustvarila manj delovnih mest kot v obdobju po pandemiji, se je stopnja brezposelnosti že leta 2023 povečala za 0,6 odstotne točke na 5,1 %, kar je povzročilo razmere, ki jih je „treba spremljati“. Medtem ko pritisk na trg dela popušča²⁹³, se država še naprej sooča s pomanjkanjem delovne sile v nekaterih sektorjih, zlasti tistih, povezanih z zelenim in digitalnim preходом. Regionalne razlike obstajajo tudi glede težav pri zaposlovanju novih delavcev²⁹⁴. Delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, je še vedno „nadpovprečen“, čeprav se je leta 2023 povečal za 0,7 odstotne točke na 8,6 %. Podobno je Danska „nadpovprečna država“ tudi glede vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma, ki zdaj znaša 5,6 odstotne točke v primerjavi s povprečjem EU, ki znaša 10,2 odstotne točke.

Vir: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], anketa EU o delovni sili.

Delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, se je od leta 2020 povečal. Kazalnik se je z 10,0 % leta 2022 povečal na 10,4 % leta 2023 (0,9 odstotne točke nad povprečjem EU) in ga je „treba spremljati“. To zasluži pozornost tudi ob upoštevanju splošnega pomanjkanja usposobljenih delavcev v državi. Stopnja udeležbe odraslih v učenju, ki je leta 2022 znašala 47,1 %, je tudi po manjšem zmanjšanju od leta 2016 „nadpovprečna“ (39,5 %), delež odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi pa je prav tako „nadpovprečen“ (69,6 % leta 2023). Danska je med državami z največjim deležem otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu (69,9 % leta 2023, „država z dobrim položajem, ki pa ga je treba spremljati“ po zmanjšanju za 4,8 odstotne točke v primerjavi z letom 2022).

Sistem socialne zaščite deluje zelo dobro, vendar stanovanjski stroški še naprej obremenjujejo ranljive skupine. Razmere v zvezi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti so na splošno „nadpovprečne“, Danska pa je „najuspešnejša država“, kar zadeva revščino otrok in učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine. Vendar je 15,4-odstotni delež gospodinjstev, preobremenjenih s stanovanjskimi stroški, še

²⁹² Časovne vrste za vrednost stopnje delovne aktivnosti, brezposelnosti, dolgotrajne brezposelnosti, udeležbe na trgu dela in deleža mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, ter vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma v letu 2023 so prekinjene, kar je prikazano na sliki.

²⁹³ Evropska komisija, *European Economic Forecast Autumn 2024* (Evropska gospodarska napoved iz jeseni 2024).

²⁹⁴ [Danska agencija za trg dela in zaposlovanje \(marec 2024\), Recruitment Survey Report \(Poročilo o raziskavi zaposlovanja\)](#).

vedno velik. Že tretje leto zapored se razmere štejejo za „kritične“, saj je ponudba cenovno dostopnih stanovanj v večjih mestih omejena.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti tri kazalnike, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, **se zdi, da Danska ni izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna** (glej okvir v oddelku 1.4).

Nemčija

Na področju izobraževanja ter spretnosti je položaj mladih, ki zgodaj opustijo šolanje, težaven, medtem ko je Nemčija uspešna na področju učenja odraslih. Delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, je velik in se je leta 2023 povečal na 12,8 % (v primerjavi z 9,5 % v EU), kar kaže na „kritične razmere“. Hkrati se je delež petnajstletnikov brez osnovnih spretnosti na področju matematike in naravoslovja (29,5 % oziroma 22,9 % leta 2022) od leta 2012 skoraj podvojil (PISA, 2022), kar ima še večji socialno-ekonomski učinek na izide izobraževanja. Temu je treba nameniti pozornost tudi glede na spretnosti, ki jih potrebujeta trg dela ter zeleni in digitalni prehod. Po drugi strani se je delež odraslega prebivalstva z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi leta 2023 povečal za 3,3 odstotne točke na 52,2 % (v primerjavi s 55,6 % v EU) in je zdaj „povprečen“, s skupno udeležbo odraslih v učenju, ki je leta 2022 znašala 53,7 %, pa je Nemčija ena od „najuspešnejših držav“ v EU.

Nemški trg dela na splošno dobro deluje, vendar še vedno primanjkuje delovne sile in spretnosti, ženske pa niso dovolj vključene na trg dela. Kljub upočasnitvi gospodarske rasti je stopnja delovne aktivnosti visoka in se je leta 2023 zvišala na 81,1 % („nadpovprečna“), stopnja brezposelnosti in njena dolgotrajna komponenta pa sta zaradi pomanjkanja delovne sile ostali na zelo nizkih ravneh (3,1 % („najuspešnejša država“) oziroma 1,0 % („nadpovprečna država“)). Po drugi strani pa je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma leta 2023 „povprečna“, saj je znašala 7,7 odstotnih točk, razlika med spoloma pri zaposlitvi s krajšim delovnim časom pa je (s 36,9 odstotne točke v primerjavi z 20,2 odstotne točke v EU) ostala med najvišjimi v EU. Sedanji sistem delitve davkov med zakoncema naj bi po ocenah s trga dela izločil do 185 000 ekvivalentov polnega delovnega časa. Delež otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu (23,3 % leta 2023 v primerjavi s 37,5 % v EU) je „treba spremljati“.

Na socialnem področju je cenovna dostopnost stanovanj zaradi omejene ponudbe še naprej velik izziv. Stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški se je v Nemčiji v primerjavi z EU povečevala precej hitreje (1,1 odstotne točke v primerjavi z 0,1 odstotne točke) in je leta 2023 dosegla nadpovprečnih 13,0 %, zato jo je še vedno „treba spremljati“²⁹⁵. Čeprav so sedanje in načrtovane politične pobude namenjene podpori za cenovno dostopnejša stanovanja, so te razmere še posebej težke za ljudi s tveganjem revščine, saj se je zanje ta stopnja povečala na 43,2 % (v primerjavi s 33,6 % v EU). Ob visoki inflaciji v letih 2022 in 2023 se je kupna moč gospodinjstev zmanjšala, deleža prebivalstva in otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti pa sta leta 2023 znašala 21,3 % oziroma 23,9 %, od leta 2020 pa sta se povečala (za 0,9 oziroma 1,6 odstotne točke) in sta „povprečna“.

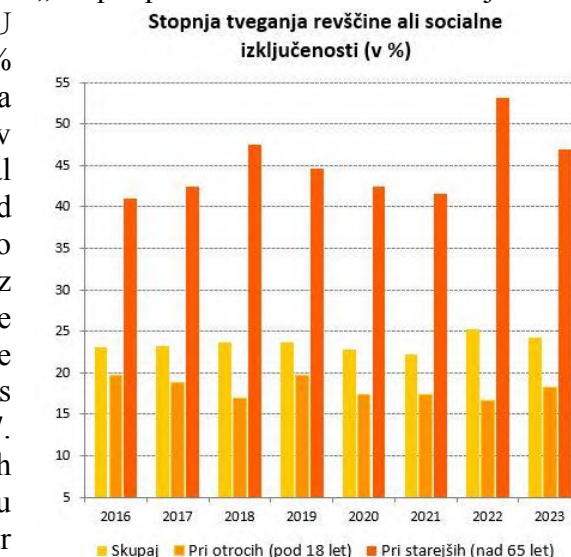
Vir: Eurostat [[tessi163](#)], EU-SILC.

²⁹⁵ Časovna vrsta kazalnika v letu 2023 je prekinjena.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti tri kazalnike, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, **se zdi, da Nemčija ni izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna** (glej okvir v oddelku 1.4).

Estonija

Estonija se sooča z izzivi na področju socialne zaščite in vključevanja. Delež ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti se je zmanjšal za 1,0 odstotno točko na 24,2 %. Vendar je še vedno nad povprečjem EU, ki znaša 21,3 %, in ga je v letu 2023 „treba spremljati“. Čeprav se je tveganje revščine ali socialne izključenosti pri otrocih povečalo za 1,7 odstotne točke, je Estonija na tem področju „nadpovprečna država“. Za starejše in invalide ostajajo ta tveganja med najvišjimi v EU (na ravni 47 % in 41 % v primerjavi z 19,8 % oziroma 28,8 % v EU). V zvezi s tem je treba omeniti, da se je učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine zmanjšal z 28,1 % leta 2022 na 27,7 % leta 2023, kar je pod 34,7-odstotnim povprečjem EU in ga je zato „treba spremljati“. Neenakost, merjena z razmerjem dohodkovnih kvintilnih razredov, se je povečala s 5,0 leta 2021 na 5,4 leta 2023 (in jo je prav tako „treba spremljati“) v primerjavi s povprečjem EU, ki je leta 2023 znašalo 4,7. Estonija ima eno najvišjih ravni neizpolnjenih potreb po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju v EU (12,9 % v primerjavi z 2,4 % leta 2023), kar je „kritično“. Dostop do zdravstvenega varstva ostaja izziv zaradi vse večjega pomanjkanja zdravstvenega osebja, visokih samoplačniških izdatkov in hitrega staranja prebivalstva.

Zaposlenost se je v letu 2023 še naprej povečevala, predvsem se je izboljšalo stanje v zvezi z vrzeljo stopnje delovne aktivnosti invalidov. Stopnja delovne aktivnosti je dosegla 82,1 %, zaradi česar je Estonija med „najuspešnejšimi državami“ v EU, medtem ko je zaradi stopnje dolgotrajne brezposelnosti na ravni 1,3 % ostala „nadpovprečna država“. Vendar se je zaradi padca realnega BDP v letu 2023 stopnja brezposelnosti povečala s 5,6 % v letu 2022 na 6,4 % v letu 2023, zato jo je „treba spremljati“. Regionalne razlike v brezposelnosti so precejšnje, pri čemer so številke veliko večje v severovzhodnem delu Estonije (10,1 % leta 2023)²⁹⁶, kjer prevladuje industrijski sektor. Estonija ima eno od najmanjših vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma v EU in je zadnje tri leta med „najuspešnejšimi državami“. Hkrati se je vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov v primerjavi z letom 2022 znatno zmanjšala (za 6,0 odstotne točke) (20,2 % v primerjavi z 21,5 % v EU), zato se država zdaj uvršča med „nadpovprečne države“. Bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev se je že drugo leto zapored zmanjšal (s 130,5 leta 2022 na 125,9 leta 2023) in ga je zdaj „treba spremljati“.

Na področju izobraževanja in spretnosti je Estonija dosegla pozitivne rezultate. Dosegla je znaten napredek v zvezi z udeležbo v učenju odraslih, ki se je povečala s 33,9 % leta 2016 na 41,8 % leta 2022 („nadpovprečna država“ v primerjavi s povprečjem EU, ki je leta 2022 znašalo 39,5 %). Poleg tega se je delež prebivalstva z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi v letu 2023 izboljšal in je zdaj tudi „nadpovprečen“, enako pa velja tudi za delež oseb, ki

²⁹⁶ Statistični urad Estonije: [Stopnja brezposelnosti | Statistikaamet](#).

zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, po eni največjih izboljšav razmer, ki jih je bilo „treba spremljati“ v preteklosti.

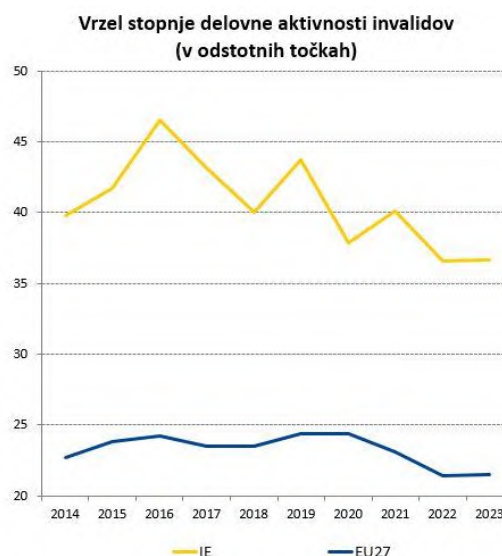
Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti šest kazalnikov, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, vključno z enim kazalnikom, ki se je sčasoma poslabšal, je bilo ugotovljeno, da je **Estonija izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, ki jih je treba nadalje analizirati v drugi fazi** (glej okvir v oddelku 1.4).

Irska

Zaposlovanje se je v letu 2023 še povečalo, čeprav se prikrajšane skupine še vedno soočajo z znatnimi ovirami pri dostopu do zaposlitve. Leta 2023 je stopnja delovne aktivnosti, ki je znašala 79,1 %, kljub močnemu upočasnjevanju gospodarske rasti dosegla še eno rekordno visoko stopnjo („povprečno“) zaradi migracij in večje udeležbe na trgu dela. Stopnja brezposelnosti na zgodovinsko nizki ravni 4,3 % („nadpovprečna“) odraža še vedno nezadostno ponudbo delovne sile na trgu dela. Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma se je znatno zmanjšala, in sicer z 11,4 odstotne točke v letu 2022 na 9,9 odstotne točke v letu 2023, in je zdaj „nadpovprečna“, k čemur so prispevale prožnejše zaposlitvene možnosti in višje subvencije za otroško varstvo. Hkrati je vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov kljub rahlemu izboljšanju v zadnjih letih še vedno precej večja od povprečja EU, in sicer 36,7 odstotne točke v primerjavi z 21,5 odstotne točke, kar še vedno pomeni „kritične razmere“. Tako lahko krepitev zaposljivosti premalo zastopanih in prikrajšanih skupin, kot so invalidi, starši samohranilci, nizko usposobljeni, romske in potujoče manjšine, pomaga pri odzivanju na obstoječe in prihodnje pomanjkanje delovne sile in spretnosti. Novi ukrepi za ozaveščanje in aktivacijo, ki se podpirajo tudi iz ESS+, so namenjeni zmanjšanju te vrzeli. Nazadnje je imela Irska leta 2023 „povprečno“ rast bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca.

Irska je uspešna na področju izobraževanja in spretnosti. Država je kljub povečanju (s 3,7 % leta 2022) še vedno med najuspešnejšimi državami glede stopnje zgodnjega opuščanja šolanja, ki je leta 2023 znašala 4,0 %. Tudi pri odraslih na Irskem je verjetnost udeležbe v učenju večja od povprečja EU, in sicer 48,3 % v primerjavi z 39,5 % v EU leta 2022 („nadpovprečno“). Poleg tega je delež odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi med najvišjimi v EU, saj je leta 2023 znašal 72,9 %, v EU pa 55,6 %, kar državo ponovno uvršča med „najuspešnejše države“.

Irski sistem socialne zaščite učinkovito zmanjšuje revščino, čeprav se nekatere skupine še vedno soočajo z večjimi tveganji, še vedno pa se poroča tudi o izzivih v zvezi z vzgojo in varstvom predšolskih otrok. Tveganje revščine ali socialne izključenosti na splošno in pri otrocih je „povprečno“. Starši samohranilci, potujoče skupine in invalidi so precej bolj ogroženi. Kar zadeva učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine, je Irska še vedno med „najuspešnejšimi državami“ (57,8 % v primerjavi s 34,7 % v EU). Čeprav se je udeležba otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu povečala z 18,3 % leta 2022 na 22,1 % leta 2023, jo je še vedno „treba spremljati“, saj ostaja precej pod povprečjem EU, ki znaša 37,5 %. Kljub izboljšavam še vedno obstajajo nekatere finančne in nefinančne ovire (razpoložljivost, kompleksnost sistema). Razpoložljivost stanovanj se je z dolgimi čakalnimi seznamami za socialna stanovanja in rekordno visoko stopnjo brezdomstva zmanjšala, deloma zaradi šibkih pravic najemnikov. Brezdomstvo se je najbolj povečalo med otroki in enostarševskimi družinami.

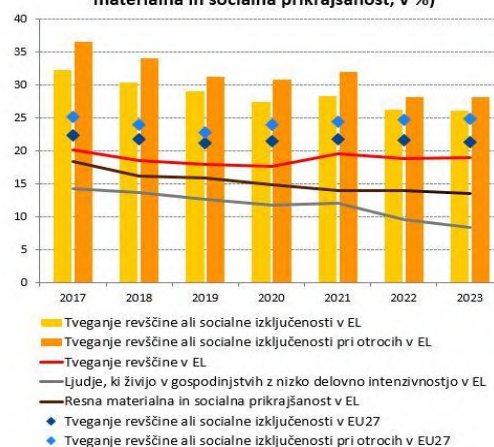
Opomba: prekinitev časovne vrste za IE v letu 2019.
Vir: Eurostat [[tepsr_sp200](#)], EU-SILC.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti dveh kazalnikov, ki sta označena kot „kritična“ ali „ki ju je treba spremljati“, **se zdi, da Irska ni izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna** (glej okvir v oddelku 1.4).

Grčija

V razmerah visoke inflacije in manjših socialnih izdatkov glede na BDP se Grčija spoprijema z velikimi izzivi na področju socialne zaščite in socialne vključenosti, pri čemer večina kazalnikov kaže na „kritične razmere“. Natančneje, zmanjšanje revščine s socialnimi transferji (razen pokojnin) se je zmanjšalo za 2,1 odstotne točke na samo 18,2 %, kar je 16,5 odstotne točke pod povprečjem EU. Čeprav je delež ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti ostal razmeroma stabilen in je znašal 26,1 %, je po počasnem izboljšanju v zadnjih šestih letih še vedno precej nad povprečjem EU, ki znaša 21,3 %. Poleg tega se je delež gospodinjstev, preobremenjenih s

Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti in njeni sestavni deli (tveganje revščine, nizka delovna intenzivnost, resna materialna in socialna prikrajšanost, v %)

stanovanjskimi stroški, leta 2023 povečal na 28,5 %, kar je med najvišjimi v EU (povprečno 8,8 %). Hkrati so se neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju še povečale in dosegle eno najvišjih ravni (11,6 % leta 2023 v primerjavi z 9,0 % leta 2022 v primerjavi z 2,4 % v EU). Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih je na ravni 28,1 % ostala stabilna, vendar je še vedno nad povprečjem EU, ki znaša 24,8 %, kar kaže na razmere, ki jih je „treba spremljati“. Neenakost, merjena z razmerjem dohodkovnih kvintilnih razredov, se je rahlo povečala na 5,3 (v primerjavi s 4,7 v EU), zaradi visoke ravni pa jo je prav tako „treba spremljati“.

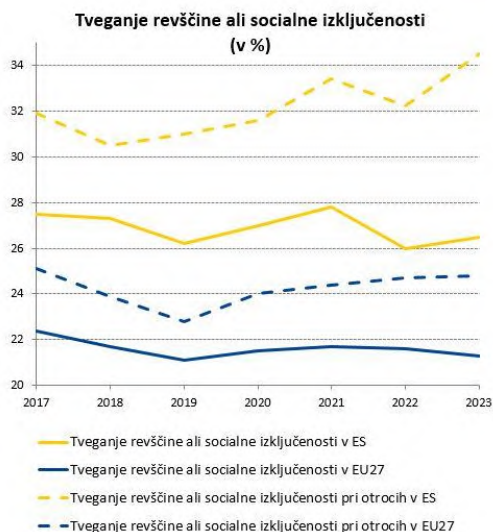
Na grškem trgu dela se pojavljajo veliki izzivi, zlasti za ženske in mlade. Leta 2023 se je stopnja delovne aktivnosti zaradi še vedno močne gospodarske rasti zvišala za 1,1 odstotne točke. Vendar je bilo zaposlenih le 67,4 % delovno sposobnega prebivalstva, kar je precej pod povprečjem EU, ki znaša 75,3 %. Stopnje delovne aktivnosti kažejo na „kritične razmere“, zlasti med ženskami in mladimi. Kljub omejenemu povečanju za 1,7 odstotne točke na 57,6 % v letu 2023 je stopnja delovne aktivnosti žensk ena najnižjih v EU in povzroča eno največjih vrzeli stopnje delovne aktivnosti (19,8 odstotne točke). Delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, se je leta 2023 povečal za 0,6 odstotne točke na 15,9 %, kar je precej nad povprečjem EU, ki znaša 11,2 %. Poleg tega bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca, ki je leta 2023 znašal 81,6 %, ostaja med najnižjimi, čeprav se je od leta 2022 povečal (povprečje EU je 111,1 %), tako da so „kritične razmere“ prešle v „šibek položaj, ki pa se izboljšuje“. Po drugi strani pa je vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov v Grčiji „povprečna“.

Glede na digitalni in zeleni prehod ter vse večje pomanjkanje delovne sile v ključnih sektorjih je razvoj spretnosti prednostna naloga Grčije. Delež odraslih, vključenih v učenje v zadnjih 12 mesecih, se je zmanjšal s 16,0 % leta 2016 na 15,1 % leta 2022, kar je med najnižjimi ravnmi v EU in predstavlja „kritične razmere“. Hkrati je leta 2023 52,4 % odraslih (v primerjavi s 55,6 % v EU) imelo vsaj osnovne digitalne spretnosti, kar je „povprečno“. Raven osnovnih spretnosti je tudi po enem največjih upadov med najnižjimi v EU. Po drugi strani se je delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, med letoma 2022 in 2023 zmanjšal za 0,4 odstotne točke in ostal precej pod povprečjem EU (3,7 % v primerjavi z 9,5 % v EU), zaradi česar je Grčija na tem področju med „najuspešnejšimi državami“.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti devet kazalnikov, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, je bilo ugotovljeno, da je **Grčija izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, ki jih je treba nadalje analizirati na drugi stopnji** (glej okvir v oddelku 1.4).

Španija

Španija se na področju socialne zaščite in vključevanja sooča z izzivi. Leta 2023 sta se deleža prebivalstva s tveganjem revščine ali socialne izključenosti na splošno in pri otrocih povečala na 26,5 % oziroma 34,5 %, kar je precej nad povprečjem EU (21,3 % oziroma 24,8 %) in pomeni „kritične razmere“. To je mogoče delno pripisati izzivom v zvezi z ustreznostjo in pokritostjo v okviru sistema socialne zaščite, regionalnim razlikam pri dostopu do javnih storitev in vztrajno visoki revščini zaposlenih. Kljub določenemu izboljšanju je dohodkovna neenakost, merjena z razmerjem dohodkovnih kvintilnih razredov, v letu 2023 še vedno visoka (5,5 v primerjavi s 4,7 v EU) in jo je „treba spremljati“. Učinek socialnih transferjev (razen

Vir: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

pokojnin) na zmanjšanje revščine se je leta 2023 zmanjšal na 22,9 % (v primerjavi s 34,7 % v EU), torej se je poslabšal v dveh zaporednih letih in postal „kritičen“. Učinkovitost socialnih transferjev je zlasti nizka pri zmanjševanju tveganja revščine otrok (17,0 % v primerjavi z 41,4 % v EU). Po drugi strani je delež otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu v Španiji „nadpovprečen“.

Španski trg dela se je znatno izboljšal, vendar se še vedno sooča z izzivi. Stopnja delovne aktivnosti se je leta 2023 znatno povečala na 70,5 % (v primerjavi s 75,3 % v EU), kar pomeni prehod s „kritičnih razmer“ na „šibek položaj, ki pa se izboljšuje“²⁹⁷. To je bilo posledica močne gospodarske rasti, močnega povečanja zaposlovanja ljudi, rojenih zunaj EU, in povečanja zaposlovanja v trgovini, tehničnih in znanstvenih poklicih ter ustvarjanja delovnih mest v javnem sektorju. Stopnja brezposelnosti (12,2 %) in njena dolgoročna komponenta (4,3 %) sta prav tako „šibki, vendar se izboljšujeta“, saj so ravni kljub velikemu upadu še vedno zelo visoke, zlasti pri starejših delavcih in na Kanarskih otokih. Čeprav se je delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, še naprej zmanjševal (na 12,3 % leta 2023), je še vedno velik in ga je „treba spremljati“. Vrzal stopnje delovne aktivnosti invalidov, ki je med najnižjimi v EU in se zmanjšuje, Španijo uvršča med „najuspešnejše države“. Nazadnje, realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca je bil leta 2023 zaradi močnega povečanja „šibek, vendar se izboljšuje“.

Španija se sooča z izzivi v zvezi z zgodnjim opuščanjem izobraževanja in usposabljanja, medtem ko je na področju digitalnih spretnosti uspešna. Delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, se je leta 2023 nekoliko zmanjšal, in sicer na 13,7 % (v primerjavi z 9,5 % v EU), vendar je še vedno visok in pomeni „kritične razmere“. Povezane regionalne razlike so še vedno velike, čeprav so se v letu 2023 zmanjšale, pri čemer so ravni še posebej visoke na jugu in vzhodu, trendi na jugu in Kanarskih otokih pa se poslabšujejo. Na splošno je bila udeležba odraslih v učenju leta 2022 „povprečna“ pri 34,1 % (v primerjavi z 39,5 % v EU), potem ko se je v primerjavi z letom 2016 povečala za 3,7 odstotne točke. Po drugi strani pa Španija z „nadpovprečno“ uspešnostjo na področju digitalnih spretnosti dobro podpira zeleni in digitalni prehod.

²⁹⁷ Opredelitev kazalnikov trga dela v Španiji se razlikuje od običajnih kazalnikov v letih 2022 in 2023 (glej [metapodatke Eurostata](#)).

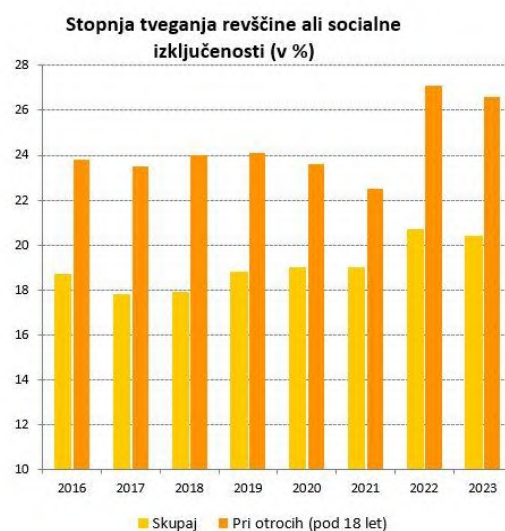
Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti šest kazalnikov, ki so označeni kot „kritični“ ali ki jih je „treba spremljati“, vključno z enim kazalnikom, ki se je sčasoma poslabšal, je bilo ugotovljeno, da je **Španija izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, ki jih je treba nadalje analizirati v drugi fazi** (glej okvir v oddelku 1.4).

Francija

Trg dela je v letu 2023 kljub upočasnitvi gospodarske rasti v drugi polovici leta in čedalje večjim ozkim grlom v dobavnih verigah ostal dinamičen. Leta 2023 se je stopnja delovne aktivnosti zvišala na 74,4 %, stopnja brezposelnosti pa je ostala na ravni 7,3 %, kar je najnižja raven od leta 2008, stopnje v najbolj oddaljenih regijah pa so precej slabše. Oba kazalnika je „treba spremljati“, saj se je relativna uspešnost nekoliko poslabšala²⁹⁸. Stopnja brezposelnosti mladih se je nekoliko znižala (z -0,1 odstotne točke na 17,2 %), vendar se je delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, povečal na 12,3 % in ga je zdaj prav tako „treba spremljati“. Vključevanje nekaterih ranljivih skupin na trg dela še vedno predstavlja izziv, zlasti za tiste, rojene zunaj EU, in osebe z nizko stopnjo izobrazbe. Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma je „nadpovprečna“ (5,5 odstotne točke leta 2023 v primerjavi z 10,2 odstotne točke v EU) in se še zmanjšuje. Vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov se od leta 2020 zmanjšuje in je leta 2023 dosegla 19,9 odstotne točke (v primerjavi z 21,5 odstotne točke v EU), zdaj pa je tudi „nadpovprečna“.

Kljub razmeroma visokim naložbam v socialno zaščito so tveganja revščine v zadnjih nekaj letih zaradi čedalje večjih neenakosti večja. Kar zadeva učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine (41,9 % leta 2023 v primerjavi s 34,7 % v EU), se Francija uvršča med „nadpovprečne države“. Po znatnem povečanju leta 2022 se je delež prebivalstva s tveganjem revščine ali socialne izključenosti leta 2023 zmanjšal za 0,3 odstotne točke na 20,4 %, kar je pod povprečjem EU, ki znaša 21,3 % („povprečno“)²⁹⁹. Tudi stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih se je leta 2023 znižala (za 0,5 odstotne točke) na 26,6 %, vendar ostaja nad povprečjem EU, ki znaša 24,8 %, in jo je še vedno „treba spremljati“. Rast bruto domačega dohodka gospodinjstev na prebivalca je v letu 2023 ostala pod povprečjem EU in jo je „treba spremljati“. Neenakost, merjena z razmerjem dohodkovnih kvintilnih razredov, je „povprečna“, čeprav se od leta 2018 povečuje. Najbolj oddaljene regije se na vseh področjih pregleda socialnih kazalnikov odrežejo precej slabše od metropolitanske Francije.

Francija je pri kazalnikih na področju enakih možnosti na splošno uspešna. Deleža odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi in mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, sta „povprečna“ (59,7 % oziroma 7,6 % leta 2023). Kar zadeva delež otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu je Francija „najuspešnejša država“. Kljub temu so za izobraževalni sistem značilni znaten delež učencev z nizkimi dosežki in velike neenakosti, kar odražajo tudi rezultati raziskave PISA za leto 2022. Pomanjkanje

Vir: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

²⁹⁸ Opredelitev kazalnikov trga dela Francije se razlikuje od običajnih kazalnikov v letih 2022 in 2023 (glej [metapodatke Eurostata](#)).

²⁹⁹ V letih 2020 in 2022 je prišlo do prekinitve časovne vrste: raziskava FR-SILC v letu 2022 prvič vključuje štiri čezmorske departmaje (Francoska Gvajana, Reunion, Martinik in Gvadelup).

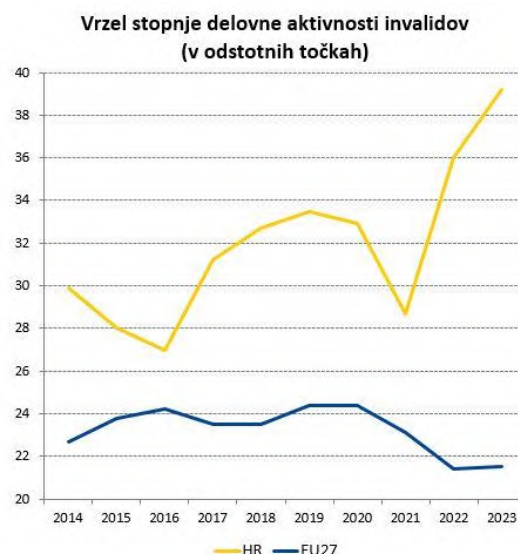
usposobljenih delavcev je ena glavnih ovir pri zaposlovanju ter bi lahko oviralo zeleni in digitalni prehod.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti pet kazalnikov, ki so označeni kot kazalniki „ki jih je treba spremljati“, **se zdi, da Francija ni izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna** (glej okvir v oddelku 1.4).

Hrvaška

Trg dela še naprej raste, vendar se ranljive skupine spoprijemajo z velikimi izzivi. Kljub stalnemu izboljševanju od leta 2021 ostaja stopnja delovne aktivnosti že tretje leto zapored znatno nižja od povprečja EU (70,8 % v primerjavi s 75,3 % leta 2023) in v „kritičnih razmerah“. Leta 2023 sta se ob podpori še vedno razmeroma močne gospodarske rasti stopnji brezposelnosti in dolgotrajne brezposelnosti znižali ter dosegli 6,1 % oziroma 2,1 % („nadpovprečno“ oziroma „povprečno“). Po znatnem izboljšanju je bil realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca „nadpovprečen“ in je znašal 130,6

(111,1 v EU). Vendar imajo nekatere ranljive skupine, kot so starejši in nizko usposobljeni delavci, še vedno težave pri iskanju kakovostne zaposlitve. Vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov kaže na „kritične razmere“ v letu 2023 (39,2 odstotne točke v primerjavi z 21,5 odstotne točke v EU), potem ko se je že drugič povečala. Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma pa je bila „nadpovprečna“ in je znašala 7,7 odstotne točke (10,2 odstotne točke v EU). Delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, se je leta 2023 izboljšal in je „povprečen“ (11,8 % v primerjavi z 11,2 % v EU), čeprav je več kot polovica neaktivnih.

Opomba: prekinitev časovne vrste za HR v letu 2023.

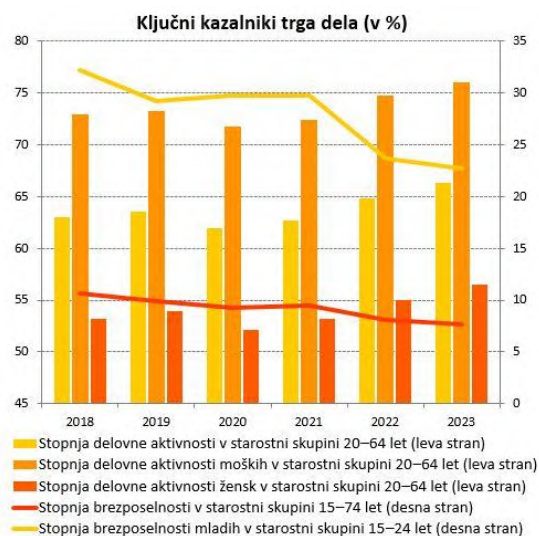
Hrvaška se spopada z nekaterimi izzivi v zvezi z vseživljenjskim učenjem in pridobivanjem spretnosti. Država ostaja ena od „najuspešnejših držav“ glede deleža mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, ki je leta 2023 znašal 2,0 % v primerjavi z 9,5-odstotnim povprečjem EU. Hkrati se je delež otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu leta 2023 povečal na 29,6 % (s 27,5 % leta 2022) in je zdaj „povprečen“, čeprav je še vedno 7,9 odstotne točke pod povprečjem EU. Kljub vztrajnemu neskladju med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih na trgu dela se je leta 2022 v zadnjih 12 mesecih v učenje vključilo le 23,3 % hrvaških odraslih v primerjavi z 39,5 % v EU in po zmanjšanju s 26,9 % leta 2016. To ogroža potencial za povečanje prihodnje konkurenčnosti, vključno z zelenim in digitalnim prehodom, kar je „treba spremljati“. Delež odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi je leta 2023 znašal 59,0 % (55,6 % v EU), zdaj pa ga je zaradi znatnega poslabšanja (za 4,4 odstotne točke) od leta 2021 prav tako „treba spremljati“.

Hrvaška se sooča z nekaterimi izzivi na področju socialne zaščite in socialne vključenosti. Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti ostaja „povprečna“ za celotno prebivalstvo (20,7 % v primerjavi z 21,3 % v EU) in „nadpovprečna“ za otroke (17,3 % v primerjavi s 24,8 % v EU), vendar višja od povprečja EU za invalide (37,5 % v primerjavi z 28,8 %). Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine je od leta 2020 „kritičen“ in je bil leta 2023 znatno nižji od povprečja EU (20,9 % v primerjavi s 34,7 %). Zato je potrebno pozorno spremljanje tudi v zvezi z visokimi življenjskimi stroški. Poleg tega je neenakost (merjena z razmerjem dohodkovnih kvintilnih razredov) s 4,91 leta 2023 dosegla najvišjo raven od leta 2018 (v primerjavi s 4,7 v EU) in jo je zdaj „treba spremljati“. Razmere v zvezi s stopnjo preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški in neizpolnjenimi potrebami po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju so „nadpovprečne“.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti šest kazalnikov, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, je bilo ugotovljeno, da je **Hrvaška izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, ki jih je treba nadalje analizirati na drugi stopnji** (glej okvir v oddelku 1.4).

Italija

Italija se kljub trajnemu okrevanju na področju zaposlovanja sooča s pomembnimi izzivi na trgu dela. Čeprav je stopnja delovne aktivnosti leta 2023 kljub upočasnitvi gospodarske rasti dosegla rekordnih 66,3 %, je še vedno 9,0 odstotne točke pod povprečjem EU in „šibka, vendar se izboljšuje“. Zlasti zaostaja na jugu (52,5 %) in otokih (51,5 %). Čeprav sta se stopnja brezposelnosti (7,7 %) in njena dolgoročna komponenta (4,2 %) leta 2023 zmanjšali, ostajata med najvišjimi v EU, in sicer je prvo „treba spremljati“, druga pa je „kritična“. Poleg tega je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma „kritična“ in je leta 2023 znašala 19,5 odstotne točke, kar je več kot dvakrat več od povprečja EU, v zadnjem desetletju pa se ni bistveno izboljšala. Nizka udeležba na trgu dela, zlasti žensk in mladih, ostaja izziv zaradi perečega demografskega izziva. Po drugi strani Italija ostaja med „najuspešnejšimi državami“, kar zadeva z vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov. Bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca se je v Italiji leta 2023 v primerjavi z letom 2008 dodatno zmanjšal na 94,0 % (povprečje EU je 111,1 %), kar kaže na „kritične razmere“.

Opomba: prekinitev časovne vrste leta 2018.

Vir: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], anketa EU o delovni sili.

Razmere za mlade kažejo znake izboljšanja, vendar se Italija sooča z izzivi na področju učenja odraslih. Delež odraslih, vključenih v učenje, je leta 2022 znašal 29,0 % (v primerjavi z EU 39,5 % in 33,9 % leta 2016) in ga je bilo „treba spremljati“³⁰⁰. Poleg tega je imelo leta 2023 le 45,8 % odraslih Italijanov vsaj osnovne digitalne spretnosti, zato jih je tudi „treba spremljati“, zlasti glede na zeleni in digitalni prehod. Nasprotno se je položaj mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, ter mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (NEET), izboljšal, saj se je zmanjšal za 1,0 oziroma 2,9 odstotne točke in je zdaj „šibek, vendar se izboljšuje“. Stopnja zgodnjega opuščanja šolanja je precej višja med državljani tretjih držav (29,5 %) kot med državljani držav članic (9,0 %). Italija ima s 16,1 % še vedno eno najvišjih stopenj NEET v EU (11,2 %) („šibka, vendar se izboljšuje“), nizka raven osnovnih spretnosti učencev pa ostaja izziv.

Na socialnem področju je bil zabeležen napredek, vendar obstajajo možnosti za nadaljnje izboljšave. Leta 2023 se je delež splošnega prebivalstva in otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti zmanjšal za 1,6 odstotne točke oziroma 1,4 odstotne točke („nadpovprečno“ oziroma „šibko, vendar se izboljšuje“), in sicer zaradi zmanjšanja števila ljudi s tveganjem dohodkovne revščine in tistih, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo. Obe stopnji na ravni 22,8 % in 27,1 % ostajata nad povprečjem EU. Socialni transferji razen pokojnin, kot je univerzalni otroški dodatek, so zmanjšali dohodkovno revščino za 30,5 % („nadpovprečno“). Vendar so regionalne razlike velike, delež tistih, ki jih je prizadela resna materialna in socialna prikrajšanost, pa se je povečal, kar

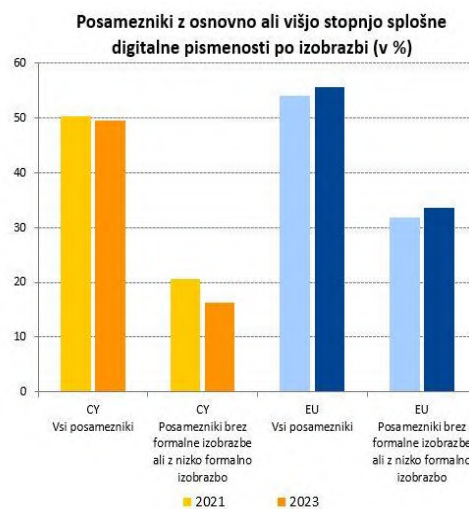
³⁰⁰ Časovna vrsta kazalnika v letu 2023 je prekinjena.

je v skladu z visokim in nespremenljivim deležem ljudi, ki živijo v absolutni revščini, ki je leta 2023 znašal 9,8 % (raven pred pandemijo: 7,6 %).

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti šest kazalnikov, ki so označeni kot „kritični“ ali ki jih je „treba spremljati“, je bilo ugotovljeno, da je **Italija izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, ki jih je treba nadalje analizirati na drugi stopnji** (glej okvir v oddelku 1.4).

Ciper

Razvoj spretnosti se slabša in pojavljajo se novi izzivi. Delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, se je močno povečal, in sicer z 8,1 % leta 2022 na 10,4 % leta 2023, kar je zdaj „treba spremljati“. Hkrati so neskladja med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih velika: leta 2022 je bilo 31,8 % zaposlenih previsoko kvalificiranih za svoje delovno mesto, kar je 9,6 odstotne točke nad povprečjem EU. Digitalna pismenost se je zmanjšala in je še posebej nizka, saj je leta 2023 le 49,5 % odraslih imelo vsaj osnovne digitalne spretnosti (v primerjavi z EU 55,6 %), razmere pa je še vedno „treba spremljati“. Poleg tega več kot polovica vseh učencev nima osnovnih spretnosti na področju matematike (53,2 %) in branja (60,6 %), kar je med najvišjimi deleži v EU. Samo 11,2 % vseh diplomantov v letu 2021 je bilo študentov naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike, kar je ena najnižjih stopenj v EU (povprečno 25,4 %), povpraševanje po delavcih na področju naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike pa naj bi bilo do leta 2032 za 50 % večje od ponudbe iz leta 2021. Delež odraslih, ki so bili vključeni v učenje v preteklih 12 mesecih, je majhen in je leta 2022 znašal 28,3 % (v primerjavi z 39,5 % v EU), po velikem upadu s 44,8 % leta 2016, kar je „treba spremljati“. Po drugi strani je delež otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu na Cipru leta 2023 znašal 36,9 % (v primerjavi s 37,5 % v EU), kar je po znatnem povečanju v primerjavi s prejšnjim letom „nadpovprečna“ splošna uspešnost.

Vir: Eurostat [[izoc_dskl_i2l](#)], Raziskava ESS o IKT.

Ciprski trg dela na splošno dobro deluje, vendar se nekatere skupine prebivalstva še vedno soočajo z izzivi. Zaradi še vedno razmeroma močne gospodarske rasti v letu 2023 se je stopnja delovne aktivnosti v letu 2023 dodatno povečala na 79,5 % (v primerjavi z EU 75,3 %), stopnja brezposelnosti in njena dolgoročna komponenta pa sta se zmanjšali na 5,8 % oziroma 1,8 % („nadpovprečna“, „nadpovprečna“ oziroma „povprečna“). Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma je „nadpovprečna“, vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov pa „povprečna“. Hkrati je delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, še vedno visok, in sicer 13,9 % v primerjavi z 11,2 % v EU, tudi po zmanjšanju za 0,8 odstotne točke, kar šteje za „kritične razmere“. Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca po majhnem poslabšanju od leta 2021 ostaja nizek, čeprav je nad ravno iz leta 2008, in je „povprečen“.

Sistem socialne zaščite se zdi učinkovit pri podpiranju dobrih družbenih rezultatov na Cipru. Tveganje revščine ali socialne izključenosti je leta 2023 na splošno in pri otrocih znašalo 16,7 % (v primerjavi z 21,3 % na splošno in 24,8 % pri otrocih v EU), pri čemer je bila država v obeh razsežnostih „nadpovprečna“. To je tesno povezano s stabilno ravno in porazdelitvijo realnega dohodka v letu 2022, kar je tudi posledica dejstva, da je bila rast cen v letu 2022 sprva umirjena. To med drugim odraža tudi učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine, ki je „povprečen“ (30,5 % v primerjavi s 34,7 % v EU), in nizko preobremenjenost s stanovanjskimi stroški, pri čemer je Ciper „najuspešnejša država“.

Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju so z 0,1 % med najnižjimi v EU in „nadpovprečne“.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti štiri kazalnike, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, **se zdi, da Ciper ni izpostavljen morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna** (glej okvir v oddelku 1.4).

Latvija

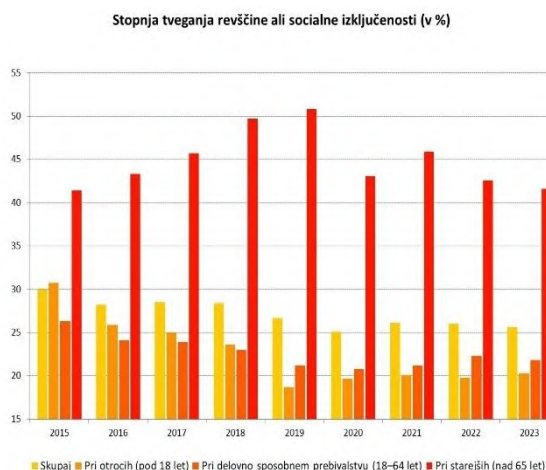
Izzivi na socialnem področju so veliki, zlasti za starejše. V okviru gospodarstva, ki se je skrčilo, je delež ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti leta 2023 ostal na ravni „kritičnih razmer“, in sicer na ravni 25,6 % (v primerjavi s povprečjem EU, ki znaša 21,3 %), čeprav se je od leta 2022 zmanjšal za 0,4 odstotne točke. Pri otrocih se je delež povečal z 19,8 % leta 2022 na 20,3 % in je bil „povprečen“. Po drugi strani pa je bil še posebno visok pri starejših, in sicer na ravni 41,6 %, kar je več kot dvakrat več od povprečja EU (19,8 %). Hkrati se je učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine zmanjšal s 25,0 % leta 2022 na 23,5 % leta 2023 (v primerjavi s 34,7 % v EU) in ga je „treba spremljati“.

Dohodkovna neenakost, merjena z deležem dohodkovnih kvintilnih razredov, je bila v zadnjih treh letih še vedno „kritična“, pri čemer je bila njena vrednost med najvišjimi, in sicer na ravni 6,2 leta 2023 v primerjavi s 4,7 v EU. Izzivi visokega tveganja revščine in neenakosti naj bi se obravnavali z nedavno reformo minimalnega dohodka in zvišanjem minimalne plače na 700 EUR v letu 2024, vendar rezultati še niso vidni. Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju še naprej kažejo na „kritične razmere“, ki so leta 2023 prizadele 7,8 % prebivalstva (v primerjavi z 2,4 % v EU), od leta 2021 pa so se skoraj podvojile.

Uspešnost na področju izobraževanja in spretnosti sicer ostaja „povprečna“, vendar se slabša. Udeležba odraslih v učenju (v zadnjih 12 mesecih) se je leta 2022 zmanjšala (34,1 % v primerjavi z 39,5 % v EU), prav tako delež odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi, in sicer s 50,8 % leta 2021 na 45,3 % leta 2023 (v primerjavi s 55,6 % v EU). Slednje je zdaj „treba spremljati“, saj bi lahko negativno vplivalo na digitalni prehod v Latviji. Delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, se je leta 2023 kljub izboljšavam v prejšnjih letih nekoliko povečal, in sicer na 7,7 % (v primerjavi z 9,5 % v EU). Učinek nedavnih ukrepov v zvezi z reformo poklicnega izobraževanja in usposabljanja na tem področju se spremlja.

Trg dela se je po okrepanju po pandemiji stabiliziral. Leta 2023 se je stopnja delovne aktivnosti dodatno zvišala na 77,5 % (s 77,0 % leta 2022), zaradi česar je že drugo leto zapored „povprečna“. Na področju vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma Latvija ostaja med „najuspešnejšimi državami“, kar zadeva mlade, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, pa je „povprečna“. Vrzeli stopnje delovne aktivnosti invalidov državo uvršča med „nadpovprečne države“, potem ko se je z 20,8 odstotne točke leta 2022 izboljšala na 18,5 odstotne točke leta 2023 (v primerjavi z 21,5 odstotne točke v EU).

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti pet kazalnikov, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, **se zdi, da Latvija ni izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna** (glej okvir v oddelku 1.4).

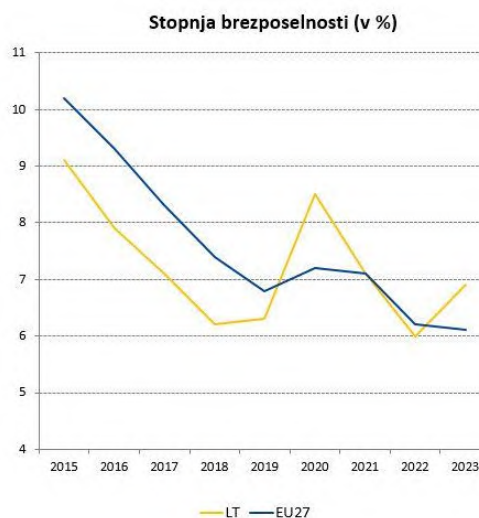

Vir: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

Litva

Razmere na trgu dela v Litvi so se leta 2023 zaradi upočasnitve gospodarske rasti nekoliko poslabšale. Stopnja brezposelnosti se je leta 2023 povečala za 0,9 odstotne točke na 6,9 % in je zdaj nad povprečjem EU, ki znaša 6,1 %; to v relativnem smislu pomeni poslabšanje uspešnosti za dve zaporedni leti (z „nadpovprečne“ v letu 2021 na „povprečno“ v letu 2022 in „ki jo je treba spremljati“ v letu 2023). Hkrati se v tem povečanju odraža tudi pritok ljudi, ki bežijo pred vojno v Ukrajini in pri katerih se dinamika zaposlovanja razlikuje. To bi lahko začasno vplivalo na podatke o trgu dela. Kljub temu je stopnja dolgotrajne brezposelnosti ostala „povprečna“.

Razmere v zvezi s stopnjo delovne aktivnosti je „treba spremljati“; medtem ko se je v večini držav članic EU povečala, se je v Litvi leta 2023 zmanjšala na 78,5 % (z 79,0 % leta 2022), čeprav je še vedno precej nad povprečjem EU (75,3 % leta 2023). Poleg tega se je delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, leta 2023 povečal za 2,8 odstotne točke na 13,5 % (v primerjavi z 11,2 % v EU), in ga je prav tako „treba spremljati“. Zaposlitveni položaj invalidov se izboljšuje, kar dokazuje zmanjšanje vrzeli s 35,0 odstotne točke v letu 2022 na 32,4 odstotne točke v letu 2023 (v primerjavi z 21,5 odstotne točke v EU), vendar je v relativnem smislu še vedno „kritičen“ na podlagi glavnega kazalnika pregleda socialnih kazalnikov o vrzeli stopnje delovne aktivnosti invalidov.

Vir: Eurostat [une_rt_a], anketa o delovni sili EU.

Medtem ko se je rekordno visoka inflacija v letu 2022 v letu 2023 znižala, se Litva še naprej sooča z izzivi, povezanimi s socialnim vključevanjem in socialno zaščito. Čeprav je učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine „povprečen“, sta ustreznost in kritje socialnih prejemkov in pokojnin še vedno nizka. Delež ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti se je leta 2023 zmanjšal le za 0,3 odstotne točke na 24,3 % (kar je nad 21,3-odstotnim povprečjem EU) in ga je „treba“ še naprej „spremljati“. Stopnja je med najvišjimi v EU za invalide, in sicer 42,7 %. Neenakost, merjena z razmerjem dohodkovnih kvartilnih razredov, je med najvišjimi v EU (6,3 v primerjavi s 4,7), kar kaže na nadaljevanje „kritičnih razmer“ že tretje leto zapored. Po drugi strani je stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški „nadpovprečna“, delež otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti pa „povprečen“.

V okviru hitrega zelenega in digitalnega prehoda so še vedno prisotni izzivi v zvezi z razvojem spretnosti. Udeležba odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih je bila s 27,4 % leta 2022 precej pod povprečjem EU, ki je znašalo 39,5 %, zato jo je „treba spremljati“. Po drugi strani se je delež odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi leta 2023 povečal na 52,9 % (z 48,8 % leta 2022) v primerjavi s 55,6 % v EU (zdaj „povprečen“). Delež otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu se je leta 2023 zmanjšal na 19,9 % (z 22,8 % leta 2022), s čimer se je prekinil pozitiven trend, opažen v obdobju 2021–2022, in ga je še vedno „treba spremljati“. Hkrati je bil delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, ki je leta 2023 znašal 6,4 %, kljub povečanju za 1,6 odstotne točke še vedno pod povprečjem EU, ki znaša 9,5 %, kar pomeni, da je bil položaj „dober, vendar ga je treba spremljati“.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti osem kazalnikov, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, vključno z enim kazalnikom, ki se je sčasoma poslabšal, je bilo ugotovljeno, da je **Litva izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, ki jih je treba nadalje analizirati v drugi fazi** (glej okvir v oddelku 1.4).

Luksemburg

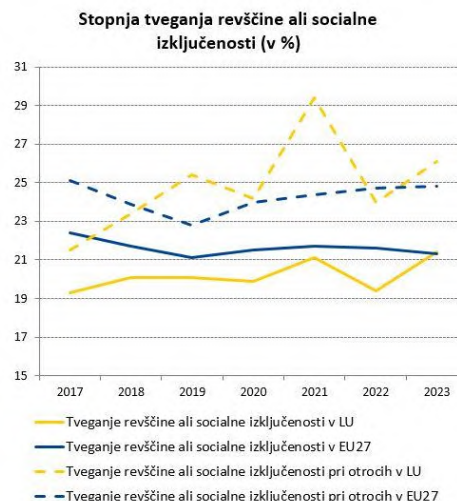
Socialne razmere so se v Luksemburgu leta 2023 poslabšale, izzivi, povezani s stanovanjskimi stroški, pa ostajajo. Delež ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti (21,4 % v primerjavi z 21,3 % v EU), in zlasti otrok (26,1 % v primerjavi s 24,8 % v EU) se je leta 2023 v absolutnem in relativnem smislu močno poslabšal. To je mogoče pripisati višji inflaciji, ki negativno vpliva na resno materialno ali socialno prikrajšanost, ter vztrajno visoki revščini zaposlenih. Poleg tega se je učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine zmanjšal za več kot 6 odstotnih točk na 27,4 % (v primerjavi s 34,7 %

v EU). Vse tri kazalnike je „treba spremljati“. Stanovanjski stroški še naprej bremenijo proračune gospodinjstev: visok in čedalje večji delež tistih, ki so preobremenjeni s temi stroški,

kaže na „kritične razmere“ že drugo leto po enem največjih povečanj, in sicer 22,7 % v primerjavi z 8,8 % v EU. To je predvsem posledica rasti prebivalstva ob omejeni ponudbi stanovanj in razlik zaradi visokih dohodkov v Luxembourg, ki vplivajo na dostop. Po drugi strani ima Luksemburg enega največjih deležev otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu, pri čemer se je delež povečal s 54,7 % leta 2022 na 60,0 % leta 2023 (v primerjavi s 37,5 % v EU). Poleg tega so neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju „nadpovprečne“.

Nedavni trendi kažejo na upočasnitev delovanja trga dela. Leta 2023 je v razmerah upočasnitve gospodarske rasti, ki jo je spremljalo vztrajno pomanjkanje delovne sile, stopnja delovne aktivnosti stagnirala pri 74,8 %, kar je nekoliko pod povprečjem EU. Stopnja brezposelnosti se je povečala na 5,2 % in jo je zdaj „treba spremljati“, saj se je v dveh zaporednih letih relativno poslabšala (z „nadpovprečne“ in „povprečne“ ravni v prejšnjih dveh letih). Poleg tega se je dolgotrajna brezposelnost v letu 2023 znatno povečala, in sicer za 0,4 odstotne točke na 1,7 %, potem ko se je prej vrnila na nizko raven pred pandemijo; zdaj je „treba spremljati“ tudi vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov (23,7 odstotne točke v primerjavi z 21,5 odstotne točke v EU), ki se je leta 2023 povečala za 15,2 odstotne točke. Delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, se je leta 2023 povečal na 8,5 % in postal „dober, vendar ga je treba spremljati“.

Luksemburg je na splošno uspešen na področju izobraževanja in spretnosti, vendar se spopada z izzivi v zvezi z digitalnimi spretnostmi, ki so ključnega pomena za dvojni prehod. Država je na tem področju politike večinoma „nadpovprečna“. Zlasti se je leta 2023 ponovno zmanjšal delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje (ki je dosegel 6,8 % v primerjavi s povprečjem EU, ki znaša 9,5 %), delež odraslih, vključenih v učenje v zadnjih 12 mesecih, pa je leta 2022 dosegel 45,2 % (v primerjavi z 39,5 % v EU). Vendar se je leta 2023 delež odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi (60,1 %) močno poslabšal, medtem ko je večina držav članic EU zabeležila povečanje. Čeprav je ta številka še vedno precej nad povprečjem EU, ki znaša 55,6 %, je kazalnik zdaj „treba spremljati“.

Opomba: prekinitev časovne vrste v letih 2020, 2021 in 2022.

Vir: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

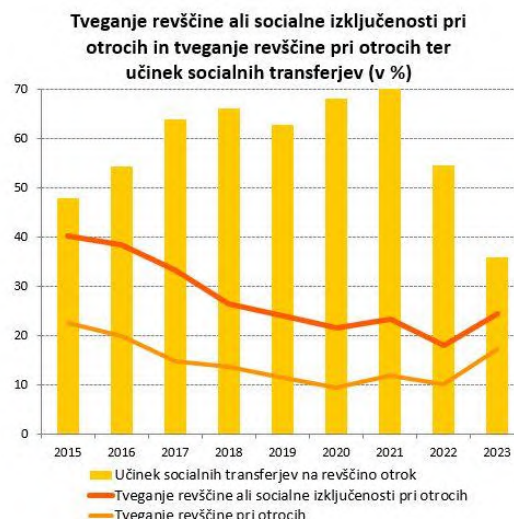
Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti osem kazalnikov, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, vključno z enim kazalnikom, ki se je sčasoma poslabšal, je bilo ugotovljeno, da je **Luksemburg izpostavljen morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, ki jih je treba nadalje analizirati v drugi fazi** (glej okvir v oddelku 1.4).

Madžarska

Revščina in socialna izključenost sta se povečali, zlasti med otroki. Čeprav sta bili leta 2023 obe stopnji še vedno blizu povprečja EU, sta se poslabšali (za 1,3 odstotne točke na 19,7 % oziroma za 6,3 odstotne točke na 24,4 %), pri čemer sta se od „povprečnega“ na splošno in od „nadpovprečnega“ pri otrocih premaknili na položaj, ki ga je „treba spremljati“. Dohodkovna revščina otrok se je znatno povečala, stopnje resne materialne in socialne prikrajšanosti pa so bile med najvišjimi v EU (10,4 % splošno, 15,1 % pri otrocih in 17,9 % pri invalidih v primerjavi s 6,8 %, 8,4 % in 11,0 % v EU). Po 12-odstotnem povečanju v letu 2023 je „treba spremljati“ tudi dohodkovno neenakost, čeprav je še vedno nekoliko pod povprečjem EU (4,5 v primerjavi s 4,7). Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine se je leta 2023 izboljšal s položaja, ki ga je „treba spremljati“, na „povprečno“ (34,5 %), pri čemer kaže na precej nižjo stopnjo splošnega zmanjšanja, vendar z velikim upadom pri otrocih. Vse manjša učinkovitost socialnih transferjev odraža dejstvo, da so kljub hitri rasti cen in nominalnih plač v zadnjih letih socialni prejemki, kot so minimalni dohodek in družinski prejemki, ostali nominalno nespremenjeni.

Madžarska se sooča z izzivi v večini sektorjev izobraževanja, hkrati pa dosega nadpovprečne rezultate na področju učenja odraslih. Stopnja zgodnjega opuščanja izobraževanja in usposabljanja je ostala visoka in „kritična“ kljub zmanjšanju z 12,4 % leta 2022 na 11,6 % leta 2023. Pri Romih je bila ta stopnja šestkrat višja zaradi sistemskih težav, kar kaže na velike izzive pri zagotavljanju dostopa do ustreznega izobraževanja in spretnosti za trg dela. Osnovne spretnosti učencev ostajajo nizke, kar močno odvisno od socialno-ekonomskega ozadja. Po drugi strani pa se je po prizadevanjih v preteklih letih za povečanje zmogljivosti otroškega varstva udeležba otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu povečala z 12,9 % leta 2022 na 20,3 % leta 2023 in je zdaj „šibka, vendar se izboljšuje“. Madžarska je bila leta 2023 „nadpovprečno uspešna“ na področju digitalnih spretnosti ter „najuspešnejša“ na področju učenja odraslih (58,9 % oziroma 62,2 % v primerjavi s 55,6 % oziroma 39,5 % v EU). Vendar so stopnje za nizko usposobljene, brezposelne in starejše od 55 let nižje kot za celotno prebivalstvo.

Madžarski trg dela na splošno še naprej dobro deluje, vendar se je dolgotrajna brezposelnost povečala, rezultati za nekatere ranljive skupine pa še vedno zaostajajo. Stopnji delovne aktivnosti in brezposelnosti sta bili v letu 2023 še naprej „nadpovprečni“, Madžarska pa ostaja med „najuspešnejšimi državami“ glede realnega bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca. Čeprav je dolgotrajna brezposelnost še vedno nižja od povprečja EU, se je leta 2023 nekoliko povečala v nasprotju s trendom zmanjševanja v EU, zato jo je „treba spremljati“. Ranljive skupine se še naprej spoprijemajo z velikimi ovirami na trgu dela. Vrzeli stopnje delovne aktivnosti invalidov se je leta 2023 zmanjšala za 2,8 odstotne točke in jo je zdaj treba spremljati zaradi vztrajno visoke ravni (29,6 odstotne točke v primerjavi z 21,5 odstotne točke v EU). Stopnje delovne aktivnosti (15–64 let) za nizko

Opomba: učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine otrok se izračuna z uporabo stopenj tveganja revščine pred transferji in po njih Prekinitev časovne vrste v letu 2022.

Vir: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], [[ilc_li10](#)], [[ilc_li02](#)], EU-SILC.

usposobljene osebe (38,7 %) in Rome (47,3 %) so bile leta 2022 precej pod madžarskim povprečjem (74,4 %).

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti šest kazalnikov, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, je bilo ugotovljeno, da je **Madžarska izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, ki jih je treba nadalje analizirati na drugi stopnji** (glej okvir v oddelku 1.4).

Malta

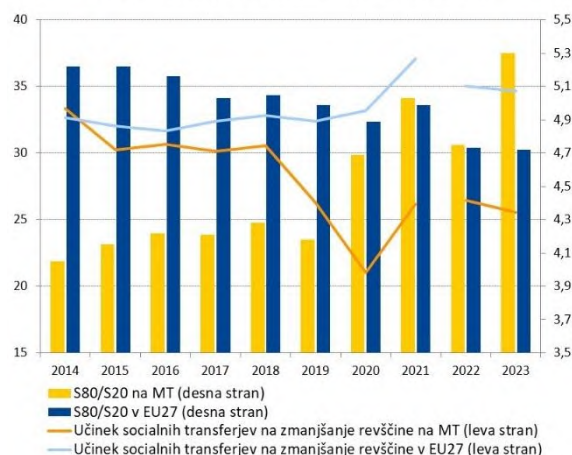
V socialnih razmerah na Malti se pojavljajo vse večji izzivi. Glede na trdno gospodarsko rast je tveganje revščine ali socialne izključenosti, tako na splošno kot pri otrocih, „povprečno“ (19,8 % oziroma 25,2 % v primerjavi z 21,3 % in 24,8 % v EU). Kljub temu so trije socialni kazalniki označeni kot kazalniki, ki jih je „treba spremljati“. Dohodkovna neenakost, merjena z deležem dohodkovnih kvintilnih razredov, se je povečala s 4,8 leta 2022 na 5,3 leta 2023 (v primerjavi s 4,7 za EU). Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine je še vedno majhen, saj je leta 2023 znašal 25,6 %, kar je precej pod 34,7-odstotnim povprečjem EU, in se z leti zmanjšuje. Nazadnje, stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški se je znatno povečala, in sicer z 2,9 % v letu 2022 na 6,0 % v letu 2023, vendar je ostala pod povprečjem EU. Po drugi strani je o neizpolnjenih potrebah po zdravstveni oskrbi poročalo le 0,1 % prebivalstva (v primerjavi z 2,4 % v EU), kar kaže na „nadpovprečno“ uspešnost.

Zgodnje opuščanje izobraževanja in usposabljanja ostaja izziv, medtem ko se je udeležba odraslih v vseživljenjskem učenju povečala. Kljub nadaljnjemu majhnemu zmanjšanju je še vedno treba spremljati delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, saj je leta 2023 znašal 10,2 % v primerjavi z 9,5 % v EU. Poleg tega približno tretjina malteških učencev nima osnovnih spretnosti na področju matematike (32,6 %) in branja (36,3 %), kar je precej nad povprečjem EU. Vendar je bil delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, leta 2023 s 7,6 % majhen (11,2 % v EU). Delež otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu je bil precej visok in je leta 2023 znašal 51,0 % (37,5 % v EU). Poleg tega se je udeležba odraslih v izobraževanju v zadnjih 12 mesecih povečala z 32,8 % leta 2016 na 39,9 % leta 2022. V vseh teh treh vidikih je Malta „nadpovprečno“ uspešna. Med odraslimi jih je 63,0 % imelo vsaj osnovne digitalne spretnosti (v povprečju 55,6 % v EU), čeprav so med ravnmi spretnosti še vedno velike razlike.

Trg dela je na splošno zelo uspešen, vendar še vedno obstajajo izzivi, kar zadeva vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma. Stopnja delovne aktivnosti na Malti je bila leta 2023 z 81,3 % med najvišjimi v EU, stopnja brezposelnosti pa je bila na zgodovinsko nizki ravni 3,5 % („nadpovprečna“ oziroma „najuspešnejša“). Poleg tega se je vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov zmanjšala s 30,1 odstotne točke leta 2022 na 25,8 odstotne točke leta 2023 (v primerjavi z 21,5 odstotne točke v EU) in je zdaj „nadpovprečna“. Čeprav so se stopnje delovne aktivnosti moških in žensk povečale, se je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma leta 2023 povečala na 14,1 odstotne točke, kar kaže na „kritične razmere“. To znatno presega povprečje EU (10,2 odstotne točke) in je eno največjih poslabšanj od leta 2022.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti pet kazalnikov, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, se zdi, da Malta ni izpostavljena morebitnim

Učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine (v %) in razmerje kvintilnih razredov (S20/S80)

Opomba: prekinitev časovne vrste za učinek socialnih transferjev v letu 2022 (nepovezane črte).

Vir: Eurostat [[tespm050](#)], [[tessi180](#)], EU-SILC.

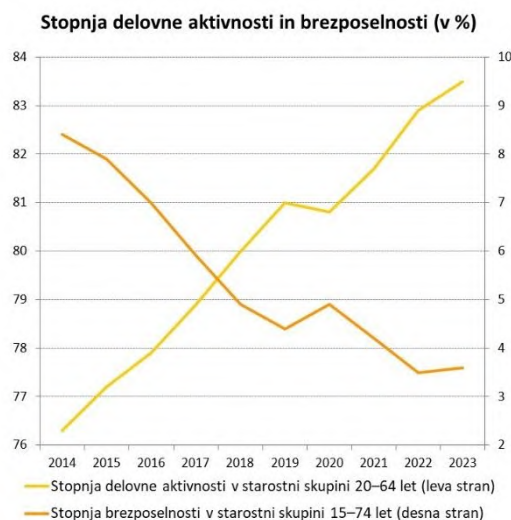
tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna (glej okvir v oddelku 1.4).

Nizozemska

Nizozemsko gospodarstvo še naprej razmeroma dobro napreduje pri vseh kazalnikih iz pregleda socialnih kazalnikov, povezanih s trgom dela. Kljub izraziti upočasnitvi gospodarske rasti v letu 2023 je ponudba delovne sile na trgu dela ostala nezadostna. Stopnja delovne aktivnosti na Nizozemskem se je leta 2023 povečala na 83,5 % („najuspešnejša država“), kar je precej nad povprečjem EU (75,3 %), brezposelnost pa kljub rahlemu povečanju leta 2023 (na 3,6 %, „nadpovprečna država“) ostaja nizka. Delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, ostaja med najnižjimi v EU, čeprav se je leta 2023 še povečal (za 0,5 odstotne točke na 4,7 %), zaradi česar se Nizozemska šteje za „najuspešnejšo državo“. Vendar je tveganje zelo segmentiranega trga dela še vedno eden največjih strukturnih izzivov na Nizozemskem. Čeprav je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma „povprečna“ (7,8 odstotne točke v primerjavi z 10,2 odstotne točke v EU leta 2023), je zaposlenost s krajšim delovnim časom zelo razširjena, zlasti pri ženskah. To pomeni eno od največjih vrzeli med spoloma pri zaposlitvi s krajšim delovnim časom v EU (41,8 odstotne točke v primerjavi s povprečjem EU, ki je leta 2023 znašalo 20,2 odstotne točke) in znatno razliko v pokojninah med spoloma (39,9 % v primerjavi s 25,3 % v EU leta 2023). Rast bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca se ni približala povprečju EU (109,4 oziroma 111,1) in jo je še vedno „treba spremljati“.

Nizozemska na splošno še naprej dosega dobre rezultate pri pridobivanju spretnosti. Kljub rahlemu povečanju v primerjavi s prejšnjim letom (0,6 odstotne točke) je stopnja mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, še vedno „nadpovprečna“ (6,2 % leta 2023). Leta 2023 je imelo 82,7 % odraslega prebivalstva vsaj osnovne digitalne spretnosti, kar je med največjimi deleži v EU („najuspešnejša država“). Vendar so se v skladu s splošnimi rezultati raziskave PISA iz leta 2022 osnovne spretnosti učencev poslabšale, kar pomeni tveganje za razvoj spretnosti ter konkurenčnost. Čeprav je bil delež poduspešnih učencev leta 2012 na vseh področjih precej pod povprečjem EU, se je do leta 2022 na področju matematike in naravoslovja skoraj podvojil, pri branju pa je bil 2,5-krat večji. Od leta 2018 se je poduspešnost povečala, zlasti med prikrajšanimi učenci. Učinkovito ozaveščanje oseb v neugodnem položaju na trgu dela (kot so nizko usposobljeni, osebe s prožnimi pogodbami ali pogodbami o zaposlitvi za določen čas ter osebe z migrantskim ozadjem in invalidi) o izpopolnjevanju in preusposabljanju je še vedno pomembno. Zlasti zaradi decentraliziranega izvajanja ranljive skupine morda niso vedno deležne enake ali ustrezne podpore.

Delež ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti na Nizozemskem ostaja razmeroma stabilen in precej pod povprečjem EU. Posebne skupine, kot so invalidi ali osebe z migrantskim ozadjem, zlasti otroci, se še vedno spopadajo z izzivi. Stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški se je povečala z 8,3 % leta 2020 na 9,3 % leta 2023 (v primerjavi z 8,8 % v EU, „povprečno“). Zlasti so prizadeti ljudje s tveganjem

Vir: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], anketa EU o delovni sili.

revščine, saj stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški pri njih znaša 34,5 % (v primerjavi s 33,5 % v EU).

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti en kazalnik, ki je označen kot kazalnik, „ki ga je treba spremljati“, **se zdi, da Nizozemska ni izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna** (glej okvir v oddelku 1.4).

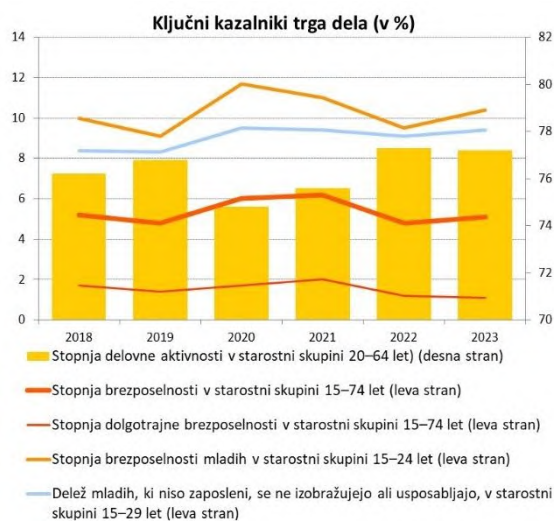
Avstrija

Trg dela je leta 2023 okrevaval nekoliko počasneje. Po znatnem povečanju v prejšnjem letu se je stopnja delovne aktivnosti zaradi krčenja gospodarstva, ki ga spremljajo splošno pomanjkanje delovne sile ter neskladja med ponudbo delovne sile in povpraševanjem po njej, v letu 2023 nekoliko znižala na 77,2 % in jo je zdaj „treba spremljati“. Stopnja brezposelnosti se je v letu 2023 zmerno povečala na 5,1 % in je „povprečna“ (v primerjavi z letom prej, ko je bila „nadpovprečna“). Nasprotno se je stopnja dolgotrajne brezposelnosti dodatno znižala in ostaja „nadpovprečna“. Čeprav je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma ostala „povprečna“ (7,8 odstotne točke leta 2023), je Avstrija v zvezi s tem zabeležila eno najvišjih stopenj zaposlenosti žensk s krajšim delovnim časom (61,4 %) in največjo vrzel med spoloma (38,6 odstotne točke). Če upoštevamo

zaposlenost v ekvivalentu polnega delovnega časa, to vodi do znatno večje vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma, ki znaša 19 odstotnih točk. Delež otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu se je le nekoliko izboljšal, in sicer za 1,1 odstotne točke na leto, na še vedno nizko raven 24,1 % leta 2023 (v primerjavi s 37,5 % v EU), zato ga je še vedno „treba spremljati“. Ta nizka stopnja in omejena ponudba cenovno dostopnega visokokakovostnega otroškega varstva znatno prispevata k visoki stopnji dela žensk s krajšim delovnim časom. Nazadnje, realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca je bil nižji od ravni iz leta 2008 (98,5 % leta 2023), čeprav je od krize zaradi COVID-19 stalno okrevaval, in pomeni „kritične razmere“.

Na področju spretnosti Avstrija še naprej dosegla dobre rezultate, vendar nekateri izzivi ostajajo. Delež odraslih z vsaj osnovnimi spretnostmi je velik (64,7 % leta 2023) in „nadpovprečen“. Delež tistih, ki so vključeni v učenje, se je od leta 2016 sicer zmanjšal za 3,1 odstotne točke, vendar je bil leta 2022 precej nad povprečjem EU (52,2 % v primerjavi z 39,5 %, kar je „nadpovprečno“). Krepitev pridobivanja spretnosti pri odraslih, tudi na digitalnem in zelenem področju, je pomembna za podporo zelenemu in digitalnemu prehodu ter odpravo s tem povezanega pomanjkanja. Delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, je leta 2023 v povprečju znašal 8,6 %. Hkrati je imelo le 30,5 % brezposelnih (15–64 let) največ nižjo sekundarno izobrazbo, zaradi česar so bili še posebej ranljivi. Izboljšanje osnovnih spretnosti za vse lahko sprosti njihov potencial in izboljša rezultate na področju zaposlovanja.

Avstrija je razmeroma uspešna na področju socialne zaščite in vključevanja. Medtem ko so razmere v zvezi z deležem ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti „nadpovprečne“, saj je leta 2023 ta delež znašal 17,7 %, se je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih povečala na 22,7 % (kar je „povprečno“). Zlasti se je leta 2023 povečala resna materialna in socialna prikrajšanost (za 1,2 odstotne točke), čeprav je ostala precej pod povprečjem EU. Stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški pa se je zmanjšala in je zdaj „nadpovprečna“. Tudi močan učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine (39,2 % leta 2023 v primerjavi s 34,7 % v EU) in nizka

Opomba: prekinitev časovne vrste za stopnjo mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo, v letu 2021.

Vir: Eurostat [[fsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], [[une_ltu_a](#)], [[edat_lfse_20](#)], anketa EU o delovni sili.

raven neizpolnjenih potreb po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju še naprej kažeta na „nadpovprečne“ razmere.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti tri kazalnike, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, **se zdi, da Avstrija ni izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna** (glej okvir v oddelku 1.4).

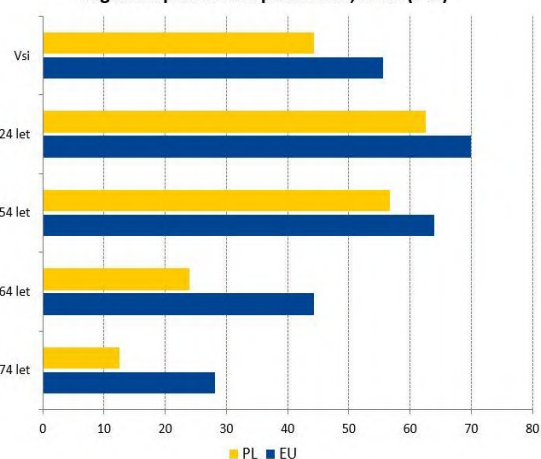
Poljska

Trg dela je trden, vendar se ženske in invalidi še vedno spopadajo z velikimi izzivi. Leta 2023 je bila stopnja delovne aktivnosti najvišja v treh desetletjih (77,9 % v primerjavi s 75,3 % v EU, kar je „nadpovprečno“). Poleg tega ima Poljska eno najnižjih stopenj brezposelnosti, tj. 2,8 %, in je v zvezi s tem med „najuspešnejšimi državami“ v EU. Vendar je pomanjkanje delovne sile še vedno izrazito, tudi zaradi upada delovno sposobnega prebivalstva in manjše udeležbe na trgu dela med nekaterimi skupinami prebivalstva. Leta 2023 se je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma nadpovprečno zmanjšala, vendar jo je še vedno „treba spremljati“, in sicer znaša 11,8 odstotne točke v primerjavi z 10,2 odstotne točke v EU. Stopnja udeležbe na trgu dela je razmeroma nizka, saj imajo ženske običajno več obveznosti oskrbe otrok in ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo. Delež otrok, mlajših od treh let, ki so vključeni v formalno otroško varstvo, se je leta 2023 znatno zmanjšal, in sicer na 12,6 % (s 15,9 % leta 2022), in ostaja precej pod povprečjem EU (37,5 %), kar pomeni „kritične razmere“. Ta nizka stopnja skupaj z izzivi v zvezi s kakovostjo lahko vpliva na dolgoročne učne možnosti otrok in udeležbo žensk na trgu dela. Vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov, ki se je leta 2023 povečala za 2,6 odstotne točke na 33,9 odstotne točke, je bila med največjimi v EU (21,5 odstotne točke za EU) in kaže na „kritične razmere“³⁰¹.

Poljska kaže nekaj dobrih premikov v zvezi z mladimi, vendar so osnovne spretnosti, ravni digitalnih spretnosti ter udeležba odraslih v izobraževanju še vedno zelo nizke. Delež odraslih, vključenih v učenje (v zadnjih 12 mesecih), je leta 2022 znašal 20,3 %, kar je precej pod povprečjem EU, ki znaša 39,5 %, in pomeni „kritične razmere“. To je predvsem posledica nizke udeležbe v neformalnem izobraževanju. Poleg tega je kljub povečanju za 1,4 odstotne točke delež oseb z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi (44,3 %) v letu 2023 ostal precej pod povprečjem EU (55,6 %). in prav tako pomeni „kritične razmere“. S krepitvijo pridobivanja digitalnih spretnosti se lahko podpre zeleni in digitalni prehod. V raziskavi PISA OECD iz leta 2022 se je delež 15-letnih učencev, ki ne dosegajo minimalnih ravni osnovnih spretnosti, povečal na 23 % pri matematiki, 22,2 % pri branju in 18,6 % pri naravoslovju, kar je med največjimi povečanja v EU v primerjavi z letom 2018. Po drugi strani je Poljska „najuspešnejša“ v zvezi z osebami, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje (3,7 % v primerjavi z 9,5 % v EU leta 2023).

Socialne razmere na Poljskem so razmeroma stabilne. Leta 2023 sta bili stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti (16,3 % na splošno in 16,9 % pri otrocih) in dohodkovna neenakost (razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov, 4,1) še vedno „nadpovprečni“ (v primerjavi z 21,3 %, 24,8 % oziroma 4,7 % v EU). Še posebej delež otrok, ki živijo v

Posamezniki z osnovno ali višjo stopnjo splošne digitalne pismenosti po starosti, 2023 (v %)

Vir: Eurostat [[eq_dsk107](#)], Raziskava ESS o IKT.

³⁰¹ Kazalnik vrzeli stopnje delovne aktivnosti invalidov za leto 2023 ima nizko zanesljivost.

gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov, je opazno nižji od povprečja EU (3,1 % v primerjavi s 7,5 %).

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti pet kazalnikov, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, **se zdi, da Poljska ni izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna** (glej okvir v oddelku 1.4).

Portugalska

Učinkovitost portugalskega sistema socialne zaščite pri zmanjševanju tveganja revščine in dohodkovnih neenakosti se je poslabšala.

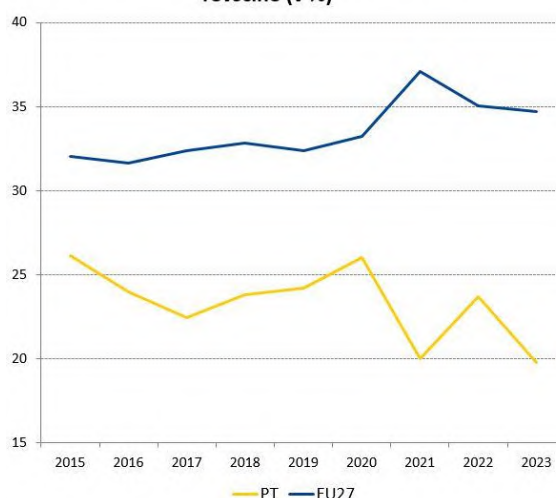
Leta 2023 se je učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine zmanjšal za 3,9 odstotne točke in znašal 19,8 % (v primerjavi s 34,7 % v EU), kar kaže na „kritične razmere“. Vse manjša učinkovitost socialnih prejemkov in nadomestil kaže, da so se cene in nominalne plače v zadnjih letih sicer hitro zviševale, medtem ko so socialni prejemki in nadomestila naraščali počasneje. Poleg tega se je neenakost, merjena z razmerjem dohodkovnih kvintilnih razredov, v letu 2023 prav tako poslabšala na 5,6 (v primerjavi s 4,7 v EU). Hkrati je delež ljudi s tveganjem

revščine ali socialne izključenosti v letu 2023 ostal stabilen in je znašal 20,1 % ter je „povprečen“. Nasprotno se je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih od leta 2022 zviševala za 1,9 odstotne točke (na 22,6 %) („povprečno“), kar je eno največjih poslabšanj v EU. Delež ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti je zlasti visok tudi v najbolj oddaljenih regijah Azori in Madeira (31,4 % oziroma 28,1 %). Vrednosti kazalnikov so se poslabšale na metropolitanskem območju Lizbone in na Azorih (za 3,8 oziroma 1,1 odstotne točke), kar kaže na stalne izzive na področju regionalne kohezije.

Čeprav je Portugalska v povprečju uspešna na področju spretnosti, se zgodnje opuščanje izobraževanja in usposabljanja povečuje, kar pomeni izziv. Delež oseb, ki zgodaj opustijo šolanje, se je povečal s 6,3 % leta 2022 na 8,1 % leta 2023 in ga je zdaj „treba spremljati“, kar pomeni poslabšanje glede na prejšnji dve leti, ko je bil „nadpovprečen“ in nazadovanje glede na predhodne izboljšave. Še več, obstajajo velike regionalne razlike z bistveno višjimi stopnjami, na primer za regijo Algarve (16 %) in zlasti avtonomno regijo Azori (21,7 %). Osnovne spretnosti učencev so se od leta 2018 znatno poslabšale. Država je „povprečno“ uspešna pri deležu odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi ter odraslih, vključenih v učenje (v preteklih 12 mesecih). Vendar se je slednji zmanjšal z 38,0 % v letu 2016 na 33,4 % v letu 2022, kljub potrebi po izpopolnjevanju in preusposabljanju, tudi glede na digitalni in zeleni prehod.

Portugalski trg dela ostaja odporen. Glede na nadpovprečno gospodarsko rast v EU se je stopnja delovne aktivnosti ob podpori neto migracij izboljšala s 77,1 % v letu 2022 na 78,0 % v letu 2023 in ostaja „povprečna“. Nasprotno, stopnja brezposelnosti se je leta 2023 povečala za 0,3 odstotne točke na 6,5 % („povprečno“). Stopnja dolgotrajne brezposelnosti se od leta 2021 izboljšuje, čeprav je leta 2023 še vedno nad povprečjem EU (2,5 % v primerjavi z 2,1 %). Portugalska je še naprej „nadpovprečno“ uspešna tudi pri deležu mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (NEET), razen na Azorih, in pri vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma ter je med „najuspešnejšimi državami“ pri vrzeli stopnje delovne aktivnosti invalidov. Po drugi strani pa je še vedno prisotna segmentacija trga dela, ki se kaže v visokih deležih mladih s pogodbami o zaposlitvi za določen čas (42,9 % v primerjavi s 34,3 % v EU leta 2023).

Učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine (v %)

Opomba: prekinitev časovne vrste v letu 2022.

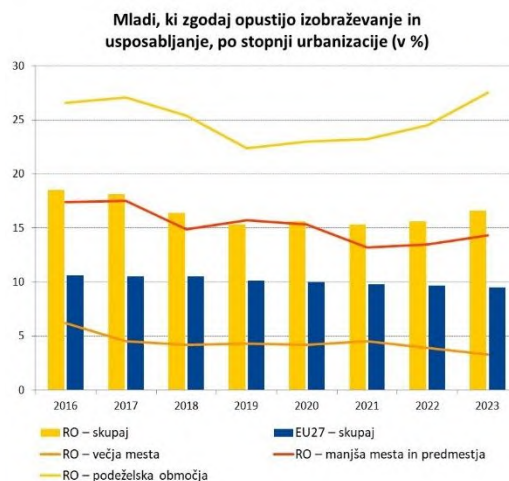
Vir: Eurostat [tespm050], EU-SILC.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti tri kazalnike, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, **se zdi, da Portugalska ni izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna** (glej okvir v oddelku 1.4).

Romunija

Kljub določenemu napredku tveganja revščine v Romuniji ostajajo visoka, zlasti za ranljive skupine in ljudi na podeželskih območjih. Delež ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti se je od leta 2016 stalno zmanjševal, in sicer s 46,0 % na 34,4 % leta 2022 in 32,0 % leta 2023 (v primerjavi z 21,3 % v EU), kar je znak „dohitevanja“, čeprav je inflacija v zadnjih letih ostala visoka. Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih, ki je znašala 39,0 %, se je leta 2023 prav tako znižala (z 41,5 % leta 2022), vendar je ostala med najvišjimi (24,8 % v EU). To kaže, da ima Romunija v zvezi z obema kazalnikoma v letošnjem letu status „države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, v primerjavi s statusom „države s kritičnimi razmerami“ v lanskem letu. Sistem socialne zaščite še naprej kaže nizko učinkovitost pri zmanjševanju revščine, saj jo socialni transferji (razen pokojnin) zmanjšujejo le za 15,6 % (v primerjavi s 34,7 % v EU), kar je „kritično“. Čeprav se je dohodkovna neenakost (merjena z deležem dohodkovnih kvintilnih razredov) v letu 2023 nekoliko zmanjšala (s 6,0 na 5,8), ostaja med najvišjimi v EU in prav tako pomeni „kritične razmere“. Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju so se povečale (5,2 % leta 2023 v primerjavi s 4,9 % leta 2022) v skladu s trendom, opaženim v EU, in jih je še vedno „treba spremljati“. Ranljive skupine, ljudje, ki živijo na podeželju, in marginalizirane skupnosti, kot so Romi, se srečujejo z večjimi težavami pri dostopu do osnovnih in socialnih storitev.

Trg dela se izboljšuje, vendar se še vedno spopada z velikimi izzivi. Stopnja delovne aktivnosti je bila leta 2023 še vedno precej pod povprečjem EU (68,7 % v primerjavi s 75,3 %) in se je kljub nadpovprečni gospodarski rasti v EU od leta 2022 le rahlo izboljšala (68,5 %). To so „kritične razmere“, ki delno odražajo premajhno zastopanost nekaterih skupin prebivalstva, vključno z ženskami in Romi. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti je bila stabilna („povprečna“, tj. 2,2 %) v primerjavi s trendom v EU, ki se izboljšuje. Hkrati se je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma leta 2023 povečala za 0,5 odstotne točke na 19,1 odstotne točke, kar je med največjimi v EU in je tudi „kritična“. To velja tudi za delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, ki se je leta 2023 zmanjšal za 0,5 odstotne točke na 19,3 %, vendar je še vedno med najvišjimi v EU. Čeprav se je vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov v letu 2023 zmanjšala za 2,8 odstotne točke, je še vedno velika in jo je „treba spremljati“.

Opomba: prekinitev časovne vrste za RO v letu 2021.

Vir: Eurostat [edat_lfse_30], anketa o delovni sili EU.

Vztrajni izzivi na področju izobraževanja in razvoja spretnosti ogrožajo trajnostno socialno-ekonomsko konvergenco. Udeležba odraslih v učenju je „šibka, vendar se izboljšuje“ (19,1 % v primerjavi z 39,5 % v EU leta 2022). Vendar so na drugih področjih razvoja spretnosti vztrajno prisotne „kritične razmere“. To velja za delež odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi (27,7 % leta 2023 v primerjavi s 55,6 % v EU). Poleg tega je delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, tudi med najvišjimi (16,6 % v primerjavi z 9,5 % v EU leta 2023), saj se je v primerjavi s trendom zmanjševanja v EU še poslabšal in je zato „kritičen“, prav tako pa je še vedno zelo majhen delež otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu (12,3 % v primerjavi s 37,5 % v EU). Ti

trendi skupaj z nizkimi ravnmi osnovnih spretnosti, ki so jih pokazali rezultati raziskave PISA iz leta 2022, kažejo, da bi bilo mogoče okrepiti kakovost in dostopnost izobraževanja in usposabljanja ter izboljšati njuno ustreznost za trg dela.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti deset kazalnikov, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, je bilo ugotovljeno, da je **Romunija izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, ki jih je treba nadalje analizirati na drugi stopnji** (glej okvir v oddelku 1.4).

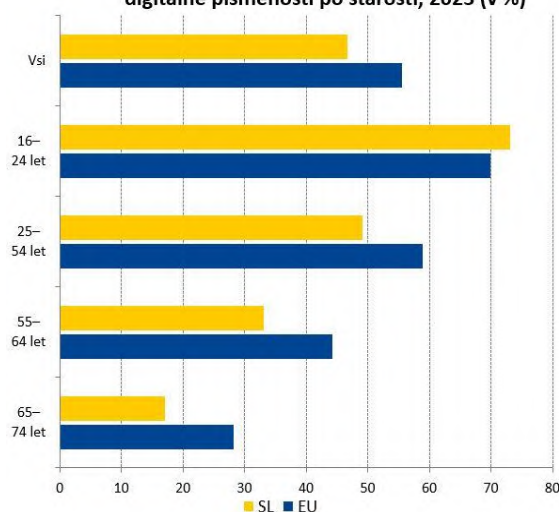
Slovenija

Slovenija se sooča z izzivi, povezanimi s sistemom izobraževanja in usposabljanja.

Leta 2022 se je izobraževanja in usposabljanja udeležilo le 26,5 % vseh odraslih. To je precej pod povprečjem EU, ki znaša 39,5 %, in pomeni zmanjšanje za 13,8 odstotne točke v primerjavi z letom 2016, zato je razmere „treba spremljati“. Poleg tega je imelo leta 2023 vsaj osnovne digitalne spretnosti le 46,7 % odraslih, kar je precej pod povprečjem EU (55,6 %) in odraža zmanjšanje za 3,0 odstotne točke v primerjavi z letom 2021. Te razmere je „treba spremljati“, zlasti glede na zeleni in digitalni prehod. Delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, se je leta 2023 dodatno povečal za 1,4 odstotne točke na 5,4 %, torej je položaj „dober, vendar ga je treba spremljati“, čeprav ima Slovenija še vedno enega najmanjših deležev v EU³⁰². Po

drugi strani se je delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, leta 2023 zmanjšal za 0,6 odstotne točke na 7,8 %, kar je „nadpovprečno“.

Posamezniki z osnovno ali višjo stopnjo splošne digitalne pismenosti po starosti, 2023 (v %)

Vir: Eurostat [[isoc_sk_dskl_i21](#)], Raziskava ESS o IKT.

Slovenski trg dela v razmerah stalne gospodarske rasti na splošno dobro deluje, čeprav se je stopnja delovne aktivnosti v letu 2023 znižala. Stopnji brezposelnosti in dolgotrajne brezposelnosti sta se v letu 2023 še naprej zniževali in sta znašali 3,7 % („nadpovprečna“) oziroma 1,4 % („povprečna“). Stopnja delovne aktivnosti, ki znaša 77,5 %, je nad povprečjem EU, ki znaša 75,3 %, vendar se je kljub istočasnemu povečanju skupne delovne aktivnosti za 1,6 % rahlo znižala (0,4 odstotne točke). Glede na povečanje stopnje delovne aktivnosti v večini držav članic to kaže na razmere, ki jih je „treba spremljati“. Vendar lahko strukturni dejavniki, kot sta hitro staranje prebivalstva in neskladje med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih, še povečajo že obstoječe pomanjkanje delovne sile.

Slovenija ima na splošno dobro delujoč sistem socialne zaščite. Tako kot v prejšnjih letih sta bila deleža prebivalstva in zlasti otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti v letu 2023 med najmanjšimi, in sicer 13,7 % oziroma 10,7 % (glede na oba med „najuspešnejšimi državami“), tudi zaradi dobro ciljno usmerjenih podpornih ukrepov, ki ranljivim gospodinjstvom pomagajo ublažiti učinke inflacije cen energije. Vendar so nekatere ranljive skupine, vključno z nizkokvalificiranimi, brezposelnimi in starejšimi ženskami, še vedno izpostavljene veliko večjemu tveganju revščine, zato so potrebna nadaljnja prizadevanja politike, usmerjena v te skupine. Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine je zdaj „povprečen“, tj. 35,5 %, vendar ima še vedno manjši učinek pri starejših (starih 65 let ali več). Dohodkovna neenakost, ki znaša 3,3, merjena z razmerjem dohodkovnih kvintilnih razredov, je v letu 2023 ostala med najnižjimi v EU (med „najuspešnejšimi državami“).

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti tri kazalnike, ki so označeni kot kazalniki, „ki jih je treba spremljati“, **se zdi, da Slovenija ni izpostavljena morebitnim**

³⁰² Časovna vrsta kazalnika zgodnjega opuščanja izobraževanja in usposabljanja v letu 2023 je prekinjena.

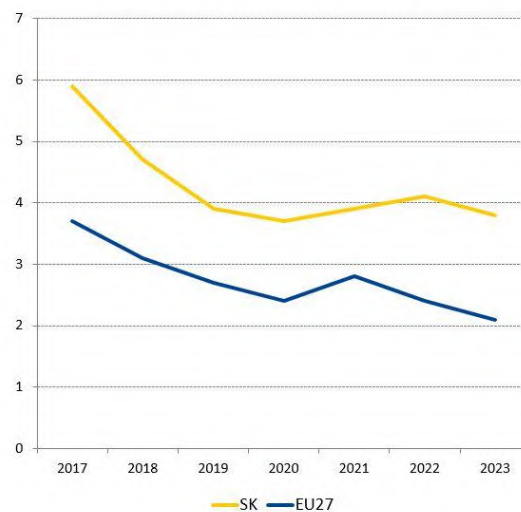
tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna (glej okvir v oddelku 1.4).

Slovaška

Udeležba v vzgoji in varstvu predšolskih otrok je zelo nizka in pri digitalnih spretnostih je mogoče opaziti poslabšanje, medtem ko je država na splošno uspešna na področju učenja odraslih. Leta 2023 je imela Slovaška eno najnižjih stopenj udeležbe otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu (z 1,0 % in vrzeljo glede na stopnjo udeležbe EU v višini 37,5 %), zato ostaja „država s kritičnimi razmerami“. Udeležba otrok, starejših od treh let, v vzgoji in varstvu predšolskih otrok je prav tako še vedno med najnižjimi (78,6 % v primerjavi s 93,1 % v EU leta 2022), pri čemer je leta 2021 delež romskih otrok znašal le 33 % (čeprav se je izboljšal glede na 27 % leta 2016). Poleg tega tretjina petnajstletnikov nima osnovnih spretnosti na področju matematike in branja. Delež odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi se je zmanjšal s 55,2 % leta 2021 na 51,3 % leta 2023 in ga je „treba spremljati“. Vendar sta na Slovaškem zgodnje opuščanje izobraževanja in usposabljanja ter udeležba odraslih v učenju (v preteklih 12 mesecih) „nadpovprečna“.

Trg dela na Slovaškem na splošno dobro deluje, vendar je dolgotrajna brezposelnost trdovraten izziv. Leta 2023 je stopnja delovne aktivnosti dosegla rekordno visoko raven 77,5 %, stopnja brezposelnosti pa je bila rekordno nizka, in sicer 5,8 % (povprečje EU znaša 75,3 % oziroma 6,1 %). Dodatno so se tudi izboljšale razmere v zvezi z deležem mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo (NEET), in sicer se je ta delež zmanjšal z 12,3 % leta 2022 na 11,2 % leta 2023 („povprečno“). Vendar je stopnja dolgotrajne brezposelnosti še vedno „kritična“, saj se je v letu 2023 le malo izboljšala, in sicer s 4,1 % leta 2022 na 3,8 %, in je še vedno med najvišjimi v EU. Regionalne razlike so še vedno velike. Bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev se je zmanjšal s 126,4 leta 2022 na 123,2 leta 2023 in ga je zdaj „treba spremljati“.

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti (v %)

Vir: Eurostat [[une](#) [ltu](#) [a](#)], anketa EU o delovni sili.

Slovaška ima na splošno nizko tveganje revščine, vendar še vedno obstajajo izzivi za nekatere regije in skupine prebivalstva. Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti je „dobra, vendar jo je treba spremljati“ in znaša 17,6 % (v primerjavi z 21,3 % v EU), potem ko se je leta 2023 povečala za 1,1 odstotne točke, medtem ko se je v številnih drugih državah članicah zmanjšala. Dohodkovna neenakost, merjena z razmerjem dohodkovnih kvintilnih razredov, je prav tako „dobra, vendar jo je treba spremljati“. Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih se je leta 2023 povečala na 25,3 % (s 24,7 % leta 2022) in je „povprečna“. Hkrati se je učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine znatno izboljšal, in sicer s 33,8 % leta 2022 na 36,4 % leta 2023, in je zdaj „nadpovprečen“. Vendar se Slovaška spopada z velikimi regionalnimi razlikami, saj je stopnja revščine in socialne izključenosti v vzhodnem delu države višja. Je tudi ena od držav z največjim številom romskih prebivalcev v EU, saj na tisoče ljudi živi na odročnih območjih brez dostopa do osnovnih storitev. Po znatnem povečanju z 2,5 % na 5,9 % leta 2023 je delež gospodinjstev, preobremenjenih s stanovanjskimi stroški, zdaj „dober, vendar ga je treba spremljati“.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti štiri kazalnike, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, **se zdi, da Slovaška ni izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna** (glej okvir v oddelku 1.4).

Finska

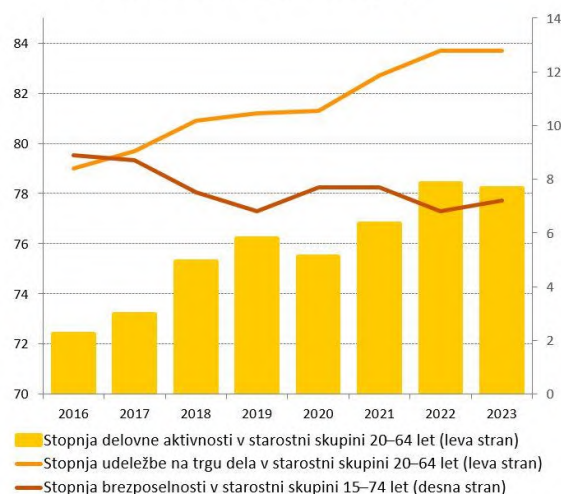
Finski trg dela na splošno dobro deluje, čeprav so se razmere leta 2023 nekoliko poslabšale. Stopnja delovne aktivnosti se je v letu 2023 nekoliko znižala, vendar je ostala precej nad povprečjem EU (78,2 % v primerjavi s 75,3 %). Kljub temu je razmere „treba spremljati“ v primerjavi s trendi izboljševanja, zabeleženimi v drugih državah članicah, ter v okviru gospodarske recesije in vztrajnega pomanjkanja delovne sile. Poleg tega je „treba spremljati“ stopnjo brezposelnosti, potem ko se je znižala s 6,8 % na 7,2 %, kar je nad povprečjem EU, ki znaša 6,1 %. Prav tako je treba spremljati rast bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca, ki je leta 2023 znašala 107,9, kar je pod povprečjem EU, ki znaša 111,1. Po drugi strani pa sta stopnja dolgotrajne brezposelnosti

in položaj mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo (NEET), „povprečni“. Kar zadeva vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma, je Finska v letu 2023 še vedno „najuspešnejša država“, potem ko se je dodatno izboljšala z 1,2 odstotne točke na samo 0,2 odstotne točke v letu 2023 (povprečje EU je 10,2 odstotne točke). Razlog za to je na primer dejstvo, da so gospodarski cikli manj prizadeli sektorje, v katerih prevladujejo ženske. Vendar je pri ženskah večja verjetnost, da bodo zaposlene za določen čas ali s krajšim delovnim časom, kar se ne odraža v njihovi splošni stopnji delovne aktivnosti.

Finska je še naprej uspešna na področju spretnosti, čeprav se je delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, povečal. Leta 2023 je imelo vsaj osnovne digitalne spretnosti 82,0 % odraslega prebivalstva, kar Finsko uvršča med „najuspešnejše države“. Poleg tega je bil delež udeležbe odraslih v izobraževanju v zadnjih 12 mesecih „nadpovprečen“, saj je leta 2022 znašal 51,8 %. Vendar se je delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, leta 2023 znatno povečal (za 1,2 odstotne točke), in sicer na 9,6 % (v primerjavi z 9,5 % v EU), zato ga je zdaj „treba spremljati“, medtem ko je delež učencev s slabimi osnovnimi spretnostmi v zadnjem desetletju stalno naraščal. Preprečevanje zgodnjega opuščanja šolanja in spodbujanje pridobivanja spretnosti, zlasti za mlade, lahko prispevata k reševanju izzivov staranja prebivalstva in pomanjkanja usposobljene delovne sile.

Finska ima na splošno učinkovit in vključujoč sistem socialne zaščite, ki zagotavlja ustrezno kritje, vendar se spoprijema tudi z nekaterimi izzivi. Zlasti neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju ostajajo „kritične“, pri čemer se je delež ljudi, ki poročajo o neizpolnjenih potrebah po zdravstveni oskrbi, leta 2023 še povečal (za 1,4 odstotne točke) na 7,9 %. To je zdaj več kot trikrat več od povprečja EU (2,4 %) in se lahko glede na napovedane dodatne varčevalne ukrepe še poveča. Zaradi pomanjkanja skrbstvenega in zdravstvenega osebja se poroča o dolgih čakalnih dobah za primarno in specializirano zdravstveno oskrbo. Po drugi strani se je delež ljudi s tveganjem revščine ali socialne izključenosti v letu 2023 zmanjšal na 15,8 % in 13,8 % pri otrocih ter je precej pod zadevnima povprečjema EU (21,4 % in 24,8 %), zaradi česar je Finska „najuspešnejša država“ pri obeh. To velja tudi za učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine, ki ostaja visok (48,7 % v primerjavi s 34,7 % v EU).

Stopnje udeležbe na trgu dela, delovne aktivnosti in brezposelnosti (v %)

Vir: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], anketa EU o delovni sili.

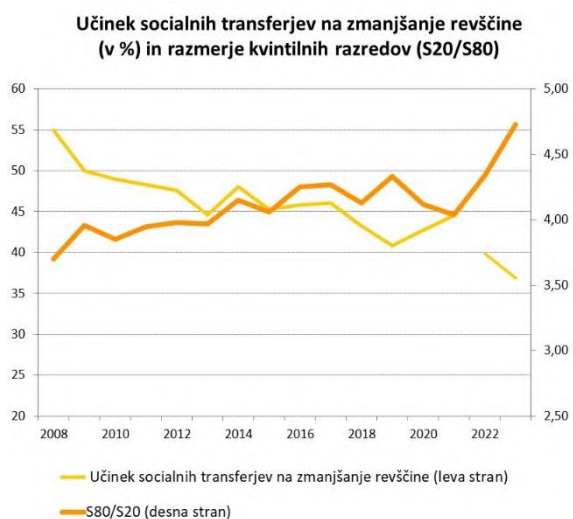
Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti pet kazalnikov, ki so označeni kot „kritični“ ali „ki jih je treba spremljati“, **se zdi, da Finska ni izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna** (glej okvir v oddelku 1.4).

Švedska

Pričakuje se, da bo rast delovne sile kljub vztrajnemu pomanjkanju delovne sile in nekaterim skupinam, ki se še vedno srečujejo z ovirami pri vključevanju na trg dela, znova izrazitejša v okviru okrevanja v letih 2025 in 2026. Švedska je glede stopnje delovne aktivnosti, ki je leta 2023 dosegla nov rekord v višini 82,6 %, med „najuspešnejšimi državami“, delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, pa je ostal stabilen in je znašal 5,7 %. Ženske so dobro vključene na trg dela: vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma je bila leta 2023 „nadpovprečna“ (4,7 odstotne točke), tudi zaradi velikega deleža otrok, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu (56,9 % v primerjavi s 37,5 % v EU, „najuspešnejša država“). Vendar je stopnjo brezposelnosti, ki je leta 2023 znašala 7,7 % (v primerjavi s 6,1 % v EU), še vedno „treba spremljati“, pri čemer se skrivajo velike razlike med skupinami prebivalstva, odvisno od države rojstva. Medtem ko je stopnja brezposelnosti oseb, rojenih na Švedskem, znašala 5,1 %, je stopnja brezposelnosti oseb, rojenih zunaj EU, znašala 17,8 %, vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma pa je znašala 13,8 odstotne točke (v primerjavi s splošno v višini 4,7 odstotne točke). Bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca se je zmanjšal s 121,2 v letu 2022 na 119,5 v letu 2023 in ga je zdaj „treba spremljati“.

Večina socialnih kazalnikov je „povprečnih“, čeprav se je uspešnost nekoliko poslabšala. Leta 2023 se je pri dohodkovni neenakosti zabeležilo eno največjih letnih povečanj med državami članicami (za 0,4 na 4,7) in jo je zdaj „treba spremljati“. Leta 2023 se je pojavnost resne materialne in socialne prikrajšanosti povečala za 0,2 odstotne točke, kar odraža izrazito znižanje realnih plač. 20 % prebivalstva z najvišjimi dohodki je zaslužiło 4,7-krat več kot 20 % prebivalstva z najnižjimi dohodki (povečanje s 4,0 leta 2021 in najvišja raven od leta 2008). Poleg tega so socialni transferji (razen pokojnin) zmanjšali tveganja revščine za 36,9 % v primerjavi z 39,9 % leta 2022, kar je zdaj „povprečno“ v primerjavi z lanskim letom, ko je bilo „nadpovprečno“. Tudi drugi socialni kazalniki kažejo nekaj negativnih sprememb, čeprav so „povprečni“. Zlasti se je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih povečala na 21,6 % (kar je še vedno pod povprečjem EU, ki znaša 24,8 %), medtem ko se je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri osebah, rojenih zunaj EU, povečala na 38,3 % (v primerjavi z 12,8 % pri osebah, rojenih na Švedskem). Preobremenjenost s stanovanjskimi stroški se je povečala na 10,9 % (v primerjavi z 8,8 % v EU), neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju pa so se povečale na 2,1 % (v primerjavi z 2,4 % v EU).

Švedska je uspešna na področju spretnosti, vendar neenakosti v izobraževalnem sistemu ostajajo. Država je „najuspešnejša“ pri udeležbi odraslih v učenju, ki se je med letoma 2016 in 2022 znatno povečala, in sicer z 58,8 % na 66,5 %. Delež odraslih z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi je bil dosledno „nadpovprečen“, kar podpira zeleni in digitalni prehod. Poleg tega se je delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, v letu 2023 znatno zmanjšal, in sicer na 7,4 % (kar je tudi „nadpovprečno“). Kljub temu je ta delež skoraj dvakrat večji (12,2 %) med osebami, rojenimi zunaj EU, v primerjavi s tistimi,

Opomba: prekinitev časovne vrste za kazalnik učinka socialnih transferjev v letu 2022.

Vir: Eurostat [[tespm050](#)] [[tessi180](#)], EU-SILC.

rojenimi na Švedskem (6,4 %), v državi pa je prišlo do enega največjih upadov osnovnih spretnosti pri petnajstletnikih.

Glede na ugotovitve zgornje prve faze analize in zlasti tri kazalnike, ki so označeni kot kazalniki „ki jih je treba spremljati“, **se zdi, da Švedska ni izpostavljena morebitnim tveganjem za navzgor usmerjeno socialno konvergenco, zato druga faza analize ne bo potrebna** (glej okvir v oddelku 1.4).